

Læringsmiljø i kommunale børnehaver

National undersøgelse

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

FORORD

Læringsmiljø i kommunale børnehaver

Vi ved, at børns trivsel og læring i de første leveår er af afgørende betydning for både det gode børneliv og børnenes muligheder på sigt. Vi ved også, at stort set alle danske børn i 3-5-årsalderen bruger de fleste af deres vågne timer i et dagtilbud. Dagtilbuddene er derfor en vigtig arena i forhold til at sikre, at alle børn trives og udvikler sig. Vi har også en del viden om, hvad der skaber gode dagtilbud, hvor børn trives og lærer. Dagtilbud, hvor både ledere og pædagogisk personale hver dag yder en stor faglig indsats for at skabe gode, lærerige og udviklende rammer for børnene. Dette er den første undersøgelse, som giver systematisk viden om kvaliteten i kommunale dagtilbud på nationalt plan i Danmark.

Kvalitet i dagtilbud består af mange forskellige elementer. Derfor har vi i denne undersøgelse fokuseret på et bredt udsnit af både de strukturelle og processuelle elementer, som påvirker børnenes hverdag. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) håber, at undersøgelsen kan bidrage til en nuanceret forståelse af kvalitetsbegrebet i danske dagtilbud og dermed hjælpe med at udvikle arbejdet med børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse. Jo mere vi ved om kvaliteten i dag, jo bedre er udgangspunktet for, at dagtilbuddene kan udvikles og blive endnu bedre i fremtiden.

I denne rapport præsenterer vi resultaterne fra den del af undersøgelsen, som stiller skarpt på kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i kommunale børnehaver. Det pædagogiske læringsmiljø er undersøgt ved hjælp af det internationalt anerkendte observationsredskab Early Childhood Environment Rating Scale, Third Edition (ECERS-3), som også er blevet brugt til nationale undersøgelser af kvaliteten i dagtilbud i bl.a. England og Norge.

Undersøgelsen er lavet i samarbejde med University College Nordjylland og med hjælp fra Professionshøjskolen Absalon og Sprogin.

Der skal lyde en varm tak til de deltagende dagtilbud, som har åbnet deres døre og ladet os observere deres praksis.

Jeg håber, at de nye indsigter og perspektiver, som resultaterne af undersøgelsen giver, kan styrke bevidstheden og debatten om, hvad kvalitet i danske dagtilbud er. Undersøgelsens resultater kan dermed bidrage til at udvikle den pædagogiske praksis og styrke fremtidens dagtilbud i Danmark.

Mikkel Haarder
Direktør for EVA

INDHOLD

Læringsmiljø i kommunale børnehaver

1	Resumé	7
<hr/>		
2	Hvad er kvalitet i dagtilbud?	11
2.1	Kvalitet i dagtilbud	12
2.2	Det pædagogiske læringsmiljø	15
<hr/>		
3	Måling af kvalitet - undersøgelsens formål og design	17
3.1	Formål med undersøgelsen	18
3.2	Undersøgelsens design	19
3.3	Datagrundlag og repræsentativitet	20
<hr/>		
4	ECERS-3 – Redskab til måling af kvalitet af læringsmiljø	22
4.1	Internationalt anerkendt og anvendt, også i danske kommuner	23
4.2	Opbygning af ECERS-3	24
4.3	Overlap mellem ECERS-3 og den styrkede pædagogiske læreplan	26
4.4	Bedømmelse af kvalitet – scoringsmetode	28
4.5	Retningslinjer for observationer med ECERS-3	29
<hr/>		
5	Børn og pædagogisk personale i kommunale børnehaver	31
5.1	Børn og personale i kommunale børnehaver	32
<hr/>		
6	Resultater på tværs	38
6.1	Kvalitet i kommunale børnehaver	39
6.2	Kendetegn ved kvalitet i kommunale børnehaver	39
6.3	Kvalitetsforskel mellem stuer i samme børnehave	46

7	Kvalitet i interaktion	47
7.1	Hvad består temaet af?	48
7.2	Hvad kendetegner kvaliteten af interaktion i kommunale børnehaver?	49
7.3	Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne	51

8	Kvalitet i sprog og literacy	60
8.1	Hvad består temaet af?	61
8.2	Hvad kendetegner kvaliteten af sprog og literacy i kommunale børnehaver?	62
8.3	Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne	64

9	Kvalitet i organisationsstruktur	72
9.1	Hvad består temaet af?	73
9.2	Hvad kendetegner kvaliteten af organisationsstrukturen i kommunale børnehaver?	74
9.3	Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne	76

10	Kvalitet i læringsaktiviteter	82
10.1	Hvad består temaet af?	83
10.2	Hvad kendetegner kvaliteten af læringsaktiviteter i kommunale børnehaver?	85
10.3	Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne	87

11	Kvalitet i plads og indretning	103
11.1	Hvad består temaet af?	104
11.2	Hvad kendetegner kvaliteten af 'Plads og indretning' i kommunale børnehaver?	106
11.3	Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne	108

12	Kvalitet i rutiner for personlig pleje	119
12.1	Hvad består temaet af?	120
12.2	Hvad kendetegner kvaliteten af 'Rutiner for personlig pleje' i kommunale børnehaver?	122
12.3	Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne	124

Appendiks A – Litteraturliste	130
Appendiks B – Undersøgelsens design	133
Appendiks C – Repræsentativitets analyse	139
Appendiks D – Scoringsmetode	143
Appendiks E – Forskellige versioner af ECERS	145
Appendiks F – Vurdering af ECERS som måleredskab	148
Appendiks G – Oversigt over indsamlet data	152
Appendiks H – Samling af resultater fra undersøgelsen	155

1 Resumé

I denne rapport sætter vi fokus på kvaliteten af de kommunale dagtilbuds pædagogiske læringsmiljø gennem en national og repræsentativ undersøgelse. Målingen af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø er foretaget ved hjælp af det internationalt anerkendte observationsredskab Early Childhood Environment Rating Scale, Third Edition (ECERS-3).

Undersøgelsen er lavet i samarbejde med University College Nordjylland og med hjælp fra Professionshøjskolen Absalon og Sprogin.

Relevans og målgruppe

Vi ved, at børns trivsel og læring i de første leveår er af afgørende betydning for både det gode børneliv og børnenes muligheder på sigt. Vi ved også, at langt de fleste danske børn i 3-5-årsalderen bruger de fleste af deres vågne timer i et dagtilbud. Dagtilbuddene er derfor en vigtig arena i forhold til at sikre, at alle børn trives og udvikler sig.

Formålet med undersøgelsen er at bidrage til udviklingen af de kommunale børnehaver ved hjælp af systematisk og national repræsentativ viden om kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Vi ønsker at blive klogere på kvaliteten i de kommunale børnehaver. Jo mere vi ved om kvaliteten i dag, jo bedre er udgangspunktet for, at børnehaverne kan udvikles og blive endnu bedre i fremtiden. Det er derfor vores håb, at undersøgelsens resultater kan danne grundlag for en styrket national og lokal dialog om udviklingen af kvalitet i kommunale dagtilbud.

Målgruppen for rapporten er primært politikere på nationalt og kommunalt niveau med interesse for dagtilbudsområdet. Derudover vil også dagtilbudsschefer og områdeledere i kommunerne, pædagogiske ledere og pædagogisk personale kunne finde nye vinkler på den pædagogiske praksis i resultaterne.

Resultater

Rapportens hovedresultater

Undersøgelsens resultater viser, at de kommunale børnehaver ifølge ECERS-3 i gennemsnit har et læringsmiljø af *tilstrækkelig* kvalitet. 3 ud af 4 børnehaver (75 %) har et læringsmiljø af *tilstrækkelig* kvalitet, mens knap hver femte børnehave (19 %) har et læringsmiljø af *god* kvalitet. En mindre andel af børnehaverne (6 %) har et læringsmiljø af *utilstrækkelig* kvalitet, mens ingen børnehaver opfylder kriterierne for et læringsmiljø af *fremragende* kvalitet. Dette overordnede resultat bygger på observationer af tilstedeværelsen af i alt 460 kvalitetskriterier, som man ifølge ECERS-3 kan vurdere kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år med.

Kendetegn ved kvaliteten i danske kommunale børnehaver

Det overordnede resultat af undersøgelsen viser, at de kommunale børnehaver opfylder kvalitetskriterierne i forskellig grad. Der er således forskel på kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, alt efter hvilket tema der fokuseres på. Hvor 'Interaktioner' og 'Organisationsstruktur' vurderes til at være af *god* kvalitet, vurderes 'Sprog og literacy', 'Læringsaktiviteter', 'Plads og indretning' og 'Rutiner for personlig pleje' til at være af *tilstrækkelig* kvalitet i de kommunale børnehaver.

TABEL 1.1

Resultater for de seks temaer

Tema	Kvalitet
Interaktioner	God
Sprog og literacy	Tilstrækkelig
Organisationsstruktur	God
Læringsaktiviteter	Tilstrækkelig
Plads og indretning	Tilstrækkelig
Rutiner for personlig pleje	Tilstrækkelig

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Interaktion

Kvaliteten af interaktionerne mellem børn og det pædagogiske personale skaber fundamentet for børnenes trivsel, læring og udvikling – både på kort og lang sigt. Derfor undersøges interaktionskvaliteten både selvstændigt og på tværs af alle seks temaer. Overordnet viser undersøgelsen, at interaktionerne i de kommunale børnehaver er af *god* kvalitet. Det betyder bl.a., at personalet tilbyder børnene individuel guidning og understøtter deres indbyrdes interaktioner og konfliktløsning.

Det er imidlertid ikke alle kommunale børnehaver, der har interaktioner af *god* kvalitet. I omkring hver tredje børnehave (30 %) er interaktioner mellem børn og pædagogisk personale af *tilstrækkelig* kvalitet. Ser vi nærmere på resultaterne, kan det bemærkes, at personalet flere steder kunne være mere inddragende, sensitive og responsive over for børnenes følelser og udtryk, især under den frie og den grovmotoriske leg, som i størstedelen af børnehavernes foregår udendørs. Her formår personalet ikke i tilstrækkelig grad at komme rundt til de enkelte børn. Personalet er således mindre opsøgende og trækker sig lidt, samtidig med at opmærksomheden på det enkelte barn i flere tilfælde viger for opmærksomheden på hele børnegruppen. Det har i sig selv betydning for graden af omsorg, der udvises over for det enkelte barn, og den støtte til udvikling af selvfølelse og selvforståelse, det enkelte barn modtager. I sidste ende kan det potentielt have negativ indflydelse på barnets muligheder for læring og udvikling i dagtilbuddet.

Sprog og literacy

I mange kommunale børnehaver er arbejdet med at stimulere børnenes sprog af *god* kvalitet. Det skyldes især det pædagogiske personales sproglige interaktion med børnene. Når arbejdet med sprog og literacy kun er af *tilstrækkelig* kvalitet i nogle børnehaver, skyldes det især, at personalet i knap halvdelen af børnehaverne (48 %) hverken læser med børnene eller inddrager bøger i deres aktiviteter med børnene. Derudover er der generelt mangel på bøger, som børnene selv kan komme til, fx i et område indrettet specifikt til læsning. Samtidig understøttes forståelsen for bogstaver og tekst ikke i tilstrækkelig grad ved hjælp af fx billeder eller piktogrammer.

Organisationsstruktur

Organisationsstrukturen er gennemgående af *god* kvalitet i de kommunale børnehaver. Det pædagogiske personale er overvejende gode til at planlægge og prioritere tiden. Næste aktivitet er stort set altid forberedt, og overgangene foregår normalt uden problemer og urimeligt lange ventetider for børnene. Dog kniber det flere steder med at følge op og sikre, at alle børn er engagerede i overgangssituationerne. Personalet har i nogle børnehaver generelt vanskeligt ved at have tilstrækkeligt fokus på at understøtte børnenes engagement og deltagelse i forbindelse med gruppeaktiviteter.

Læringsaktiviteter

Overordnet set er læringsaktiviteterne i de kommunale børnehaver af *tilstrækkelig* kvalitet. Børnene har således rigelig mulighed for fri leg i løbet af dagen. Legematerialer og plads til fri leg og aktivitet er imidlertid ikke til stede eller tilgængelige for børnene i tilstrækkelig grad, og der er ikke nok bredde i udbuddet af materialer til, at alle børn kan opleve at blive udfordret. Samtidig er der få samtaler mellem det pædagogiske personale og børnene om aktiviteterne, og der er få interaktioner, hvor personalet opmuntrer børnene til at udforske eller eksperimentere med legematerialerne. De udendørs arealer benyttes ikke i samme grad som de indendørs til interaktion og samtale med børnene. Generelt rummer de udendørs arealer færre legematerialer, fx materialer, der understøtter finmotorik, leg med kreative materialer og rollelege.

Plads og indretning samt rutiner for personlig pleje

De kommunale børnehaver har generelt svært ved at leve op til undersøgelsens sikkerheds- og hygiejnekrav. Det har især betydning for resultaterne inden for temaerne 'Plads og indretning' og 'Rutiner for personlig pleje'. Her opfylder børnehaverne kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet. Kravene i undersøgelsen følger de amerikanske standarder, og her er kravene til hygiejne stort set identiske med de anbefalinger, Sundhedsstyrelsen har for dagtilbud i Danmark. Undersøgelsens sikkerhedskrav er imidlertid på nogle punkter mere restriktive end de danske.

Det pædagogiske personale gør generelt for få forsøg på at opfylde kravene til hygiejne. Manglende vejledning gør det vanskeligt for børnene at opfylde krav til håndhygiejne og aftørring af borde efter måltider, og der føres ikke tilstrækkeligt opsyn med børn, som går på toilettet.

Hvad angår temaet 'Plads og indretning' er temperatur, lyd og lysforhold i stort set alle kommunale børnehaver af *god* kvalitet. Dog er pladsen i hver sjette børnehave for træng i forhold til det antal børn, stuen er normeret til. Dog er pladsen i hver sjette børnehave for træng i forhold til det antal børn, stuen er normeret til. Pladsmangel er en af flere årsager til, at indretningen i mange børnehaver er af *tilstrækkelig* kvalitet. Der er overordnet set ikke tilstrækkeligt fokus på at skabe rum til bestemte lege og aktiviteter samt fokus på rumadskillelse, der bl.a. kan sikre, at gennemgang ikke forstyrrer leg, og at larmende aktiviteter ikke forstyrrer mere stille aktiviteter, der foregår samtidig. Derudover er der ikke tilstrækkeligt stort fokus på børnenes mulighed for privatliv. I flere børnehaver har børnene bl.a. ikke mulighed for at trække sig tilbage fra det store børnefællesskab og lege uforstyrret, og flere steder er der ikke mulighed for fx at sidde eller lægge sig ned på et blødt underlag (uden for sovetid).

Sikkerhedskravene udfordrer også flere børnehaver. Børn skal opleve hverdagen som stimulerende og udfordrende, når de går i børnehave, og sikkerheden afhænger i mange tilfælde af personalets forudseenhed, og hvordan de formår at cirkulere og være sammen med børnene. Der bør fx altid være en voksen sammen med børnene ved legeredskaber på legepladsen, som kan være passende for de større børn, men farlige for de små. Når personalet ikke i tilstrækkeligt omfang cirkulerer og er til stede tæt ved børnene, især ved udendørs, grovmotoriske aktiviteter, er det derved svært at leve op til sikkerhedsforholdene.

Kvalitetsforskel mellem stuer i samme børnehave

For at kunne sammenligne læringsmiljøkvaliteten mellem de enkelte stuer i en børnehave er der foretaget observationer på to tilfældigt udvalgte stuer for hver daginstitution.

I samtlige børnehaver er der forskel på kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer mellem de to observerede stuer. Nogle steder er forskellen mellem stuerne begrænset, mens den andre steder er væsentlig. Fx kan det pædagogiske læringsmiljø i en børnehave være af enten *tilstrækkelig* eller *god* kvalitet, alt efter hvilken stue der observeres. Det er tilfældet for 29 % af børnehaverne.

Forskellen mellem stuerne i den samme børnehave varierer på tværs af de seks temaer. Den er størst inden for temaerne 'Interaktion' og 'Organisationsstruktur', hvor hhv. 44 og 49 % af børnehaverne har stuer af forskellig kvalitet. Fx er kvaliteten af interaktioner *tilstrækkelig* på én stue og *god* på den anden stue i 23 % af børnehaverne. Forskellen er mindst inden for temaet 'Plads og indretning', hvor der i 29 % af børnehaverne er forskel på kvaliteten mellem deres stuer.

Om datagrundlaget

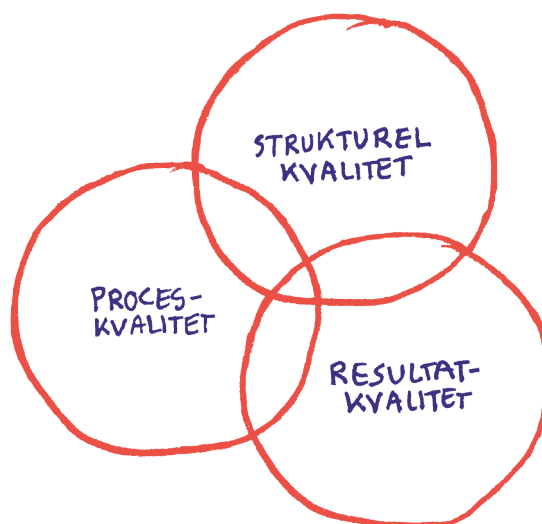
- Undersøgelsen er foretaget i et repræsentativt udsnit af alle kommunale daginstitutioner for 3-5-årige.
- 3 ud af 4 børn i alderen 3-5 år er indskrevet i en kommunal daginstitution. Undersøgelsens resultater beskriver således den gennemgående kvalitet i de dagtilbud, flest børn i Danmark befinder sig i på daglig basis.
- Ud af 91 udvalgte daginstitutioner deltog 88 i undersøgelsen. Der er i alt foretaget 165 observationer fordelt på 88 daginstitutioner i 56 kommuner.
- Der er gennemført observationer af det pædagogiske læringsmiljø og indsamlet oplysninger på to tilfældigt udvalgte stuer i 77 børnehaver. De resterende 11 børnehaver var indrettet med én børnehavestue, og her kunne der derfor kun foretages én observation pr. børnehave.
- Måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø er foretaget ved hjælp af Early Childhood Environment Rating Scale, Third Edition (ECERS-3).
- Observationerne er foretaget af certificerede ECERS-3-observatører fra University College Nordjylland, Professionshøjskolen Absalon og Sprogin.
- Observationerne er foretaget i perioden april til september 2019. Der er ikke foretaget observationer i industriferien i juli måned.

Repræsentativitetsanalysen har undersøgt, hvorvidt der er systematiske forskelle mellem børnene, deres forældre og det pædagogiske personale på henholdsvis de stuer, som er blevet observeret, og alle kommunale daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år i Danmark. Resultaterne af analysen viser, at forskellene for børn er små, men signifikante, og at forskellene for forældre og personale ligeledes er små, men langt overvejende insignifikante.

2 Hvad er kvalitet i dagtilbud?

2.1 Kvalitet i dagtilbud

I forskningslitteraturen defineres kvalitet i dagtilbud i reglen gennem tre overordnede elementer: strukturel kvalitet, proceskvalitet og resultat-kvalitet. De tre elementer hænger sammen og påvirker hinanden. Strukturel kvalitet og proceskvalitet er i høj grad en forudsætning for resultat-kvalitet, men man kan også til en vis grad arbejde målrettet med resultat-kvalitet. De tre elementer kan inddeles i 11 emner, som alle vedrører den kvalitet, som forskningen identificerer som afgørende for kvalitet i dagtilbud (EVA, 2017¹).

2.1.1 Strukturel kvalitet

Strukturel kvalitet er en samlet betegnelse for de rammer og forhold, som den pædagogiske praksis arbejder inden for, og som er påvirket af økonomi, organisering, ledelse m.m. i dagtilbuddet. Det er fx dagtilbuddets fysiske rammer, normering og gruppestørrelse. De strukturelle komponenter kan i nogen grad reguleres. Strukturel kvalitet består af følgende elementer:

Normering, gruppestørrelser og gruppeorganisering

En høj normering har positive effekter på børns senere udvikling bl.a. i forhold til deres kognitive og sproglige kompetencer og skoleparathed. Det viser flere studier, som fremhæver, at normering

¹ Forskningspointer samt kildeangivelser er for størstedelen af de 11 emner at finde i EVA's udgivelse fra 2017, "Kvalitet i dagtilbud. Pointer fra forskning".

bl.a. har indflydelse på, hvordan dagen organiseres samt personalets tid til at være sammen med børnene og til deres faglige forberedelse og udvikling.

Samtidig viser forskningen, at børn i mindre gruppestørrelser bl.a. udviser bedre sociale interaktioner og færre tegn på stress. Det skyldes, at mindre børnegrupper både fremmer en bedre interaktion mellem børn og skærper de voksnes opmærksomhed på børnene. Dog er det også vigtigt, at personalet med afsæt i børnenes interesser skaber grupper og aktiviteter, som åbner for en gensidig kommunikation mellem børn og voksne.

Fysiske rammer

Tilrettelæggelsen af de fysiske rammer kan bruges aktivt til at strukturere praksis og børns aktiviteter. Netop derfor er det ifølge forskningen vigtigt at reflektere over rummenes muligheder og begrænsninger – både indendørs og udendørs. Eksempelvis kan de fysiske rammer være med til at skabe et varieret og dynamisk miljø, der inviterer til forskellige former for leg, bevægelse og udfoldelse. Et sådant miljø fremmer ikke kun børnenes fysiske aktivitetsniveau, men også deres indflydelse på, hvordan de bruger rum og ting både inde og ude. Udemiljø betyder især meget for børns sundhed, trivsel, læring og udvikling.

Uddannelse, efteruddannelse og personalestabilitet

Når personalet er uddannet, bliver kvaliteten i dagtilbuddene bedre. Det viser flere studier, som peger på, at uddannelsesniveaueet bl.a. har betydning for pædagogernes evner til at skabe et godt læringsmiljø, der understøtter børnenes kognitive og sociale kompetencer. På samme måde er personalets videre- og efteruddannelse også vigtig for kvaliteten, da den sikrer den faglige refleksion og planlægning i personalegruppen, og da samværet med børnene prioriteres højere end praktiske opgaver. Særligt givtigt bliver det, hvis hele personalegruppen deltager i efteruddannelsesforløb. Det giver nemlig et bedre fælles udgangspunkt i det pædagogiske arbejde for både pædagoger og medhjælpere.

2.1.2 Proceskvalitet

Proceskvalitet er den kvalitet, der findes i det pædagogiske arbejde, og som opstår bl.a. i relationer mellem børn og voksne og gennem læringsmiljøets stimulering af børns sprog. Proceskvalitet omfatter også interaktionskvalitet mellem børn og det pædagogiske personale i forbindelse med børnenes leg og læring. Proceskvalitet består af følgende elementer:

Interaktioner mellem børn og voksne

Interaktion mellem børn og voksne er nok dét vigtigste forhold, der skal til for at skabe dagtilbud af høj kvalitet. Det viser både dansk og udenlandsk forskning. God interaktion mellem børn og pædagoger bygger ifølge studier på, at den voksne er nærværende og hyppigt skaber kontakt med hvert enkelt barn, fordi et højt antal interaktioner i sig selv har værdi. I den gode interaktion bliver barnet mødt af en forstående voksen, der inddrager barnet og dets interesser.

Leg

Legen er grundlæggende for børns trivsel og udvikling, og derfor skal den have god plads og gode vilkår i dagtilbuddets hverdag, hvis det pædagogiske læringsmiljø skal være af høj kvalitet. Børn udforsker og eksperimenterer med deres omverden gennem leg. Børn bearbejder indtryk og følelser i legen, og de øver sig i relationer, når de leger sammen. Legen er derfor motor for læring og fungerer som arena for bl.a. emotionel og social udvikling.

Det pædagogiske personale spiller en afgørende rolle for børnenes leg. Personalets tilrettelæggelse af legens rammer og deres tilstedeværelse og deltagelse i leg har betydning for bl.a. børnenes engagement og deres deltagelsesmuligheder i sociale lege. Forskning viser, at hvis personalet blot er til stede i rummet, kan det betyde, at børnene leger mere intenst, end når de ikke er bevidste om, hvor den voksne befinder sig. For især de mindste børn er det afgørende for deres engagement, at det pædagogiske personale er fysisk til stede og selv deltager, når børnene leger med hinanden eller leger parallelle. Personalet har også stor betydning for børns muligheder for at lege med hinanden og deltage i legefællesskaberne.

Rutineprægede situationer og aktiviteter

Rutineprægede situationer finder sted i dagtilbud hver dag – fx måltider, garderobesituationer, hente- og bringesituationer, sove- og hvilesituationer, bleskift m.m. Hvordan rutinerne tilrettelægges har stor betydning for børns udvikling og trivsel i dagtilbuddet. De rummer mulighed for stimulerende og tryghedsskabende samspil, relationsopbygning og læring. Forskningen viser fx, at måltidssituationen fungerer som arena for social udvikling, og at børnene øver sig i sproglige og kommunikative færdigheder under måltidet.

Pædagogiske aktiviteter er typisk afgrænsede i tid og sted og kan have fokus på et bestemt emne eller formål. En god balance mellem voksenstyring og børnenes medbestemmelse er afgørende for aktiviteternes kvalitet. Forskning peger på, at børnenes deltagelse i aktiviteter styrkes, når de ikke er for stramt voksenstyret. Omvendt kan et tydeligt personale og tydelige rammer styrke deltagelsesmulighederne for nogle børn i de fælles aktiviteter.

Ledelse af dagtilbud

Ledelse af dagtilbuddet er rammesættende for hverdagslivet i læringsmiljøet og dækker over flere forhold såsom personaleledelse, strategisk ledelse, faglig ledelse og administrativ ledelse. En stærk og tydelig faglig ledelse, der sætter klare rammer for læringsmiljøet, bidrager positivt til kvaliteten. God ledelse skaber udviklende og attraktive arbejdspladser med øget faglighed til følge. Det betyder højere kvalitet i den pædagogiske opgaveløsning og dermed bedre trivsel blandt børn og mere tilfredse forældre. Desuden er det vigtigt, at ledelsens målsætninger afspejler sig i den pædagogiske praksis, hvilket forudsætter tilstedeværelse på stuerne samt videreuddannelse og supervision af personalet. Forskningen viser også, at det er afgørende, at ledelsen sætter personalets kompetencer i fokus. Det kræver dialog og interaktioner mellem ledelsen og det pædagogiske personale, samt at ledelsen er god til at planlægge og skabe passende organisatoriske rammer for personalet i dagtilbuddet.

Forældresamarbejde

Gode relationer og et godt samarbejde mellem forældre og pædagogisk personale understøtter børnenes trivsel, udvikling og læring. Det gør det ved at skabe sammenhæng mellem barnets læringsarenaer i dagtilbuddet og hjemmet. Forskningen viser faktisk, at jo mere forældrene involveres i børnenes læring, desto mere udvikler børnene deres kognitive og sociale kompetencer. Derfor er det ifølge forskningen vigtigt at involvere forældrene i barnets læring. Forældresamarbejde af høj kvalitet er kendetegnet ved tillidsbaseret kommunikation, som er præget af åbenhed, dialog og gensidighed. Forskningen peger på, at forældre ønsker sig mere dialog og vejledning fra pædagogisk personale, end de oplever, at de får i dag. Forskningen peger også på, at forældre har forskellige forudsætninger og fokus, og at det er vigtigt, at forældresamarbejdet er differentieret.

2.1.3 Resultatkvalitet

Resultatkvalitet handler om, hvad børnene får ud af at gå i dagtilbud, både her og nu og på længere sigt. Det gælder børns trivsel, læring og udvikling – kognitivt, socialt og motorisk. Andre faktorer såsom trivsel og kreative kompetencer fremhæves også som væsentlige for kvalitet i forskningen. Resultatkvalitet består af følgende elementer:

Sociale kompetencer

Børn udvikler sociale kompetencer, når de i relation til voksne og andre børn etablerer og vedligeholder positive interaktioner. Dette involverer bl.a. at kunne samarbejde, løse konflikter samt regulere egne følelser og egen adfærd. Sociale kompetencer er også at udvise empati for andre ved at kunne tage den andens perspektiv og genkende den andens følelsesmæssige tilstand samt at kunne koordinere egne handlinger i forhold til andre. I dagtilbuddet udvikler børn sociale kompetencer i interaktion med de andre børn, og når de indgår i venskaber og børnefællesskaber. Deltagelse i disse relationer udvikler børnenes evne til at samarbejde, forhandle og skabe relationer.

Faglige kognitive færdigheder

De faglige kognitive færdigheder omhandler børns talesprogskompetencer, læse- og skriveforudsætninger (*literacy*) og talforståelse (*numeracy*). Forskningen viser, at kvaliteten i et dagtilbud kan øges, hvis de voksne arbejder med målrettede og strukturerede læringsforløb, der fremmer børnenes faglige kognitive færdigheder. Sådanne målrettede indsatser kan fx være sprogindsatser eller indsatser målrettet matematisk forståelse. Men også aktiviteter, der stimulerer arbejdshukommelsen, dvs. bindeleddet mellem kort- og langtidshukommelsen, er vigtige, fordi arbejdshukommelsen understøtter barnets øvrige evner til at ræsonnere, lære og forstå.

Skoleparathed

Dagtilbud af høj kvalitet arbejder med børnenes skoleparathed og tager ansvar for, at børnene oplever sammenhæng mellem dagtilbud og skole. Forskning viser, at det er vigtigt at arbejde med børnenes sociale kompetencer og med at skabe en god kontakt blandt de jævnaldrende børn inden skolestart.

Det er vigtigt at inddrage både børns og forældres perspektiver, for mens pædagoger tit er orienterede mod læreplaner og faglighed, er børnene og deres forældre mere optagede af den sociale side af overgangen til skole. Udsatte børn har langt større udfordringer ved overgangen til skole, og dagtilbud med høj kvalitet kan modvirke negativ social arv ved at arbejde med skoleparatheden. Forskningen viser, at når der i dagtilbuddet er arbejdet med den gode overgang til skolen, kan det på sigt også øge udbyttet af undervisningen, når børnene er startet i skole.

2.2 Det pædagogiske læringsmiljø

Det pædagogiske læringsmiljø er alle de sammenhænge, som børn indgår i, når de befinder sig i dagtilbuddet. Det er en samlet betegnelse for en lang række forskellige elementer, som har betydning for de erfaringer, børn gør sig, og for, hvad de lærer. Elementerne kan være strukturelle eller processuelle.

- Strukturer består af faktorer, som fx personalets uddannelse, efteruddannelse, kompetencer og personalestabilitet, børnegruppens størrelse, de fysiske rammer. Indretning, valg af legematerialer, den æstetiske udformning af rummene, organisering af aktiviteter, overgange, rutinesituationer, normeringer mv. Nogle af forholdene er bestemt via lovgivning, andre er et resultat af lokal økonomi og prioritering.

- Processer består af det, som personalet med afsæt i deres viden fylder i de rammer, de arbejder inden for, fx samspillet mellem børn, relationerne mellem børn og voksne, samarbejdet mellem dagtilbud, forældre og ledelse mv.

Læringsmiljøet består således af alle de muligheder for udvikling, læring, trivsel og dannelse, som dagtilbuddet stiller til rådighed for børnene i løbet af dagen. Det omfatter børne- og vokseninitierede aktiviteter, leg og rutiner. Kort sagt alle situationer af kortere eller længere varighed, som spontant og struktureret opstår i løbet af dagen. Det pædagogiske læringsmiljø er med andre ord den samlede pædagogiske praksis.

3 Måling af kvalitet - undersøgelsens formål og design

Vi ved, at børns trivsel og læring i de første leveår er af afgørende betydning – både for det gode børneliv og for børnenes muligheder på sigt. Vi ved også, at langt de fleste danske børn i 3-5-årsalderen bruger de fleste af deres vågne timer i et dagtilbud. Dagtilbuddene er derfor en vigtig arena i forhold til at sikre, at alle børn trives og udvikler sig. Et pædagogisk læringsmiljø kan være mere eller mindre trygt og stimulerende for børnene. Et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet hviler på strukturelle faktorer som fx et stabilt personale og processuelle faktorer som fx sensitive og responsive voksne. Faktorer, der har betydning for, at læringsmiljøet bidrager positivt til børns læring, trivsel, udvikling og dannelse.

3.1 Formål med undersøgelsen

Formålet med undersøgelsen er helt overordnet at bidrage til udviklingen af de kommunale børnehaver ved hjælp af systematisk og national repræsentativ viden om kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Vi ønsker med andre ord at blive klogere på kvaliteten af de kommunale børnehaver, fordi jo mere vi ved om kvaliteten i dag, jo bedre er udgangspunktet for, at børnehaverne kan udvikles og blive endnu bedre i fremtiden. Undersøgelsen skal derfor bidrage til en bredere forståelse af kvalitetsbegrebet i danske dagtilbud og dermed hjælpe med at udvikle arbejdet med børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse.

Kvalitet i dagtilbud består af mange forskellige elementer. Formålet med denne undersøgelse er at undersøge et bredt udsnit af både de strukturelle og processuelle elementer, som påvirker børnenes hverdag. Vi kigger på de rammer og forhold, det pædagogiske personale arbejder inden for, fx normering og uddannelse, og vi undersøger kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Det vil sige, hvordan dagtilbuddene lykkes med at give børnene muligheder for udvikling, trivsel og læring – både her og nu og på længere sigt.

Det pædagogiske læringsmiljø udgøres bl.a. af den fysiske indretning på stuen og udstyret på legepladsen. Derudover udgøres det af de pædagogiske aktiviteter og rutiner, barnets samspil med både det pædagogiske personale og de andre børn på stuen samt børnenes muligheder for at udfolde sig i leg.

På længere sigt vil vi med vores datagrundlag være i stand til at undersøge, om der er sammenhæng mellem, hvordan børnene klarer sig i skolen, og hvad der kendetegner den daginstitution, de har gået i.

Undersøgelsen er lavet i samarbejde med University College Nordjylland og med hjælp fra Professionshøjskolen Absalon og Sprogin.

3.2 Undersøgelsens design

Når man måler kvalitet, stræber man efter at iagttage den på en måde, hvorved man kan følge udviklingen over tid, eller hvorved man kan udpege de områder, hvor læringsmiljøets kvalitet er særlig høj, eller hvor den måske trænger til et løft. Når vi gerne vil måle kvalitet, er det væsentligt, at vi grundigt overvejer, hvad vi måler og hvorfor, og ikke mindst hvordan vi sikrer, at målingerne bliver relevante for udviklingen af den daglige praksis i dagtilbuddet. Et led i disse overvejelser er valget af måleredskab (EVA, 2018).

Der findes en række måleredskaber, som har til hensigt at måle kvaliteten af læringsmiljøet i dagtilbud for børn. Et måleredskab er et sæt af spørgsmål, som tilsammen giver et billede af det, man ønsker at måle, fx læringsmiljøets kvalitet. Måleredskaber er en særlig type evalueringsredskaber, som er kendetegnet ved, at måleredskabet iagttager det målte inden for et veldefineret perspektiv og på grundlag af standardiserede procedurer (EVA, 2018).

Der er to typer af redskaber til måling af kvalitet i læringsmiljøer: rapporteringsredskaber og observationsredskaber. Nogle redskaber kombinerer de to tilgange.

Selvrapporteringsredskaber er kendetegnet ved, at medarbejdere og ledere selv udfylder et spørgeskema om deres pædagogiske praksis. Det giver mulighed for at få viden om forskelle og ligheder mellem forskellige gruppers oplevelse af kvaliteten, fx medarbejdere, ledere og forældre.

Observationsredskaber er kendetegnet ved, at en observatør observerer praksis i dagtilbuddet og på den baggrund udfylder et skema med en række spørgsmål. Hvis et observationsredskab skal have høj pålidelighed, bør observatøren være uddannet i at bruge redskabet, så man sikrer ensartet brug fra gang til gang. En kritik, der undertiden rettes mod observationsredskaber, er, at de observerede ændrer adfærd, når de ved, de bliver observeret. I de tilfælde, hvor man har efterprøvet dette i praksis, viser det sig dog kun i meget lille omfang at være tilfældet og nærmest slet ikke efter de første 30 minutters observation. Internationalt set er observationsredskaber de mest udbredte (EVA, 2018).

3.2.1 ECERS-3 – et observationsredskab

I undersøgelsen er observationsredskabet Early Childhood Environment Rating Scale, Third Edition (ECERS-3) anvendt til at måle læringsmiljøkvaliteten i kommunale børnehaver i Danmark.

ECERS-3 giver en bred viden om det pædagogiske læringsmiljø med fokus på tre domæner: tryk-
hed og sikkerhed, opbygning af relationer samt læringsmuligheder for børnene.

En observation strækker sig over tre formiddagstimer, hvor en certificeret ECERS-3-observatør fra
University College Nordjylland, Professionshøjskolen Absalon eller Sprogin er til stede på stuen og
iagttager såvel børnene som det pædagogiske personale. For at kunne sammenligne læringsmiljø-
kvaliteten mellem enkelte stuer i en børnehave, er der foretaget observationer af to tilfældigt ud-
valgte stuer for hver daginstitution.

3.3 Datagrundlag og repræsentativitet

Undersøgelsen er foretaget i et repræsentativt udsnit af alle kommunale daginstitutioner for 3-5-
årige. Ud af 91 udvalgte daginstitutioner deltog 88 i undersøgelsen. Der er i alt foretaget 165 obser-
vationer fordelt på 88 daginstitutioner i 56 kommuner.

Måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø er foretaget ved hjælp af ECERS-3. Observati-
onerne er foretaget af certificerede ECERS-3-observatører fra University College Nordjylland, Pro-
fessionshøjskolen Absalon og Sprogin.

Observationerne er foretaget i perioden april til september 2019. Der er ikke foretaget observatio-
ner i industriferien i juli måned.

Der er gennemført observationer af det pædagogiske læringsmiljø og indsamlet oplysninger på 1
børnehavestue i 11 børnehaver og på 2 tilfældigt udvalgte stuer i 77 børnehaver.

3 ud af 4 børn i alderen 3-5 år er indskrevet i en kommunal daginstitution. Undersøgelsens resulta-
ter beskriver således den gennemgående kvalitet i de dagtilbud, hvori flest børn i Danmark befin-
der sig på daglig basis. Observationerne er foretaget på tilfældigt udvalgte dage. Det betyder selv-
sagt, at dele af det faste pædagogiske personale på nogle stuer var syge på dagen for observatio-
nen. På andre stuer var børnene på legepladsen hele formiddagen, og i enkelte tilfælde var stuen
nymalet eller i gang med at blive indrettet på ny. Dette udgjorde tilfældige hændelser eller situatio-
ner, som havde betydning for observationerne. Observationerne er således øjeblikksbilleder af det
enkelte dagtilbuds læringsmiljø, hvor forskellige, tilfældige ting kan have betydning for kvaliteten
på lige netop det tidspunkt, observatøren er til stede. Tilsammen tegner observationerne imidler-
tid et billede af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i de kommunale børnehaver i Danmark.

Repræsentativitetsanalysen har undersøgt, hvorvidt der er systematiske forskelle mellem børnene,
deres forældre og det pædagogiske personale på henholdsvis de stuer, som er blevet observeret,
og alle kommunale daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år i Danmark. Resultaterne af analysen
viser, at forskellene for børn er små, men signifikante, og at forskellene for forældre og personale
ligeledes er små, men langt overvejende insignifikante.

I forbindelse med observationerne indsamles der strukturelle data om hvert dagtilbud. Det regi-
streres bl.a., hvilke børn og pædagogisk personale der er til stede på stuen, hvor observationerne
finder sted, og der indsamles oplysninger om dagtilbuddets øvrige organisering.

Som yderligere element i undersøgelsen er der indhentet CPR-numre på samtlige pædagogiske
personaler og børn i alle de i alt 88 deltagende kommunale daginstitutioner. På den måde er det
muligt at koble de indsamlede oplysninger til Danmarks Statistiks registerdata og undersøge, om
der er sammenhæng mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og strukturelle forhold
som normering og uddannelse, og der er mulighed for i fremtiden at kunne undersøge, om der er

sammenhæng mellem, hvordan børnene klarer sig i skolen, og hvad der kendetegner det dagtilbud, de har gået i.

Se appendiks for yderligere oplysninger om data, måling og metode.

3.3.1 Projektets organisering

Rapporten er udarbejdet af chefkonsulent Nynne Bonke (projektleder), konsulent Line Engbjerg, konsulent Line Merling Arendt, konsulent Mathias Tolstrup Wester, kommunikationskonsulent Marie Louise Poulsen, kommunikationskonsulent Rasmus Ellermann-Aarslev, konsulent Sofie Agnete Bislev, chefkonsulent Britta Conny Carl, juniorkonsulent Jens Vognstoft Pedersen og juniorkonsulent Thea Hove Jensen.

Herudover har professor Kim Mannemar Sønderskov fra Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet fungeret som metodisk sparringspartner i forbindelse med undersøgelsens stikprøvedesign.

3.3.2 Læsevejledning

Denne rapport præsenterer resultater fra undersøgelsen af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i kommunale børnehaver. Det pædagogiske læringsmiljø udgøres bl.a. af den fysiske indretning på børnehavestuer og udstyr på legepladsen. Derudover består det af pædagogiske aktiviteter og rutiner, barnets samspil med både det pædagogiske personale og de andre børn samt børnenes muligheder for at udfolde sig i leg. Når vi med ECERS-3 vurderer kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, måler vi, om barnets behov for et trygt miljø, hvori det kan opbygge positive relationer og blive stimuleret gennem leg til at lære, er opfyldt.

4 ECERS-3 – Redskab til måling af kvalitet af læringsmiljø

Der findes en række observationsredskaber til måling af kvalitet i dagtilbud, men knap så mange der har været underlagt systematisk kvalitetskontrol på samme måde, som det er tilfældet med ECERS.

ECERS er udviklet i USA af Thelma Harms, Richard M. Clifford og Debby Cryer. ECERS er et internationalt anerkendt og anvendt redskab, som bruges i en lang række lande (Harms et al., 2015). ECERS blev udviklet tilbage i 1980'erne og er siden opdateret på baggrund af et løbende udviklingsarbejde i bl.a. forskningsregi og praksis. Der eksisterer derfor flere forskellige versioner af ECERS-redskabet. Seneste version er ECERS-3, som blev udviklet i 2015 (Harms et al., 2015).

Med ECERS-3 observeres en række kriterier for kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø i børnehaver for børn i alderen 3-5 år. Måleredskabet fokuserer ligeledes på flere af de kvalitetselementer, som er indeholdt i den styrkede, pædagogiske læreplan. På den måde bliver det muligt at af-dække, hvordan kerneelementer i den styrkede, pædagogiske læreplan kommer til udtryk i kommunale børnehaver.

4.1 Internationalt anerkendt og anvendt, også i danske kommuner

ECERS er som nævnt et internationalt anerkendt og anvendt redskab til måling af kvalitet af læringsmiljø. Redskabet er oversat til en lang række sprog og anvendes i over 20 lande (Harms et al., 2015). Redskabet anvendes både til udvikling af praksis og til forskning (Harms et al., 2015; Næsby et al., 2019).

ECERS anvendes til måling, evaluering eller dokumentation i en række danske kommuner (EVA, 2016) og har tidligere været anvendt i større nationale undersøgelser, bl.a. i England, hvor et større projekt – Effective Preschool, Primary and Secondary Education Project (EPPSE) – gennem en årrække (1997-2014) har undersøgt kvalitet i dagtilbud og dens betydning for, hvordan børn klarer sig senere i skolen. Projektet har anvendt den tidligere version af redskabet, ECERS-R, og et til undersøgelsen udviklet redskab, ECERS-E. I Norge har i et lignende nationalt projekt – Gode barnehager for barn i Norge (GoBaN) – undersøgt kvaliteten i norske dagtilbud. Her blev ECERS-R brugt til at måle kvaliteten af læringsmiljøet i børnehaver.

Den første version af ECERS-redskabet blev udviklet for knap 40 år siden. Sidenhen har flere undersøgelser testet kvaliteten af de forskellige versioner af redskabet. Undersøgelserne har overordnet set bekræftet redskabets anvendelighed. Se appendiks F for en vurdering af ECERS som måleredskab.

Eftersom en række lande anvender ECERS til vurdering af læringsmiljøkvalitet i dagtilbud for børn, kan det være nærliggende at sammenholde resultater fra forskellige undersøgelser med hinanden. Hvis man ønsker at foretage sammenligninger, eksempelvis på tværs af lande, skal man dog være

bevidst om, hvilken version af redskabet der anvendes i de pågældende undersøgelser. Versionerne er nemlig tilpas forskellige til, at resultaterne ikke umiddelbart kan sammenlignes (Hestenes et al., 2019).

I appendiks E beskriver vi forskellen mellem anden og tredje version af ECERS-redskabet (ECERS-R og ECERS-3), og vi udfolder, hvilken betydning forskellene har for sammenligning af resultater på tværs af projekter, der bruger forskellige versioner.

4.2 Opbygning af ECERS-3

ECERS-3 er udviklet med fokus på, hvad der fra børnenes perspektiv kendetegner et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet. Det er børnenes trivsel i dagtilbuddet og deres muligheder for at udvikle sig og lære, der er rettesnoren i redskabets opbygning og indhold. Måleredskabet er således udviklet på baggrund af viden om, hvad der har betydning, når man er barn i dagtilbud.

Opbygningen af redskabet er skabt ud fra et helhedsorienteret blik på barnet og dets muligheder for trivsel og udvikling. Det involverer et bredt fokus på barnets muligheder for tryghed, kreativ udfoldelse, fysisk udfoldelse, social udfoldelse mv. Redskabet måler derudover kvalitet ud fra et gennemgående fokus på, hvorvidt det pædagogiske læringsmiljø opfylder tre basale behov for børnene ((Clifford, Yazejian, Cryer, & Harms, 2020):

- Befinder barnet sig i et trygt og sikkert miljø?
- Har barnet mulighed for at opbygge positive relationer?
- Har barnet mulighed for stimulering og læring?

Fokus foldes ud gennem 460 kriterier, som hver især forholder sig til kvaliteten af læringsmiljøet ud fra følgende overordnede spørgsmål:

- Hvordan er læringsmiljøet organiseret?
- Hvordan møder personalet børnene og arbejder med børnefællesskaber?
- Hvordan er personalets tilgang til læring?
- Hvordan viser personalet omsorg, og hvordan varetager de børnenes sundhed og sikkerhed?

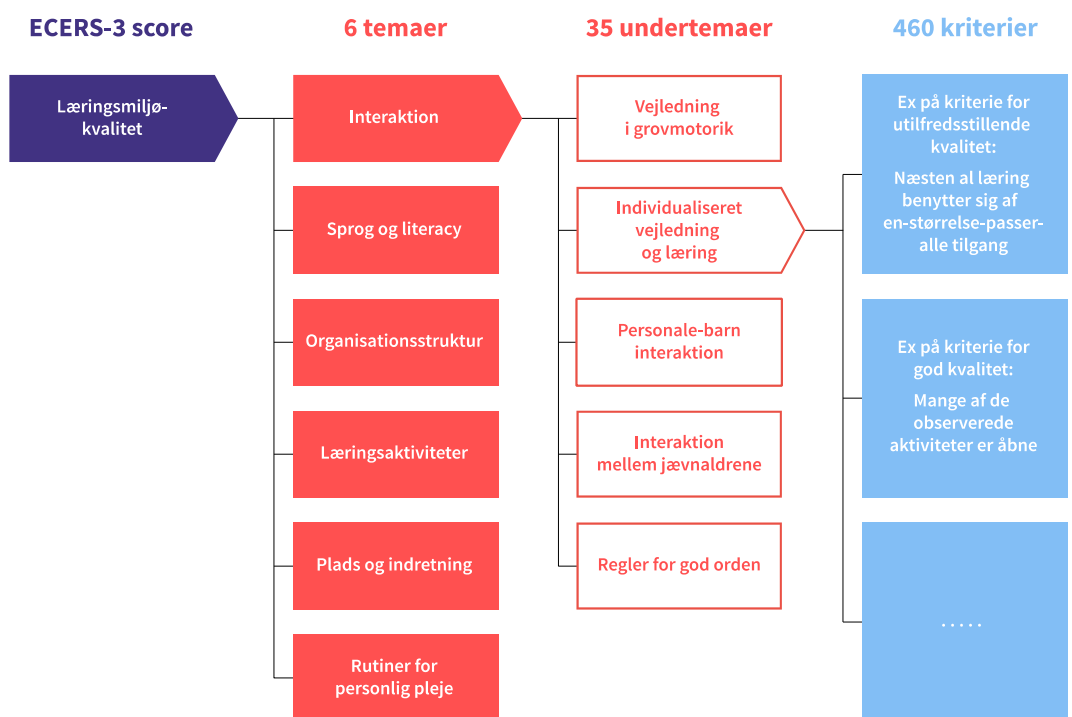
De 460 kriterier er inddelt i 35 undertemaer, som igen er inddelt i seks temaer.

Figur 4.1 nedenfor viser, hvordan redskabet er opbygget på temaer, undertemaer og kriterier.

FIGUR 4.1

Opbygning af ECERS-3

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

4.2.1 Temaer på tværs i ECERS-3

Udover at ECERS-3 består af seks overordnede temaer, så er der en række perspektiver, som går på tværs af de seks temaer. Interaktioner mellem børn og personale undersøges selvstændigt i temaet 'Interaktion', men undersøges også i de fem andre temaer. Det samme er tilfældet for personalets arbejde med sprogstimulering, som undersøges i temaet 'Sprog og literacy' såvel som i de andre fem temaer. Derudover er der i flere temaer fokus på mængden, tilgængeligheden og kvaliteten af understøttende materialer. Fx er der i 'Sprog og literacy' fokus på aktiviteter, der involverer bøger.

4.3 Overlap mellem ECERS-3 og den styrkede pædagogiske læreplan

Den styrkede pædagogiske læreplan og ECERS-3 har en række lighedstræk. Det har været et af argumenterne for at vælge ECERS-3 som undersøgelsens måleredskab.

4.3.1 Om den styrkede pædagogiske læreplan

1. juli 2018 trådte den styrkede pædagogiske læreplan i kraft som en del af dagtilbudsloven. Læreplanen giver en overordnet ramme for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddene i Danmark. Dette indebærer bl.a., at alle dagtilbud har fået et fælles pædagogisk grundlag med ni centrale elementer. De ni elementer er: leg, læring, børnefællesskaber, pædagogisk læringsmiljø, forældresamarbejde, børn i udsatte positioner, sammenhænge, barnesyn samt dannelse og børneperspektiv. Det pædagogiske grundlag udgør forståelsen for og tilgangen til arbejdet med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i dagtilbud (Børne- og Socialministeriet, 2018).

Den styrkede pædagogiske læreplan indeholder desuden seks læreplanstemaer: social udvikling, alsidig personlig udvikling, natur, udeliv og science, kommunikation og sprog, kultur, æstetik og fællesskab samt krop, sanser og bevægelse. Temaerne er udfoldet gennem indholdsbeskrivelser og pædagogiske mål for hvert tema. Sammenlignet med den tidligere læreplan er der i den styrkede pædagogiske læreplan et øget fokus på at tænke på tværs af de seks læreplanstemaer og på at skabe et trygt og pædagogisk læringsmiljø hele dagen (Næsby & Medom, 2019, Medom & Næsby, 2019).

4.3.2 Sammenligning mellem den styrkede pædagogiske læreplan og ECERS-3

Den styrkede pædagogiske læreplan er den kvalitetsforståelse, som danske dagtilbud ifølge lovgivningen skal arbejde ud fra. Som et led i udvælgelsen af måleredskab til undersøgelsen har vi derfor sammenlignet den kvalitetsforståelse, som fremhæves i læreplanen, og de kvalitetsparametre, som ECERS-3 indeholder. Som det fremgår af nedenstående afsnit, er der flere paralleller mellem den styrkede pædagogiske læreplan og ECERS-3. Samtidig er der dog også elementer i læreplanen, som ikke afspejles i ECERS-3, og omvendt. Koblingen mellem læreplanen og ECERS-3 er undersøgt gennem dokumentanalyse i et studie (Næsby & Medom, 2019), som vi har brugt som udgangspunkt for vores sammenligning.

Fokus på interaktioner og relationer

Både ECERS-3 og den styrkede pædagogiske læreplan lægger vægt på, at kommunikation, udveksling og interaktioner mellem børn og voksne og børnene imellem er af stor vigtighed for kvaliteten (Næsby & Medom, 2019). I ECERS-3 måles interaktionskvaliteten inden for alle seks temaer i redskabet. I den styrkede pædagogiske læreplan lægges der også vægt på betydningen af børnefællesskaber og deres vigtighed for læring. Det samme går igen i ECERS-3, hvor høj kvalitet kendetegnes ved fokus på det pædagogiske personales nuancerede interaktioner med alle børn, og at det pædagogiske personale arbejder med at skabe et godt børnefællesskab (Næsby & Medom, 2019).

Værdigrundlag, børnesyn og børneperspektiv

Næsby & Medom (2019) finder, at ECERS-3 og læreplanen langt hen ad vejen hviler på det samme værdigrundlag. Begge involverer bl.a. et børnesyn, hvor børn og barndommen betragtes som værdifulde i sig selv. I forlængelse heraf bygger ECERS-3 på et børneperspektiv og på, hvad der udgør kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø. På samme måde fremhæver læreplanen, at kvaliteten af læringsmiljøet skal vurderes i et børneperspektiv.

Læringsforståelse

Næsby & Medom (2019) finder blandt andet, at *læring* i både ECERS-3 og den styrkede pædagogiske læreplan foregår gennem en proces af leg, nysgerrighed, udforskning og samspil. Et yderligere lighedstræk er et fokus på, at man lærer ved at prøve sig frem, eksperimentere og begå fejl. I ECERS-3 underbygges dette af formuleringer om, at det pædagogiske personale opmuntrer børnene til at engagere sig i udfordrende aktiviteter (Næsby & Medom, 2019).

Læringsaktiviteter

Der er tydelige paralleller mellem temaet 'Læringsaktiviteter' i ECERS-3 og en række af læreplans-temaerne i den styrkede pædagogiske læreplan. Eksempelvis kan undertemaerne 'Krea', 'Fremme accept af mangfoldighed' og 'Musik og bevægelse' kobles til læreplanstemaet 'Kultur, æstetik og fællesskab', mens 'Musik og bevægelse' også kan ses i relation til læreplanstemaet 'Krop, sanser og bevægelse'. Undertemaerne 'Natur og science', 'Matematiske materialer og aktiviteter', 'Matematik i daglige begivenheder', 'Forståelse af skrevne tal' samt 'Passende brug af teknologi' relaterer sig til læreplanstemaet 'Natur, udeliv og science'. Arbejdet med børns sproglige udvikling går også igen i samtlige undertemaer og kan ses i relation til læreplanstemaet 'Kommunikation og sprog'. Temaerne og undertemaerne i ECERS-3 er dog beskrevet langt mere detaljeret, end det er tilfældet for de seks læreplanstemaer (Næsby & Medom, 2019).

Fokus på betydningen af de fysiske rammer

I den styrkede pædagogiske læreplan fremhæves, at det er en del af læreplansarbejdet at skabe gode fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljøer. Det vil bl.a. sige, at dagtilbuddene skal integrere et fokus på deres fysiske rammer i det pædagogiske arbejde. Dette fokus ses også i ECERS-3, der både ser på fysiske og psykiske forhold i læringsmiljøet. Eksempelvis er der i temaet 'Plads og indretning' fokus på læringsmiljøets fysiske rammer, fx møbler, indretning og støj, samtidig med at der også er fokus på, hvordan det pædagogiske personale anvender de fysiske rammer til at stimulere børnene, og hvordan de fysiske rammer i sig selv stimulerer børnene (Næsby & Medom, 2019).

Forskelle mellem den styrkede pædagogiske læreplan og ECERS-3

Ikke alle elementer fra den styrkede pædagogiske læreplan kan genfindes i ECERS-3. Eksempelvis har læreplanen fokus på forældresamarbejde samt inddragelse af og samarbejde med lokalsamfundet. Dette indgår ikke i ECERS-3, som kun måler forhold i læringsmiljøet, der er observerbare, når observationen foretages. ECERS-3 ser heller ikke direkte på det pædagogiske arbejde med overgange fra dagtilbud til skole, som ellers er et fokusområde i læreplanen. Der er dog enkelte ud-sagn i ECERS-3, som indirekte kan kobles til overgangen fra dagtilbud til børnehaveklassen, fordi de handler om skoleparathed. Det gælder især for kriterier under temaet 'Sprog og literacy' og flere

af undertemaerne under temaet 'Læringsaktiviteter', fx 'Natur og science' samt 'Matematiske materialer og aktiviteter' (Næsby & Medom, 2019).

Sammenhængen mellem ECERS-3 og den styrkede pædagogiske læreplan er ikke en "en-til-en"-sammenhæng. Men samlet set konkluderer Næsby & Medom (2019), at der er "flere ligheder, end der er forskelle hvad angår de centrale temaer, der hhv. vurderes i ECERS-3 og skal arbejdes efter i læreplanen, og hvad angår det værdigrundlag redskabet og læreplanen bygger på."

4.4 Bedømmelse af kvalitet – scoringsmetode

En observation strækker sig over tre timer, hvor en ECERS-3-certificeret observatør er til stede på stuen. Under observationerne iagttager observatøren, hvorvidt de 460 kriterier for kvalitet er opfyldt. Observatøren svarer systematisk 'ja' eller 'nej' for hvert af de 460 kriterier. Kriterierne er rangeret efter kvalitetsniveau med tilsvarende score. Der kan opnås en score mellem 1 og 7 for hvert undertema. Resultater på temaniveau beregnes som et gennemsnit af de dertilhørende undertemaers scorere. Når den overordnede score for læringsmiljøkvaliteten beregnes, er denne også et gennemsnit af scorerne for hvert tema. Der findes altså i alt tre niveauer af resultater. Et for undertemaer, et for temaer og ét overordnet resultat. For yderligere uddybning af observationen og scoringsmetoden se appendiks D.

4.4.1 Fire kvalitetsniveauer

I denne rapport præsenteres scorerne inddelt i fire kvalitetsniveauer: *utilstrækkelig*, *tilstrækkelig*, *god* og *fremragende* kvalitet.

I den danske oversættelse af ECERS-3-redskabet defineres scoren 1 som *utilstrækkelig* kvalitet, scoren 3 som *minimal* kvalitet, scoren 5 som *god* kvalitet, og scoren 7 defineres som *udmærket* kvalitet. Scoren 2, 4 og 6 har ikke særskilte betegnelser. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har valgt at præsentere scorerne i fire kvalitetsniveauer for at lette fortolkningen af undersøgelsens resultater. Inddelingen fremgår af tabel 4.1 herunder:

TABEL 4.1

Kvalitetsniveauer

ECERS-3-score	Kvalitetsniveau	Forklaring
1-1,9	Utilstrækkelig	Den <i>utilstrækkelige</i> kvalitet betyder, at der eksisterer mangler i det observerede læringsmiljø. Det kan fx være mangel på legematerialer eller manglende brug af de tilstedeværende materialer. <i>Utilstrækkelig</i> kvalitet kan også betyde manglende opmærksomhed fra personalet samt for få eller negative interaktioner mellem børnene og det pædagogiske personale.
2-3,9	Tilstrækkelig	Den <i>tilstrækkelige</i> kvalitet betyder, at der er et tilstrækkeligt antal tilgængelige legematerialer til stede på stuen. Det betyder også, at der er observeret interaktioner, som giver børnene et minimalt, men dog tilstrækkeligt niveau af omsorg og opmærksomhed. Det kan være, at personalet jævnlige eller i nogen grad taler og interagerer med børnene. <i>Tilstrækkelig</i> kvalitet kan fx også betyde, at krav til sikkerhed og hygiejne i nogen grad opfyldes.
4-5,9	God	<i>God</i> kvalitet kan betyde, at der er flere tilgængelige legematerialer samt en fysisk indretning, der understøtter læringsaktiviteter. Det kan også betyde, at personalet i højere grad interagerer med børnene og involverer sig i deres lege og aktiviteter på en nysgerrig og berigende måde.
6-7	Fremragende	Ved den <i>fremragende</i> kvalitet er stort set alle kvalitetskriterier opfyldt. Læringsmiljøet er således rigt på tydelige lege- og læringsområder, som i særlig grad stimulerer børnenes leg og læring og skaber trygge rammer for børnene. Det pædagogiske personale er fokuserede på børnenes tryk og omsorg, og de stimuleres til læring og udvikling gennem rigelig interaktion og samtale.

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

4.5 Retningslinjer for observationer med ECERS-3

I denne undersøgelse har certificerede observatører fra University College Nordjylland, Professionshøjskolen Absalon og Sprogin været til stede på daginstitutionsstuen og iagttaget såvel børnene som det pædagogiske personale. For at blive certificeret observatør skal man gennemgå flere dages træning, hvor man trænes i at score konsistent. Det indebærer, at man for at blive certificeret observatør som minimum skal opnå 85 % overensstemmelse med scoringer, der er foretaget af en erfaren ECERS-supervisor. Overensstemmelsen mellem scoringer foretaget på samme tid, men af forskellige observatører, betegnes også som *inter-rater reliability*. For at sikre *inter-rater reliability* udføres der i nogle dagtilbud observationer af to observatører, der udarbejder én fælles score for observationen.

Inter-rater reliability er beregnet for hver enkelt observatør forud for undersøgelsens start, og observationerne i undersøgelsen fordeles, således at hver observatør maksimalt har fire observationer i træk uden en medobservatør. Observatører, som har gennemført mindre end fem observationer som certificeret observatør, eller som ikke har gennemført observationer inden for det seneste år, har en medobservatør på første, tredje, og femte observation og herefter minimum hver femte observation, ligesom de øvrige observatører. Appendiks F beskriver, hvorledes *inter-rater reliability* er opfyldt i denne undersøgelse.

4.5.1 Observation, når der er flest børn til stede i børnehaven

En observation strækker sig over tre formiddagstimer. Observationen skal foretages på det tidspunkt af dagen, hvor der er størst sandsynlighed for, at flest børn er til stede, og observationen skal

vare i præcis tre timer. Ud over tre timers observation skal der evt. afsættes tid til undersøgelse af grovmotoriske områder, materialer osv. samt tid til beregning af scoren. Observationen skal så vid muligt ikke foretages under aflevering og hentning (Harms et al., 2015). Observatøren skal vente med at igangsætte observationen, indtil børnene befinder sig på deres sædvanlige stue eller i deres sædvanlige gruppe, og indtil mindst halvdelen af børnene er mødt ind. I denne undersøgelse er observationerne foretaget i tidsrummet kl. 9-12 (+/- 15 min), da det oftest er i dette tidsrum, at flest børn i kommunale børnehaver er blevet afleveret og befinder sig på deres stuer eller i deres grupper.

Det er afgørende, at samtlige observationer har samme varighed, da varigheden har indflydelse på den samlede score. Tendensen er afprøvet i Hofer (2010), som finder, at længere varighed påvirker scoren negativt, og kortere varighed påvirker positivt.

5 Børn og pædagogisk personale i kommunale børnehaver

5.1 Børn og personale i kommunale børnehaver

Læringsmiljøkvaliteten er observeret i 88 kommunale daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år (herefter benævnt kommunale børnehaver). Hver fjerde daginstitution huser udelukkende børn i alderen 3-5 år, mens de resterende er aldersintegrerede institutioner, der også huser børn ned til 0 år (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019). De 88 daginstitutioner er udtrukket, så de udgør et repræsentativt udsnit af landets kommunale børnehaver. Sideløbende med observationerne af læringsmiljøet er der indsamlet oplysninger, der gør det muligt at opstille et samlet overblik over den organisatoriske kontekst, som hen ved 3 ud af 4 børn i alderen 3-5 år opholder sig i om formiddagen mellem kl. 9 og 12, på daglig basis.² Hvor mange stuer eller grupper er børnene inddelt i, og hvor mange børn og hvor meget personale er de omgivet af?

De kommunale børnehaver er i gennemsnit inddelt i 2,7 stuer, hvor der i gennemsnit er ca. 16 børn og ca. tre personaler til stede. Forholdet mellem børn og pædagogisk personale er i gennemsnit 5,8. De gennemsnit, der her er angivet, dækker over en variation på tværs af børnehaverne. Denne variation er illustreret i figurerne 5.1-5.5 nedenfor.

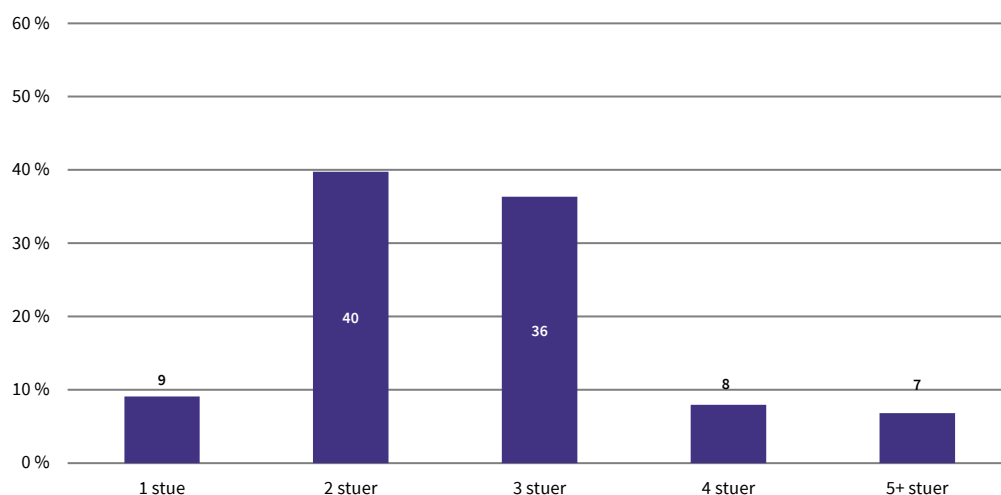
3 ud af 4 børnehaver er inddelt i to-tre stuer (hhv. 40 % og 36 %), og i knap 1 ud af 10 børnehaver (9 %) består børnehaven blot af én enkelt stue, jf. figur 5.1. I de resterende 15 % af børnehaverne er der fire stuer eller flere.

2 De øvrige 1 ud af 4 børn går i enten private dagtilbud eller dagpleje.

FIGUR 5.1

Antal stuer per institution

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

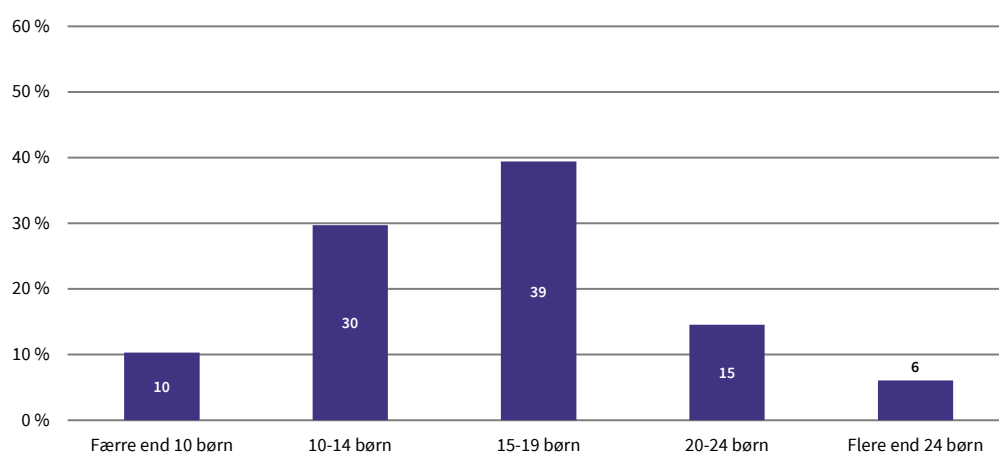
Note: I to institutioner med to stuer var der på observationstidspunktet blot én samlet børnegruppe til stede, hvorfor der ikke blev foretaget to observationer i disse tilfælde. Undersøgelsen har fundet sted på 165 stuer i 88 tilfældigt udvalgte kommunale daginstitutioner.

I knap 4 ud af 10 af de observerede stuer (39 %) var der på observationstidspunktet mellem 15 og 19 børn til stede, jf. figur 5.2. Det fremgår af figuren, at dette er den stuestørrelse, som hyppigst opleves, når vi inddeler stuerne i de grupper, som fremgår nedenfor. På 3 ud af 10 stuer (30 %) var der mellem 10 og 14 børn til stede, mens der på 1 ud af 10 stuer (10 %) var færre end 10 børn på observationstidspunktet. På godt 2 ud af 10 stuer (21 %) var der 20 børn eller flere til stede under observationen, og på 6 % af stuerne var der endda flere end 24 børn til stede. På halvdelen af stuerne med flere end 24 børn var børnehaven indrettet med funktionsopdeling i stedet for en klassisk stueopdeling. I flere andre tilfælde var flere stuer i børnehaven på tur under hele observationen, så stuerne har været blandet sammen. I gennemsnit var stuestørrelsen under observationerne på 15,8 børn.

FIGUR 5.2

Børn til stede på stuen om formiddagen

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Undersøgelsen har fundet sted på 165 stuer i 88 tilfældigt udvalgte kommunale daginstitutioner.

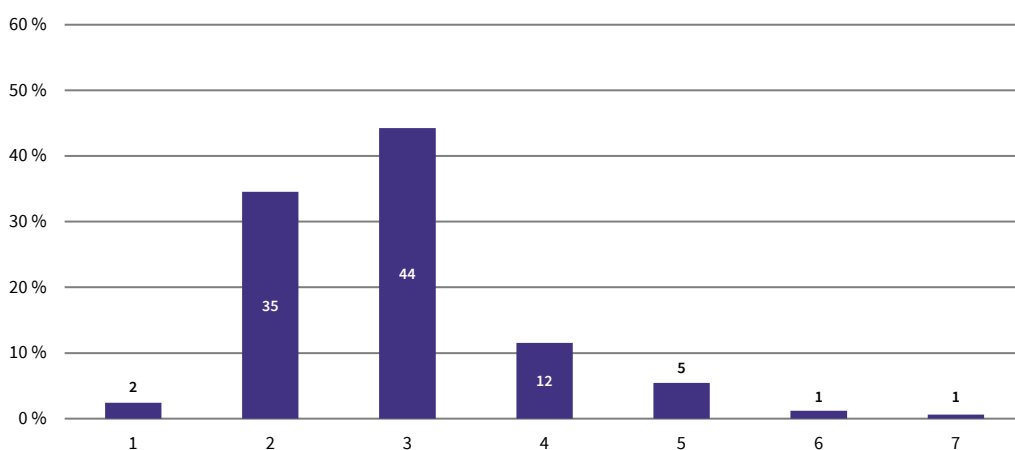
Under observationerne er der indsamlet oplysninger om det personale, der var til stede. Antallet dækker over det personale, der har været til stede omkring børnene i det tidsrum, observationerne har foregået (kl. 9-12). Personale dækker derfor over ansat pædagogisk personale, vikarer, praktikanter, støttepædagoger, personer i løntilskud m.fl.

Under observationerne var der mellem en og syv personaler til stede på stuen, jf. figur 5.3. På knap 8 ud af 10 stuer (79 %) var der enten to eller tre personaler til stede under observationen. På yderligere godt 1 ud af 10 stuer (12 %) var der fire voksne på stuen under observationen, mens der på 5 % af stuerne var fem personaler til stede. På enkelte stuer var der blot én enkelt personale til stede (2 %), og på enkelte stuer var der seks eller syv til stede (begge 1 %). I gennemsnit var 2,9 personaler til stede på stuerne i løbet af formiddagen.

FIGUR 5.3

Personale til stede på stuen om formiddagen

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

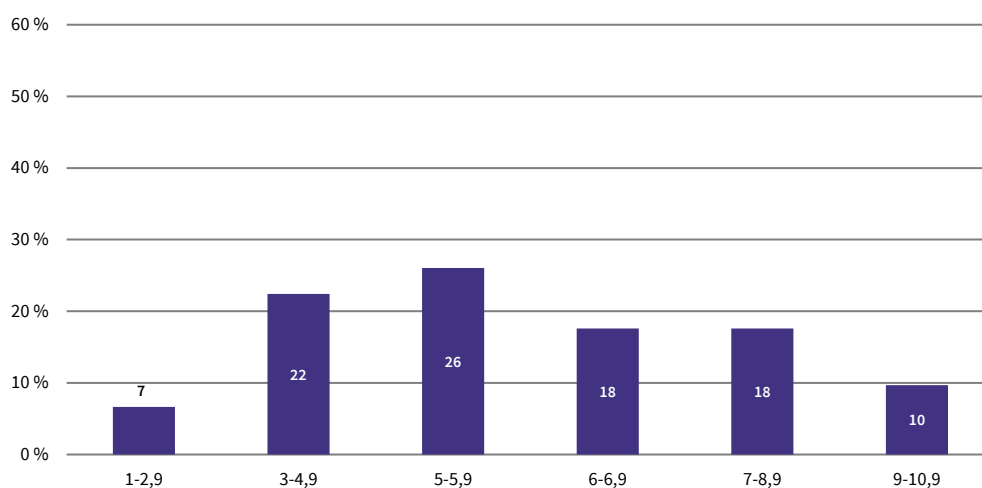
Note: Undersøgelsen har fundet sted på 165 stuer i 88 tilfældigt udvalgte kommunale daginstitutioner.

Når vi kombinerer tallene bag figur 5.2 og 5.3, er det muligt at se på, hvor mange børn der har været til stede på stuerne per personale, jf. figur 5.4. På hver fjerde stue (26 %) var der på observationstidspunktet mellem fem og seks børn per personale til stede på stuen, mens der på knap 3 ud af 10 stuer (29 %) er færre end fem børn per personale. På hver femte stue (18 %) var mellem seks og syv børn per personale til stede på stuen på observationstidspunktet. Endelig var der på knap 3 ud af 10 stuer (27 %) syv eller flere børn per personale til stede på stuen under observationen. Det gennemsnitlige antal børn per personale på de observerede stuer er 5,8 børn.

FIGUR 5.4

Antal børn per personale på stuen om formiddagen

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

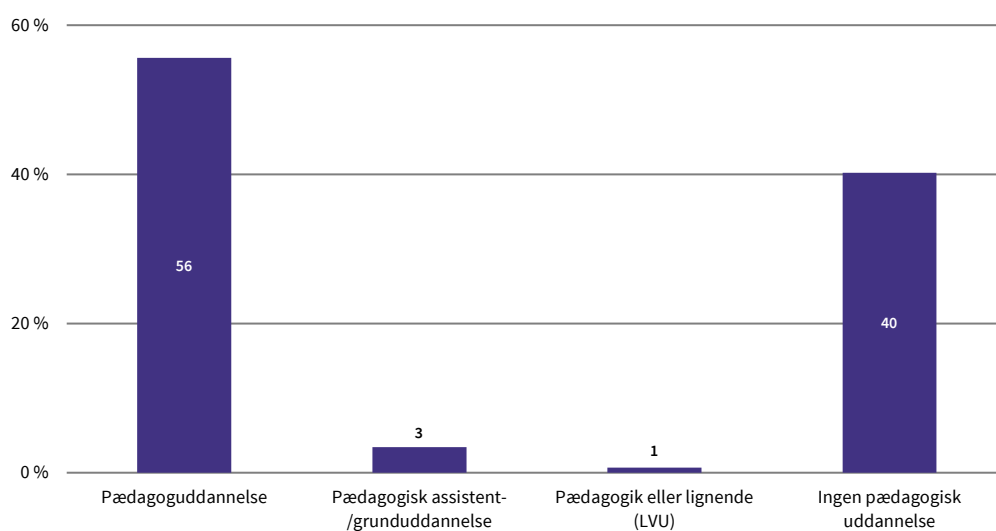
Note: Undersøgelsen har fundet sted på 165 stuer i 88 tilfældigt udvalgte kommunale daginstitutioner. Tallene summer ikke til 100 grundet afrunding.

De personaler, som er til stede på stuerne under observationerne, har forskellig uddannelsesbaggrund, jf. figur 5.5. Mere end hver anden voksen på stuerne (56 %) har en professionsbacheloruddannelse som pædagog. 3 % har enten en pædagogisk assistentuddannelse eller en pædagogisk grunduddannelse, mens knap 1 % har en lang videregående uddannelse inden for det pædagogiske felt. Samlet set har 6 ud af 10 personaler på stuerne en eller anden form for pædagogisk uddannelse.

FIGUR 5.5

Personalets uddannelse

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut og Danmarks Statistik.

Note: Undersøgelsen har fundet sted på 165 stuer i 88 tilfældigt udvalgte kommunale daginstitutioner. LVU er en forkortelse for lang videregående uddannelse.

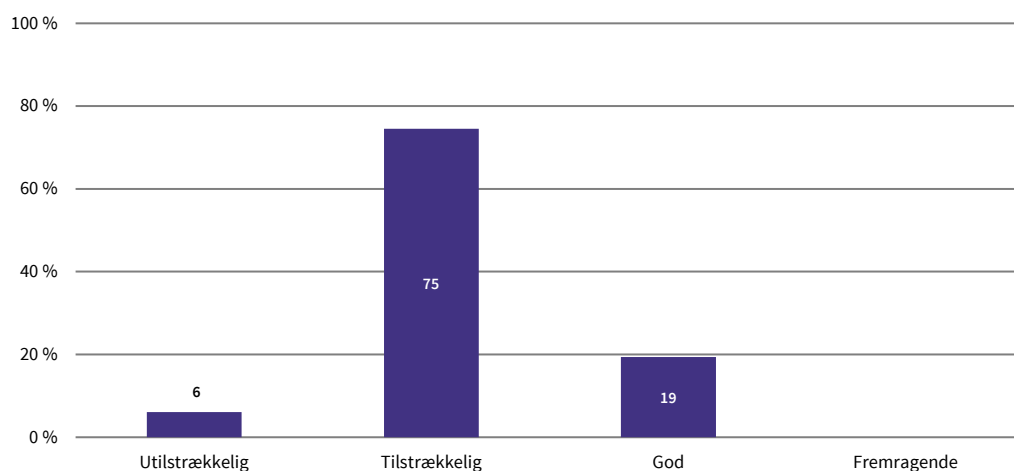
6 Resultater på tværs

6.1 Kvalitet i kommunale børnehaver

Undersøgelsens resultater viser, at de kommunale børnehaver ifølge ECERS-3 i gennemsnit har et læringsmiljø af *tilstrækkelig* kvalitet. 3 ud af 4 børnehaver (75 %) har således et læringsmiljø af *tilstrækkelig* kvalitet, mens knap hver femte børnehave (19 %) har et læringsmiljø af *god* kvalitet. En mindre andel af børnehaverne (6 %) har et læringsmiljø af *utilstrækkelig* kvalitet, mens ingen børnehaver opfylder kriterierne for et læringsmiljø af *fremragende* kvalitet. Dette overordnede resultat bygger på observationer af tilstedeværelsen af de i alt 460 kriterier, hvormed man ifølge ECERS-3 kan vurdere kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år.

FIGUR 6.1

Børnehaver fordelt på kvalitetsniveau

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Der er i alt 88 børnehaver.

6.2 Kendetegn ved kvalitet i kommunale børnehaver

Det overordnede resultat af undersøgelsen viser, at de kommunale børnehaver opfylder kvalitetskriterierne i forskellig grad. Der er således forskel på kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, alt efter hvilket tema der fokuseres på. I ECERS-3 er fokus inddelt i seks temaer. Kvaliteten af 'Interaktioner' og 'Organisationsstruktur' i de kommunale børnehaver vurderes til at være af *god* kvalitet, jf. figur 6.1. 'Sprog og literacy', 'Læringsaktiviteter', 'Plads og indretning' og 'Rutiner for personlig pleje' er alle vurderet til at være af *tilstrækkelig* kvalitet i de kommunale børnehaver.

TABEL 6.1

Resultater for de seks temaer

Tema	Gennemsnit	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God	Fremragende
Interaktioner	God	5 %	30 %	50 %	15 %
Sprog og literacy	Tilstrækkelig	7 %	68 %	24 %	0 %
Organisationsstruktur	God	6 %	34 %	45 %	15 %
Læringsaktiviteter	Tilstrækkelig	50 %	50 %	0 %	0 %
Plads og indretning	Tilstrækkelig	7 %	70 %	24 %	0 %
Rutiner for personlig pleje	Tilstrækkelig	25 %	64 %	10 %	1 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

6.2.1 Interaktioner

Overordnet viser undersøgelsen, at interaktionerne i de kommunale børnehaver er af *god* kvalitet. Det dækker over, at interaktionerne i 5 % af børnehaverne er af *utilstrækkelig* kvalitet, mens interaktionerne i knap en tredjedel af børnehaverne er af *tilstrækkelig* kvalitet. I halvdelen af børnehaverne (50 %) er interaktionerne af *god* kvalitet, og i de sidste 15 % af børnehaverne er kvaliteten af interaktionerne *fremragende*.

Temaet 'Interaktion' er et af de to temaer, som børnehaverne scorer bedst på i undersøgelsen. Resultaterne viser, at de kommunale børnehaver klarer sig allerbedst, når det handler om det direkte samspil mellem det pædagogiske personale og børnene. Derimod er personalets tilstedeværelse i grovmotoriske lege og aktiviteter flere steder mangelfuld. Her er personalet ofte tilbagetrukket og mere observerende end nærværende. De opfordrer i mindre grad til grovmotorisk udfoldelse, og de har i mindre grad opsyn med alle børn.

Undersøgelsen er foretaget i sommerhalvåret, og mange af børnene har været udenfor under observationerne. Resultater for især grovmotoriske aktiviteter afspejler derfor i grove træk lege og aktiviteter, der foregår udenfor, fx på børnehavernes legepladser.

Det er især manglende fokus på børnenes grovmotoriske lege og udfoldelser, der gør, at interaktionerne i nogle børnehaver kun vurderes at være af *utilstrækkelig kvalitet*. Fx viser resultaterne, at personalet i hver tiende kommunale børnehave (10 %) viser begrænset eller ingen interesse for at opmuntre børnenes grovmotoriske udvikling. Det kan være, at de giver mest opmærksomhed til børn, som udfører stillesiddende aktiviteter på grovmotoriske områder. Derudover viser resultaterne, at personalet i 2 % af børnehaverne ofte reagerer med vrede over, hvad de opfatter som negativ opførsel hos børnene, og at børnene i 3 % af børnehaverne kun tilbydes få legematerialer eller åbne aktiviteter, hvor børnene kan deltage på forskellige måder.

Samme billede tegner sig, hvis vi fokuserer på de kommunale børnehaver, hvis interaktioner er vurderet til at være af *tilstrækkelig* kvalitet. Grovmotoriske aktiviteter og lege udfordrer børnehaverne. Til gengæld opfylder det pædagogiske personale i de fleste børnehaver kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet i deres interaktioner og guidning af børnene.

Flere opnår tilmed *god* eller *fremragende* kvalitet. Det er dog ikke i alle børnehaver, der udelukkende ses positiv fysisk kontakt mellem børn og personale. Det er kun tilfældet for 89 % af børnehaverne, hvilket er kriteriet for *tilstrækkelig* kvalitet.

Det pædagogiske personale sender generelt varme signaler til børnene gennem passende fysisk kontakt (88 %), hvilket er et af kriterierne for interaktioner af *god* kvalitet. Samtidig ses der jævnligt positive interaktioner mellem personale og barn og ingen lange perioder uden kontakt (84 %). Igen er det den grovmotoriske støtte, der udfordrer mest. Men også den individuelle guidning samt evnen til at møde børnene med passende forventninger har børnehaverne svært ved. *God* kvalitet indebærer, at personalet altid har passende forventninger til børnene. Det er tilfældet i 61 % af børnehaverne.

Interaktioner af *fremragende* kvalitet indebærer, at det pædagogiske personale er sensitive over for børnenes nonverbale kommunikation, og at de responderer hensigtsmæssigt. Det kriterium opfylder personalet i knap halvdelen af de kommunale børnehaver (48 %). For en del af de børnehaver, som lige nøjagtig ikke opfylder kriterierne for interaktioner af *fremragende* kvalitet, skyldes det, at det direkte samspil mellem børn og personale udfordrer. Det gælder også i forhold til personalets evne til at understøtte relationer i børnegruppen. Fx ses det hos 36 % af børnehaverne, at personalet udpeger børnenes positive sociale adfærd over for hinanden. Forsat ses de største udfordringer for børnehaverne i forhold til at understøtte grovmotoriske aktiviteter og færdigheder. I en fjerdedel af børnehaverne (25 %) hjælper personalet børnene med at udvikle nye grovmotoriske færdigheder, hvilket er et kriterie for, at interaktioner er af *fremragende* kvalitet.

6.2.2 Sprog og literacy

I mange børnehaver er arbejdet med at stimulere børnenes sprog og literacy af *god* kvalitet. Det dækker over, at det i 7 % af de kommunale børnehaver er af *utilstrækkelig* kvalitet, i 68 % er af *tilstrækkelig* kvalitet, og i 24 % af børnehaverne er af *god* kvalitet. Ingen af de kommunale børnehaver lever samlet set op til kriterierne for arbejdet med sprog og literacy af *fremragende* kvalitet.

Når 68 % af de kommunale børnehaver har et læringsmiljø, hvor arbejdet med sprog og literacy kun opfylder kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet, skyldes det især, at personalet i knap halvdelen af børnehaverne (48 %) ikke benytter sig af bøger sammen med børnene. Det vil sige, at de hverken læser højt eller inddrager bøger i deres aktiviteter med børnene. Derudover er der for få bøger tilgængelige, og de bøger, der er, er det ikke i tilstrækkelig lang tid til, at læringsmiljøet er af *god* kvalitet. Ser man derimod alene på personalets arbejde med at stimulere børnenes sprog, fx gennem samtale og spørgsmål, der lægger op til længere svar, lever mange kommunale børnehaver op til kriterierne for *god* kvalitet – i nogle tilfælde endda *fremragende* kvalitet.

Scoren *utilstrækkelig* kvalitet gives i meget få tilfælde udelukkende baseret på, at det pædagogiske personale ikke stimulerer børnene sprogligt. I stedet er det især arbejdet med literacy, der udfordrer de kommunale børnehaver. Mere konkret mangler mange børnehaver tilgængelige bøger, og mange steder bruger personalet ikke i tilstrækkelig grad de bøger, der er. I knap hver femte børnehaver (19 %) er der fx færre end ti bøger tilgængelige for børnene, og i lige under halvdelen af børnehaverne (48 %) bruger personalet ikke bøger sammen med børnene.

Især kriterier, der måler personalets sprogstimulerende arbejde, bringer børnehaverne fra en vurdering af *utilstrækkelig* til *tilstrækkelig* kvalitet. Fx stiller det pædagogiske personale i hele 92 % af de kommunale børnehaver jævnligt åbne spørgsmål, som børnene kan besvare med succes, og i 34 % af børnehaverne arbejder personalet ind i mellem med at udvide børnenes ordforråd ved at benævne ting, mennesker og handlinger – både i rutinesituationer og under leg. Når det pædagogiske personale bruger bøger med børnene, formår personalet i 25 % af børnehaverne at engagere hovedparten af de tilstedeværende børn, hvilket er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet.

Sprogstimulering er det område inden for temaet 'Sprog og literacy', hvor de kommunale børnehaver klarer sig bedst. Det pædagogiske personale formår i de fleste børnehaver at stimulere børnenes sprog på et niveau, der lever op til kriterierne for *god* kvalitet. Det vil sige, at personalet arbejder med børnenes ordforråd i såvel rutiner som under leg ved jævnligt at benævne mennesker og ting. Det sker i 65 % af børnehaverne. For at arbejdet med sprog og literacy er af *god* kvalitet, skal personalet jævnligt stille spørgsmål, som børnene er interesserede i at svare på. Det sker i tre ud af fire kommunale børnehaver (75 %).

Det er sværere for børnehaverne at leve op til kriterierne for *god* kvalitet, når det handler om at bruge bøger og ikke mindst opmuntre børnene til at bruge bøger (literacy). Det handler bl.a. om at have mange bøger tilgængelige i mindst én time, hvilket 34 % af børnehaverne har. Et andet kriterie for *god* kvalitet er, at børnehaverne har organiseret et læsested, hvor børnene kan sidde uforstyrret med bøgerne. Det er tilfældet i 39 % af de kommunale børnehaver.

Selvom ingen kommunale børnehaver samlet set opfylder kriterierne for *fremragende* kvalitet, møder flere børnehaver visse kriterier for den højeste score i ECERS-3. Det er især kriterier relateret til det pædagogiske personales sprogstimulerende arbejde. Fx taler personalet i 45 % af børnehaverne meget med børnene under hhv. fri og grovmotorisk leg samt i rutinesituationer, hvilket er et kriterie for *fremragende* kvalitet. I 51 % af de børnehaver, hvor personalet bruger bøger med børnene, diskuterer de også bøgerne med børnene på en måde, der opfylder kravet for *fremragende* kvalitet.

6.2.3 Organisationsstruktur

Organisationsstrukturen er gennemgående af *god* kvalitet i de kommunale børnehaver. Det dækker over, at organisationsstruktur i 6 % af børnehaverne er af *utilstrækkelig* kvalitet, i 34 % af *tilstrækkelig* kvalitet, i 45 % er af *god* kvalitet og i 15 % er af *fremragende* kvalitet.

'Organisationsstruktur' er ét af de to temaer i undersøgelsen, som de kommunale børnehaver klarer sig bedst inden for. Børnehaverne scorer generelt højt på kriterier om, hvordan aktiviteter planlægges, og tiden prioriteres. Når det alligevel ikke er alle kommunale børnehaver, der har organisationsstruktur af *god* kvalitet, skyldes det primært omfanget af tilgængelige legematerialer samt det pædagogiske personales vejledning – bl.a. i forbindelse med overgange mellem aktiviteter eller fra en aktivitet til et måltid. I nogle børnehaver har personalet også svært ved at have tilstrækkeligt fokus på at understøtte børnenes engagement og deltagelse i gruppeaktiviteter.

I et fåtal af de kommunale børnehaver er organisationsstrukturen af *utilstrækkelig* kvalitet. I 6 % af børnehaverne er der meget få interessante materialer til rådighed for børnenes frie leg, og i 5 % er personalets vejledning af børnene i overgangssituationer af *utilstrækkelig* kvalitet. Sjældent observeres der en tilrettelæggelse af tiden, der er så u hensigtsmæssig, at organisationsstrukturen vurderes til at være af *utilstrækkelig* kvalitet. Kun i 2 % af børnehaverne venter børnene fx længere end ti minutter i forbindelse med overgange mellem aktiviteter. Det er også kun i 2 % af børnehaverne, at tiden til fri leg er så kort (mindre end 25 minutter), at børnene vanskeligt kan nå både at påbegynde og afslutte en leg.

Langt de fleste kommunale børnehaver lever op til kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet. Børnehaverenes organisationsstruktur er af *tilstrækkelig* kvalitet, når personalet sjældent er negative over for børn, som har problemer med at deltage i aktiviteterne. Det opfylder 89 % af børnehaverne. En stor del af disse (77 % ud af de 89 %) lever også op til kriteriet for *god* kvalitet i relation til børn, som har svært ved at deltage i lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen. I 31 % af børnehaverne tilbyder personalet nogen vejledning under den frie leg, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet

De stopper fx uenigheder eller farlig leg og hjælper børnene til at finde på noget at lave eller til at bruge det tilgængelige legetøj.

I 66 % af børnehaverne interagerer personalet jævnlige positivt med børnene under fri leg, og den frie leg foregår i minimum en time i 73 % af børnehaverne, hvilket er nogle af kriterierne for *god* kvalitet. Desuden taler personalet med børnene om ting, som interesserer børnene, og personalet arbejder med børnenes læring ved at relatere aktuelle aktiviteter til tidligere oplevelser. Tilgængelighed og brug af materialer, der matcher børnenes interesser og individuelle færdigheder, udfordrer dog de kommunale børnehaver. Det er fx kun en tredjedel af børnehaverne (33 %), som lever op til kriteriet om, at der er rigeligt og varieret materiale til rådighed for børnenes frie leg. Også evnen til at understøtte børnenes engagement i forskellige situationer er en udfordring. Fx sikrer personalet sig blot i 59 % af børnehaverne, at alle børn er engagerede i overgangssituationer. Det sker bl.a. ved at lade børnene tage del i oprydningen, dække bord eller hjælpe hinanden med at komme i flyverdragterne. Personalet er dog samtidig i 85 % af børnehaverne næsten altid forberedte på den næste aktivitet.

Blandt de kriterier, der relaterer sig til en organisationsstruktur af *fremragende* kvalitet, er det særligt prioritering af tid, som udfordrer de kommunale børnehaver. I blot 19 % af børnehaverne er der ikke observeret ventetid på mere end tre minutter i forbindelse med en overgang. Mere positivt ser det ud i forhold til at skabe fleksible rammer, der muliggør, at børnene kan forfølge deres interesser. I omkring halvdelen af børnehaverne (46 %) gennemføres gruppeaktiviteter normalt i mindre snarere end større grupper, og i 36 % er overgangene graduerede eller individualiserede, fx så nogle børn får lov til at gå på legepladsen, mens andre tager overtøj på. I 48 % af børnehaverne er alle børnene aktivt engagerede i gruppeaktiviteter.

6.2.4 Læringsaktiviteter

Overordnet viser undersøgelsen, at læringsaktiviteter i de kommunale børnehaver er af *tilstrækkelig* kvalitet. Det dækker over, at halvdelen af børnehaverne (50 %) har et læringsmiljø, hvor læringsaktiviteterne er af *utilstrækkelig* kvalitet, mens den resterende halvdel af børnehaverne (50 %) har et læringsmiljø, hvor læringsaktiviteterne er af *tilstrækkelig* kvalitet. Ingen børnehaver har et læringsmiljø, der samlet set møder kriterierne for *god* eller *fremragende* kvalitet.

Undersøgelsen er foretaget i sommerhalvåret, og i mange børnehaver har børnene derfor været udenfor, da observationerne fandt sted. Resultaterne viser, at udbuddet af legematerialer generelt er mindre udenfor end indenfor, og det er især en af årsagerne til, at temaet 'Læringsaktiviteter' er det tema i undersøgelsen, som børnehaverne scorer lavest på. Men undersøgelsen viser også, at børnehaverne er udfordret i forhold til mængden og tilgængeligheden af legematerialer både på indendørs- og udendørsarealer. Samtidig er nogle børnehaver udfordret på det pædagogiske personales interaktion med børnene under deres legeaktiviteter. Personalet cirkulerer ikke tilstrækkeligt rundt mellem børnenes legeaktiviteter, og de involverer sig ikke ofte nok for fx at berige og udvikle den aktivitet, børnene er i færd med.

Hvis vi ser nærmere på kriterierne for *utilstrækkelig* kvalitet, er det primært tilstedeværelsen af materialer frem for personalets interaktion med børnene, der udfordrer de kommunale børnehaver. Fx er der i 35 % af børnehaverne ingen eller få matematiske materialer tilgængelige, og i 26 % er der sjældent kreative materialer tilgængelige, som børnene kan bruge i deres leg. Personalets interaktion med børnene er i nogle børnehaver årsag til, at de ikke opfylder kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet, men vurderes til at have læringsaktiviteter af *utilstrækkelig* kvalitet. Fx ignorerer personalet i 15 % af børnehaverne børnene i rollelegsområdet, undtagen når de ønsker at stoppe forstyrrende adfærd.

I forhold til kriterierne for læringsaktiviteter af *tilstrækkelig* kvalitet er det både tilgængeligheden af legematerialer samt personalets interaktion med børnene under aktiviteter, der udfordrer børnehaverne mest. I 64 % af børnehaverne er nogle rollelegsmaterialer tilgængelige i mindst 25 minutter. I 58 % af børnehaverne har børnene mindst ti forskellige valgmuligheder inden for finmotoriske legeaktiviteter, fx LEGO-klodser, perler og puslespil. I 57 % af børnehaverne ses der minimum ét tilfælde af nogen positiv involvering fra personalet under børnenes kreative aktiviteter. Det kan fx være, at personalet kommenterer eller anerkender barnets arbejde. I lige under halvdelen af børnehaverne (49 %) er personalet i nogen grad opmærksomme på børnene, når de leger rolleleg. De hjælper fx med at give en dukke tøj på. Når børnene leger med materialer, der lærer dem om matematiske koncepter, fx med en vægt eller et målebånd, giver personalet i 29 % af børnehaverne nogle gange informationer eller stiller spørgsmål om matematik.

Selvom ingen børnehaver samlet set opfylder kriterierne for *god* kvalitet af læringsaktiviteter, ses nogle af kriterierne for *god* kvalitet dog opfyldt i en række af børnehaverne. Her opfyldes oftere kriterier for personalets interaktion med børnene end kriterier for tilgængeligheden af legematerialer. Personalet bruger og taler om natur og science med børnene i godt halvdelen af børnehaverne (52 %), men det er kun 8 % af børnehaverne, som har den mængde natur-og science-materialer, der kræves for at opnå *god* kvalitet. Samme mønster ses for musik og bevægelse, hvor det kun er 1 % af børnehaverne, som har mange materialer tilgængelige i en time under fri leg. Dog opmuntrer personalet i 58 % af børnehaverne børnene på en positiv måde til at deltage i musikaktiviteter, fx ved at klappe eller synge med.

Selvom ingen børnehaver har læringsaktiviteter af *fremragende* kvalitet, er der stadig enkelte kriterier, som en større andel af børnehaverne lever op til. Flest børnehaver (41 %) lever op til kriteriet om, at børnene ikke tvinges til at deltage i musikaktiviteter i gruppen. I 21 % af børnehaverne lærer personalet børnene at bruge mere komplekse materialer til kreative aktiviteter, og i 12 % hjælper personalet børnene med at udvide deres ordforråd ved at stille børnene åbne spørgsmål og snakke med dem om deres arbejde med finmotorik.

6.2.5 Plads og indretning

Overordnet viser undersøgelsen, at 'Plads og indretning' i de kommunale børnehaver er af *tilstrækkelig* kvalitet. Det dækker over, at plads og indretning i 7 % af børnehaverne er af *utilstrækkelig* kvalitet, i 70 % af *tilstrækkelig* kvalitet, og i knap hver fjerde børnehave (24 %) er af *god* kvalitet. Ingen børnehaver opfylder kriterierne for plads og indretning af *fremragende* kvalitet.

Hovedparten af børnehaverne (70 %) lever op til kriterierne for plads og indretning af *tilstrækkelig* kvalitet. Omkring hver fjerde børnehave (24 %) lever op til kriterierne for *god* kvalitet. Et gennemgående kriterie, som de fleste børnehaver lever op til i tilstrækkelig grad, er, at de er indrettet, så børnene kan lege alene eller i små grupper uden at blive forstyrret. Fokuserer vi på børnenes muligheder for at udfolde sig grovmotorisk, vurderes læringsmiljøets plads og indretning til at være af *god* kvalitet i over halvdelen af børnehaverne (55 %). Den generelle vurdering af børnehaverne i forhold til temaet 'Plads og indretning' præges dog af, at nogle børnehaver ikke lever op til kriterierne for dialog om udstillinger, fx ophængte børnetegninger, papmachédyr eller plakater, samt kriterierne for sikkerhed.

Det er et fåtal af børnehaverne, som har for lidt plads til børn og voksne, hvilket er et kriterie for *utilstrækkelig* kvalitet. I 2 % af børnehaverne mangler der plads til, at alle børn kan bevæge sig frit rundt, hvilket gør, at plads og indretning vurderes til at være af *utilstrækkelig* kvalitet. Plads og indretning er desuden af *utilstrækkelig* kvalitet, når de grovmotoriske legeområder betegnes som ekstremt farlige (jf. formuleringen i ECERS-3). Det sker fx, hvis der mangler faldunderlag ved højt udstyr, hvilket er tilfældet i mere end hver tiende børnehave (11 %). I de børnehaver, hvis plads og

indretning er af *utilstrækkelig* kvalitet, mangler der især samtale mellem voksne og børn om udstillede materialer. I 41 % af børnehaverne taler det pædagogiske personale ikke med børnene om fx plakater, fotografier og tegninger. Dog er det langt de fleste børnehaver (96 %), der faktisk udstiller relevante materialer.

De kommunale børnehaver, der har plads og indretning af *tilstrækkelig* kvalitet, kendetegnes overordnet ved, at deres indretning og møbler giver børnene mulighed for at udfolde sig i tilstrækkelig grad. Fx har 83 % af børnehaverne plads nok til leg og udfoldelse. *God* kvalitet er til gengæld kendetegnet ved, at der er mere end rigeligt med møbler, fx til at børnene kan spise og arbejde ved borde uden at sidde for tæt. Det kriterie opfylder 16 % af børnehaverne, og 66 % af børnehaverne er indrettet, så gennemgang ikke forstyrrer leg, hvilket også er et kriterie for *god* kvalitet.

Rettes opmærksomheden mod børnenes ret til privatliv, er der imidlertid færre børnehaver, som opfylder kriterierne for *god* kvalitet. Det kan være ved, at børnene har mulighed for at lege alene eller i mindre gruppe. I 34 % af børnehaverne kan børnene således trække sig tilbage fra det store fællesskab og lege uforstyrret. Derudover er børnehaverne udfordrede i opfyldelsen af kriterierne for sikkerhed. 23 % af børnehaverne lever op til kriterieret for *god* kvalitet, hvad angår sikkerhed, hvilket betyder, at grovmotoriske områder både indendørs og udendørs generelt er sikre. Også det pædagogiske personales opmærksomhed på børnenes privatliv er et kriterie for *god* kvalitet. I 44 % af børnehaverne er personalet opmærksom på, at børn, der leger alene eller i mindre grupper, ikke skal forstyrres af andre.

Selvom ingen børnehaver vurderes til at have et læringsmiljø med plads og indretning af *fremragende* kvalitet, møder en del af børnehaverne nogle af kriterierne for *fremragende* kvalitet. Knap halvdelen af børnehaverne (46 %) har fx adskilt stillearealer og mere larmende arealer ved hjælp af møbler eller vægge. I 40 % af børnehaverne opmuntrer det pædagogiske personale børnene til at flytte sig ind i private rum, hvis de ønsker at lege alene, hvilket også er et kriterie for, at børnehavens plads og indretning kan blive vurderet som værende af *fremragende* kvalitet.

6.2.6 Rutiner for personlig pleje

Overordnet viser undersøgelsen, at 'Rutiner for personlig pleje' i de kommunale børnehaver er af *tilstrækkelig* kvalitet. Det dækker over, at i 1 ud af 4 kommunale børnehaver (25 %) er rutinerne for personlig pleje af *utilstrækkelig* kvalitet, i 64 % af børnehaverne af *tilstrækkelig* kvalitet, i en tiendedel af de kommunale børnehaver (10 %) af *god* kvalitet, og i 1 % af børnehaverne er rutinerne for personlig pleje af *fremragende* kvalitet.

'Rutiner for personlig pleje' er et af de temaer i undersøgelsen, hvor de kommunale børnehaver overordnet set har dårligst kvalitet. To ud af tre børnehaver har *tilstrækkelig* kvalitet, mens én ud af fire børnehaver har *utilstrækkelig* kvalitet. Årsagen til, at så få børnehaver har rutiner for personlig pleje af *god* eller *fremragende* kvalitet, er, at børnene i mange børnehaver ikke vasker hænder før måltider eller efter toiletbesøg. Derudover har børnehaverne generelt svært ved at leve op til de hygiejne- og sikkerhedsmæssige kriterier for *god* kvalitet. Den lave vurdering skyldes også, at børnene ikke i tilstrækkelig høj grad vejledes og er under opsyn af det pædagogiske personale i forbindelse med fx toiletbesøg. Kriterierne for hygiejne i ECERS-3 er stort set identiske med Sundhedsstyrelsens anbefalinger for dagtilbud i Danmark, mens sikkerhedskravene er mere restriktive end de danske.

Når rutinerne for personlig pleje vurderes til at være af *utilstrækkelig* kvalitet i en fjerdedel af alle børnehaver (25 %), skyldes det bl.a. udfordringer med kravene til håndhygiejne samt aftørring af borde efter måltider. I 28 % af børnehaverne gøres der fx meget få forsøg på at opfylde kravene til

hygiejne i forbindelse med måltider, mens personalet i 8 % af børnehaverne har for lidt eller ingen opmærksomhed rettet mod børn, som går på toilettet.

I omkring en tredjedel af børnehaverne (34 %) gøres der nogle forsøg på at imødekomme kravene til god hygiejne ved måltider, hvilket er blandt årsagerne til, at flertallet har *tilstrækkelig* kvalitet. Desuden gennemfører personalet i 33 % af børnehaverne en vis grad af tilsyn med børnenes toiletbesøg. En tredje årsag er, at der i 53 % af børnehaverne foregår nogen vejledning for at forhindre store sikkerhedsproblemer udendørs og indendørs. I 38 % af børnehaverne møder det pædagogiske personale kriteriet for *god* kvalitet, fordi de er i stand til at forudse og tage skridt for at forhindre sikkerhedsfarer, fx fjerne legetøj fra faldzoner eller lukke låger og døre efter behov.

Hver tiende kommunale børnehave (10 %) har rutiner for personlig pleje af *god* kvalitet. Det skyldes bl.a., at de grundigt følger kravene til god hygiejne ved måltider, hvilket er tilfældet i 8 % af børnehaverne. På samme måde overholdes de grundlæggende krav til hygiejne generelt i forbindelse med toiletbesøg og bleskift i 16 % af børnehaverne.

På trods af, at meget få kommunale børnehaver har rutiner for personlig pleje af *fremragende* kvalitet, er der en del af børnehaverne, der opfylder visse af kriterierne. Det kan bl.a. fremhæves, at det pædagogiske personale i 45 % af børnehaverne er lydhøre over for børnenes individuelle behov i forhold til toiletbesøg, fx ved at minde børn, som har behov for det, om at gå på toilettet, og det kan fremhæves, at i 74 % af børnehaverne er atmosfæren omkring måltiderne afslappet og præget af behagelig social interaktion mellem børn og voksne.

6.3 Kvalitetsforskel mellem stuer i samme børnehave

For at kunne sammenligne læringsmiljøkvaliteten mellem de enkelte stuer i en børnehave er der foretaget observationer på to tilfældigt udvalgte stuer for hver daginstitution.

I samtlige børnehaver er der forskel på kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer mellem de to observerede stuer. Nogle steder er forskellen mellem stuerne begrænset, mens den andre steder er væsentlig. Fx kan det pædagogiske læringsmiljø i en børnehave være af enten *tilstrækkelig* eller *god* kvalitet, alt efter hvilken stue der observeres. Det er tilfældet for 29 % af børnehaverne.

Forskellen mellem stuerne i den samme børnehave varierer på tværs af de seks temaer. Den er størst inden for temaerne 'Interaktion' og 'Organisationsstruktur', hvor hhv. 44 og 49 % af børnehaverne har stuer med forskellig kvalitet. Fx er kvaliteten af interaktioner *tilstrækkelig* på én stue og *god* på den anden stue i 23 % af børnehaverne. Forskellen er mindst inden for temaet 'Plads og indretning', hvor der i 29 % af børnehaverne er forskel på kvaliteten mellem deres stuer.

7 Kvalitet i interaktion

Dette kapitel præsenterer en kortlægning af kvaliteten inden for temaet 'Interaktion' i de kommunale børnehaver i Danmark.

Temaet 'Interaktion' er et af de to temaer, som børnehaverne scorer bedst på i undersøgelsen. Resultaterne viser, at de kommunale børnehaver klarer sig allerbedst, når det handler om det direkte samspil mellem det pædagogiske personale og børnene. Derimod er personalets tilstedeværelse i grovmotoriske lege og aktiviteter flere steder mangelfuld. Her er personalet ofte tilbagetrukket og mere observerende end nærværende. De opfordrer i mindre grad til grovmotorisk udfoldelse, og de har i mindre grad opsyn med alle børn.

7.1 Hvad består temaet af?

Temaet 'Interaktion' sætter fokus på interaktioner mellem personale og børn og børnene imellem. Interaktioner er sociale samspil, hvor deltagerne påvirker hinanden og skaber mening sammen. Gode interaktioner er den vigtigste faktor for børnenes trivsel og udvikling. 'Interaktioner' undersøges selvstændigt og går også på tværs af alle seks temaer. Under temaet 'Interaktion' er der fokus på, om interaktionerne mellem personale og børn er positive, samt om personalet giver børnene individuel guidning og understøtter børnenes indbyrdes samspil. Derudover er der fokus på, om personalet tilrettelægger aktiviteter med gode deltagelsesmuligheder, og på personalets tilstedeværelse under grovmotoriske aktiviteter.

Interaktion

Vejledning i grovmotorik

Individualiseret vejledning og læring

Interaktion mellem personale og barn

Interaktion mellem jævnaldrende

Regler for god orden

Som det også er tilfældet i undersøgelsens øvrige temaer, er interaktionskvalitet i undersøgelsen inddelt i fire kvalitetsniveauer: *utilstrækkelig*, *tilstrækkelig*, *god* og *fremragende*. Den *utilstrækkelige* kvalitet er bl.a. kendetegnet ved, at der mangler individualiseret opmærksomhed fra personalet, når børnene indgår i socialt samspil med hinanden. En stor del af tiden bruges på personalestyrede aktiviteter med store børnegrupper, hvor aktiviteterne er tilrettelagt på en måde, der giver

børnene ringe mulighed for at deltage på forskellige måder. Derudover kan personalet udvise mangelfuld responsivitet eller på anden vis indgå i negativt samspil med børnene.

Den *tilstrækkelige* kvalitet dækker bl.a. over, at personalet generelt virker, som om de nyder samværet med børnegruppen, og de reagerer i få tilfælde med vrede. Under åbne aktiviteter kan børnene benytte materialerne på deres egen måde, som ikke på forhånd er bestemt af personalet eller materialet. Derudover sker der nogen individuel guidning – også under leg. Endelig er forventninger og tilgængelige legematerialer passende i forhold til børnenes udviklingsniveau og interesser.

I børnehaver med *god* interaktionskvalitet er det pædagogiske læringsmiljø præget af en behagelig atmosfære, jævnlige positive interaktioner samt varme signaler fra personalet. Der er mange åbne aktiviteter, som giver børnene mulighed for at deltage på forskellige måder, og børnene har gode muligheder for at deltage med succes i vokseninitierede aktiviteter. Hovedparten af børnenes indbyrdes interaktioner er positive, og det pædagogiske personale reagerer aldrig med vrede eller har uhensigtsmæssige forventninger.

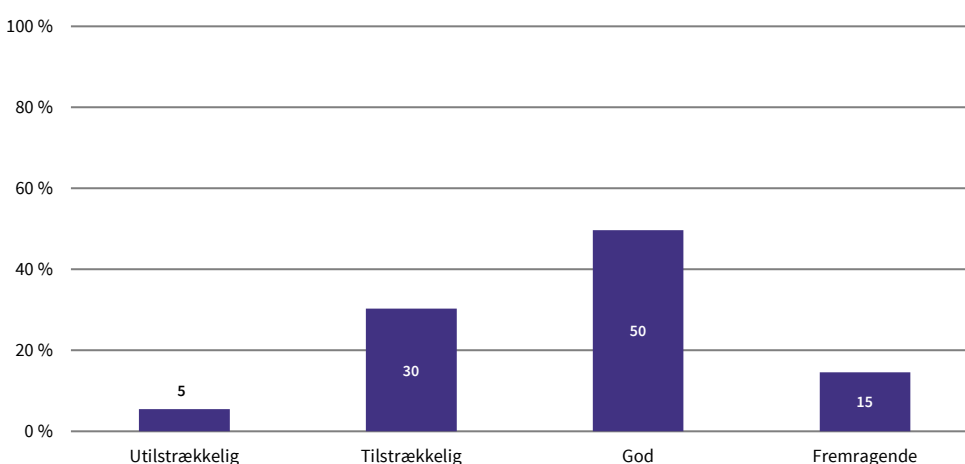
Fremragende kvalitet betyder, at personalet generelt er mere inddragende samt mere sensitive og responsive over for børnenes følelser og udtryk end ved kriterierne for *god* kvalitet. Det pædagogiske personale er ligeledes mere individuelt guidende og proaktive i forhold til at understøtte både relationer i børnegruppen og aktiviteter.

7.2 Hvad kendetegner kvaliteten af interaktion i kommunale børnehaver?

Halvdelen af de kommunale børnehaver (50 %) har et læringsmiljø med *god* interaktionskvalitet, mens 15 % har *fremragende* interaktionskvalitet, jf. figur 7.1. Knap hver tredje børnehave (30 %) er kendetegnet ved *tilstrækkelig* interaktionskvalitet, mens 5 % er kendetegnet ved et læringsmiljø med interaktioner af *utilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 7.1

Interaktion – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

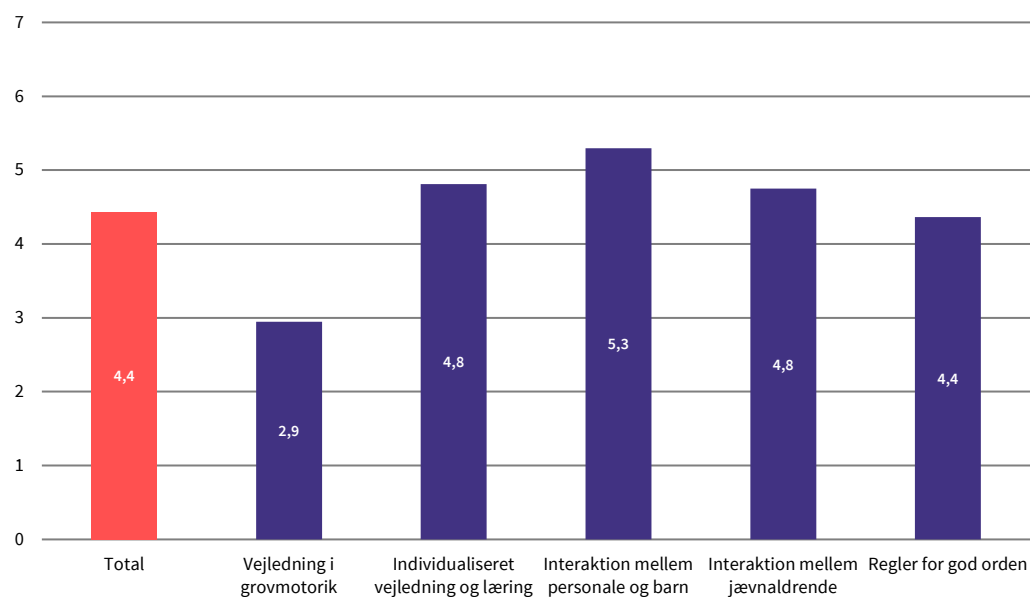

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I gennemsnit scorer børnehaverne ifølge ECERS-3 4,4, hvilket svarer til *god* kvalitet, jf. figur 7.2. Den samlede score er udregnet som et gennemsnit for temaets fem undertemaer. Børnehaverne opnår den højeste score på undertemaet 'Interaktion mellem personale og barn'. Her er scoren 5,3. Den laveste score er på undertemaet 'Vejledning i grovmotorik', hvor de kommunale børnehaver samlet set scorer 2,9.

FIGUR 7.2

Interaktion – gennemsnitlige scorer for undertemaer

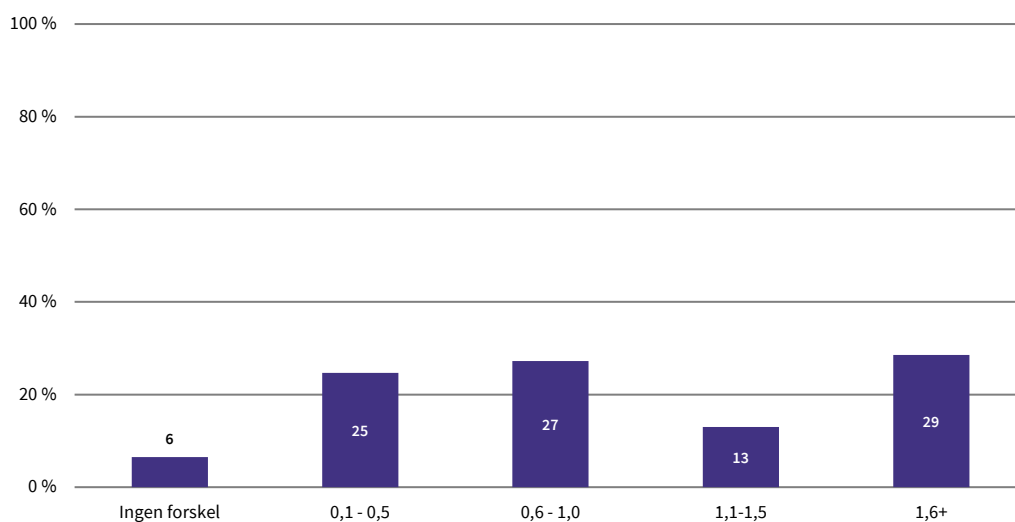
Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

7.2.1 Kvaliteten af 'Interaktion' er forskellig mellem stuer i samme institution – og forskellen er ofte ret stor

I langt de fleste tilfælde ses en kvalitetsforskel på tværs af stuer inden for samme institution, og i nogle af børnehaverne er forskellen relativt stor. I knap en tredjedel af de børnehaver (29 %), der har mere end én stue, er forskellen mellem kvaliteten på stuerne oppe på 1,6 eller derover på ECERS-3-skalaen. I halvdelen af børnehaverne (52 %) er forskellen op til 1 på ECERS-3-skalaen. I 6 % af de kommunale børnehaver, hvor der er mere end én stue, ses der ikke forskellig kvalitet ift. 'Interaktion', jf. figur 7.3.

FIGUR 7.3

Interaktion – forskel i scorer mellem stuer inden for samme børnehave

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

7.3 Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne

I de næste afsnit dykker vi ned i hvert enkelt undertema. Først gives en kort beskrivelse af, hvad undertemaet omhandler, og hvordan børnehaverne scorer. Derefter uddybes udvalgte resultater inden for hvert undertema. De udvalgte resultater er med til at nuancere den overordnede score. Resultaterne er enten interessante i sig selv – fx grundet en bemærkelsesværdigt høj eller lav score – eller fordi de knytter sig til en indikator, som er særligt relevant, fx fordi forskning peger på, at den har stor betydning for børnenes trivsel og udvikling.

7.3.1 Vejledning i grovmotorik (score 2,9)

Hvad dækker undertemaet 'Vejledning i grovmotorik' over?

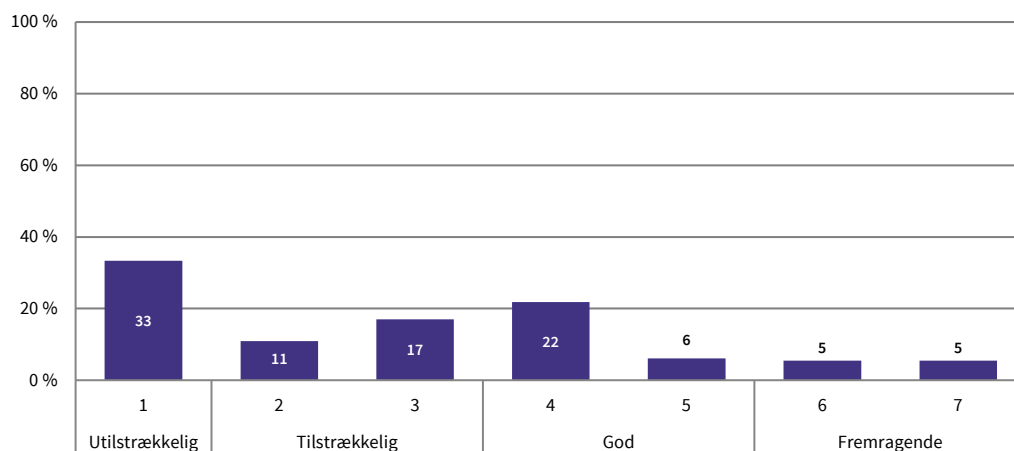
Undertemaet 'Vejledning i grovmotorik' fokuserer på de situationer, hvor børn er engagerede i grovmotoriske aktiviteter såsom at løbe, kravle, rutsje, hoppe eller sparke til en bold. Fokus er på børnenes sikkerhed, personalets deltagelse og interaktion undervejs. Her ses på, hvorvidt personalet vejleder og udfordrer børnene i deres aktiviteter, fx ved at stoppe en potentielt farlig aktivitet eller ved at vise børnene nye måder, hvorpå de kan udfolde sig fysisk (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Vejledning i grovmotorik'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Vejledning i grovmotorik' 2,9 svarende til *tilstrækkelig* kvalitet. Gennemsnittet dækker over, at en tredjedel af børnehaverne (33 %) har *utilstrækkelig* kvalitet (1), at godt en fjerdedel (28 %) har hhv. *tilstrækkelig* kvalitet (2 eller 3) og *god* kvalitet (4 eller 5), jf. figur 7.4.

FIGUR 7.4

Vejledning i grovmotorik – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: 4 % af børnehaverne udfører ikke grovmotoriske aktiviteter. De indgår i figuren med scoren 1. Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Opsyn med børn under deres grovmotoriske aktiviteter er mangelfuld i hver fjerde børnehave

I omkring hver fjerde børnehave (23 %) giver det pædagogiske personale omhyggelig vejledning til børnene for at sikre børnenes sikkerhed fx ved at befinde sig tæt på de grovmotoriske aktiviteter. Det er et udtryk for *god* kvalitet. I modsætning hertil har personalet i godt hver fjerde børnehave (24 %) begrænset opmærksomhed på børnenes sikkerhed under de grovmotoriske lege, hvilket er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. Det indebærer fx, at børnene efterlades uden opsyn, fordi der enten ikke er nok personale til at iagttage børnene på området, hvor der udføres grovmotoriske aktiviteter, eller fordi personalet ikke har nok opmærksomhed rettet mod børnene.

I hver anden børnehave udviser personalet stor interesse for børnenes grovmotoriske aktiviteter

I knap halvdelen af børnehaverne (46 %) udviser det pædagogiske personale stor interesse for de børn, som deltager i grovmotoriske aktiviteter. Det er et udtryk for *god* kvalitet. Interessen kommer eksempelvis til udtryk ved, at personalet viser entusiasme og giver opmærksomhed til børn, der bruger kroppen aktivt frem for at sidde stille. I knap hver tredje børnehave (30 %) udviser personalet nogen interesse i de grovmotoriske aktiviteter, fx ved at opmuntre børnene til at løbe, hvilket er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. I hver tiende børnehave (10 %) ses begrænset eller ingen interesse i at opmuntre børnene til grovmotorisk udvikling. Begrænset eller ingen interesse er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet og kan fx komme til udtryk ved, at personalet giver mere opmærksomhed til børn, der foretager stillesiddende aktiviteter.

Positive interaktioner under grovmotorisk tid i 2 ud af 3 børnehaver

I 2 ud af 3 børnehaver (66 %) er næsten alle interaktioner mellem børn og pædagogisk personale positive i den grovmotoriske tid. Det pædagogiske personale opmuntrer fx børnene til at deltage i øvelser uden at tvinge dem. Dette er et udtryk for et læringsmiljø af *god* kvalitet. I hver fjerde børnehave (24 %) er hovedparten af interaktionerne under de grovmotoriske aktiviteter neutral eller positiv, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. I 5 % af de kommunale børnehaver er interaktionerne negative eller helt uden respons, hvilket er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet i læringsmiljøet.

Hver fjerde børnehave har fokus på, at børnene udvikler nye grovmotoriske færdigheder

I hver fjerde børnehave (25 %) hjælper det pædagogiske personale børnene med at udvikle nye grovmotoriske færdigheder, hvilket er et af kriterierne for et læringsmiljø med interaktioner af *fremragende* kvalitet. Det pædagogiske personale tager ansvar for at udvikle børnenes grovmotoriske færdigheder. Det sker fx, ved at personalet hjælper børnene til at nå fysiske mål såsom at hoppe længere eller løbe hurtigere og til at bruge udstyr, som kræver mere avancerede færdigheder.

7.3.2 Individualiseret vejledning og læring (score 4,8)

Hvad dækker undertemaet 'Individualiseret vejledning og læring' over?

Undertemaet 'Individualiseret vejledning og læring' handler om det pædagogiske personales møde med og guidning af det enkelte barn. Der er både fokus på personalestyrede aktiviteter, den frie leg og åbne aktiviteter. Personalestyrede aktiviteter initieres af personalet, og børnene deltager i aktiviteten. Aktiviteterne kan opstå under den frie leg, hvor børnene vælger, om de vil deltage, eller de kan finde sted i den individuelle tid, i små grupper samt under samlingen. Med åbne aktiviteter menes der aktiviteter med materialer, som børnene kan benytte hensigtsmæssigt på deres egen måde og med et udbytte, som ikke på forhånd er bestemt af personalet eller materialet. De åbne aktiviteter rummer gode muligheder for læring og udvikling, da børnene kan gå på opdagelse og bruge deres nysgerrighed til at gøre sig nye erfaringer (Harms et al., 2015).

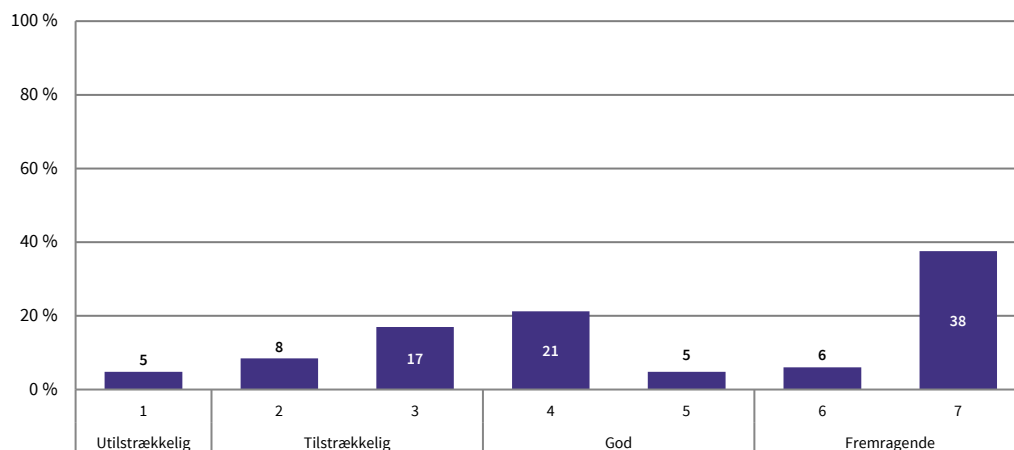
'Individualiseret læring' handler om at give respons på børnegruppens forskellige færdigheder, behov og interesser. Individualiseret læring er til stede, når der arbejdes med det enkelte barn på en systematisk måde, hvor det pædagogiske personale vurderer barnets færdigheder, tilbyder opmuntring og støtte og benytter hensigtsmæssige strategier, som møder barnets behov og interesser. Individualiseret læring handler også om at være opmærksom på forskellige niveauer af færdigheder i børnegruppen (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Individualiseret vejledning og læring'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Individualiseret vejledning og læring' på 4,8. Knap halvdelen af de kommunale børnehaver (44 %) scorer 6 eller 7, svarende til *fremragende* kvalitet, jf. figur 7.5. Godt hver fjerde børnehave (26 %) har *god* kvalitet, svarende til en score på 4 eller 5. De resterende børnehaver (30 %) scorer mellem 1 og 3, hvilket svarer til *utilstrækkelig* eller *tilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 7.5

Individualiseret vejledning og læring – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I over halvdelen af børnehaverne cirkulerer personalet ofte rundt på stuen

I 58 % af børnehaverne cirkulerer personalet ofte rundt på stuen og beriger og giver inputs til børnenes aktiviteter. Det kan fx være ved at give gode råd til, hvordan en konstruktion, et barn er ved at bygge, kan stabiliseres eller ved at hjælpe et barn, som er i gang med at lægge et puslespil. Det er et udtryk for et læringsmiljø af *god* kvalitet.

Knap 3 ud af 4 børnehaver har mange aktiviteter tilgængelige, hvor børnene kan bruge materialer på deres egen måde

I 72 % af de kommunale børnehaver er der mange åbne aktiviteter, hvilket er udtryk for *god* kvalitet. I 22 % af børnehaverne er der derimod nogle åbne aktiviteter tilgængelige for børnene under legetiden. Det er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet og kan fx komme til udtryk ved, at børnene kan lege med klodser eller kreative materialer på deres egen måde. Kun i 3 % af børnehaverne tilbydes der kun få åbne aktiviteter.

I 9 ud af 10 børnehaver får børnene mulighed for at opleve succes i de personalestyrede aktiviteter

I knap 9 ud af 10 kommunale børnehaver (87 %) får børnene mulighed for at opleve succes i de personalestyrede aktiviteter, hvilket er et af kriterierne for *god* kvalitet. Det kan eksempelvis komme til udtryk ved, at børnene kan gennemføre deres opgaver inden for en rimelig tidsperiode, eller at de deltager med interesse. Kun i ganske få tilfælde (3 %) oplever børnene mange nederlag under aktiviteter styret af personalet, hvilket er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet.

I knap halvdelen af børnehaverne er der ofte individualiseret vejledning under børnenes frie leg

For at undertemaet 'Individualiseret vejledning og læring' i det pædagogiske læringsmiljø kan siges at være af *fremragende* kvalitet, skal hovedparten af den individuelle vejledning foregå, når børnene leger frit. Det betyder, at personalet ofte cirkulerer rundt på forskellige områder på stuen og styrker børnenes leg uden at afbryde. Knap halvdelen af de kommunale børnehaver (45 %) opfylder dette krav.

7.3.3 Interaktion mellem personale og barn (score 5,3)

Hvad dækker undertemaet 'Interaktion mellem personale og barn' over?

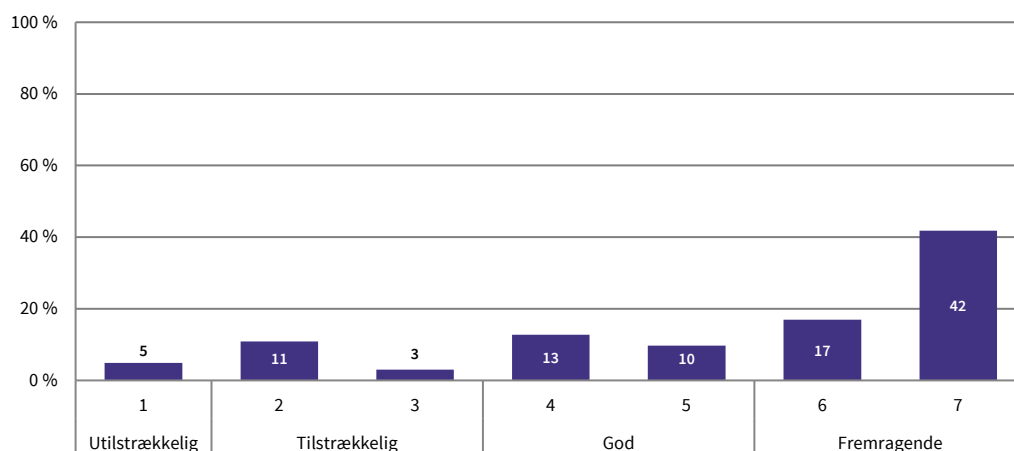
Undertemaet 'Interaktion mellem personale og barn' har fokus på, hvad der kendetegner interaktionen mellem det pædagogiske personale og børnene. Interaktion omhandler både det verbale og nonverbale samspil. Undertemaet har fokus på den fysiske kontakt mellem barn og personale, og på hvordan personalet agerer over for børnene, herunder om de er responsive, sensitive og støttende. Der ses også på, hvilke signaler personalet sender, den overordnede atmosfære i børnehaven, samt hvordan personalet påvirker denne (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Interaktion mellem personale og barn'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Interaktion mellem personale og barn' på 5,3 på ECERS-3-skalaen. Over halvdelen af de kommunale børnehaver (59 %) scorer 6 eller 7, svarende til *fremragende* kvalitet, jf. figur 7.6. Knap 1 ud af 4 børnehaver (23 %) scorer 4 eller 5, svarende til *god* kvalitet. De resterende børnehaver (19 %) scorer mellem 1 og 3, svarende til *utilstrækkelig* eller *tilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 7.6

Interaktion mellem personale og barn – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

I mere end 9 ud af 10 børnehaver giver personalet udtryk for, at de nyder at være sammen med børnene

I de fleste kommunale børnehaver (93 %) giver det pædagogiske personale udtryk for, at de nyder at være sammen med børnene, fx ved opmærksomt at lytte til deres kommentarer, og i 89 % af børnehaverne ses der kun positiv fysisk kontakt mellem personale og barn. Begge dele er kriterier for interaktioner mellem personale og barn af *tilstrækkelig* kvalitet. I 88 % af børnehaverne sender personalet også generelt varme signaler til børnene gennem passende fysisk kontakt, fx ved at holde et barn, der græder, i hånden. Dette er et udtryk for *god* kvalitet. I ingen af børnehaverne ses der, at kontakten ofte er negativ fysisk kontakt, som fx at et barn holdes hårdt i hånden, hvilket er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet.

I 84 % af børnehaverne er der jævnligt positive interaktioner mellem børn og personale

Ved positive interaktioner menes, at personalet lader barnet vide, at det er værdifuldt, kompetent og værdsat for den person, barnet er, og for det, barnet gør. I 84 % af de kommunale børnehaver ses der jævnligt positive interaktioner mellem personale og barn, og der går ikke lang tid uden fx varm øjenkontakt eller smil. Der kan forekomme neutrale eller milde negative interaktioner, men de positive interaktioner opvejer de eventuelle negative. Det er et udtryk for *god* kvalitet. I 16 % af børnehaverne er der nogen positive interaktioner, hvilket er udtryk for tilstrækkelig kvalitet.

Afslappet og behagelig atmosfære i mere end 8 ud af 10 børnehaver

I 84 % af børnehaverne er der normalt en afslappet behagelig atmosfære, dvs. at både det pædagogiske personale og børnene virker afslappede og interesserede i, hvad de laver i størstedelen af tiden. Stemningen er generelt ikke præget af stress. Det er et af kriterierne for *god* kvalitet i læringsmiljøet.

I knap 3 ud af 4 børnehaver er personalet respektfuldt og støttende over for børnene

I knap 3 ud af 4 børnehaver (72 %) er personalet respektfuldt over for børnene og guider dem positivt. De takker fx børnene for at udføre en opgave og lader dem tale færdig uden at afbryde. I 75 % af børnehaverne er personalet støttende over for børn, som enten er urolige, vrede, bange eller sårede. Begge dele er udtryk for *fremragende* kvalitet i læringsmiljøet.

I knap halvdelen af børnehaverne er personalet sensitive over for børnenes nonverbale kommunikation

At være sensitiv over for børnenes nonverbale kommunikation og respondere på en hensigtsmæssig måde vil fx sige, at det pædagogiske personale er i stand til at opdage tegn på kedsomhed eller tristhed hos børnene, og at de handler på det. Sensitivitet er et af flere kriterier for *fremragende* kvalitet, og det ses i 48 % af de kommunale børnehaver.

7.3.4 Interaktion mellem jævnaldrende (score 4,8)

Hvad dækker undertemaet 'Interaktion mellem jævnaldrende' over?

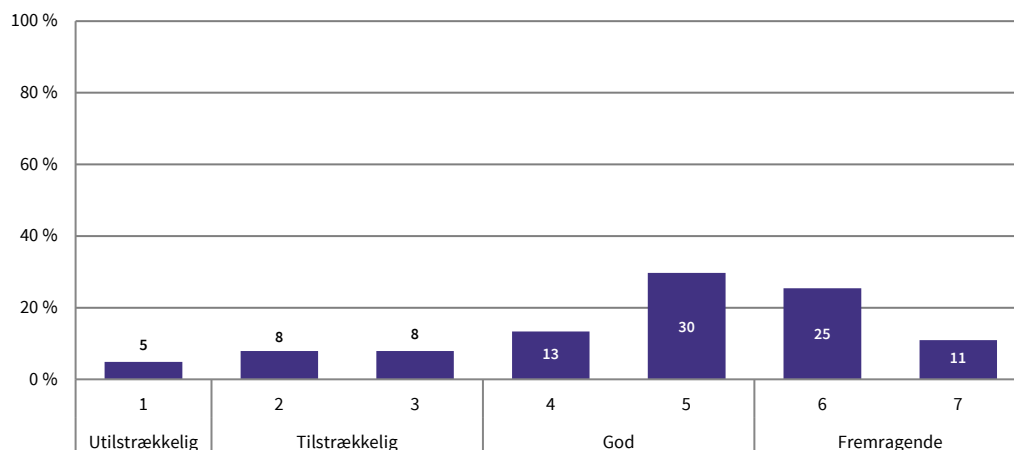
Undertemaet dækker over interaktionen mellem børnene. Det har fokus på, om der er tid til, at børnene kan interagere med hinanden, og om interaktionen er af positiv karakter. Selvom der er fokus på interaktioner mellem jævnaldrende, kræves der også opmærksomhed fra det pædagogiske personales side, for at de kommunale børnehaver scorer svarende til *fremragende* kvalitet på dette undertema. Det vurderes blandt andet, om personalet hjælper med at undgå konflikter blandt børnene, udpeger børnenes positive sociale adfærd og giver børnene mulighed for at arbejde sammen i grupper om et bestemt projekt (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Interaktion mellem jævnaldrende'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Interaktion mellem jævnaldrende' 4,8. Godt 4 ud af 10 af børnehaverne (43 %) scorer 4 eller 5, svarende til *god* kvalitet, og i 36 % af børnehaverne ses en *fremragende* kvalitet (score på 6 eller 7), jf. figur 7.7. 16 % af børnehaverne scorer 2 eller 3, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet, mens 5 % scorer 1, svarende til *utilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 7.7

Interaktion mellem jævnaldrende – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I størstedelen af børnehaverne udviser personalet gode sociale færdigheder, og i godt hver tredje udpeges børnenes gode sociale adfærd over for hinanden

I mere end 9 ud af 10 børnehaver (92 %) udviser personalet generelt gode sociale færdigheder. Det sker fx, ved at de ikke er irritable, men i stedet høflige, når der tales til dem. Det er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø. I godt hver tredje kommunale børnehaver (36 %) fremhæver personalet også børnenes positive sociale adfærd over for hinanden, fx ved at anerkende børn, som hjælper hinanden. Det er et udtryk for *fremragende* kvalitet.

I 8 ud af 10 børnehaver har børnene rig mulighed for selv at vælge, hvem de vil interagere med, og interaktionen sker på en positiv og oftest konfliktløs måde

I godt 8 ud af 10 kommunale børnehaver (82 %) er interaktionen mellem jævnaldrende tydelig i mindst halvdelen af observationstiden mellem kl. 9 og 12. Det involverer fx, at børnene har rigelig tid til selv at vælge, hvem de ønsker at lege og interagere med. Det er udtryk for god kvalitet. I 16 % af børnehaverne har børnene derimod nogen tid til at vælge deres eget selskab og aktiviteter, fx fri leg, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Samtidig ses det, at hovedparten af interaktionerne mellem børnene er positive og med få konflikter i langt de fleste børnehaver (86 %), hvilket også er et udtryk for *god* kvalitet.

I knap 2 ud af 3 børnehaver hjælper personalet børnene med at løse problemer og undgå konflikter

I knap 2 ud af 3 børnehaver (61 %) hjælper det pædagogiske personale børnene med at undgå konflikter, fx ved at tilbyde nok populære valg under den frie leg eller ved at bemærke, hvis et problem vokser, og konflikter opstår, og tilbyde børnene mere guidning. Det er et udtryk for *fremragende* kvalitet. I 80 % af børnehaverne hjælper personalet generelt børnene med at løse sociale problemer på en tilfredsstillende måde, fx ved at hjælpe børnene til at vente på tur, hvilket er udtryk for *god* kvalitet.

7.3.5 Regler for god orden (score 4,4)

Hvad dækker undertemaet 'Regler for god orden' over?

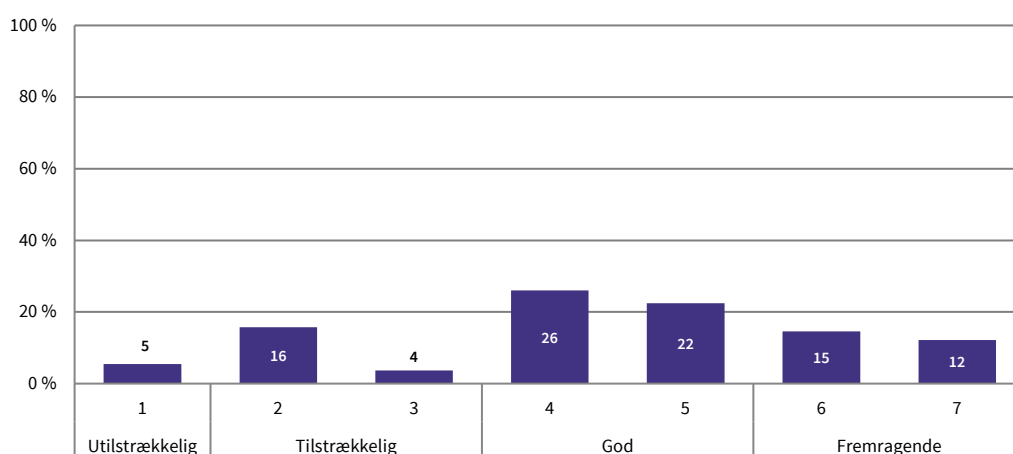
Undertemaet 'Regler for god orden' handler om, hvordan det pædagogiske personale arbejder med at skabe en hensigtsmæssig social orden. I undertemaet er der fokus på personalets forventninger til børnene, og hvordan personalet agerer i konfliktsituationer, herunder hvordan børnene inddrages i løsningen af konflikter. Der er ligeledes fokus på personalets reaktioner over for børnene i situationer, hvor børnene udviser uhensigtsmæssig adfærd (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Regler for god orden'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Regler for god orden' på 4,4. Knap halvdelen af børnehaverne (48 %) scorer 4 eller 5, svarende til *god* kvalitet, mens godt hver fjerde (27 %) har *fremragende* kvalitet, jf. figur 7.8. De resterende 25 % scorer 3 eller lavere, svarende til *tilstrækkelig* eller *utilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 7.8

Regler for god orden – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I alle børnehaver er der orden og kontrol, og børnene kender reglerne

I ingen kommunale børnehaver er strukturen præget af uorden og mangel på kontrol, hvilket ville have været udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. I 96 % af børnehaverne kender børnene generelt til reglerne på stuen og følger dem med rimelige mængder af kontrol fra det pædagogiske personales side. Det er et af flere kriterier for *god* kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø.

I 6 ud af 10 børnehaver er der altid hensigtsmæssige forventninger til børnene

I 6 ud af 10 kommunale børnehaver (61 %) har det pædagogiske personale altid hensigtsmæssige forventninger til børnene i relation til overholdelsen af stuens regler for god orden. Der ses ikke besværlige situationer, hvor børnene oplever, at de skal gøre sig unødvendige anstrengelser for at overholde reglerne. Det er et udtryk for *god* kvalitet. I hver fjerde børnehave (25 %) er de fleste forventninger til børnene passende, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Det kan fx komme til udtryk ved, at der kun er få perioder, hvor børnene skal være helt stille.

I knap 8 ud af 10 børnehaver reagerer personalet aldrig med vrede i situationer, hvor børnene opfører sig uhensigtsmæssigt

I knap 8 ud af 10 kommunale børnehaver (78 %) reagerer det pædagogiske personale aldrig med vrede eller negativitet, når børnene udviser uhensigtsmæssig adfærd. Det er udtryk for *god* kvalitet. I 14 % af børnehaverne er der få negative eller vrede reaktioner fra personalets side i situationer, hvor børnene udviser upassende adfærd over for hinanden, fx bruger nedgørende øgenavne, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. I 2 % responderer personalet ofte med vrede over, hvad de opfatter som negativ opførsel, hvilket er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet.

Knap hver tredje børnehave inddrager børnene aktivt i konflikthåndtering

I lige under hver tredje kommunale børnehave (31 %) inddrages børnene aktivt i konflikthåndtering. Det vil sige, at det pædagogiske personale i stedet for at fortælle børnene, hvad de skal gøre, hjælper dem med at tale ud om problemerne og gør børnene bevidste om andres følelser. Det er et udtryk for *fremragende* kvalitet.

8 Kvalitet i sprog og literacy

Dette kapitel præsenterer en kortlægning af kvaliteten inden for 'Sprog og literacy' i de kommunale børnehaver i Danmark.

Når 68 % af de kommunale børnehaver har et læringsmiljø, hvor arbejdet med sprog og literacy kun opfylder kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet, skyldes det især, at personalet i knap halvdelen af børnehaverne (48 %) ikke benytter sig af bøger sammen med børnene. Det vil sige, at de hverken læser højt eller inddrager bøger i deres aktiviteter med børnene. Derudover er der for få bøger tilgængelige, og de bøger, der forefindes, er ikke tilgængelige i lang nok tid til, at læringsmiljøet er af *god* kvalitet. Ser man derimod alene på det pædagogiske personales arbejde med at stimulere børnenes sprog, fx gennem samtale og spørgsmål, der lægger op til længere svar, lever mange kommunale børnehaver op til kriterierne for *god* kvalitet – i nogle tilfælde endda *fremragende* kvalitet.

8.1 Hvad består temaet af?

Børns sproglige udvikling har betydning for deres trivsel i dagtilbuddet. Det skyldes bl.a., at sprog hænger tæt sammen med børns muligheder for at udtrykke sig, danne relationer og indgå i fællesskaber. Barnets sprogfærdigheder og tidlige literacy, det vil sige forståelsen for bogstaver og tekst, har desuden betydning for dets skoleparathed, læring og udvikling senere i livet. Temaet fokuserer på personalets arbejde med at udvide børnenes ordforråd, og i hvilket omfang de opmuntrer børnene til at bruge sproget aktivt. Det fokuserer desuden på børnenes muligheder for at bruge bøger og skriftsprog. Fokus er derfor også på, om bøger er tilgængelige, og om og hvordan personalet benytter bøger i fællesskab med børnene.

Sprog og literacy

Hjælp til børnene med at udvide ordforrådet

Opmuntring af børnene til at bruge sproget

Personalets brug af bøger med børnene

Opmuntring af børnene til at bruge bøger

At blive fortrolig med skrift

Kvaliteten af arbejdet med sprog og literacy er i undersøgelsen inddelt i fire kvalitetsniveauer: *utilstrækkelig*, *tilstrækkelig*, *god* og *fremragende*.

Utilstrækkelig kvalitet indebærer, at det pædagogiske personales arbejde med sprog og literacy er præget af en række mangler. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at der ikke er bøger og skriftligt materiale til stede på stuen, fx billeder med tilhørende ordforklaring på væggene eller skilte på legetøj. *Utilstrækkelig* kvalitet kan også komme til udtryk ved, at personalet ikke er imødekommende nok over for børnenes sproglige udtryk.

Forskellen på *utilstrækkelig* og *tilstrækkelig* kvalitet er, at bøger er tilgængelige på stuen, og at det pædagogiske personale bruger dem sammen med børnene på en hensigtsmæssig måde. Samtidig skal personalet også jævnligt samtale med børnene på en måde, der kan udvikle deres sprog. Desuden skal synligt skriftsprog kombineret med billeder være til stede på stuen, så personalet kan bruge det som et pædagogisk redskab, og så børnene kan koble betydningen af skrift sammen med billeder.

Den *gode* kvalitet er kendetegnet ved, at der stilles mange bøger til rådighed, og det pædagogiske personale arbejder med børnenes sprog for bl.a. derigennem at fange deres interesse for skriftsprog. Flere af kriterierne er genkendelige fra niveauet for *tilstrækkelig* kvalitet. Men for at kvaliteten er *god*, skal mange bøger være tilgængelige i mindst en time, og personalet skal hyppigt samtale med børnene.

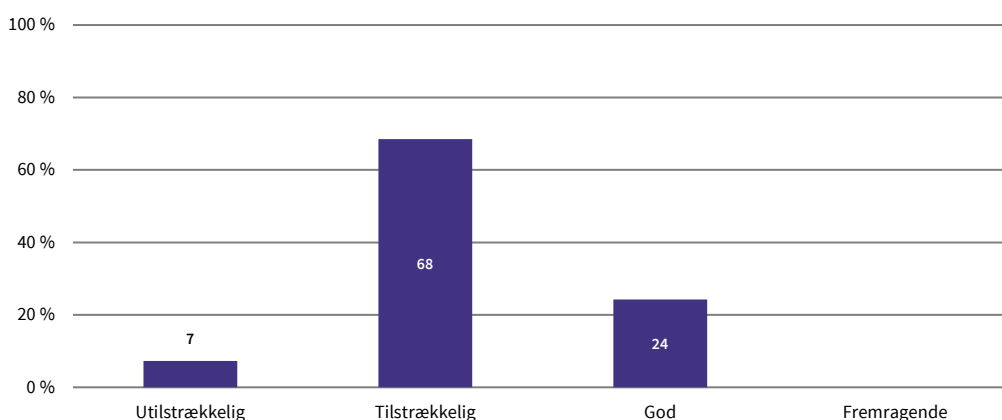
Den *fremragende* kvalitet indebærer bl.a., at personalet tager initiativ til at udvikle børnenes sprog og meget aktivt bruger bøger, skriftsprog og nye ord med børnene.

8.2 Hvad kendetegner kvaliteten af sprog og literacy i kommunale børnehaver?

Størstedelen af de kommunale børnehaver (68 %) opfylder kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet inden for temaet 'Sprog og literacy', jf. figur 8.1. Derudover er der i knap hver fjerde børnehave (24 %) et læringsmiljø af *god* kvalitet, mens det i 7 % af børnehaverne vurderes, at læringsmiljøet er af *utilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 8.1

Sprog og literacy – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

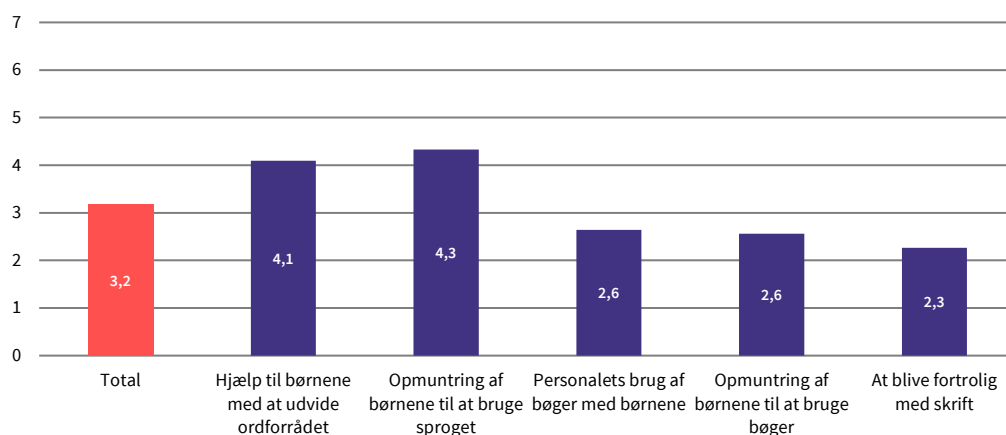
Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

I gennemsnit scorer de kommunale børnehaver 3,2 på temaet 'Sprog og literacy', hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 8.2. Den samlede score for temaet er udregnet som et gennemsnit af temaets fem undertemaer. Scorerne for de enkelte undertemaer ligger mellem *tilstrækkelig* og *god* kvalitet, hvor undertemaet 'At blive fortrolig med skrift' har den laveste score (2,3), mens den højeste score ses for undertemaet 'Opmuntring af børnene til at bruge sproget'.

FIGUR 8.2

Sprog og literacy – gennemsnitlige scorer for undertemaer

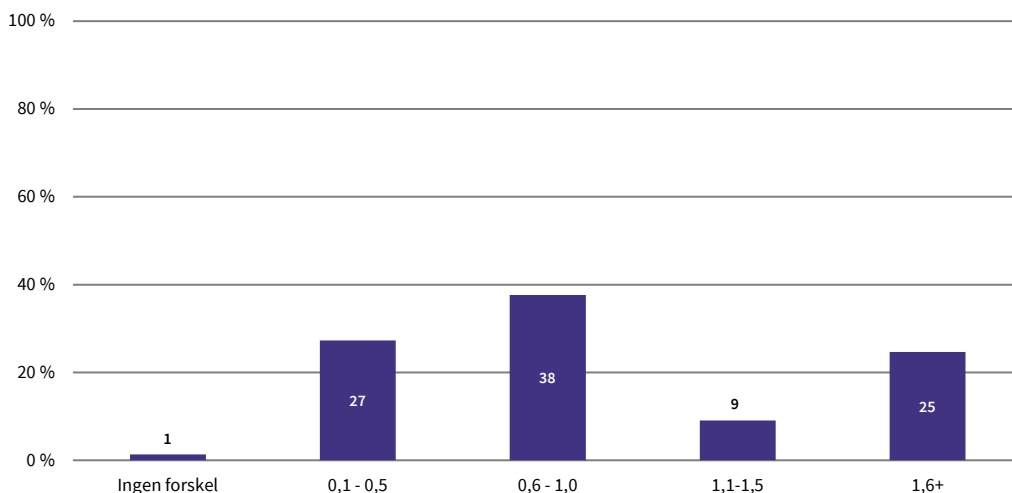
Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

8.2.1 Stuer på samme institution scorer forskelligt, og forskellen er ofte forholdsvis stor

I stort set alle kommunale børnehaver, der har mere end én stue, er der forskel på kvaliteten mellem stuerne, jf. figur 8.3. For over halvdelen af børnehaverne (66 %) er forskellen op til 1 point på ECERS-3-skalaen, og i hver fjerde børnehave (25 %) er den over 1,6 point. Kun i 1 % af børnehaverne måles der ingen forskel på kvaliteten af arbejdet med sprog og literacy mellem stuerne.

FIGUR 8.3

Sprog og literacy – forskel i scorer mellem stuer inden for samme børnehave

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

8.3 Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne

I de næste afsnit dykker vi ned i hvert enkelt undertema. Først gives en kort beskrivelse af, hvad undertemaet omhandler, og hvordan børnehaverne scorer. Derefter uddybes udvalgte resultater inden for hvert undertema. De udvalgte resultater er med til at nuancere den overordnede score. Resultaterne er enten interessante i sig selv – fx grundet en bemærkelsesværdigt høj eller lav score – eller fordi de knytter sig til en indikator, som er særligt relevant, fx fordi forskning peger på, at den har stor betydning for børnenes trivsel og udvikling.

8.3.1 Hjælp til børnene med at udvide ordforrådet (score 4,1)

Hvad betyder 'Hjælp til børnene med at udvide ordforrådet' ifølge ECERS-3?

At udvide børns ordforråd handler i første omgang om at benævne mennesker, handlinger og ting, som børnene omgiver sig med i børnehaven. Det vil sige, at det pædagogiske personale kan udvide ordforrådet i børnegruppen fx ved at tage udgangspunkt i navne på legetøj, madvarer m.m. I næste led sker udvidelsen af ordforrådet, når personalet forklarer svære ord og selv husker at bruge mere præcise ord, end børnene er vant til at høre (Harms et al., 2015).

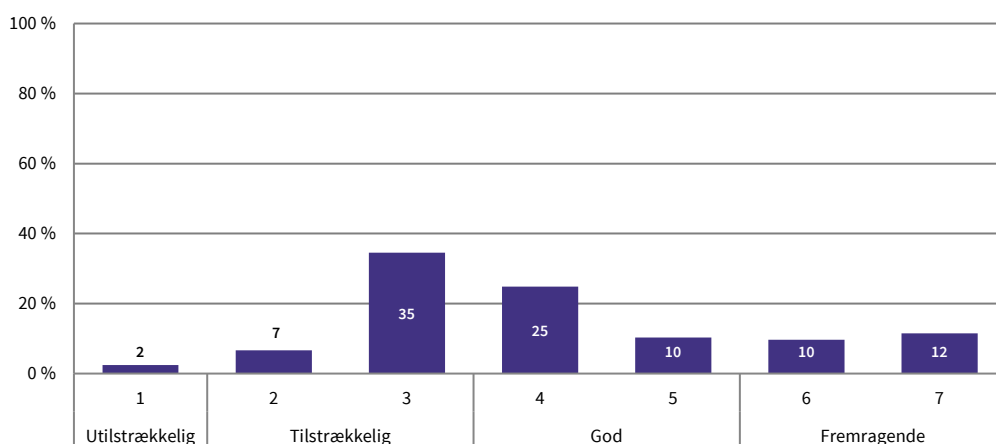
Fokus på ordforrådet kan ske under børnenes frie leg, ligesom personalet kan tage udgangspunkt i deres eget, mere avancerede sprogbrug for at vise børnene, at ord som "bekymret" i nogle situationer kan erstatte ord som "ked af det" eller "sur", eller at abstrakte begreber, som fx forklarer vejrforholdene (bl.a. "tåge"), kan bruges i samtaler med børnene, hvis personalet husker at forklare, hvad de betyder (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Hjælp til børnene med at udvide ordforrådet'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Hjælp til børnene med at udvide ordforrådet' 4,1, hvilket svarer til *god* kvalitet. I godt 4 ud af 10 børnehaver (42 %) er kvaliteten i arbejdet med at hjælpe børnene til at udvide ordforrådet *tilstrækkelig*, jf. figur 8.4. Godt en tredjedel (35 %) scorer 4 eller 5, hvilket er udtryk for *god* kvalitet, og i 22 % af børnehaverne er kvaliteten *fremragende*.

FIGUR 8.4

Hjælp til børnene med at udvide ordforrådet – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Personalet bruger i hver anden børnehave jævnligt materialer, udstillinger mv. til at introducere nye ord

I halvdelen af børnehaverne (52 %) bruger det pædagogiske personale jævnligt de muligheder, som materialer, udstillinger, aktiviteter eller andre meningsfulde erfaringer giver, til at introducere nye ord. Det er et af flere kriterier for *god* kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø. I 40 % af børnehaverne benytter personalet imidlertid kun sommetider disse muligheder, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet, mens personalet i 2 % af børnehaverne ikke benytter disse muligheder til at introducere nye ord.

I knap 2 ud af 3 børnehaver benytter personalet jævnligt specifikke ord til at udvide børnenes ordforråd

Det pædagogiske personale opmuntrer børnene til at udvide deres ordforråd ved selv aktivt at sætte ord og navne på de ting, der omgiver børnene. Det sker jævnligt i knap 2 ud af 3 børnehaver (65 %). Her benytter personalet specifikke ord, der kan udvide børnenes ordforråd, fx ord for mennesker, ting, handlinger og steder. Det er et af kendetegnene for et læringsmiljø af *god* kvalitet. I 34 % af børnehaverne sker dette indimellem, hvilket er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet.

I halvdelen af børnehaverne er der sommetider forsøg på at forklare nye ord eller begreber

I knap halvdelen af børnehaverne (45 %) forsøger personalet sommetider at forklare børnene betydningen af et ukendt ord eller et mere abstrakt begreb, som fx betydningen af "tåge" ved fx at sige: "Tåge er bittesmå vanddråber, og det er derfor, det føles vådt." Det er udtryk for *god* kvalitet.

Lidt færre børnehaver (40 %) er opmærksomme på at være helt specifikke i deres sprogbrug og fx være "skuffede" eller "ærgelige" i stedet for "kede af det" eller påpege, at en "fisk" også kan være en "fladfisk". Det er et af kriterierne for *fremragende* kvalitet.

8.3.2 Opmuntring af børnene til at bruge sproget (score 4,3)

Hvad betyder 'Opmuntring af børnene til at bruge sproget' ifølge ECERS-3?

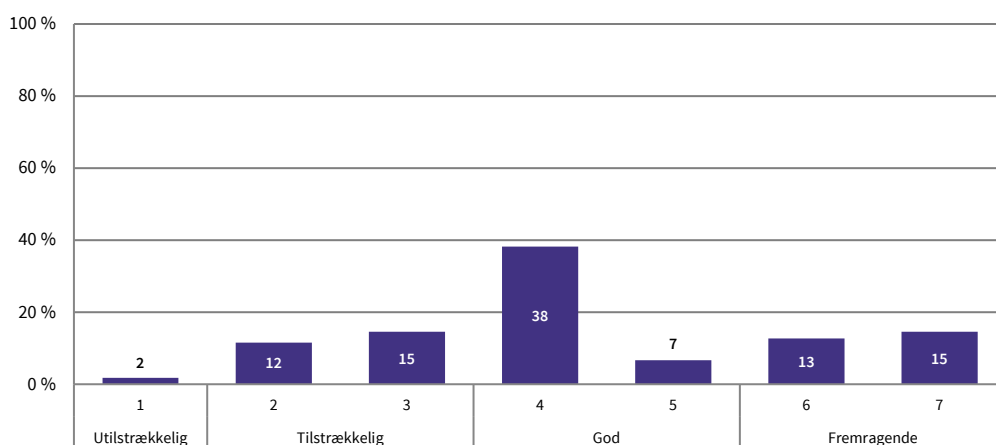
I dette undertema er der fokus på, hvorvidt det pædagogiske personale er interesserede i at tale med børnene, om de er imødekommende, stiller spørgsmål, lytter eller opmuntrer børnene til at fortælle mere. Der måles på omfanget af kvaliteten af samtaler mellem personale og børnene, herunder om personalet er gode til at stille åbne spørgsmål og støtte børnene i at give lange svar. Der ses også på børnenes indbyrdes kommunikation, miljøet for den indbyrdes kommunikation, samt om personalet understøtter det (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Opmuntring af børnene til at bruge sproget'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Opmuntring af børnene til at bruge sproget' 4,3. Det svarer til, at de kommunale børnehaver i gennemsnit opfylder kriterierne for *god* kvalitet inden for dette undertema. Knap halvdelen af børnehaverne (45 %) scorer 4, svarende til *god* kvalitet, jf. figur 8.5. Godt en fjerdedel (28 %) scorer 6 eller 7, hvilket er udtryk for *fremragende* kvalitet. De resterende børnehaver (29 %) scorer mellem 1 og 3, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* eller *tilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 8.5

Opmuntring af børnene til at bruge sproget – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Afslappet og hyggelig samtalekultur i størstedelen af børnehaverne

I de kommunale børnehaver er der generelt (96 %) en afslappet og positiv samtalekultur, som opmuntrer børnene til at samtale med hinanden og med personalet. Det er et af kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet.

I 3 ud af 4 børnehaver stiller personalet jævnligt spørgsmål, som interesserer børnene, og opmuntrer til at tale mere

I 92 % af de kommunale børnehaver stiller det pædagogiske personale jævnligt åbne spørgsmål, som børnene kan besvare med succes. De åbne spørgsmål, som personalet stiller, handler fx om, hvad barnet kan se på et billede, og er udtryk for tilstrækkelig kvalitet. I 3 ud af 4 børnehaver (75 %) stiller personalet jævnligt spørgsmål, som børnene er interesserede i at svare på. Knap 3 ud af 4 børnehaver (71 %) besvarer børnenes kommunikation positivt, fx ved at følge op på barnets forklaringer og opmuntre barnet til at uddybe sit svar. Begge kriterier er udtryk for *god* kvalitet. Når personalet stiller mange spørgsmål, der udfordrer børnene til at levere længere svar, fx "Hvorfor har bilen fire hjul?" og "Kan du fortælle mig, om det, du lavede ude på legepladsen?", er der tale om *fremragende* kvalitet. Det forekommer i en fjerdedel af børnehaverne (25 %).

I omkring halvdelen af børnehaverne understøtter personalet børnenes brug af sprog i børnefællesskaberne

I knap halvdelen af de kommunale børnehaver (48 %) hjælper det pædagogiske personale børnene med at tale med hinanden. Det gør de fx ved at bede børnene bruge deres sprog i stedet for at slå eller ved at starte en samtale, der indledes med et emne, som alle børn i gruppen kan bidrage til samtalen om. Det er et udtryk for *god* kvalitet. I 61 % af børnehaverne taler personalet mange gange med børnene under deres frie leg, hvilket også er et af flere kriterier for *god* kvalitet. I 45 % af børnehaverne taler personalet i øvrigt mange gange med børnene under deres grovmotoriske leg samt under faste rutinesituationer, som er et af flere kriterier for *fremragende* kvalitet.

8.3.3 Personalets brug af bøger med børnene (score 2,6)

Hvad betyder 'Personalets brug af bøger med børnene' ifølge ECERS-3?

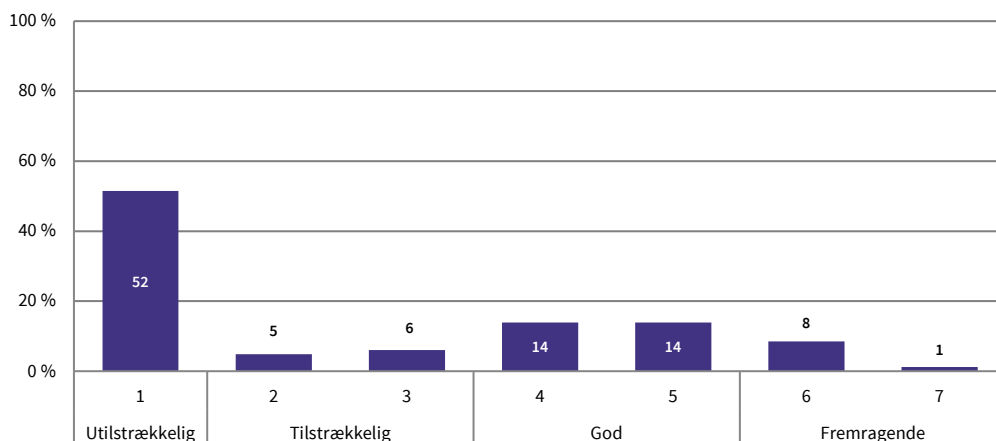
At bruge bøger sammen med børnene handler om, hvordan det pædagogiske personale læser for børnene og taler med børnene om bøgerne. Der er fokus på, om personalet læser højt for børnene, og om det lykkes dem at engagere børnene og gøre dem nysgerrige. Der er også fokus på, om personalet og børnene taler sammen om indholdet af, hvad de har læst, og om læsningen og diskussionerne gør det muligt for alle børn at deltage (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Personalets brug af bøger med børnene'

Samlet set scorer de kommunale børnehaver 2,6, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet. Over halvdelen af børnehaverne (52 %) er af *utilstrækkelig* kvalitet, når der ses på undertemaet 'Personalets brug af bøger med børnene', jf. figur 8.6. Godt hver fjerde børnehave (28 %) har *god* kvalitet, og 9 % af børnehaverne har *fremragende* kvalitet.

FIGUR 8.6

Personalets brug af bøger med børnene – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: 48 % af børnehaverne benytter ikke bøger og opnår derved scoren 1.

Knap halvdelen af børnehaverne benytter ikke bøger

At så mange kommunale børnehaver kun opfylder kriterierne for *utilstrækkelig* kvalitet, skyldes, at personalet i 48 % af børnehaverne slet ikke benytter bøger sammen med børnene. Det vil sige, at personalet hverken læser højt eller på andre måder inddrager bøger i aktiviteterne. Fx bruges der ikke billeder fra bøger, og der tales ikke om indholdet i bøger.

Højtlesning er den foretrukne måde at bruge bøger på

I godt halvdelen af de kommunale børnehaver (52 %) benytter personalet bøger sammen med børnene, hvilket er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Blandt disse børnehaver benytter det pædagogiske personale ofte bøgerne til højtlesning (80 %), hvilket udtrykker *god* kvalitet, og de, der ikke læser højt, benytter dem til fx at fortælle en historie eller vise børnene billeder, hvilket er et kriterie for *tilstrækkelig* kvalitet. Når personalet bruger bøger, viser de i 9 ud 10 børnehaver (92 %) deres egen interesse og glæde for bøger undervejs, hvilket også er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet.

Børnene er aktive og deltagende, når personalet bruger bøger

Når det pædagogiske personale bruger bøger med børnene, formår personalet i 25 % af børnehaverne at engagere hovedparten af de tilstedeværende børn, hvilket er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. I yderligere 2 ud af 3 kommunale børnehaver (63 %) engageres børnene på en måde, der får dem til at deltage aktivt, hvilket udtrykker *god* kvalitet. I 51 % af de børnehaver, hvor personalet bruger bøger med børnene, diskuterer de også bøgerne med børnene på en måde, der opfylder kravet for *fremragende* kvalitet.

Bøger bruges i mindre grad til at indhente information eller besvare spørgsmål

Fremragende kvalitet forudsætter, at det pædagogiske personale bruger bøger sammen med børnene til at indhente information, der kan gøre børnene nysgerrige. Hver ottende af de børnehaver, der benytter bøger med børnene, bruger bøgerne på denne måde (13 %), ligesom knap en tredjedel af børnehaverne (26 %) relaterer og perspektiverer indholdet i bøger til en aktuell aktivitet på stuen.

8.3.4 At opmuntre børn til at bruge bøger (score 2,6)

Hvad betyder 'At opmuntre børnene til at bruge bøger' ifølge ECERS-3?

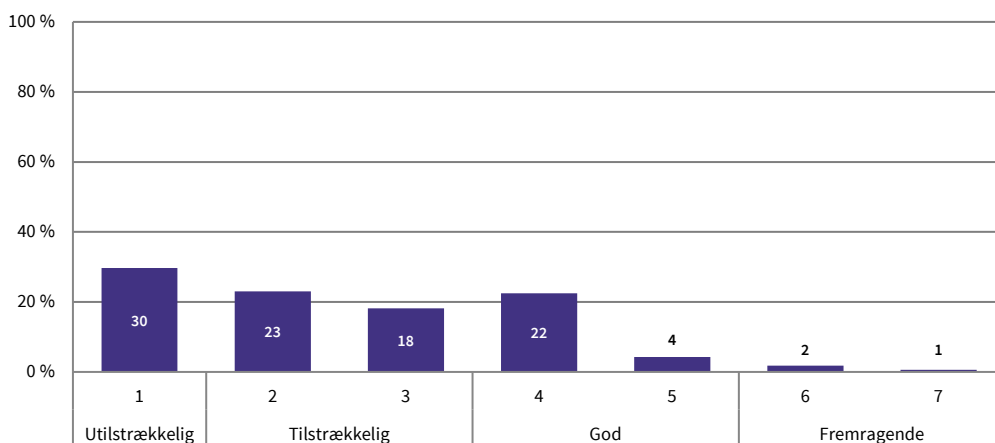
Undertemaet 'At opmuntre børnene til at bruge bøger' handler om antallet af bøger på stuen, tilgængeligheden af de bøger, der er til stede, samt børnenes og det pædagogiske personales interesse for bøgerne. Fokus er også på indholdet i bøgerne – er det passende for aldersgruppen, og er der bøger med både fakta og fiktion? (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'At opmuntre børnene til at bruge bøger'

Den samlede gennemsnitlige score for undertemaet 'At opmuntre børn til at bruge bøger' er 2,6, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet. Knap hver tredje børnehave (20 %) har *utilstrækkelig* kvalitet, og 41 % scorer 2 eller 3, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 8.7. Samtidig er der 26 % af børnehaverne, som har *god* kvalitet (scoren 4 eller 5), mens kun 3 % har *fremragende* kvalitet (scoren 6 og 7).

FIGUR 8.7

At opmuntre børnene til at bruge bøger – sådan fordeler scoren sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I godt hver tredje børnehave er der mange bøger tilgængelige i længere tid

I omkring 19 % af børnehaverne er der færre end ti tilgængelige bøger på stuerne, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. Omkring en tredjedel af børnehaverne (34 %) har mindst 15 bøger tilgængelige i mindst 25 minutter, hvilket er et af kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet. I godt hver tredje børnehave (34 %) er der mange bøger tilgængelige i mindst en time, hvilket er et udtryk for *god* kvalitet. Endelig er der i 17 % af de kommunale børnehaver et bredt udvalg af bøger tilgængelige. Det er et af flere kriterier for *fremragende* kvalitet.

I mere end hver tredje børnehave er bøger tilgængelige på en måde, der opmuntrer børnene til at bruge dem

Et andet kriterie, der skal opfyldes, for at de kommunale børnehaver kan score over 4, er, at de bøger, der er tilgængelige, organiseres på et læsested, som kan opmuntre børnene til at bruge bøger.

gerne. Det er tilfældet i 39 % af børnehaverne. I andre 34 % af børnehaverne er bøgerne ikke tilgængelige på en ligeså indbydende måde. Dog er de samlet, børnene kan let nå bøgerne, og de har et sted, hvor de kan bruge dem. Det er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet.

I mere end hver tredje børnehave vælger børnene selv at bruge bøger

Når børn vælger at bruge bøger fx i et hyggeområde under fri leg, viser børnene selvstændig interesse for bøger. Det sker i 36 % af de kommunale børnehaver og er et udtryk for *god* kvalitet. I 39 % af de børnehaver, hvor børnene selv vælger at bruge bøger, viser det pædagogiske personale interesse i børnenes brug af bøgerne.

I 3 ud af 4 børnehaver er bøgerne af god kvalitet og passende for børnene

I 3 ud af 4 kommunale børnehaver (75 %) er de tilgængelige bøger af god kvalitet og passende for børnene. Det betyder, at de fx ikke har et skræmmende indhold og er et af flere kriterier for tilstrækkelig kvalitet. Derudover indeholder de tilgængelige bøger i godt 2 ud af 3 børnehaver både fakta og fiktion.

8.3.5 At blive fortrolig med skrift (score 2,3)

Hvad betyder det 'At blive fortrolig med skrift' ifølge ECERS-3?

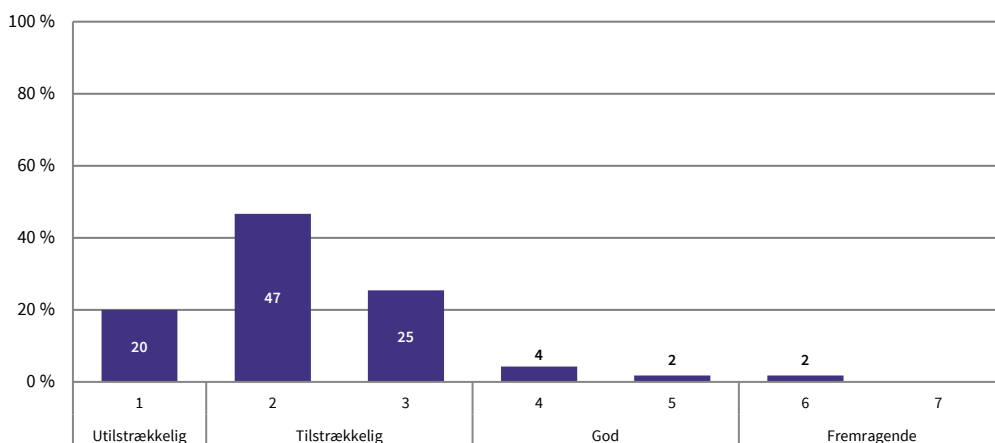
Fortrolighed med skrift handler både om, hvorvidt det pædagogiske personale giver børnene mulighed for at se på skrevne skilte og kort, gerne i kombination med billeder, og om hvorvidt personalet udpeger det skrevne eller introducerer børnene til det at skrive, fx ved at skrive ned, hvad et barn siger (Harms et al., 2015).

Sådan scorer de kommunale børnehaver overordnet på 'At blive fortrolig med skrift'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'At blive fortrolig med skrift' 2,3, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet. Knap 3 ud af 4 børnehaver (72 %) scorer 2 eller 3, hvilket er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet, mens få børnehaver har *god* eller *fremragende* kvalitet (hvh. 6 og 2 %), jf. figur 8.8. Samtidig gælder det for hver femte kommunale børnehave, at kvaliteten af undertemaet 'At blive fortrolig med skrift' er *utilstrækkelig*. Nedenfor ser vi nærmere på, hvorfor scoren fordeler sig, som den gør.

FIGUR 8.8

At blive fortrolig med skrift – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Personalet bruger kun skrift som et aktivt pædagogisk redskab i omkring hver ottende børnehave

God eller *fremragende* kvalitet er til stede, når det pædagogiske personale bruger skrift som et aktivt pædagogisk redskab. Det betyder fx, at personalet arbejder aktivt med at vise børnene, hvordan man skriver, og hvordan skrift kan bruges til fx at markere netop dén sandal, der tilhører barnet. I nogle børnehaver (15 %) viser personalet børnene, at skrift er et brugbart redskab, ved at forklare dem, hvordan eller hvorfor de bruger skrift. I hver ottende børnehave (13 %) skriver personalet ned, hvad et barn siger, og opfordrer interesserede børn til at skrive, fx i bøger, de selv laver. Alle disse kriterier er et udtryk for *god* kvalitet.

I over halvdelen af børnehaverne kombineres størstedelen af den synlige skrift med billeder

I 55 % af de kommunale børnehaver kombineres hovedparten af den synlige skrift med billeder. Det er et af flere kriterier for *god* kvalitet inden for undertemaet 'At blive fortrolig med skrift'. I hver fjerde børnehave (26 %) hænger der materialer, som viser en variation af ord i tilknytning til et emne, der tales om på stuen. Det er et udtryk for *fremragende* kvalitet.

I under halvdelen af børnehaverne udpeger personalet skrift for børnene

Det pædagogiske personale udpeger og læser tekst for børnene i 41 % af de kommunale børnehaver. Det kan fx indebære, at personalet udpeger ord i bøger eller peger på bogstaver, mens de synger 'alfabetsangen'. Det er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Hos 4 % af børnehaverne benyttes skriften på en måde, hvor det pædagogiske personale ikke sætter den synligt i forbindelse med udtalte ord eller billeder. Det er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet.

9 Kvalitet i organisationsstruktur

Dette kapitel præsenterer en kortlægning af kvaliteten inden for temaet 'Organisationsstruktur' i de kommunale børnehaver i Danmark.

'Organisationsstruktur' er et af de to temaer i undersøgelsen, som de kommunale børnehaver klarer sig bedst inden for. Børnehaverne scorer generelt højt på kriterier om, hvordan aktiviteter planlægges, og tiden prioriteres. Når det alligevel ikke er alle kommunale børnehaver, der har organisationsstruktur af *god* kvalitet, skyldes det primært omfanget af tilgængelige legematerialer samt det pædagogiske personales vejledning – bl.a. i forbindelse med overgange mellem aktiviteter eller fra en aktivitet til et måltid. I nogle børnehaver har personalet også svært ved at have tilstrækkeligt fokus på at understøtte børnenes engagement og deltagelse i gruppeaktiviteter.

9.1 Hvad består temaet af?

En struktureret hverdag påvirker børnenes trivsel samt udviklings- og læringsmuligheder positivt. Rigelig tid til at lege frit, pædagogisk personale, der er forberedte på det næste, der skal ske, og overgange, hvor børn er engagerede og ved, hvad der skal ske, har alt sammen betydning for kvaliteten af organisationsstrukturen. I temaet 'Organisationsstruktur' er der fokus på personalets organisering af og interaktion med børnene ved overgange mellem aktiviteter og rutiner, fri leg samt ved lege- og læringsaktiviteter for hele børnegruppen. Fokus er på tid, ventetid, tid til leg, og hvordan personalet tilrettelægger og prioriterer tiden. Derudover ses der på, om personalet formår at have opmærksomhed på både det enkelte barn og hele børnefællesskabet.

Organisationsstruktur

Overgange og ventetid

Fri leg

Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen

Kvaliteten af organisationsstrukturen er i undersøgelsen inddelt i fire kvalitetsniveauer: *utilstrækkelig*, *tilstrækkelig*, *god* og *fremragende* kvalitet.

Organisationsstruktur af *utilstrækkelig* kvalitet er kendetegnet ved, at tiden prioriteres på måder, som ikke er gode for børnene. Det kommer fx til udtryk ved, at der er megen ventetid mellem aktiviteter eller for lidt tid til at afslutte en leg. Samtidig er personalet mindre opsøgende, når børnene

har fri leg, og de guider ikke børnene tilstrækkeligt igennem overgange. Derudover er der få og uinteressante legematerialer til rådighed i børnehaven, og de aktiviteter, personalet tilrettelægger, er svære for børnene at deltage i.

Tilstrækkelig kvalitet indebærer bl.a., at børnene har tilstrækkelig tid til fri leg, og at der er legematerialer tilgængelige, som børnene finder interessante. Det pædagogiske personale tilbyder nogen guidning i den frie leg og hjælper fx børnene med at løse konflikter eller guider dem i at rydde op. Der ses ingen negative interaktioner mellem personalet og børnene i forbindelse med overgange. Personalet tilrettelægger gruppeaktiviteter på måder, som engagerer og interesserer hovedparten af børnegruppen.

Organisationsstruktur af *god* kvalitet er kendetegnet ved, at dagen er struktureret, så der er mere tid til fri leg sammenlignet med de børnehaver, hvor organisationsstrukturen kun er af *tilstrækkelig* kvalitet. Dagen er desuden tilrettelagt, så overgange normalt foregår uden problemer, og personalet er næsten altid forberedt på det næste, der skal ske. Personalet sørger for, at alle kan deltage i gruppeaktiviteterne, og støtter de børn, der har svært ved at deltage. Derudover ses der jævnligt positive interaktioner mellem børn og personale under den frie leg.

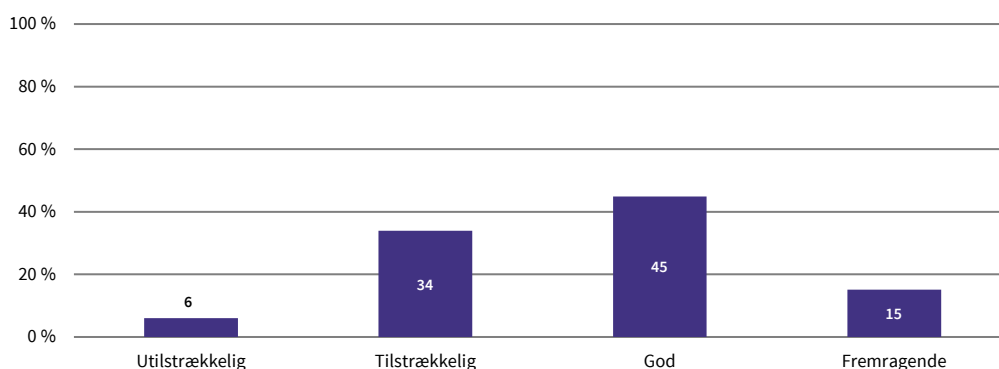
Fremragende organisationsstruktur ses, når det pædagogiske personale formår at have opmærksomhed på hele børnegruppen under den frie leg, samtidig med at de indgår i tæt samspil med de enkelte børn. Desuden foregår gruppeaktiviteter normalt kun i mindre grupper, og børnene venter aldrig mere end tre minutter mellem dagens forskellige aktiviteter og lege. Derudover forekommer der jævnligt interaktioner, og de er præget af, at personalet bruger en bred vifte af ord, der understøtter børnenes læring.

9.2 Hvad kendetegner kvaliteten af organisationsstrukturen i kommunale børnehaver?

I knap halvdelen af de kommunale børnehaver (45 %) er kvaliteten af organisationsstrukturen *god*. I 15 % af børnehaverne er den *fremragende*, jf. figur 9.1. Derudover ses der i godt hver tredje kommunale børnehave (34 %) en organisationsstruktur af *tilstrækkelig* kvalitet, mens den i 6 % af børnehaverne er af *utilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 9.1

Organisationsstruktur – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

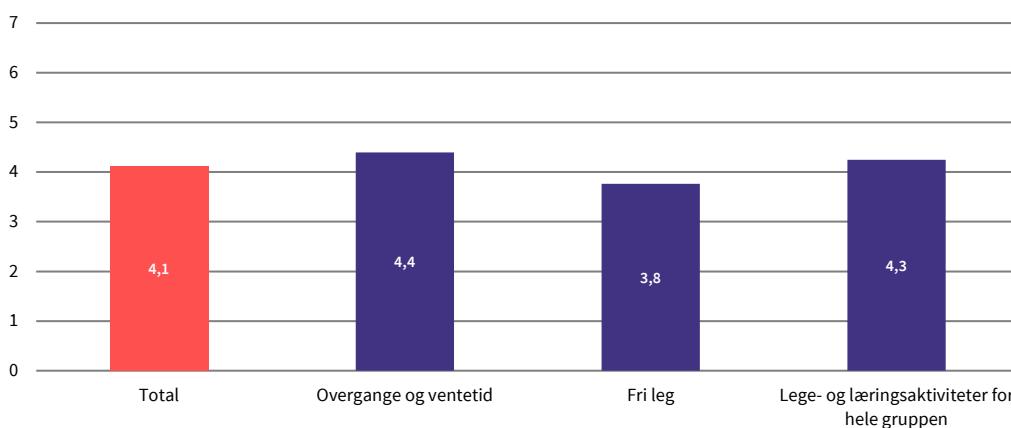

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I gennemsnit scorer de kommunale børnehaver 4,1 på temaet 'Organisationsstruktur', hvilket svarer til, at kvaliteten er *god*, jf. figur 9.2. Den samlede score for temaet er udregnet som et gennemsnit af temaets tre undertemaer. Scorerne for de enkelte undertemaer adskiller sig ikke væsentlig fra hinanden. Undertemaet 'Overgange og ventetid' scorer højest (4,4), mens der scores lavest på 'Fri leg' (3,8).

FIGUR 9.2

Organisationsstruktur – gennemsnitlige scorer for undertemaer

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

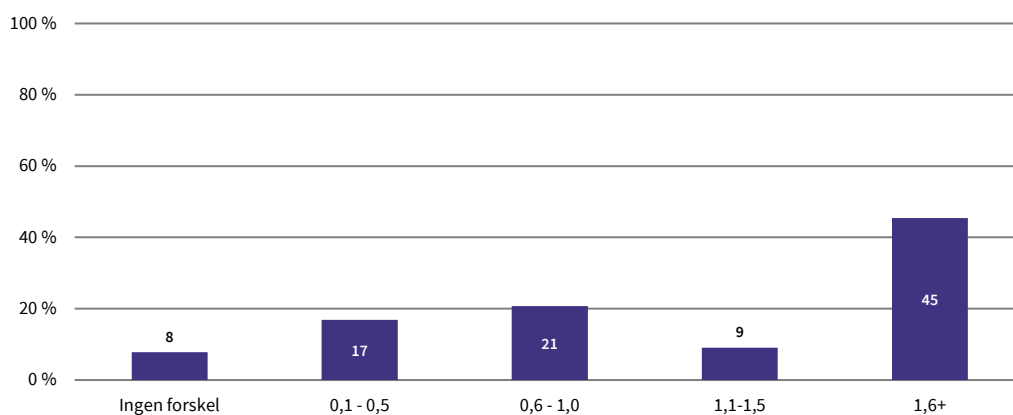
9.2.1 Stuer inden for samme børnehave har i høj grad forskellig kvalitet i deres organisationsstruktur

I mere end 9 ud af 10 af de kommunale børnehaver (92 %), der har flere stuer, er der observeret forskelle i kvaliteten af organisationsstrukturen mellem stuerne, jf. figur 9.3. Samtidig ses det, at denne forskel er relativt høj i en stor del af børnehaverne. I knap halvdelen af børnehaverne (45 %) er forskellen mellem kvaliteten på stuer inden for samme børnehave mere end 1,5 score på ECERS-

3-skalaen. Der er derfor for temaet 'Organisationsstruktur' en tydelig forskel mellem stuer inden for samme børnehave.

FIGUR 9.3

Organisationsstruktur – forskel i scorer mellem stuer inden for samme børnehave

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

9.3 Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne

I de næste afsnit dykker vi ned i hvert enkelt undertema. Først gives en kort beskrivelse af, hvad undertemaet omhandler, og hvordan børnehaverne scorer. Derefter uddybes udvalgte resultater inden for hvert undertema. De udvalgte resultater er med til at nuancere den overordnede score. Resultaterne er enten interessante i sig selv – fx grundet en bemærkelsesværdigt høj eller lav score – eller fordi de knytter sig til en indikator, som er særligt relevant, fx fordi forskning peger på, at den har stor betydning for børnenes trivsel og udvikling.

9.3.1 Overgange og ventetid (score 4,4)

Hvad dækker undertemaet 'Overgange og ventetid' over ifølge ECERS-3?

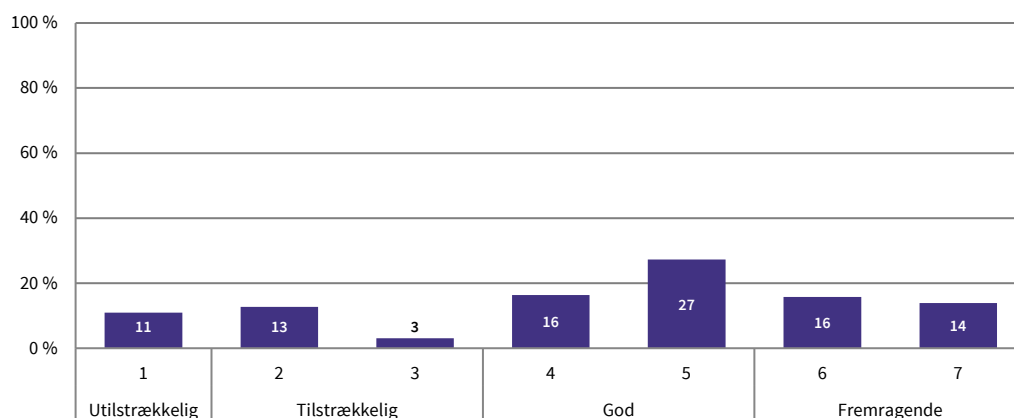
Undertemaet 'Overgange og ventetid' omhandler indhold, struktur og interaktion i overgange og ventetider. Undertemaet har bl.a. fokus på, hvad der sker i disse situationer, hvor længe børnene venter, og hvordan det pædagogiske personale sikrer gode overgange mellem aktiviteter og rutiner, uden at der opstår for megen ventetid. Her sørger personalet for, at børnene er klar over, hvad der skal til at ske, og personalet organiserer overgangene på en måde, så problemer og konflikter så vidt muligt undgås. Fokus er desuden rettet mod børnenes engagement i overgangssituationer, hvilket betyder, at de er interesserede og involverede i aktiviteterne. Hvis personalet fx begynder at synge, mens børnene venter i kø, og kun få børn deltager med interesse, er børnene ikke engagerede (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Overgange og ventetid'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Overgange og ventetid' 4,4. Godt 2 ud af 5 børnehaver (43 %) scorer 4 eller 5, svarende til *god* kvalitet, og 30 % scorer 6 eller 7, hvilket er et udtryk for *fremragende* kvalitet, jf. figur 9.4. De resterende børnehaver (27 %) scorer 3 eller derunder, hvilket er et udtryk for, at kvaliteten i disse børnehaver er *tilstrækkelig* eller *utilstrækkelig*.

FIGUR 9.4

Overgange og ventetid – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Kort ventetid under skift og overgange uden kaos i de fleste børnehaver

I langt de fleste kommunale børnehaver (98 %) er ventetiden i forbindelse med dagens forskellige overgange kortere end ti minutter. Samtidig har børnene noget at tage sig til, mens de venter. Hvis dette ikke opfyldes, er det et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. For at opnå *fremragende* kvalitet må ventetiden under en overgang ikke overstige tre minutter. Dette kriterie opfylder omkring hver femte børnehave (19 %).

En kaotisk og uhensigtsmæssig overgang kan være karakteriseret ved, at børn vandrer formålsløst frem og tilbage mellem de daglige begivenheder, eller ved at børnene ikke inddrages i fx oprydningen efter en endt aktivitet. En kaotisk overgang kan også være karakteriseret ved, at børnene slås, fx fordi de keder sig i overgangen, og der derfor opstår konflikter. Alle dele er udtryk for organisationsstruktur af *utilstrækkelig* kvalitet, hvilket ses i 1 % af børnehaverne.

I over halvdelen af børnehaverne er vejledningen ved overgange af god kvalitet

I 30 % af børnehaverne sørger personalet normalt for tilstrækkelig vejledning efter børnenes behov, fx ved at vejlede dem i oprydning efter en aktivitet. Andre børnehaver klarer sig endnu bedre i overgangssituationer. I over halvdelen af børnehaverne (59 %) er det pædagogiske personales vejledning af børnene i forbindelse med overgange af *god* kvalitet. Her ser vi, at personalet vejleder, følger omhyggeligt op og sikrer sig, at alle børnene er produktivt engagerede i overgangssituationen. Det kommer eksempelvis til udtryk ved, at personalet koordinerer deres roller for at sikre, at alle opgaver løses efter behov og med få forsinkelser. I 5 % af børnehaverne er personalets vejledning *utilstrækkelig*.

Negative barn-voksen-interaktioner ved overgange i omkring hver tiende børnehave

I 12 % af de kommunale børnehaver ses negative interaktioner mellem børn og det pædagogiske personale ved overgange. Det kan fx være, at personalet råber højt ad børnene eller er stærkt irettesættende. Er sådanne negative barn-voksen-interaktioner til stede, er det ikke muligt for børnehaverne at score *god* kvalitet på undertemaet 'Overgange og ventetid'.

Det pædagogiske personale er generelt forberedte på næste aktivitet

I 99 % af de kommunale børnehaver er personalet generelt forberedte på det næste, som skal ske i løbet af dagen. Hvis ikke dette kriterie opfyldes, er det udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet af organisationsstrukturen i børnehaven. I knap 9 ud af 10 børnehaver (88 %) er personalet i gang med at forberede den næste aktivitet mindst en halv time i forvejen. Det kan fx være, når måltider skal forberedes. Det er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Et af kriterierne for *god* kvalitet er, at personalet næsten altid er forberedte på næste aktivitet, hvilket er tilfældet for 85 % af børnehaverne.

I omkring hver tredje børnehave er overgangene graduerede eller individualiserede

I godt hver tredje kommunale børnehave (36 %) er overgangene ofte graduerede eller individualiserede. Det kan fx betyde, at børnene kan begynde at spise, så snart de sidder ved bordet, eller at de kan gå udenfor på legepladsen, mens andre børn fortsat gør sig klar. Ifølge ECERS-3 er graduerede eller individualiserede overgange udtryk for *fremragende* kvalitet, så længe hensynet til individuelle behov er afstemt med hensynet til hele gruppen og den pædagogiske intention.

9.3.2 Fri leg (score 3,8)

Hvad dækker undertemaet 'Fri leg' over ifølge ECERS-3?

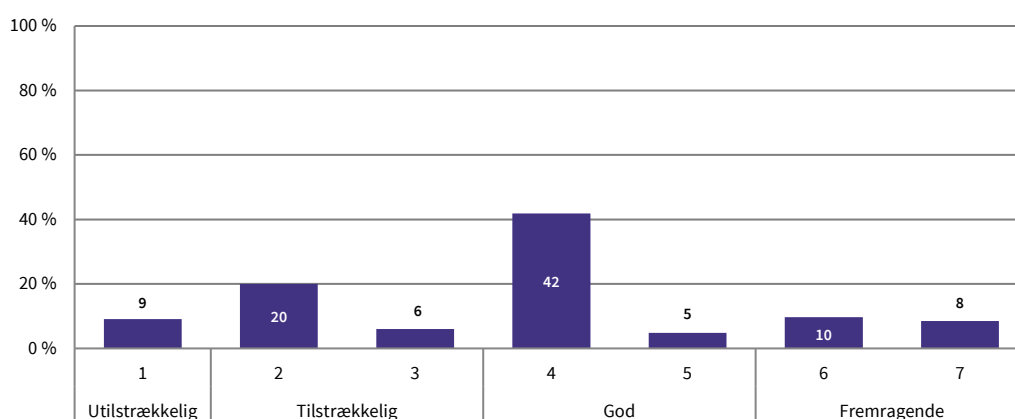
Undertemaet 'Fri leg' dækker over alle de tidspunkter på dagen, hvor der er observeret fri leg. Det gælder også leg på stuen eller andre områder, som bruges af børnene, fx udendørs eller i gymnastiksalen. Undertemaet fokuserer på, om der er tid til fri leg, om der er interessante legematerialer og aktiviteter til rådighed, som børnene kan benytte sig af under den frie leg, og hvordan det pædagogiske personale interagerer med børnene samt responderer på børnenes behov under den frie leg (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Fri leg'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Fri leg' 3,8. Knap halvdelen af børnehaverne (47 %) har et pædagogisk læringsmiljø af *god* kvalitet (scoren 4 og 5), hvis fokus rettes mod den frie leg, jf. figur 9.5. I knap hver femte børnehave (18 %) er kvaliteten af 'Fri leg' af *fremragende* kvalitet (scoren 6 og 7), mens den i 35 % af børnehaverne er *utilstrækkelig* eller *tilstrækkelig*.

FIGUR 9.5

Fri leg – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

God tid til fri leg og aktiviteter kan afsluttes på tilfredsstillende vis

I knap 3 ud af 4 kommunale børnehaver (73 %) har der været fri leg i mindst en time i tidsrummet fra kl. 9-12, og der er både tid til fri leg inden- og udendørs. Det er et udtryk for *god* kvalitet. Kun i omkring 2 % af børnehaverne finder den frie leg sted i mindre end 25 minutter, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. I hovedparten af de kommunale børnehaver (94 %) har børnene normalt mulighed for at afslutte en aktivitet på tilfredsstillende vis, før en anden aktivitet igangsættes, hvilket indikerer *tilstrækkelig* kvalitet. Det betyder fx, at der er tid til, at børnene kan lege færdig, før de skal rydde op.

I hver tredje børnehave er der rigeligt og varieret legemateriale under fri leg

I en tredjedel af de kommunale børnehaver (33 %) er der rigeligt og varieret legemateriale til rådighed, hvilket giver børnene mulighed for at engagere sig i aktiviteter under den frie leg, uden at der er udtalt konkurrence fra andre børn, hvilket er et udtryk for et læringsmiljø af *god* kvalitet. I godt halvdelen af børnehaverne (51 %) er der overordnet set tilstrækkeligt med interessante legematerialer, aktiviteter eller plads til rådighed for børnene under den frie leg. Det vil sige, at intet barn efterlades uden valgmuligheder, som er interessante for barnet, og det er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. I 6 % af børnehaverne har børnene kun meget få interessante legematerialer til rådighed under deres frie leg, hvilket er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet.

Personalet interagerer i 2 ud af 3 tilfælde positivt med børnene under den frie leg

I 31 % af de kommunale børnehaver tilbyder personalet noget vejledning under den frie leg, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. De stopper fx uenigheder eller farlig leg, hjælper børnene med at finde på noget at lave eller med at bruge de tilgængelige legematerialer. Andre børnehaver klarer sig endnu bedre, da det ses, at personalet i 2 ud af 3 børnehaver (66 %) interagerer og jævnligt taler positivt med børnene om ting, der interesserer dem under den frie leg. Samtalerne omhandler børnenes leg og er ikke dirigerende, adfærdsstyrende eller testende. Det er udtryk for fri leg af *god* kvalitet. I godt halvdelen af børnehaverne (53 %) giver det pædagogiske personale generelt opmærksomhed til hele børnegruppen, også når de arbejder med et enkelt barn eller en mindre gruppe. Det betyder, at personalet sikrer sig, at alle områder er under opsyn, og er et udtryk for *fremragende* kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø under den frie leg.

Begrænset fokus på sprogudvikling under den frie leg

Det pædagogiske personale er i mindre grad optagede af sproglig udvikling under den frie leg. I omkring hver tredje børnehave (33 %) bruger personalet en bred vifte af ord for at udvide børnenes viden under den frie leg, hvilket er et af kriterierne for *fremragende* kvalitet.

9.3.3 Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen (score 4,3)

Hvad dækker undertemaet 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen' over ifølge ECERS-3?

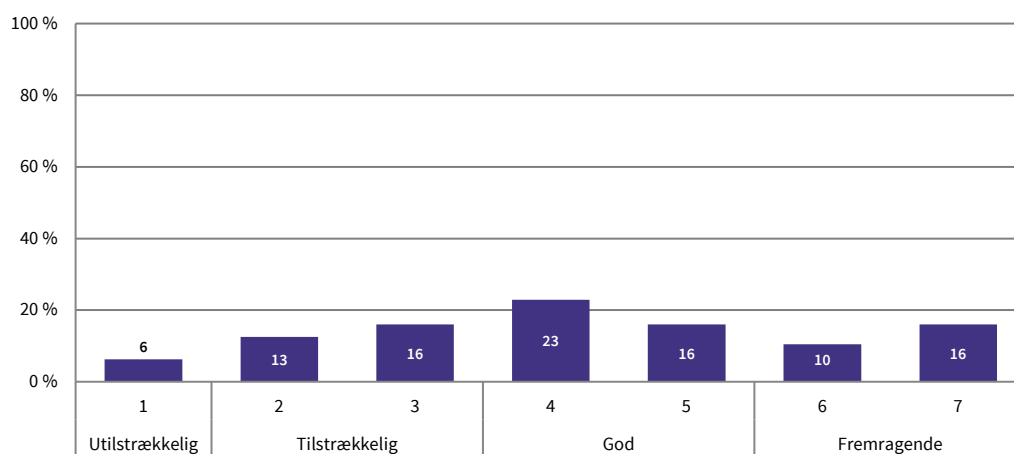
Aktiviteter for hele gruppen indbefatter, at der er tale om leg eller andre læringsaktiviteter, hvor alle børn laver det samme samtidig. Det kan både gøres, ved at alle børnene er samlet i en stor gruppe, eller ved at alle børn arbejder med den samme aktivitet, men i mindre grupper. Undertemaet har bl.a. fokus på, hvordan børnene inddrages i aktiviteterne, fx om der er tale om aktiv eller passiv inddragelse af børnene. Der er også fokus på, hvordan det pædagogiske personale interagerer med børnene under lege- og læringsaktiviteterne, og hvordan personalet forholder sig til de børn, som oplever udfordringer ved at deltage (Harms et al., 2015). 87 % af de kommunale børnehaver har haft aktiviteter for hele børnegruppen under observationen, hvilket således danner grundlag for den følgende analyse.

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen' 4,3. Af figur 9.6 ses det, at resultaterne for de kommunale børnehaver fordeler sig forholdsvis jævnt ud over hele skalaen. Kvaliteten af 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen' er i 39 % af børnehaverne *god*. Samtidig er der i godt hver fjerde børnehave (26 %) *fremragende* kvalitet i lege- og læringsaktiviteterne. Kun en mindre andel af børnehaverne (6 %) scorer 1 på ECERS-3-skalaen, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet, mens 29 % har 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen' af *tilstrækkelig* kvalitet (score 2 eller 3).

FIGUR 9.6

Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Gruppeaktiviteterne interesserer børnene, og i halvdelen af børnehaverne deltager alle børn aktivt

I næsten samtlige kommunale børnehaver (98 %) er indholdet af gruppeaktiviteterne ikke for vanskeligt for børnene. Hvis det er tilfældet, er det kun muligt for børnehaverne at opnå 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen' af *utilstrækkelig* kvalitet. I 88 % af børnehaverne omhandler de fleste gruppeaktiviteter noget, som interesserer hovedparten af børnene, hvilket er et af flere kriterier for *tilstrækkelig* kvalitet. Det kommer fx til udtryk ved, at der kun er behov for, at personalet kommer med få bemærkninger for at få børnenes opmærksomhed. Samtidig er alle børn aktivt engageret i gruppeaktiviteter i ca. halvdelen af børnehaverne (48 %), hvilket er et udtryk for *fremragende* kvalitet.

Personalet er overvejende lydhøre og støttende over for børnenes deltagelse

Det pædagogiske personale er sjældent negative over for børn, som har problemer med at deltage i aktiviteterne. Dette kriterie opfyldes i 89 % af børnehaverne. En stor del af disse børnehaver (77 %) lever også op til kriteriet for *god* kvalitet i relation til børn, som har svært ved at deltage i lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen. Her støtter personalet børn, som har svært ved at deltage, fx ved at tillade, at et barn holder et stykke legetøj i hånden under gruppeaktiviteten, hvilket er et udtryk for *god* kvalitet. I 2 ud af 3 børnehaver (66 %) er det pædagogiske personale lydhøre og flek-

sible på en måde, der engagerer børnene under gruppeaktiviteterne. Personalet stopper fx en historie og går over til fysiske aktiviteter, hvis børnene har svært ved at sidde stille. Dette er udtryk for *god* kvalitet.

Knap halvdelen af børnehaverne benytter mindre grupper til gruppeaktiviteterne

Et af kriterierne for *fremragende* kvalitet i 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen' er, at gruppeaktiviteterne normalt gennemføres, ved at personalet inddeler børnene i mindre grupper frem for at samle dem i én stor gruppe. Knap halvdelen af de kommunale børnehaver (46 %) opfylder dette krav.

10 Kvalitet i læringsaktiviteter

Dette kapitel præsenterer en kortlægning af kvaliteten inden for temaet 'Læringsaktiviteter' i de kommunale børnehaver i Danmark.

Undersøgelsen er foretaget i sommerhalvåret, og i mange børnehaver har børnene derfor været udenfor, da observationerne fandt sted. Resultaterne viser, at udbuddet af legematerialer generelt er mindre udenfor end indenfor, og det er især en af årsagerne til, at temaet 'Læringsaktiviteter' er det tema, som børnehaverne scorer lavest på i undersøgelsen. Men undersøgelsen viser også, at børnehaverne er udfordret i forhold til mængden og tilgængeligheden af legematerialer både på indendørs- og udendørsarealer. Samtidig er nogle børnehaver udfordret på det pædagogiske personales interaktion med børnene under deres legeaktiviteter. Personalet cirkulerer ikke tilstrækkeligt rundt mellem børnenes legeaktiviteter, og de involverer sig ikke ofte nok for fx at berige og udvikle den aktivitet, børnene er i færd med.

10.1 Hvad består temaet af?

Børn stimuleres til at lære og udvikle sig gennem leg. Når legematerialer og møbler er til stede, og når de er tilgængelige i tydeligt definerede legeområder, har både børn og det pædagogiske personale gode muligheder for at stimulere kreativitet, kunstneriske udtryk, evnen til at indgå i rollelege, rytmesans og sprog samt nysgerrighed og trang til at eksperimentere. Temaet 'Læringsaktiviteter' fokuserer på tilstedeværelsen af alle disse stimuli samt på personalets evne til at berige, opmuntre og involvere sig i børnenes lege. Børn har forskellige forudsætninger og præferencer for at deltage i aktiviteter og benytte legematerialer. Fokus er derfor også på mængde af og variation i hhv. legematerialer og aktiviteter.

Læringsaktiviteter

Finmotorik

Krea

Musik og bevægelse

Rolleleg

Natur og science

Matematiske materialer og aktiviteter

Matematik i daglige begivenheder

Forståelse af skrevne tal

Fremme accept af mangfoldighed

Klodser

Passende brug af teknologi

Et pædagogisk læringsmiljø, hvor læringsaktiviteterne er af *utilstrækkelig* kvalitet, er bl.a. kendetegnet ved, at der er mangel på legematerialer, eller at legematerialerne er af dårlig kvalitet. Nogle steder udviser personalet begrænset eller ingen interesse for børnenes leg og aktiviteter, og personalet taler fx kun med børnene for at irettesætte eller stoppe forstyrrende adfærd hos børnene.

Tilstrækkelig kvalitet ses, når der er flere tilgængelige legematerialer på stuen. Samtidig er legematerialerne tilgængelige i mindst 25 minutter. Læringsaktiviteter af *tilstrækkelig* kvalitet betyder også, at det pædagogiske personale har nogen positiv interaktion med børnene ved aktiviteterne.

Læringsaktiviteter af *god* kvalitet forudsætter bl.a., at der er flere forskellige legematerialer tilgængelige i børnehaven over en periode på minimum en time. For nogle af læringsaktiviteterne er det et kriterie, at legematerialerne er tilgængelige i et område, hvor børnene har plads og mulighed for at benytte dem – et såkaldt interessecenter, fx et natur- og science-interessecenter. Det er desuden et kriterie, at personalet deltager, udviser interesse og i høj grad opmuntrer børnene til at deltage i de tilgængelige aktiviteter.

Et pædagogisk læringsmiljø, hvor læringsaktiviteterne er af *fremragende* kvalitet, er bl.a. kendetegnet ved, at det pædagogiske personale er mere fokuseret på interaktion, samtale og på at understøtte børnenes læring. Det betyder fx, at de under læringsaktiviteterne har fokus på at udnytte og udvikle børnenes potentialer inden for bl.a. sprog og matematik. Ved læringsaktiviteter af *fremragende* kvalitet tager personalet initiativ til aktiviteter, og de lægger op til, at de børn, der er klar til det, bruger mere komplekse legematerialer eller deltager i avancerede aktiviteter.

10.1.1 Forklaringer og forbehold

Eftersom ECERS-3 er udviklet i USA og derfor er baseret på amerikansk dagtilbudspraksis, er det nødvendigt at udfolde visse centrale begreber samt påpege, på hvilke punkter det er nødvendigt at tage forbehold for de relativt store forskelle, der her eksisterer mellem Danmark og USA.

Under temaet 'Læringsaktiviteter' refereres der i ECERS-3 flere gange til begrebet *interessecenter*. Et interessecenter er et klart defineret område, som er designet til en bestemt form for leg for flere børn ad gangen, fx rollelege i en dukkekrog eller ved et legekøkken. Det kan ligeledes være områder til motorik, læsehjørne, værksted, konstruktionsleg, puderum etc. Et *legeområde* beskrives i ECERS-3 som et område, hvor der stilles legematerialer til rådighed for børnene (Harms et al., 2015).

Et væsentligt forbehold ved temaet 'Læringsaktiviteter' omhandler tidspunktet for undersøgelsens observationer. Der tilbringes generelt mange timer udendørs i de danske dagtilbud – både i sommer- og vinterhalvåret. En undersøgelse viser, at børnehalebørn hver dag tilbringer mellem 3 og 4 timer udendørs om foråret og sommeren, og 2,5-3,5 time om vinteren (Ejbye-Ernst et al., 2018). Observationerne, som danner baggrund for denne rapport, er foretaget i sommerhalvåret, dvs. på det tidspunkt af året, hvor børn i kommunale børnehaver tilbringer allermest tid udendørs. Det kan

have haft indflydelse på observationerne og således også de resultater, børnehaverne opnår. Mere konkret kan man forestille sig, at dette forhold kan forklare, hvorfor de kommunale børnehaver generelt scorer lavt på undertemaerne relateret til læringsaktiviteter (se figur 10.1 i afsnit 10.2), da materialerne, som benyttes i forskellige læringsaktiviteter, oftest anvendes indendørs. Dermed er udvalget og tilgængeligheden af læringsaktivitetsmaterialer mere begrænsede i de tilfælde, hvor børnene har opholdt sig udendørs – med mindre materialerne tages med udenfor.

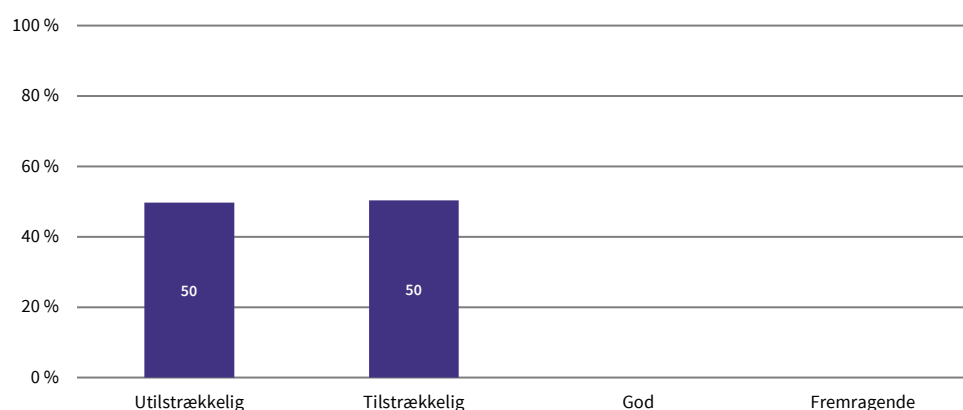
Et andet væsentligt forbehold inden for temaet 'Læringsaktiviteter' relaterer sig til undertemaet 'Klodser'. Under dette undertema ses der alene på leg og aktiviteter med to slags klodser: 1) byggeklodser ("unit blocks"³) og 2) store hule klodser ("large hollow blocks"⁴). Førstnævnte er en form for standardiserede klodser, som ofte anvendes i børnehaver i USA (Harms et al., 2015), men som ikke nødvendigvis er til stede i danske børnehaver. Samtidig omhandler undertemaet ikke klodser, som kan kobles sammen, og ej heller mindre klodser, som fx bordklodser, alfabetklodser eller Centicubes. LEGO-klodser betegnes heller ikke som klodser i ECERS-3, hvilket er væsentligt at være opmærksom på, da disse er meget udbredt i danske dagtilbud. LEGO-klodser indgår dog i undertemaet 'Finmotorik'.

10.2 Hvad kendetegner kvaliteten af læringsaktiviteter i kommunale børnehaver?

I halvdelen af børnehaverne (50 %) er kvaliteten af 'Læringsaktiviteter' af *utilstrækkelig* kvalitet, mens den i den resterende halvdel er af *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 10.1. Dermed er der ingen børnehaver, som har *god* eller *fremragende* kvalitet inden for dette tema.

FIGUR 10.1

Læringsaktiviteter – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

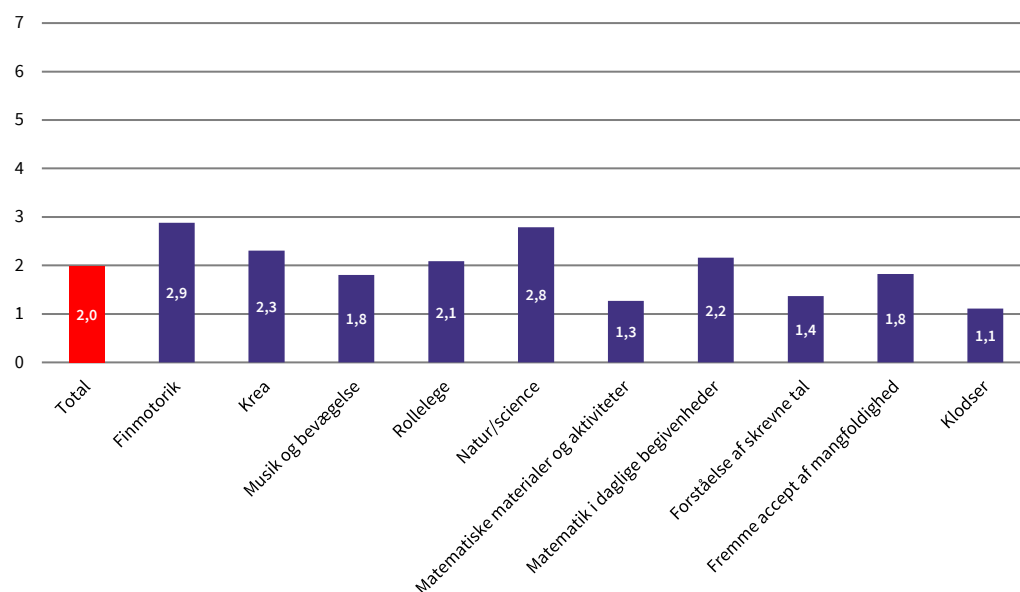
3 En form for standardiserede byggeklodser til børn, som ofte anvendes i børnehaver og børnehaveklasser i USA. Klodserne er enten lavet af træ, plastik eller hårdt skum (Harms et al., 2015).

4 Store firkantede klodser med et hul i midten. De er normalt produceret i kvalitetstræ til både indendørs- og udendørsbrug. Hvis man ikke har denne form for træklodser, kan man fx anvende papkasser (Harms et al., 2015).

Børnehaverne scorer samlet set 2,0, hvilket svarer til, at kvaliteten af 'Læringsaktiviteter' er *tilstrækkelig*, jf. figur 10.2. Den samlede score er udregnet som et gennemsnit af temaets 11 undertemaer. Figuren viser også, at det især er på undertemaerne 'Klodser' (1,8), 'Matematiske materialer og aktiviteter' (1,3) og 'Forståelse af skrevne tal' (1,4), at der scores lavt. På undertemaerne 'Finmotorik' (2,9) og 'Natur og science' (2,8) scorer de kommunale børnehaver højere end den samlede score for temaet.

FIGUR 10.2

Læringsaktiviteter – gennemsnitlige scorer for undertemaer

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

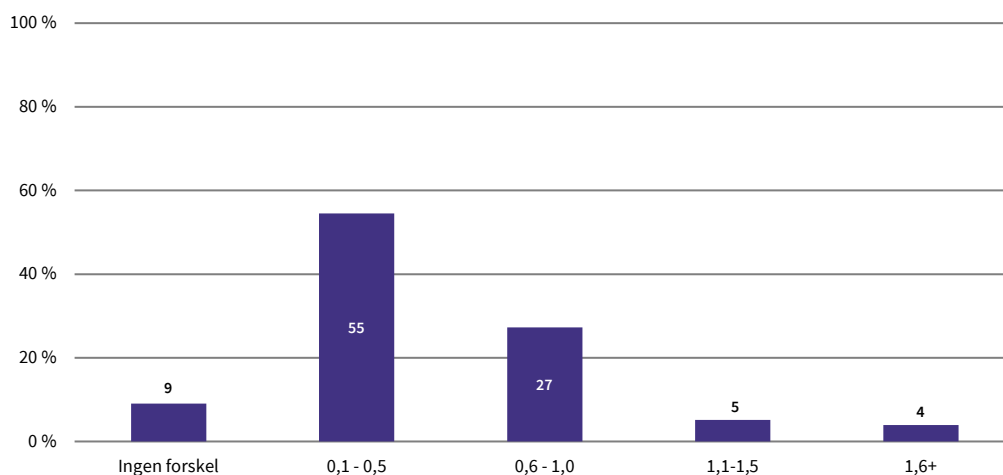
Note: Undertemaet 'Passende brug af teknologi' indgår ikke i figuren, da der kun er observeret brug af elektroniske medier i et fåtal af observationerne.

10.2.1 Stuer på samme institution oplever at have forskellig score på 'Læringsaktiviteter'

I 9 % af de børnehaver, hvor der er mere end én stue, ses der ikke forskellig kvalitet i deres læringsaktiviteter, jf. figur 10.3. Det vil sige, at der i knap 9 ud af 10 børnehaver (91 %) med flere stuer ses kvalitetsforskel mellem stuerne i forhold til dette tema. Det varierer dog mellem børnehaverne, hvor stor denne forskel er. I over halvdelen af børnehaverne (55 %) er forskellen mellem kvaliteten på stuer inden for samme børnehave 0,1-0,5 på ECERS-3-skalaen. I godt hver fjerde børnehave (27 %) er forskellen oppe på 0,6-1,0 point. Endelig ses det, at det blot er i 9 % af børnehaverne, der er en forskel i kvalitet på tværs af stuer på 1,1 point eller derover.

FIGUR 10.3

Læringsaktiviteter – forskel i scorer mellem stuer inden for samme børnehave, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

10.3 Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne

I de næste afsnit dykker vi ned i hvert enkelt undertema. Først gives en kort beskrivelse af, hvad undertemaet omhandler, og hvordan børnehaverne scorer. Derefter uddybes udvalgte resultater inden for hvert undertema. De udvalgte resultater er med til at nuancere den overordnede score. Resultaterne er enten interessante i sig selv – fx grundet en bemærkelsesværdigt høj eller lav score – eller fordi de knytter sig til en indikator, som er særligt relevant, fx fordi forskning peger på, at den har stor betydning for børnenes trivsel og udvikling.

10.3.1 Finmotorik (score 2,9)

Hvad dækker undertemaet 'Finmotorik' over ifølge ECERS-3?

Undertemaet 'Finmotorik' handler om typen og tilgængeligheden af finmotorisk materiale og børnenes mulighed for at anvende disse materialer. Mulighed for at anvende materialerne måles ift. den tid, som materialerne er tilgængelige for børnene. Undertemaet forholder sig også til, hvordan det pædagogiske personale interagerer med børnene, når de anvender de finmotoriske materialer.

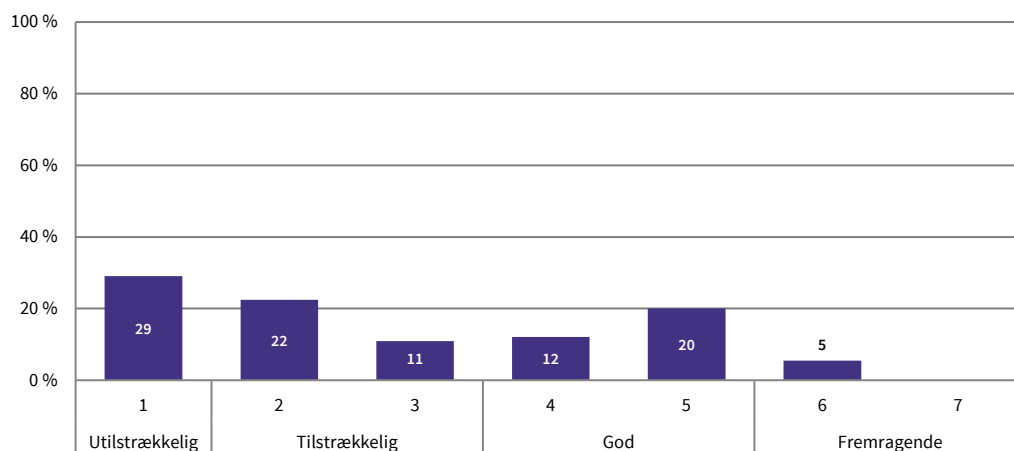
Finmotoriske materialer dækker over 1) sammensættelige byggematerialer, dvs. materialer, som kan kobles sammen, 2) manipulerbart legetøj, fx perler på snor, 3) puslespil og 4) kreative materialer, fx farver og sakse (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Finmotorik'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Finmotorik' 2,9, svarende til *tilstrækkelig* kvalitet. Af figur 10.4 ses det, at de kommunale børnehaver fordeler sig forholdsvist jævnt hen over hele skalaen. Knap hver tredje børnehave (29 %) scorer 1, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet, og omkring samme andel (33 %) scorer 2 eller 3, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Omkring 32 % af børnehaverne scorer *god* kvalitet på undertemaet 'Finmotorik', mens resultaterne viser, at der i 5 % af børnehaverne er en *fremragende* kvalitet.

FIGUR 10.4

Finmotorik – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Begrænset antal finmotoriske materialer i godt hver femte børnehave

21 % af de kommunale børnehaver har færre end fem forskellige udviklingsmæssigt passende finmotoriske materialer tilgængelige. Blandt disse har størstedelen af børnehaverne opholdt sig udenfor, hvilket muligvis kan forklare resultatet. I 58 % af de kommunale børnehaver er der mindst ti forskellige komplette funktionelle og passende finmotoriske materialer tilgængelige i mindst 25 minutter i løbet af formiddagen, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Et af kriterierne for *god* kvalitet er, at de finmotoriske materialer anvendes i mindst en time. Det er tilfældet i 39 % af børnehaverne.

I hver fjerde børnehave er personalet særligt interesserede i børnenes anvendelse af finmotoriske materialer

Det pædagogiske personale udviser generelt forholdsvis lav grad af interesse for børnenes brug af finmotoriske materialer i de kommunale børnehaver. I 8 % af børnehaverne mangler personalet helt interesse, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. I godt hver tredje børnehave (35 %) udviser personalet nogen interesse, når børnene benytter finmotoriske materialer, fx ved at stille lukkede spørgsmål om farve og form. Dette er et udtryk for *god* kvalitet. Godt hver fjerde kommunale børnehave (26 %) har personale, som udviser en højere grad af interesse for, hvad børnene skaber med materialerne, hvilket er et af kriterierne for læringsaktiviteter af *fremragende* kvalitet. De har fx samtaler om, hvad børnene laver, eller de viser børnene, hvordan materialerne kan bruges.

I godt hver tiende børnehave hjælper personale børnene med at udvide deres ordforråd under finmotoriske aktiviteter

I 12 % af børnehaverne bruger personalet kommentarer og spørgsmål til at hjælpe børnene med at udvide deres ordforråd og brug af præcise ord. Det kan også være, at de hjælper børnene med at forstå forskellige koncepter, som er relevante for den aktivitet, der arbejdes med, eller kobler det, der tales om, med skriftsprog. Dette er udtryk for *fremragende* kvalitet i arbejdet med finmotorik.

10.3.2 Krea (score 2,3)

Hvad dækker undertemaet 'Krea' over ifølge ECERS-3?

Undertemaet 'Krea' omhandler tilgængeligheden af kreative materialer og det pædagogiske personales interaktion med børnene, når de kreative materialer benyttes. For at kreative materialer kan siges at være tilgængelige, skal de ledsages af en anvendelig overflade, fx papir. De kreative materialer kan inddeles i fem typer af materialer (Harms et al., 2015):

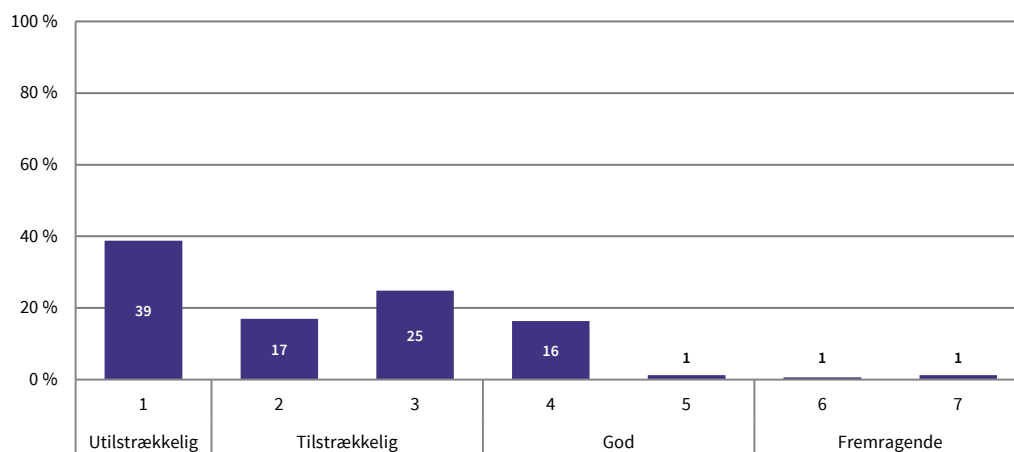
1. Tegnematerialer, fx farver, blyanter og kridt
2. Maling, fx vandfarve og fingermaling
3. Tredimensionelle objekter, fx modellervoks
4. Collagemateriale, fx papirstumper og garn
5. Værktøj, fx sakse, hullemaskiner og linealer.

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Krea'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Krea' 2,3, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Godt 2 ud af 5 børnehaver (42 %) scorer 2 eller 3, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 10.5. Samtidig viser resultaterne en *utilstrækkelig* kvalitet i mere end hver tredje børnehave (39 %). 17 % af børnehaverne scorer 4 eller 5, hvilket er udtryk for *god* kvalitet, mens kun 2 % af de kommunale børnehaver har *fremragende* kvalitet af undertemaet 'Krea'.

FIGUR 10.5

Krea – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I godt hver fjerde børnehave er kreative materialer sjældent tilgængelige og anvendes i begrænset tid

De kommunale børnehaver scorer generelt lavt på spørgsmålet om tilgængeligheden af kreative materialer og tiden, som bruges på at anvende disse materialer. Omkring 1 ud af 4 kommunale børnehaver (26 %) har sjældent kreative materialer tilgængelige, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. Det vil enten sige, at aktiviteter med kreative materialer ikke tilbydes, at børnene ikke får

mulighed for at deltage, hvis de har lyst, eller at den tid, der er afsat til at anvende kreative materialer, er for begrænset. 8 % af børnehaverne har mindst et materiale fra hver af de fem typer af kreative materialer tilgængelige i en time, hvilket er et af flere kriterier for *god* kvalitet. Godt halvdelen af børnehaverne (54 %) har mindst et sæt tegnematerialer til rådighed i 25 minutter, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet.

I over halvdelen af børnehaverne involverer personalet sig positivt, mens børnene arbejder med kreative materialer

I over halvdelen af de kommunale børnehaver (57 %) involverer det pædagogiske personale involverer sig positivt med børnene, når de benytter kreative materialer. Det kan eksempelvis være, at de anerkendende kommenterer et barns arbejde, hvilket er et udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. I 17 % af børnehaverne er der enten mangel på involvering fra personalets side, når børnene arbejder med kreative materialer, eller også involverer personalet sig alene for eksempelvis at sikre korrekt brug af materialer eller for at forhindre griseri. Den form for involvering er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet af læringsaktiviteterne i det pædagogiske læringsmiljø.

I 1 ud af 10 børnehaver har personalet særligt fokus på børnenes sproglige udvikling

I 1 ud af 10 børnehaver (10 %) skriver personalet billedtekster om børnenes arbejde sammen med børnene, eller de hjælper de ældste børn med at skrive billedteksterne selv. Det er et af flere kriterier for *fremragende* kvalitet. I ca. hver femte kommunale børnehave (19 %) har det pædagogiske personale i mere end to tilfælde samtaler med interesserede børn om deres kreative arbejde, hvilket er udtryk for *god* kvalitet.

I omkring hver femte børnehave lærer børnene at bruge mere komplekse kreative materialer på en hensigtsmæssig måde

Et af kriterierne for *fremragende* kvalitet er, at personalet lærer børnene at bruge mere komplekse kreative materialer på en hensigtsmæssig måde. Det kan fx være, at de viser, hvordan man bruger akvarelfarver. Det er tilfældet for omkring hver femte børnehave (21 %).

10.3.3 Musik og bevægelse (score 1,8)

Hvad dækker undertemaet 'Musik og bevægelse' over ifølge ECERS-3?

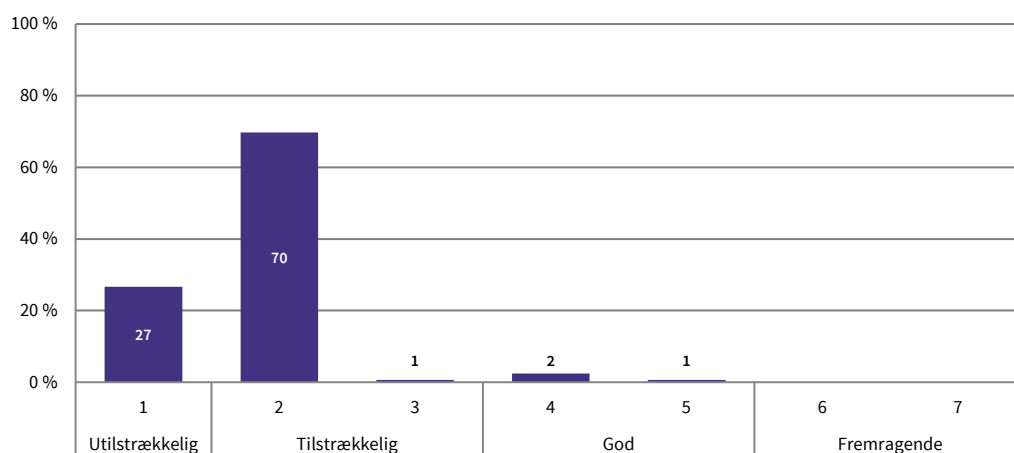
I undertemaet 'Musik og bevægelse' er der fokus på de daglige erfaringer med musik og bevægelse, børnene gør sig i de kommunale børnehaver. Det indebærer både adgang til musikinstrumenter, afspilning af musik samt sang- eller bevægelsesaktiviteter. Der ses både på tilgængeligheden af musikmaterialer, fx musikinstrumenter eller musikafspillere, børnenes muligheder for at anvende materialerne og på det pædagogiske personales opmuntring til musik og bevægelse (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Musik og bevægelse'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Musik og bevægelse' 1,8, svarende til *utilstrækkelig* kvalitet. Gennemsnittet dækker over, at knap 3 ud af 4 (71 %) børnehaver har *tilstrækkelig* kvalitet (scoren 2 eller 3), og at godt hver fjerde (27 %) har *utilstrækkelig* kvalitet (scoren 1), jf. figur 10.6. Ganske få børnehaver (3 %) har *god* kvalitet, mens ingen har *fremragende* kvalitet.

FIGUR 10.6

Musik og bevægelse – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Mangel på musikmaterialer i flere af børnehaverne

I knap hver femte (18 %) kommunale børnehaver er der mangel på musik- og bevægelsesaktiviteter for børnene. Dette er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. Det indebærer, at der fx ikke er tilgængelige musikmaterialer, fx instrumenter, at der ikke er sang eller ikke bliver afspillet musik. Kun 2 % af de kommunale børnehaver har mindst tre musikmaterialer tilgængelige for børnene i mindst 25 minutter, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Der kan være tale om enkle musikinstrumenter, musiklegetøj, en musikafspiller med optaget musik eller en tændt radio med passende musik. Dette er forklaringen på, at stort set samtlige kommunale børnehaver ikke scorer højere end 2 på ECERS-3-skalaen inden for dette undertema. Kun 1 % af børnehaverne har mange musikmaterialer tilgængelige i mindst en time under fri leg, hvilket er et af flere kriterier for *god* kvalitet.

Personalet synger med børnene i 3 ud af 4 børnehaver

Det pædagogiske personale i de kommunale børnehaver er generelt gode til at synge med børnene. I 3 ud af 4 børnehaver (73 %) er personalet engageret i at synge med børnene, enten organiseret eller spontant, hvilket er et af flere kriterier for *tilstrækkelig* kvalitet. At personalet synger eller danser og bevæger sig med børnene i perioder med fri leg, er et udtryk for *god* kvalitet og finder sted i 42 % af de kommunale børnehaver. Et andet kriterie for *god* kvalitet omhandler personalets evne til at opmuntre børnene til at deltage i musikalske aktiviteter. I over halvdelen af børnehaverne (58 %) opmuntrer personalet børnene på en positiv måde til at deltage i musikaktiviteter, fx ved at klappe eller synge med.

I 1 ud af 5 børnehaver har personalet fokus på sproglig udvikling under musik- og bevægelsesaktiviteter

En mindre andel af de kommunale børnehaver har fokus på børnenes sproglige udvikling, når der arbejdes med musik og bevægelse. I knap hver femte børnehaver (19 %) fremhæver personalet rimord i sange og identificerer gentagende lyde, fx konsonanter eller vokaler, som rimer. I 6 % af børnehaverne opmuntrer personalet ældre børn til at eksperimentere med rim og tænke på nye rimord. Begge dele er kriterier for *fremragende* kvalitet.

I 2 ud af 5 børnehaver tvinges børnene ikke til at deltage i musikalske gruppeaktiviteter, hvis de ikke har lyst

Et yderligere kriterie for *fremragende* kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø er, at børnene ikke tvinges til at deltage i musikaktiviteter i gruppen. I 41 % af de børnehaver, som har haft musikalske gruppeaktiviteter⁵, tvinges børnene ikke til at deltage, hvis de ikke vil, men tilbydes i stedet andre interessante alternative aktiviteter.

10.3.4 Rolleleg (score 2,1)

Hvad dækker undertemaet 'Rolleleg' over ifølge ECERS-3?

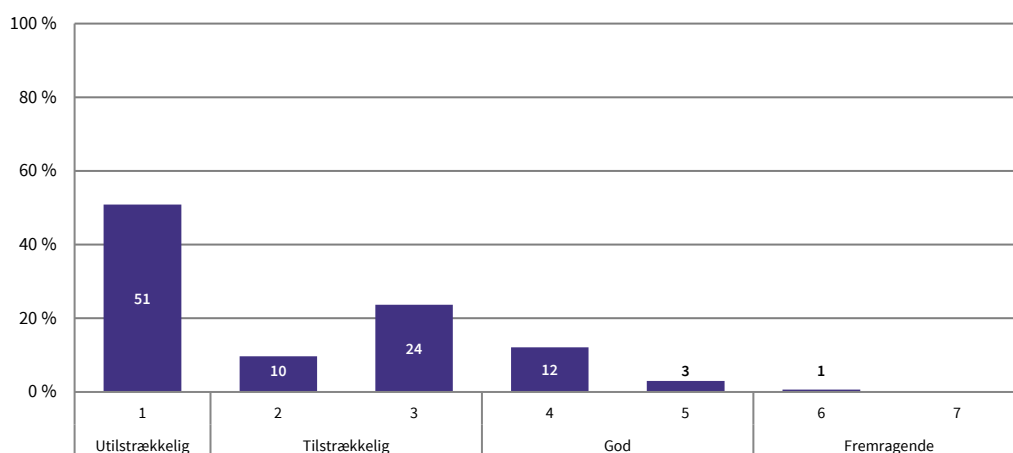
Rolleleg er en slags fantasileg, som indebærer, at man forestiller sig eller lader som om. Det kan fx være, at børnene forestiller sig, at de er superhelte, eller at de leger, at de arbejder på en brandstation. Når børn leger "lade-som-om"-lege med små legetøjsmennesker, legetøjsdyr mv., er der ikke tale om rolleleg. Overordnet set handler undertemaet 'Rolleleg' om, hvorvidt der er materialer til stede, som kan understøtte børnenes rolleleg (fx legemad, udklædningsstøj), og hvor længe materialerne anvendes. Undertemaet forholder sig også til det pædagogiske personales interaktion med børnene under rollelegen, herunder deres interesse for børnenes lege og deres samtaler (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Rolleleg'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Rolleleg' 2,1, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet. Gennemsnitsscoren dækker over, at omkring halvdelen af børnehaverne (51 %) har *utilstrækkelig* kvalitet (scoren 1), mens omkring hver tredje (34 %) scorer 2 eller 3, svarende til *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 10.7. Der er 15 % af børnehaverne, som scorer 4 eller 5, hvilket er udtryk for *god* kvalitet.

FIGUR 10.7

Rolleleg – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

5 102 ud af de 165 kommunale børnehaver har haft musikalske gruppeaktiviteter.

I hver femte børnehave er der mange og varierede materialer til stede, som understøtter børns rollelege

16 % af de kommunale børnehaver mangler materialer og møbler til rollelege, og i 16 % er de fleste materialer i stykker, mangelfulde eller vanskelige for børnene at komme til. Det er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. Det kan eksempelvis komme til udtryk ved, at der er lidt legemad, eller at udklædningsstøjet er gemt i en skuffe, som er svær at åbne. I omkring 2 ud af 3 kommunale børnehaver (64 %) er der nogle rollelegsmaterialer tilgængelige i mindst 25 minutter, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet. Samtidig er der nogle børnehaver, som klarer sig endnu bedre på dette kriterie. I hver femte børnehave (20 %) er antallet af og variationen i de tilgængelige rollespilmaterialer tilstrækkeligt til, at et stort antal børn kan deltage, hvilket netop er et af flere kriterier for *god* kvalitet.

Personalet har i hver syvende børnehave samtaler med børnene under rolleleg

I omkring hver syvende kommunale børnehave (14 %) har det pædagogiske personale mindst to gange samtaler med børnene, mens de leger rollelege, hvilket er et af flere kriterier for *god* kvalitet. Her deltager de voksne uden at overtage legen, fx ved at relatere børnenes rolleleg til hjemlige erfaringer. I godt halvdelen af børnehaverne (56 %) er størstedelen af personalets interaktion under rollelege enten positiv eller neutral, idet de fx spørger ind til, hvad børnene laver, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Samtidig er personalet i knap halvdelen af børnehaverne (49 %) i nogen grad opmærksomme på børnene, når de leger rolleleg, fx ved at hjælpe med at tage udklædningsstøj på. I 1 ud af 7 børnehaver (15 %) ignorerer det pædagogiske personale som regel børnene i rollelegsområdet.

10.3.5 Natur og science (score 2,8)

Hvad dækker undertemaet 'Natur og science' over ifølge ECERS-3?

Undertemaet 'Natur og science' handler om, hvilke og hvor mange natur- og science-materialer der er tilgængelige i børnehaven, og om de er lette at tilgå for børnene. Natur- og science-materialer omfatter (Harms et al., 2015):

1. Levende ting, som børnene kan observere tæt på og tage sig af (fx stueplanter eller kæledyr)
2. Naturens egne genstande, fx blade, sten eller en fuglerede
3. Faktuelle bøger/billedlege, som handler om natur og science
4. Værktøj, fx magneter
5. Sand eller vand med legetøj, fx målebægere eller graveredskaber.

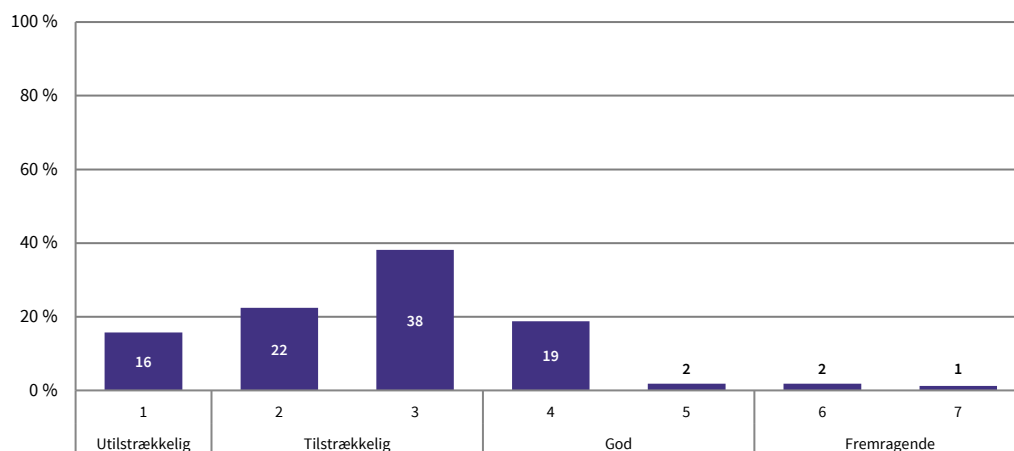
Undertemaet 'Natur og science' beskæftiger sig også med, hvordan det pædagogiske personale interagerer med børnene, når de arbejder med natur og science, og hvordan det pædagogiske personale bidrager til børnenes læring om natur og science.

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Natur og science'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Natur og science' 2,8. Godt halvdelen af børnehaverne (60 %) scorer 2 eller 3, svarende til *tilstrækkelig* kvalitet, mens 16 % scorer 1, dvs. *utilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 10.8. Det ses dog også, at godt hver femte kommunale børnehave (21 %) har *god* kvalitet (scoren 4 eller 5), mens ganske få (3 %) har *fremragende* kvalitet (scoren 6 eller 7).

FIGUR 10.8

Natur og science – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Manglende tilgængelighed af natur- og science-materialer er en udfordring for knap hver tiende børnehave

Et af kriterierne for god kvalitet på undertemaet 'Natur og science' er, at der skal være mindst 15 materialer om natur og science fra hver af de fem ovenstående kategorier tilgængelige i et defineret natur- og science-interessecenter i mindst en time. Det er imidlertid kun en begrænset andel af de kommunale børnehaver (8 %), som lever op til dette. Det er dog ikke til at sige, hvorvidt det skyldes, at børnehaverne ikke er indrettet i specifikke interessecentre, at der ikke er 15 materialer til stede, at der ikke er materialer fra alle fem kategorier, eller at materialerne ikke anvendes i mindst en time. Det er dog ikke ensbetydende med, at børnehaverne ikke har natur- og science-materialer tilgængelige, men at materialerne i flere af børnehaverne kun lever op til kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet. I ca. 2 ud af 3 børnehaver (66 %) er der mindst fem udviklingsmæssigt passende materialer af forskellig type tilgængelige i mindst 25 minutter, og børnehaverne opfylder dermed et af kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet.

I omkring hver anden børnehave udviser det pædagogiske personale interesse for natur og science ved at tale om og bruge natur- og science-materialer

I samtlige børnehaver viser det pædagogiske personale interesse for naturens verden, hvilket er et kriterie for, at de kan score højere end *utilstrækkelig* kvalitet. I 32 % af børnehaverne taler personalet med børnene om natur- og science-materialer. De spørger fx ind til, hvad dyrene hedder. Det er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Samtidig er der nogle børnehaver, hvor kvaliteten er endnu bedre. I ca. halvdelen af børnehaverne (52 %) både bruger og taler personalet med børnene om natur- og science-materialer, hvilket er udtryk for *god* kvalitet.

Knap 1 ud af 3 børnehaver har fokus på miljø

Det pædagogiske personale udviser i ca. hver tredje børnehave (31 %) omtanke for miljøet og er optaget af bæredygtighed. Det kan eksempelvis indebære, at de minder børnene om at slukke for vandet eller lyset for at spare ressourcer. Fokus på miljø og bæredygtighed er et af flere kriterier for *god* kvalitet.

Knap hver tredje børnehave har kæledyr og planter, som er et kriterie for fremragende kvalitet

Et af kriterierne for *fremragende* kvalitet inden for undertemaet 'Natur og science' er, at børnehaverne har kæledyr/planter på stuen. Formålet er her, at børnene kan hjælpe med at pleje dyrene eller planterne, samtidig med at det pædagogiske personale taler med børnene om dette. Det kan eksempelvis være, at børnehaverne har et akvarium eller en hamster på stuen. 30 % af de kommunale børnehaver opfylder dette kriterie.

10.3.6 Matematiske materialer og aktiviteter (score 1,3)

Hvad dækker undertemaet 'Matematiske materialer og aktiviteter' over ifølge ECERS-3?

Undertemaet 'Matematiske materialer og aktiviteter' er et af tre undertemaer, som har fokus på matematik. Matematiske materialer dækker over materialer, som børn kan lege med for at lære samt praktisere matematiske koncepter. Plakater, bøger og andet udstillet materiale medregnes derfor ikke her. Legetøjsmaterialer som fx legetøjstelefoner med trykte tal medregnes heller ikke. Matematiske aktiviteter indbefatter (Harms et al., 2015):

1. Tælle eller sammenligne mængder, fx lege, der forudsætter, at børnene skal tælle, spil med terninger eller puslespil, hvor skrevne numre skal matches med mængderne på en puslespilsbrik
2. Måle eller sammenligne størrelser og dele af en helhed (fraktioner), fx målekopper, linealer eller spil, hvor to halvdele skal samles til en helhed, eller puslespil med geometriske former, som skal samles
3. Kendskab til former, fx puslespil med forskellige geometriske former eller geometriske former i forskellige størrelser, former og farver samt geometriske skabeloner.

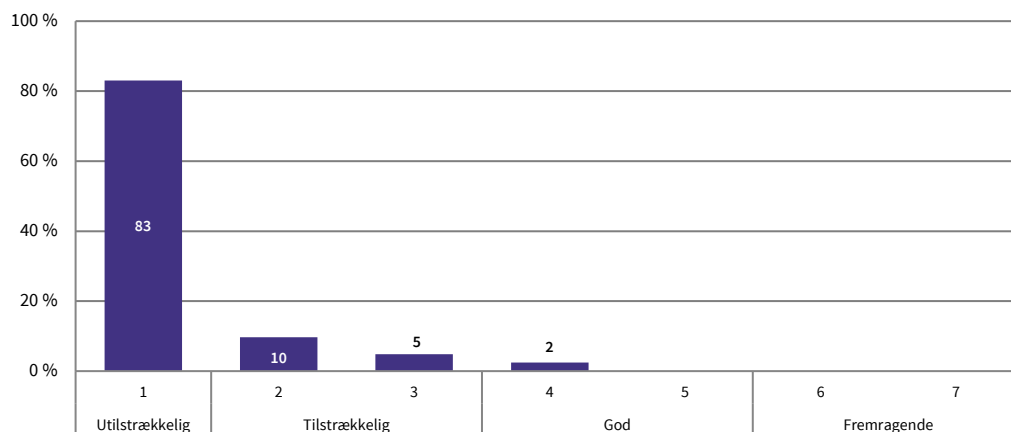
Matematiske aktiviteter er iværksat og styret af det pædagogiske personale, og personalet skal sædvanligvis have opstillet specifikt materiale, som bruges bevidst med henblik på matematisk læring (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Matematiske materialer og aktiviteter'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Matematiske materialer og aktiviteter' 1,3. Størstedelen af de kommunale børnehaver (83 %) scorer 1, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 10.9. Der er dog 15 % af børnehaverne, som scorer 2 eller 3, svarende til *tilstrækkelig* kvalitet. Kun 2 % af børnehaverne har *god* kvalitet, mens ingen har *fremragende* kvalitet.

FIGUR 10.9

Matematiske materialer og aktiviteter – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Matematiske materialer er af utilstrækkelig kvalitet i omkring hver tredje børnehave

I omkring hver tredje kommunale børnehave (35 %) er der ingen eller kun få passende matematiske materialer, som børnene kan bruge i deres leg. Det er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. I 14 % af børnehaverne er der mindst to forskellige materialer fra hver af de tre typer af matematiske materialer tilgængelige i mindst 25 minutter, hvilket er et af flere kriterier for *tilstrækkelig* kvalitet. Der er ingen børnehaver, som lever op til kriterierne for *god* kvalitet i relation til tilstedeværelse af matematiske materialer. Her kræves det, at der er mindst ti forskellige matematiske materialer fra hver af de tre typer tilgængelige i mindst en time.

Korte samtaler om matematik, når børnene leger med materialerne, finder sted i knap hver tredje børnehave

I knap hver tredje kommunale børnehave (29 %) giver personalet nogle gange informationer eller stiller basisspørgsmål om matematik, når børnene leger med materialer. Det er et af flere kriterier for *tilstrækkelig* kvalitet. De stiller fx spørgsmål som "hvor mange?" eller "hvilken form?". Kun i 3 % af børnehaverne deltager personalet jævnlige, når børnene bruger matematiske materialer i deres lege, fx ved at vise entusiasme, når børnene lærer at bruge materialer. Dette er udtryk for *god* kvalitet.

Børn der deltager i matematiske aktiviteter, deltager på en engageret måde i godt hver fjerde børnehave

I godt hver fjerde kommunale børnehave (27 %) er de fleste deltagende børn engagerede under matematiske aktiviteter, hvilket er et af flere kriterier for *tilstrækkelig* kvalitet. Flere af kriterierne for *god* kvalitet relaterer sig til personalets opmuntring af børnene. I hver tiende børnehave (10 %) opmuntrer personalet børnene til at bruge matematiske materialer eller udføre matematiske aktiviteter, og de hjælper børnene med at bruge materialerne med succes. Det kan fx ske, ved at personalet med en vægt viser, hvordan man kan udføre en aktivitet med at veje genstande. Samtidig opmuntrer personalet børnene til at bruge deres fingre til at vise tal, fx under sang, i godt hver femte børnehave (21 %).

Næsten samtlige børnehaver mangler matematiske aktiviteter, som kræver særlige inputs fra personalet

Et af kriterierne for et læringsmiljø af *fremragende* kvalitet er, at børnehaverne har matematiske aktiviteter, som kræver, at det pædagogiske personale bidrager med særlige inputs. Det kan fx være, at de aflæser et termometer for at registrere dagens temperatur. Dette er kun tilfældet for 1 % af børnehaverne. Samtidig er det kun i ganske få børnehaver (5 %), at personalet relaterer matematiske materialer eller aktiviteter til aktuelle interessante temaer, hvilket også er udtryk for *fremragende* kvalitet. Hvis der fx arbejdes med temaet efterår, kan børn og personale sammen måle længden på blade, som er faldet af træerne.

10.3.7 Matematik i daglige begivenheder (score 2,2)

Hvad dækker undertemaet 'Matematik i daglige begivenheder' over ifølge ECERS-3?

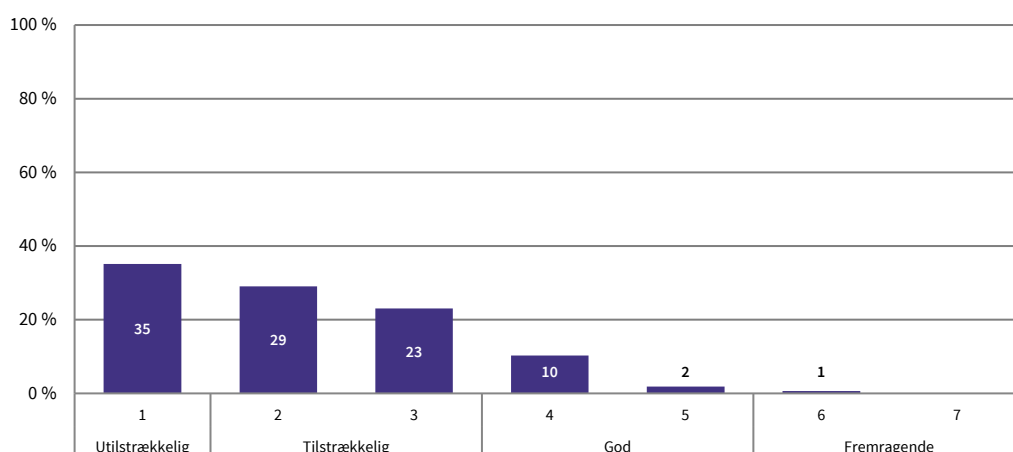
Undertemaet 'Matematik i daglige begivenheder' er endnu et undertema, som relaterer sig til matematik. Undertemaet handler om, hvorvidt matematiske ord og koncepter bruges under ikke-matematiske aktiviteter. Det vil bl.a. sige, hvordan det pædagogiske personale inddrager matematik i deres daglige interaktion med børnene. Der er fokus på personalets brug af matematiske ord i lege, overgange eller rutinesituationer samt deres engagement og opmuntring til matematisk læring som en del af de daglige rutiner (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Matematik i daglige begivenheder'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Matematik i daglige begivenheder' 2,2. Af figur 10.10 ses det, at omkring hver tredje børnehave (35 %) har *utilstrækkelig* kvalitet (scoren 1), mens godt halvdelen (52 %) scorer 2 eller 3, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. 12 % af børnehaverne scorer 4 eller 5, dvs. *god* kvalitet, mens kun 1 % har *fremragende* kvalitet.

FIGUR 10.10

Matematik i daglige begivenheder – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I 3 ud af 4 børnehaver bruger det pædagogiske personale indimellem matematiske ord i det daglige

I 3 ud af 4 børnehaver (75 %) tæller personalet indimellem eller benytter andre matematiske ord ved overgange eller rutiner. Det kan fx være, at personalet tæller antallet af børnenes fingre, mens børnene tager vanter på. I knap halvdelen af børnehaverne (47 %) bruger personalet sommetider matematiske ord, når børnene leger med materialer, som ikke direkte er relateret til matematik. Det kan være, at de nævner, hvor mange farver et barn har brugt til et maleri. Samtidig anvender personalet i 64 % af de børnehaver, hvor der har været samling⁶, matematisk sprogbrug. Alle tre eksempler er udtryk for tilstrækkelig kvalitet. Hvis der ikke bruges matematiske ord i samtalerne med børnene under de daglige begivenheder, er der tale om *utilstrækkelig* kvalitet. Det er tilfældet i 6 % af de kommunale børnehaver.

Samtaler om og opmuntring til matematik under ikke-matematiske aktiviteter og sammenhænge er begrænset

Årsagen til, at kun få børnehaver har 'Matematik i daglige begivenheder' af *god* eller *fremragende* kvalitet, er bl.a., at personalet i deres brug af matematiske ord og aktiviteter ikke formår at opmuntre eller engagere børnene til samtaler om matematik i situationer, som ikke umiddelbart relaterer sig til matematik. I 16 % af børnehaverne opmuntrer personalet til matematisk læring som en del af de daglige rutiner, fx ved at bruge et målebæger til at servere portioner med. I 6 % af børnehaverne engagerer personalet børnene til samtaler om matematik, når de leger uden for de matematiske aktiviteters områder. Begge eksempler er udtryk for *god* kvalitet, mens børnehaverne skal leve op til yderligere kriterier, for at kvaliteten kan vurderes som værende *fremragende*. Det gælder bl.a., at personalet skal benytte spørgsmål for at opmuntre børnene til at forklare egne matematiske ræsonnementer, når de interagerer med børnene på ikke-matematiske områder, og de skal give ældre børn mere komplekse matematikrelaterede opgaver. Det gør sig gældende i hhv. 2 og 7 % af børnehaverne.

10.3.8 Forståelse af skrevne tal (score 1,4)

Hvad dækker undertemaet 'Forståelse af skrevne tal' over ifølge ECERS-3?

Det sidste undertema, som relaterer sig til matematik, er undertemaet 'Forståelse af skrevne tal'. Undertemaet handler om at knytte betydning til skrevne tal. Det dækker derfor over synlighed og tilgængeligheden af skrevne tal fx i udstillet materiale eller på legetøj. Undertemaet omhandler også, hvordan det pædagogiske personale interagerer med børnene omkring skrevne tal. Tallene skal være lette for børnene at få øje på, og børnene skal være i stand til at se forholdet mellem det skrevne tal og mængden, tallet repræsenterer (Harms et al., 2015). En plakat med tal og tilsvarende billeder, der viser antallet af genstande, er et eksempel på et skrevet tal, der ledsages af et billede (Harms et al., 2015).

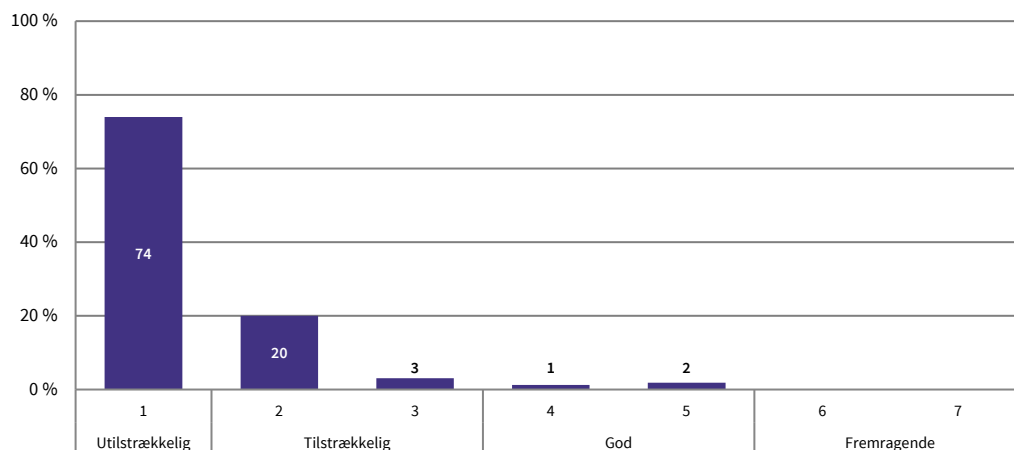
Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Forståelse af skrevne tal'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Forståelse af skrevne tal' 1,4. Størstedelen af de kommunale børnehaver (74 %) scorer 1, hvilket svarer til *utilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 10.11. Knap hver fjerde børnehaver (23 %) har *tilstrækkelig* kvalitet (scoren 2 eller 3), mens ganske få (3 %) har scoren 4 eller 5, der er udtryk for *god* kvalitet.

6 Der har været samling i ca. 87 % af børnehaverne.

FIGUR 10.11

Forståelse af skrevne tal – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I knap halvdelen af de kommunale børnehaver er der mangel på tal og billeder, som kobles til udstillet materiale

I halvdelen af børnehaverne (50 %) er der mangel på tal og billedledsagelse, som fortæller, hvad tallene betyder. Kvaliteten af undertemaet 'Forståelse for skrevne tal' i det pædagogiske læringsmiljø vil i disse tilfælde være *utilstrækkelig*. Det samme gør sig gældende, hvis der ikke er synlige trykte tal på børnehavens legetøj, hvilket er tilfældet for 27 % af børnehaverne. Begge dele er årsag til, at størstedelen af børnehaverne ikke scorer højere end 1. I 31 % af børnehaverne er der nogle skrevne tal i det udstillede materiale, som er ledsaget af billeder, der viser, hvad tallene betyder, mens der i godt halvdelen af børnehaverne (57 %) er noget legetøj med tal til rådighed, fx legetøjs-telefoner eller legetøjsspenge. Begge dele er kriterier for *tilstrækkelig* kvalitet. Det er kun i 2 % af børnehaverne, at der er mindst fem forskellige passende materialer til rådighed, som hjælper børnene med at knytte betydning til skrevne tal, hvilket er et af kriterierne for *fremragende* kvalitet.

Passende forventninger til børnenes kunnen, men begrænset fokus på forståelse af skrevne tal

Næsten samtlige kommunale børnehaver (99 %) udviser hensigtsmæssige forventninger til børnenes evner til at læse eller skrive tal. Er dette ikke tilfældet, er det udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. I 11 % af børnehaverne relaterer personalet sommetider skrevne tal til tilsvarende tal på billeder eller genstande, som er et af kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet. I 5 % af børnehaverne viser det pædagogiske personale, hvordan børnene kan bruge materialer, og taler om meningen med skrevne tal, fx tæller genstande med børnene og læser tallet højt. Dette er udtryk for *god* kvalitet. For at der er tale om *fremragende* kvalitet, skal dette ske jævnlige, hvilket kun sker i 1 % af de kommunale børnehaver.

10.3.9 Fremme accept af mangfoldighed (score 1,8)

Hvad dækker undertemaet 'Fremme accept af mangfoldighed' over ifølge ECERS-3?

Undertemaet 'Fremme accept af mangfoldighed' handler om tilgængeligheden af mangfoldighed i materialer, og hvorvidt mangfoldighed fremstilles på en positiv eller negativ måde af det pædago-

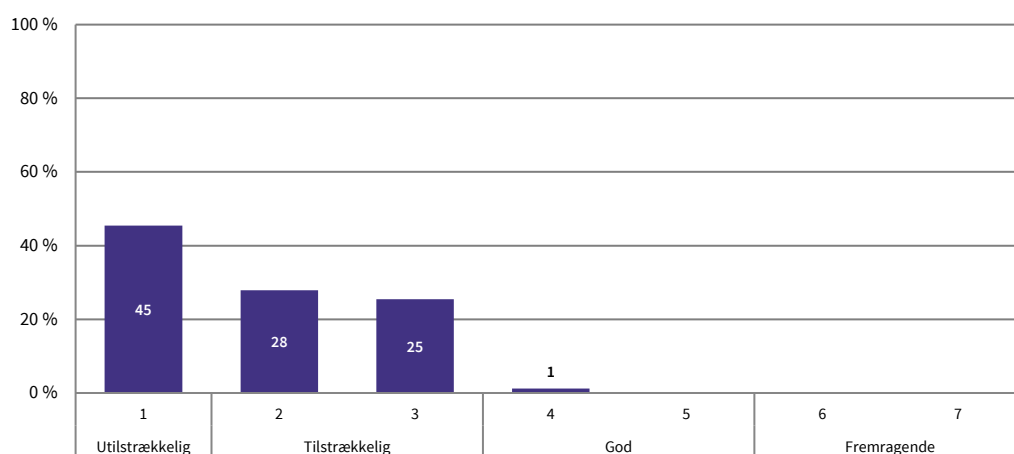
giske personale. Mangfoldighed i materialer omfatter fx dukker af forskellig race eller kultur, billeder i bøger, musik fra forskellige kulturer, eller at der synges sange på de indskrevne flersprogede børns modersmål. Undertemaet handler også om personalets accept af mangfoldighed, og hvordan der tales om mangfoldighed i børnehaven (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Fremme accept af mangfoldighed'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Fremme accept af mangfoldighed' 1,8. Gennemsnittet dækker over, at knap halvdelen (45 %) scorer 1, svarende til *utilstrækkelig* kvalitet, og godt halvdelen (53 %) har en *tilstrækkelig* kvalitet (scoren 2 eller 3), jf. figur 10.12. I kun 1 % af børnehaverne er kvaliteten i relation til at fremme accept af mangfoldighed *god*, og ingen børnehaver har *fremragende* kvalitet.

FIGUR 10.12

Fremme accept af mangfoldighed – sådan fordeler børnehavernes scorersig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

I godt hver tredje børnehave præsenteres børn ikke for mangfoldighed, og i knap hver tiende præsenteres der stereotyper

I godt hver tredje børnehave (36 %) mangler der eksempler på racemæssig eller kulturel mangfoldighed, som er lette for børnene at se. Det er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. Samtidig repræsenterer legematerialerne i 9 % af børnehaverne kun stereotyper, hvad angår racer, kulturer, alder, færdigheder eller kønsroller. Det er ligeledes udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. Dog har børnene i godt hver fjerde børnehave (28 %) hverdagserfaringer med mindst tre eksempler på materialer, der repræsenterer mangfoldighed. Det er et af kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet. I 10 % af børnehaverne inddrages der mindst to forskellige rollelegsrekvissitter, som repræsenterer forskellige racer, hvilket er udtryk for *god* kvalitet.

I mere end 9 ud af 10 børnehaver tillades det ikke, at kønsstereotyper kommer i vejen for børnenes interesser

I knap 9 ud af 10 børnehaver (93 %) tillader personalet sædvanligvis, at drenge og piger følger deres interesser, uanset de kønsstereotyper, som kan knyttes til bestemt legetøj og bestemte aktiviteter.

10.3.10 Klodser (score 1,1)

Hvad dækker undertemaet 'Klodser' over ifølge ECERS-3?

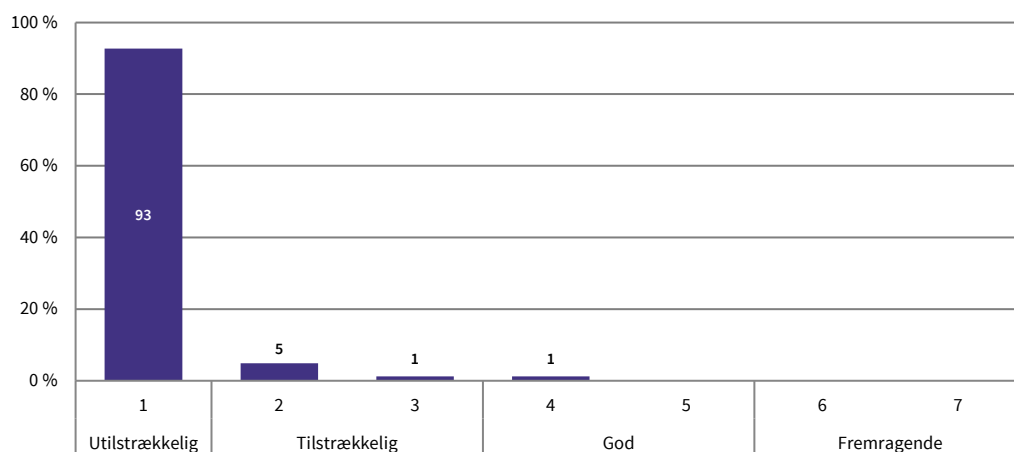
Undertemaet 'Klodser' indbefatter alene to slags klodser 1) byggeklodser ("unit blocks") og 2) store hule klodser ("large hollow blocks"). Undertemaet beskæftiger sig ikke med klodser, som kan kobles sammen, ej heller mindre klodser, som fx bordklodser, alfabetklodser eller Centicubes (Harms et al., 2015). LEGO-klodser betegnes således heller ikke som klodser, og det er værd at bemærke, at dette kan være årsagen til den lave samlede score på dette undertema i de kommunale børnehaver.

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Klodser'

I 78 % af børnehaverne er de to ovenstående typer af klodser ikke tilgængelige for børnene, hvilket har indflydelse på gennemsnitsscoren for undertemaet 'Klodser'. Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 1,1. Af figur 10.13 ses det, at mere end 9 ud af 10 kommunale børnehaver (93 %) scorer 1, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet, mens 6 % opfylder kriterierne for *tilstrækkelig* kvalitet. Der ses ikke nærmere på, hvorfor børnehaverne i gennemsnit scorer 1,1, da årsagen ligger i den manglende tilstedeværelse af klodser, som de defineres i ECERS-3, jf. de ovenfor nævnte typer.

FIGUR 10.13

Klodser – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

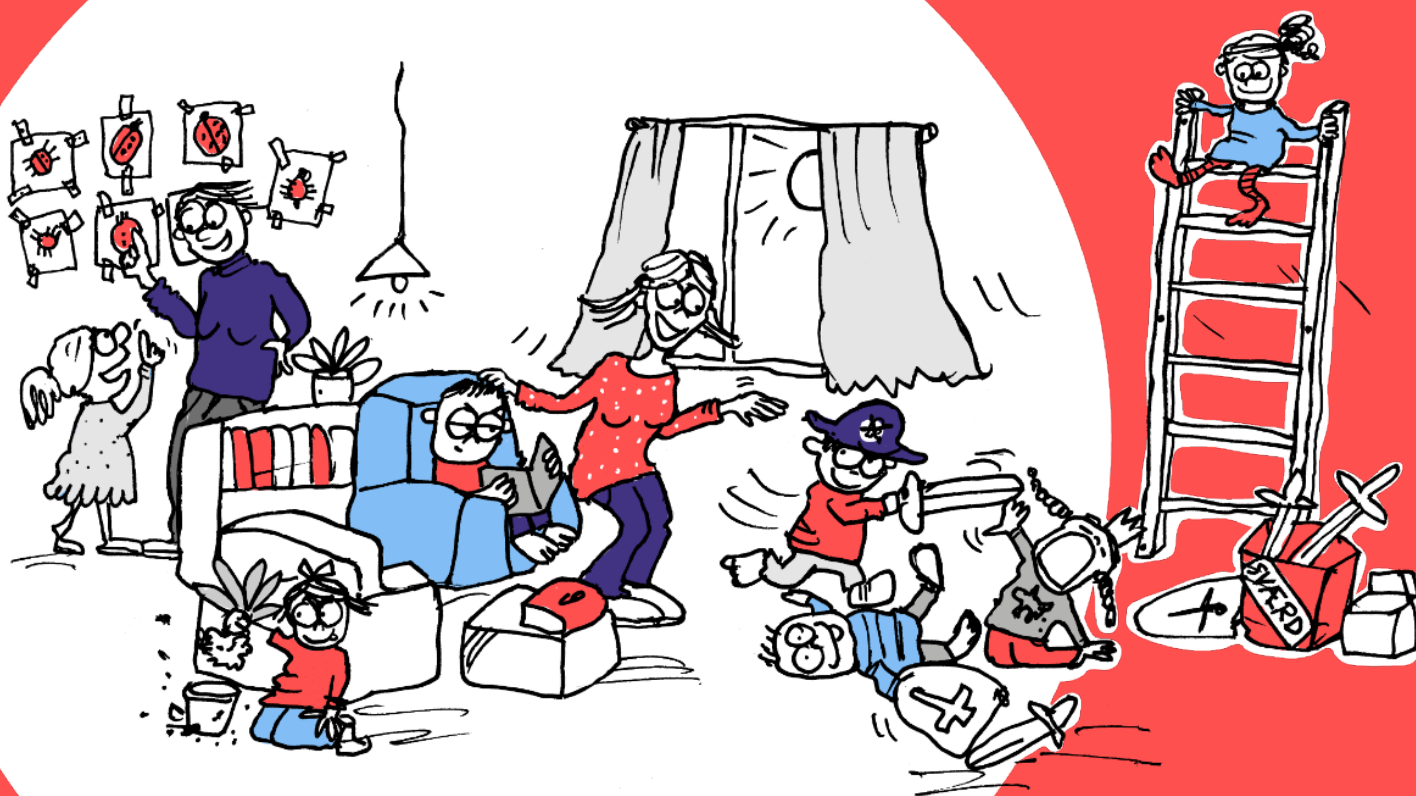
10.3.11 Passende brug af teknologi

Hvad dækker undertemaet 'Passende brug af teknologi' over ifølge ECERS-3?

Undertemaet 'Passende brug af teknologi' handler om, hvorvidt der er observeret brug af elektroniske medier, og hvordan disse bruges. Musikafspillere eller E-bøger medregnes ikke som elektroniske medier, med mindre E-bøgerne er animerede med bevægende billeder eller skrift. Kameraer,

som børnene bruger, medregnes heller ikke. Observatørerne har haft mulighed for at tildele scoren *ikke relevant*, såfremt der ikke observeres brug af elektroniske medier (Harms et al., 2015). I undersøgelsen var det tilfældet for 84 % af børnehaverne. Da resultaterne viser, at kun få børnehaver har brugt elektroniske medier, har vi valgt ikke at udfolde undertemaet yderligere.

11 Kvalitet i plads og indretning

Dette kapitel præsenterer en kortlægning af kvaliteten inden for temaet 'Plads og indretning' i de kommunale børnehaver i Danmark.

Hovedparten af børnehaverne (70 %) lever op til kriterierne for plads og indretning af *tilstrækkelig* kvalitet. Omkring hver fjerde børnehave (24 %) lever op til kriterierne for *god* kvalitet. Et gennemgående kriterie, som de fleste børnehaver lever op til i tilstrækkelig grad, er, at de har en indretning, hvor børnene kan lege alene eller i små grupper uden at blive forstyrret. Fokuserer vi på børnenes muligheder for at udfolde sig grovmotorisk, vurderes læringsmiljøets plads og indretning til at være af *god* kvalitet i over halvdelen af børnehaverne (55 %). Den generelle vurdering af børnehaverne i forhold til temaet 'Plads og indretning' præges dog af, at nogle børnehaver ikke lever op til kriterierne for dialog om udstillinger, fx ophængte børnetegninger, papmachédyr eller plakater, samt kriterierne for sikkerhed.

11.1 Hvad består temaet af?

Dagtilbuddets plads og indretning kaldes ofte for "Den tredje pædagog i dagtilbuddet". Det skyldes, at plads og indretning afgør, om børnene kan trække sig tilbage til fordybelse, og om de kan lege og lære i såvel små som store fællesskaber. Det har samtidig betydning for, hvordan det pædagogiske personale kan interagere med børnene både inde og ude. Børnehavernes fysiske miljø har derfor indflydelse på kvaliteten af læringsmiljøet. I temaet 'Plads og indretning' er der fokus på, om sikkerheden på hhv. stuen og legepladsen lever op til en række kriterier. Der er også fokus på, om børnene har plads til og mulighed for at lege alene, og om personalet bruger møbler og udstillinger på stuen, fx af børnenes tegninger, til at understøtte rutiner, leg og læring.

Plads og indretning

Indendørs plads

Indretning til pleje, leg og læring

Stuens indretning til leg og læring

Plads til privatliv

Børnerelaterede udstillinger

Plads til grovmotoriske lege

Grovmotorisk udstyr

Kvaliteten af de kommunale børnehavers plads og indretning er i undersøgelsen inddelt i fire kvalitetsniveauer: *utilstrækkelig*, *tilstrækkelig*, *god* og *fremragende* kvalitet.

Kvaliteten er *utilstrækkelig*, når det vurderes, at indretningen begrænser børnenes muligheder for at udfolde sig i leg eller aktiviteter, der kræver fordybelse. Det sker fx, hvis der mangler bløde møbler eller tæpper til afslapning, eller hvis legeområderne er overfyldte. På legepladsen er plads og indretning af *utilstrækkelig* kvalitet, hvis rutsjebanerne er for høje, eller hvis klatreudstyret omvendt ikke udfordrer børnene nok.

Tilstrækkelig kvalitet er til stede, når børnehaverne har møbler og plads til, at børnene kan udfolde sig i leg og fordybe sig, fx i mindst tre definerede legeområder såsom puderum eller dukkekrog. Indretningen tillader, at børnene kan lege alene eller i små grupper. Indretningen tillader, at børnene kan lege alene eller i små grupper, uden at de forstyrrer andres leg. Stuen prydes samtidig af fx billeder og børnenes tegninger, støjniveauet er rimeligt, temperaturen behagelig, og belysningen tilstrækkelig. Derudover er kravene til sikkerheden opfyldt i tilstrækkelig grad.

God kvalitet er kendetegnet ved, at børnehavens indretning møder børnenes behov for at kunne lege uforstyrret i højere grad end i børnehaver med plads og indretning af *tilstrækkelig* kvalitet. Det kan fx være, ved at gennemgangsarealer på stuen generelt ikke forstyrrer børnenes leg.

Fremragende kvalitet er kendetegnet ved fleksibel indretning, som er tilpasset børnenes forskellige behov. Det vil fx sige, at arealer til ro og fordybelse er adskilt fra arealer til mere larmende aktiviteter, og at udstillinger, fx af en tur i skoven, bruges til at koble de erfaringer, børnene har gjort sig på turen, til igangværende aktiviteter på stuen. Ingen børnehaver opfylder kriterierne for plads og indretning af *fremragende* kvalitet.

11.1.1 Forklaringer og forbehold

Eftersom ECERS-3 er udviklet i USA og derfor er baseret på amerikansk praksis, er det nødvendigt at udfolde visse centrale begreber og fremhæve de punkter, hvor der er store forskelle mellem dansk og amerikansk praksis.

Selvom temaet 'Plads og indretning' indeholder en del elementer, som omhandler den fysiske plads og indretningen generelt på stuen og tilhørende arealer, tager observatørerne kun stilling til det eller de områder, som børnene benytter under observationen (Harms et al., 2015).

Et interessecenter er et klart defineret område, som er designet til en bestemt form for leg for flere børn ad gangen. Det kan fx være rollelege i en dukkekrog eller ved et legekøkken. Det kan ligeledes være områder til motorik, læsehjørne, værksted, konstruktionsleg, puderum mv. Et legeområde beskrives i ECERS-3 som et område, hvor der stilles legematerialer til rådighed for børnene. Et hyggeområde er kendetegnet ved, at der er bløde møbler eller et blødt underlag, der er tilgængeligt hele dagen, hvor børnene kan slappe af eller foretage rolige aktiviteter (Harms et al., 2015).

Undertemaet om 'Indretning til pleje, leg og læring' handler også om, hvorvidt de møbler som børnene spiser, leger og arbejder ved, har en passende højde eller størrelse for flertallet af børnene. I ECERS-3 er det defineret som et problem, hvis højden på stole og borde ikke passer til børnene, men i Danmark har man et mere nuanceret blik på nødvendigheden af borde og stole, som passer præcist i højden. Danske Fysioterapeuter hævder fx, at møbler, som varierer i højden og har forskellige niveauer af fodstøtte, er gode for børn, da de er med til at udvikle deres motorik. Stole eller taburetter, som giver varieret fodstøtte, og som i øvrigt er godkendt efter produktsikkerhedsloven, er tilladte i danske dagtilbud (Næsby et al., 2019). Der er dog øget usikkerhed forbundet med og større risiko for faldulykker ved brugen af sådanne høje stole og taburetter, særligt for de mindste

børn, hvorfor det ikke er helt tydeligt, hvilke retningslinjer (danske eller amerikanske) der bedst beskriver den gode kvalitet på dette punkt. Det er dog værd at bemærke, at her er tale om et punkt, hvor dansk og amerikansk praksis ikke stemmer overens.

I forhold til undertemaet 'Plads til grovmotoriske lege' beskrives sikkerheden på legepladsen ud fra den amerikanske lovgivning på området. Kravene til sikkerheden kan dog fint overføres til en dansk kontekst, da de langt hen ad vejen ikke er i modstrid med de nationale forskrifter fra Sikkerheds- og Sundhedsstyrelsen i Danmark (Næsby et al., 2019).

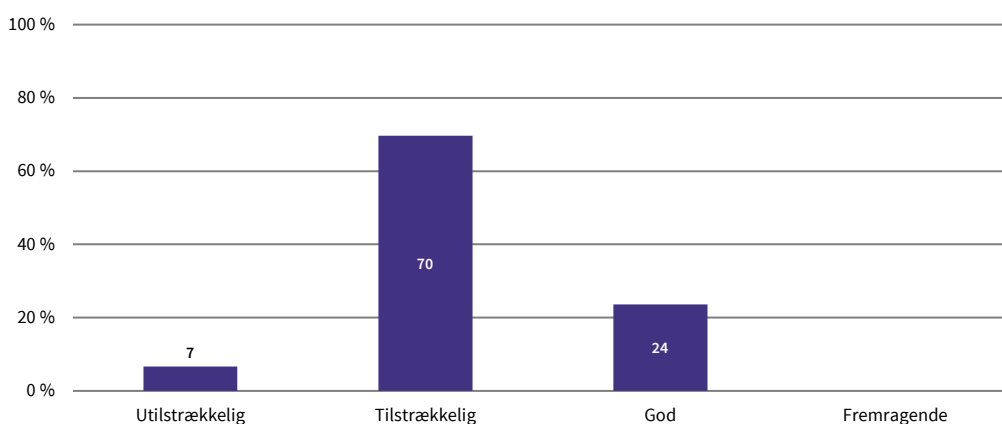
Undertemaet 'Grovmotorisk udstyr' omhandler legeredskaber og udstyr, som børnene er i kontakt med i løbet af observationstiden. En stor del af forklaringen på, hvorfor danske børnehaver vurderes til at have relativt lav kvalitet på dette undertema, er, at der ikke er overensstemmelse mellem dansk og amerikansk praksis ift. vurderingen af forskelligt udstyr og dets sikkerhedsrisiko. En konkret udfordring er bl.a. den i dansk kontekst meget udbredte *fugleredegynge*, ligesom fx træstubbe til balancegang, sydvendte rutsjebaner og såkaldte vippedyr er andre eksempler på udstyr, som er godkendt efter danske forskrifter, men ikke efter amerikanske.

11.2 Hvad kendetegner kvaliteten af 'Plads og indretning' i kommunale børnehaver?

I 7 % af børnehaverne er kvaliteten for temaet 'Plads og indretning' vurderet til at være *utilstrækkelig*, jf. figur 11.1. 70 % af børnehaverne har en kvalitet, som er *tilstrækkelig*, mens 24 % af børnehaverne vurderes til at have *god* kvalitet. Figuren viser også, at ingen børnehaver har *fremragende* kvalitet.

FIGUR 11.1

Plads og indretning – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

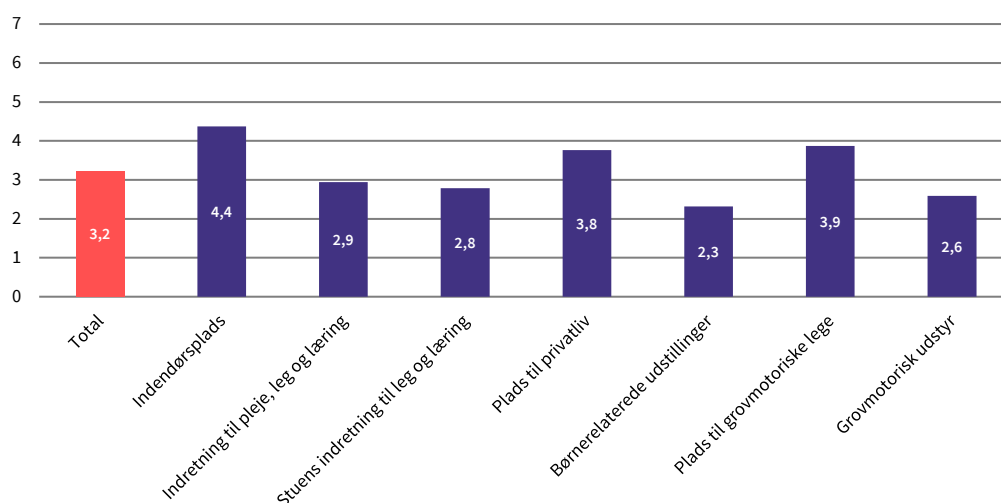
Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I gennemsnit scorer de kommunale børnehaver 3,2 på temaet 'Plads og indretning', hvilket svarer til, at kvaliteten er *tilstrækkelig*, jf. figur 11.2. Den samlede score for temaet er udregnet som et gennemsnit af temaets syv undertemaer. Der er forskel på kvaliteten i de forskellige undertemaer, hvor

undertemaet 'Indendørsplads' scorer bedst (4,4), svarende til *god* kvalitet. Undertemaet 'Børnerelaterede udstillinger' vurderes lavest (2,3), hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet. De øvrige fem undertemaer vurderes alle at have en kvalitet, som er *tilstrækkelig*.

FIGUR 11.2

Plads og indretning – gennemsnitlige scorer for undertemaer

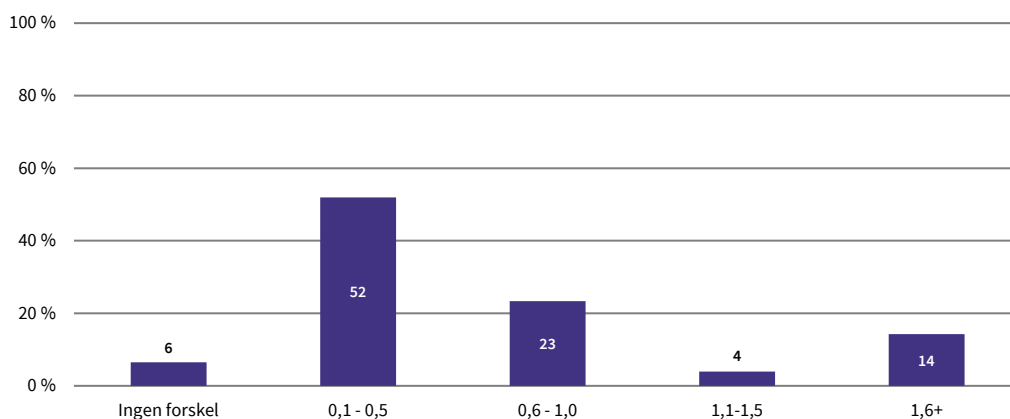
Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

11.2.1 Stuer inden for samme institution har ofte forskellig kvalitet i deres plads og indretning

I lidt mere end halvdelen (52 %) af de børnehaver, som har mere end én stue, er der kvalitetsforskel mellem stuerne. Forskellen er mellem 0,1 og 0,5 point på ECERS-skalaen, som går fra 1-7, jf. figur 11.3. Det betragtes som relativt små forskelle, som ikke nødvendigvis vil være åbenlyse i det pædagogiske personales praksis på stuerne. Samtidig er der i 6 % af institutionerne ingen forskel mellem stuerne kvalitets med hensyn til 'Plads og indretning'. I 1 ud af 4 børnehaver er der en forskel mellem stuer på mellem 0,6 og 1,0 point, mens der i knap hver femte børnehave (18 %) er en forskel mellem stuerne på over 1,0 point.

FIGUR 11.3

Plads og indretning – forskel i scorer mellem stuer inden for samme børnehave

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

11.3 Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne

I de næste afsnit dykker vi ned i hvert enkelt undertema. Først gives en kort beskrivelse af, hvad undertemaet omhandler, og hvordan børnehaverne scorer. Derefter uddybes udvalgte resultater inden for hvert undertema. De udvalgte resultater er med til at nuancere den overordnede score. Resultaterne er enten interessante i sig selv – fx grundet en bemærkelsesværdigt høj eller lav score – eller fordi de knytter sig til en indikator, som er særligt relevant, fx fordi forskning peger på, at den har stor betydning for børnenes trivsel og udvikling.

11.3.1 Indendørsplads (score 4,4)

Hvad dækker undertemaet 'Indendørsplads' over ifølge ECERS-3?

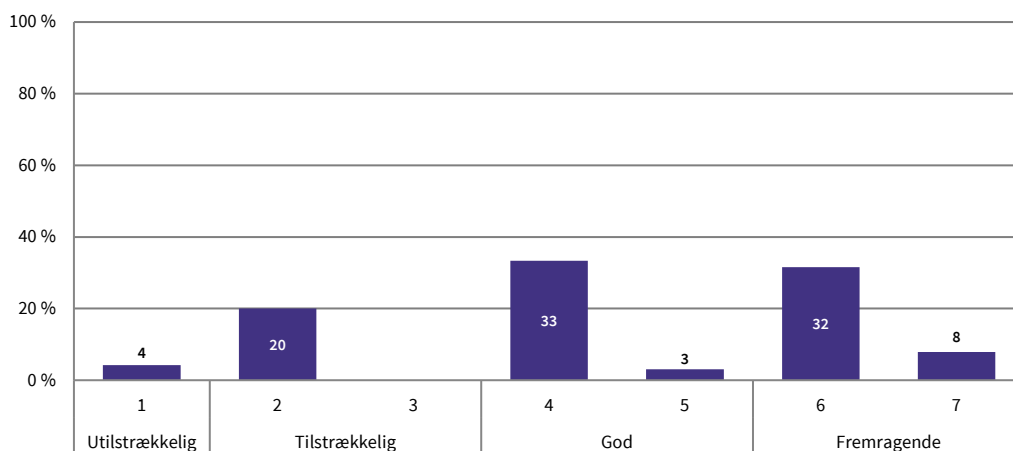
Undertemaet 'Indendørsplads' handler om de fysiske forhold på stuen og i institutionen. Fokus er på lys-, støj- og temperaturforhold, plads til bevægelse samt på, i hvilken stand stuen, institutionen og dens inventar er. Ifølge ECERS-3 er der tale om *god* kvalitet, når der er rigelig indendørsplads for børn og voksne, det er muligt at justere lysindfald og temperatur, rummet er i god stand, og når overflader og inventar er lette at vedligeholde. Desuden vurderes det, om institutionen er indrettet, så den er tilgængelig for børn og voksne med funktionsnedsættelse. Institutionen skal fx være tilgængelig for kørestole og rollatorer (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Indendørsplads'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Indendørsplads' 3,3. Hver femte (20 %) børnehave scorer 2, svarende til *tilstrækkelig* kvalitet, mens en tredjedel (36 %) af børnehaverne scorer enten 4 eller 5, hvilket er udtryk for *god* kvalitet, jf. figur 11.4. Lidt over en tredjedel (39 %) af børnehaverne scorer enten 6 eller 7, svarende til *fremragende* kvalitet.

FIGUR 11.4

Indendørsplads – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Hver sjette børnehave har ikke plads nok til børn, personale og basale møbler

Når hver femte (20 %) kommunale børnehaver har *tilstrækkelig* kvalitet, handler det for de flestes vedkommende om, at der ikke er nok indendørs plads til børn og personale. I hver sjette børnehave (17 %) er der ikke plads nok til børn, personale og de basale møbler til rutiner, leg og læring, hvilket er et krav for at have *tilstrækkelig* kvalitet, og i 2 % af børnehaverne er der for lidt plads til, at alle børn kan bevæge sig frit rundt, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet.

At en tredjedel af børnehaverne ikke scorer højere end 4 på ECERS-3-skalaen, skyldes også ofte pladsforholdene. Det er et kriterie for *god* kvalitet, at der er mere end rigelig indendørsplads, der gør det muligt for børn og personale at cirkulere frit, tilstrækkelig plads til måltider og samling og rigelig plads til aktiviteter i fri leg.

Hver femte børnehave er tilgængelig for personer med funktionsnedsættelse

At en tredjedel (32 %) af børnehaverne scorer 6 og ikke 7, skyldes i høj grad, at 8 ud af 10 børnehaver (83 %) ikke har rum, der i tilstrækkelig grad er indrettet til børn og voksne med funktionsnedsættelser. Dette er et kriterie for scoren 7. Indretningen skal bl.a. være handicapvenlig og med plads til, at kørestole kan komme rundt.

Børnehaverne er generelt i god stand, har god ventilation og gode lysforhold

90 % af børnehaverne har gode forhold ift. belysning og ventilation, og rummene er renlige, vedligeholdte og i god stand. I 98 % af børnehaverne er der fx mulighed for at styre ventilationen (ved åbning af vinduer eller anvendelse af ventilator). I 99 % af børnehaverne er der direkte og naturlig belysning gennem vinduer eller ovenlys. Alle disse forhold er nødvendige for at have *god* eller *fremragende kvalitet*.

Dog er det i 19 % af børnehaverne ikke muligt at kontrollere det naturlige lys udefra, hvilket er et kriterie for *fremragende* kvalitet. Her er børnehaverne ikke indrettet med fx markiser, persienner eller gardiner for vinduer.

11.3.2 Indretning til pleje, leg og læring (score 2,9)

Hvad dækker undertemaet 'Indretning til pleje, leg og læring' over ifølge ECERS-3?

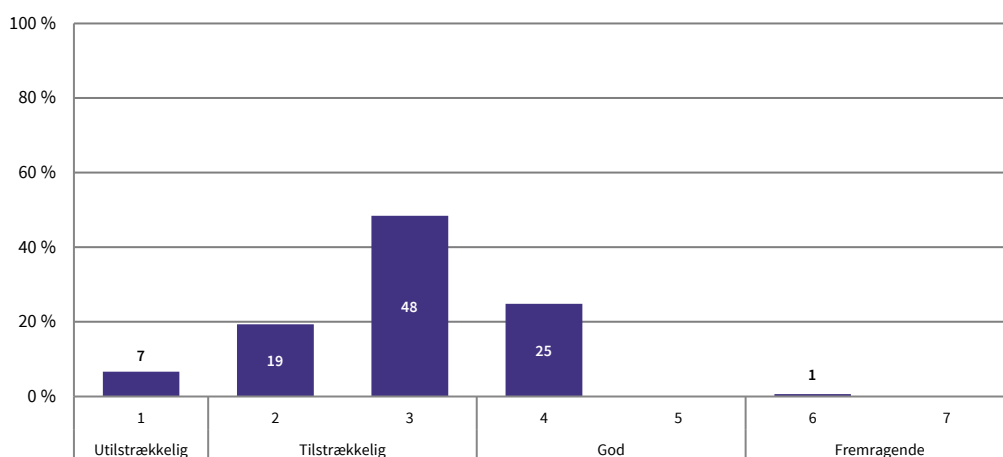
Undertemaet 'Indretning til pleje, leg og læring' omhandler inventar og møbler, som benyttes til leg og læring. Der fokuseres bl.a. på, hvorvidt borde og stole svarer til børnenes højde, om der er tilstrækkeligt med bløde møbler til afslapning og komfort, og om der er inventar, som understøtter en specifik legeaktivitet, såsom et staffeli til kunst, legekøkkenmøbler mv. Fokus er desuden på møblernes antal og stand. Der ses bl.a. på, om der er nok møbler til både personale og børn, om standen af disse er god, og om børnene fx har et sted, hvor de kan opbevare deres ejendele (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Indretning til pleje, leg og læring'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Indretning til pleje, leg og læring' 2,9. Knap 1 ud af 3 børnehaver (68 %) har *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 11.5. Hver fjerde børnehave (25 %) har *god* kvalitet, mens et fåtal af børnehaver (7 %) har *utilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 11.5

Indretning til pleje, leg og læring – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Kun 1 ud af 6 børnehaver har rigelig møblering til omsorg, leg og læring

I blot 1 ud af 6 børnehaver (16 %) er der mere end rigelig møblering til rutinemæssig omsorg, leg og læring. Dette er udtryk for *god* kvalitet. Det indebærer, at der er tilstrækkeligt med plads ved bordene til, at børnene ikke sidder sammenpressede, og at der er nok opbevaringsplads i garderoberne til, at alle børn kan have tøj hængende på alle tider af året.

Flertallet af børnehaverne (69 %) har nok møbler til rutineomsorg, leg og læring, hvilket skal være til stede for at have *tilstrækkelig* kvalitet. Det vil sige, at der i flertallet af børnehaverne er nok åbne hylder til legematerialer, at hylderne ikke er overfyldte, og at mængden af legematerialer er tilstrækkelig til at holde børnene beskæftigede. Derudover tæller det også med i vurderingen, om der fx er nok møbler til middagslure eller stilleperioder, herunder senge eller madrasser.

Stole og borde i en passende højde er kun til rådighed for børnene i et fåtal af børnehaver

Blot 7 % af de kommunale børnehaver har stole og borde, hvis højde er passende for minimum 75 % af børnene. At så få børnehaver møder dette kriterie, er en central del af forklaringen på, hvorfor stort set ingen børnehaver vurderes højere end 4 på ECERS-3-skalaen. I ECERS-3 beskrives det, at borde og stole er i passende højde, når et barn sidder helt inde på en stol og stadig kan nå gulvet med fødderne, når der er komfortabel plads til knæene under bordet, og når bordpladen er omkring albuehøjde for barnet.

Mange børnehaver har bløde møbler til rådighed under børns leg, men kun få har møbler, der indbyder til afslapning og komfort

Hensigten med bløde møbler er at undgå, at børnene i for lang tid ad gangen skal opholde sig på fx hårde og/eller kolde gulve. I 84 % af børnehaverne er der mindst to bløde møbler til rådighed for børnene, når de leger. Dette er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. I halvdelen af disse børnehaver er der desuden en betydelig mængde tilgængelig blødhed (fx madrasser, polstret sofa i børnestørrelse, bunker med mange store puder) til stede, hvilket er et udtryk for *god* kvalitet.

Kun få børnehaver har mere end ét stykke inventar, som er designet til en specifik aktivitet

Knap hver femte kommunale børnehave (18 %) har mindst to forskellige stykker inventar, som er designet og benyttes til en specifik aktivitet. Dette er udtryk for *god* kvalitet. 12 % af børnehaverne har tre eller fire stykker inventar, hvilket er et kriterie for *fremragende* kvalitet. Her tænkes fx på et staffeli, sand- og vandbord, legekøkken, høvlebænk el. lign. Inventar designet til en specifik aktivitet er nødvendigt for at opnå en score svarende til *god* og *fremragende* kvalitet på undertemaet 'Indretning til pleje, leg og læring'.

11.3.3 Stuens indretning til leg og læring (score 2,8)

Hvad dækker undertemaet 'Stuens indretning til leg og læring'

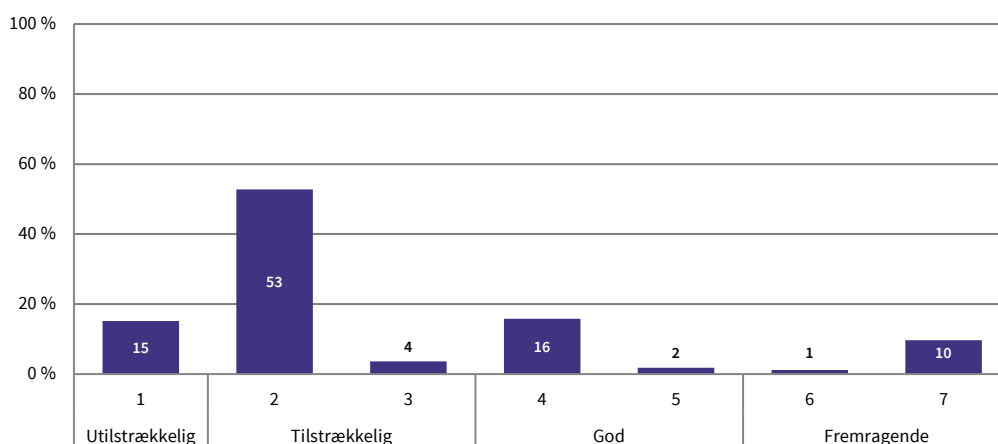
Undertemaet 'Stuens indretning til leg og læring' handler om, hvorvidt børnehaven er indrettet hensigtsmæssigt i forhold til at fremme børnenes leg og læring. Fokus er på, hvilke og hvor mange materialer der er tilgængelige for børnene, men også om der er plads nok at lege på, og om personalet har mulighed for at overskue alle rum, hvori børnene leger og opholder sig. I undertemaet fokuseres der ligeledes på, hvorvidt og hvordan børnehaven er indrettet med hyggeområder, legeområder og interessecentre (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Stuens indretning til leg og læring'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Stuens indretning til leg og læring' 2,8. Mere end halvdelen af børnehaverne (57 %) scorer enten 2 eller 3, jf. figur 11.6. I den høje ende af skalaen ses, at godt 1 ud af 10 børnehaver (11 %) scorer 6 eller 7, hvilket svarer til *fremragende* kvalitet.

FIGUR 11.6

Stuens indretning til leg og læring – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Blot 1 ud af 5 børnehaver har mere end fire interessecentre til rådighed for børnene

1 ud af 5 børnehaver (20 %) har mere end fire interessecentre inklusiv hyggeområde, som er adskilt fra den aktive leg. Dette er udtryk for *god* kvalitet. Dette forhold er en af hovedårsagerne til, at kvaliteten af 'Stuens indretning til leg og læring' i 87 % af børnehaverne ikke vurderes højere end 4 på ECERS-3-skalaen. 1 ud af 5 børnehaver (20 %) har mindst tre interessecentre til rådighed for børnene, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet (se underafsnittet *Forklaringer og forbehold* i afsnit 1.1 for uddybning af begreberne *interessecenter* og *hyggeområde*).

I 3 ud af 4 børnehaver er det muligt for personalet at føre et passende tilsyn med børnene under deres leg

I 3 ud af 4 børnehaver (73 %) kan det pædagogiske personale føre passende visuelt tilsyn med alle børnene det meste af tiden. Dette dækker over, at det pædagogiske personale kan se, hvis der er konflikter mellem børnene på de steder, hvor legen foregår. Hvis ikke de har direkte visuel kontakt med børnene, cirkulerer personalet rundt i lokalet ofte nok til at kunne overvåge sikkerheden, konflikter og opmuntre til læring. Disse kriterier er ifølge ECERS-3 nødvendige for, at en børnehave kan vurderes til at have *god* kvalitet.

Der er tilstrækkeligt med materialer og plads på stuerne, men organiseringen af pladsen kan i mange tilfælde forbedres

Der er i børnehaverne generelt plads nok til, at legen på stuerne kan gennemføres, og der er i stort set alle børnehaver (98 %) materialer, som er organiseret, så børnene kan benytte dem selvstændigt. I 93 % af børnehaverne er der mindst to legearealer, som har tilstrækkelig plads til at gennemføre den type leg, som materialerne lægger op til. Disse kriterier er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet.

I 2 ud af 3 børnehaver (66 %) er pladsen organiseret, så der ikke er forstyrrende gennemgangsarealer på stuen, hvilket er udtryk for *god* kvalitet. Endelig er det knap halvdelen af børnehaverne (46 %), som har adskilt stille og larmende legearealer fra hinanden med fysisk rumdeling. For at de kommunale børnehavers indretning til leg og læring kan vurderes til at være af *fremragende* kvalitet, er det ifølge ECERS-3 nødvendigt, at forskellige former for leg kan adskilles fra hinanden. Det

gøres for at undgå, at støjende aktiviteter ødelægger eller forstyrrer mere stille aktiviteter. Adskillelsen gøres i følge ECERS-3 bedst, når aktiviteterne er adskilt ved hjælp af fysisk rumdeling, som skaber rum i rummet.

11.3.4 Plads til privatliv (score 3,8)

Hvad dækker undertemaet 'Plads til privatliv' over ifølge ECERS-3?

I undertemaet 'Plads til privatliv' fokuseres der på, hvorvidt børnene har mulighed for privatliv. Undertemaet dækker både over, om børnene rent praktisk har mulighed for privatliv, men også om personalet understøtter børnenes muligheder, dvs. at personalet beskytter børnenes ret til privatliv og til at lege alene eller sammen med en ven (Harms et al., 2015).

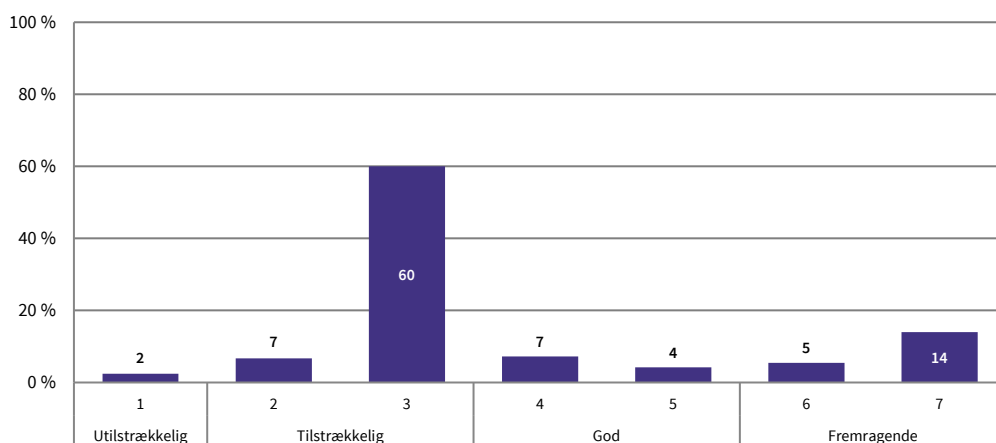
I ECERS-3 begrundes børnenes behov for plads til privatliv med, at presset fra gruppelevet skal lindres. Isolation fra gruppen som følge af en straf tæller i denne forbindelse ikke med i forståelsen af at give børnene lindring fra presset fra gruppelevet. Et område, hvor et eller to børn kan lege alene sammen, og hvor de er beskyttet fra indtrængen fra andre børn, er et eksempel på, at børnene har mulighed for plads til privatliv. Ydermere er det specificeret, at to børn, som benytter pladsen til privatliv, skal have lov til at vælge, hvem de ønsker at dele pladsen med (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Plads til privatliv'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Plads til privatliv' 3,8. I 2 ud af 3 børnehaver (67 %) er sikringen af børnenes plads til privatliv af *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 11.7. Derudover fordeler scorene sig relativt jævnt henover skalaen. 1 ud af 7 børnehaver (14 %) scorer 7 på ECERS-3-skalaen, hvilket svarer til *fremragende* kvalitet. Nedenfor ser vi nærmere på, hvorfor scoren fordeler sig, som den gør.

FIGUR 11.7

Plads til privatliv – sådan fordeler scorererne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Børnenes ret til privatliv respekteres i høj grad af det pædagogiske personale

Børnenes ret til privatliv respekteres og tillades generelt af det pædagogiske personale i de kommunale børnehaver. Det er således tilfældet i mere end 9 ud af 10 børnehaver (92 %), hvor persona-

let altid skrider ind, hvis der er problemer med børnenes plads til privatliv. Det er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. Desuden er det i 97 % af børnehaverne tilladt for børnene at lege alene eller sammen med ét andet barn, uden at legen forstyrrer andre børns adgang til netop det specifikke legeområde. Det resultat er medvirkende til, at godt 9 ud af 10 børnehaver (91 %) scorer mindst 3 på ECERS-3-skalaen, hvilket svarer til *tilstrækkelig* kvalitet.

Det pædagogiske personale kan i flere tilfælde gøre mere for at beskytte børnenes ret til privatliv

I knap halvdelen af børnehaverne (44 %) beskytter det pædagogiske personale generelt børnenes ret til at benytte den påkrævede plads til privatliv mod indtrængen fra andre børn. Dette er udtryk for *god* kvalitet. Personalets beskyttelse kan fx komme til udtryk ved, at børnene gøres opmærksom på regler for privatliv, hvorefter personalet med succes stopper forstyrrelser. Tilsvarende sker det i knap halvdelen af børnehaverne (46 %), at personalet flere gange dagligt interagerer positivt med børn, som leger alene eller med ét andet barn. Dette er et kriterie for *fremragende* kvalitet.

I 4 ud af 10 kommunale børnehaver (40 %) foreslår det pædagogiske personale, at barnet flytter materialer til en udpeget plads til privatliv, når barnet ønsker at lege alene. På den måde tvinges børnene ikke til at dele, men opmuntres omvendt til at tage legetøj med hen til et sted, hvor de kan lege med det i fred for andre børns indtrængen. Dette er endnu et kriterie for *fremragende* kvalitet.

Der mangler rum med plads til privatliv i mange kommunale børnehaver

I knap 2 ud af 3 kommunale børnehaver (66 %) er der ikke adgang til et indendørsområde med plads til privatliv, og børnehaverne møder dermed ikke et af kriterierne for *god* kvalitet. I disse børnehaver er stuen ikke fysisk indrettet på en måde, som modvirker forstyrrelser, så børnene er sikret en passende plads til privatliv. Det kan fx opnås, ved at man indretter områder til en specifik aktivitet, hvor der kun er plads til, at et eller to børn kan lege på samme tid (fx staffeli til ét barn, skrivebord med kun to stole, kastespil med ærteposer, som kun to børn ad gangen må bruge).

11.3.5 Børnerelaterede udstillinger (score 2,2)

Hvad dækker undertemaet 'Børnerelaterede udstillinger' over ifølge ECERS-3?

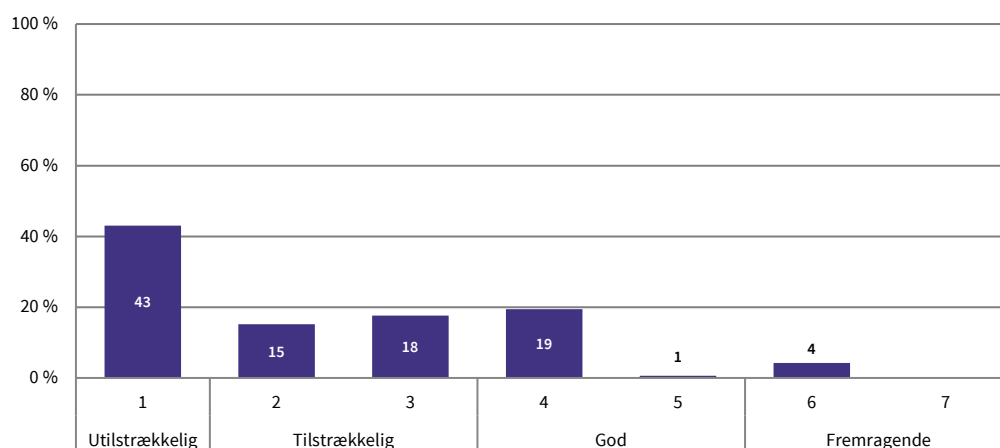
Undertemaet 'Børnerelaterede udstillinger' dækker over, hvorvidt der er udstillet materialer i børnehaven, og hvordan disse bruges og er placeret i institutionen og på stuen. Det vurderes blandt andet, om der hænger udstillede materialer, som er relevante for børnene. Der skal være materialer, som børnene selv har produceret, og de skal hænge i en passende højde, så alle kan se dem. Samtidig er det meget vigtigt for kvaliteten, at der bliver samtalt og interageret mellem det pædagogiske personale og børnene om de udstillede materialer (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Børnerelaterede udstillinger'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Børnerelaterede udstillinger' 2,2. Godt 4 ud af 10 børnehaver (43 %) scorer 1 ifølge ECERS-3-skalaen, hvilket er udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 11.8. 1 ud af 3 børnehaver (33 %) får en score på 2 eller 3, svarende til *tilstrækkelig* kvalitet. Kun ganske få kommunale børnehaver scorer over 4 på ECERS-3-skalaen (5 %).

FIGUR 11.8

Børnerelaterede udstillinger – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Langt de fleste børnehaver udstiller materialer, der er relevante for børnene

I langt de fleste kommunale børnehaver (96 %) er der udstillet materialer, som børnene kan se. I godt 9 ud af 10 børnehaver (92 %) hænger der relevante materialer, inklusiv fotos af nogle af børnene. Endelig er der i knap 9 ud af 10 børnehaver (87 %) udstillet mindst to af børnenes egne kreationer. Disse forhold er alle kriterier for *tilstrækkelig* kvalitet.

Der mangler samtale mellem børn og voksne om de udstillede materialer i flere børnehaver

I 4 ud af 10 kommunale børnehaver (40 %) er der mangel på samtale mellem det pædagogiske personale og børnene om de udstillede materialer. Det forhold er den primære årsag til, at der ikke er flere børnehaver, som opnår en højere score end 1 på ECERS-3-skalaen, hvilket er et kriterie for, at børnehaven har *tilstrækkelig* kvalitet.

I blot 14 % af børnehaverne sker det, at personalet taler om de udstillede materialer mindst to gange i forbindelse med fri leg og/eller rutiner på en måde, som interesserer børnene. Det svarer til *god* kvalitet og er en af hovedårsagerne til, at stort set ingen børnehaver får en score på mere end 4 på ECERS-3-skalaen.

For at opnå fremragende kvalitet skal udstillinger være aktuelle, og de skal bruges til at fremme samtaler med børnene

For at en børnehave vurderes til en score svarende til *fremragende* kvalitet, er det nødvendigt, at personalet benytter de udstillede materialer i en læringssammenhæng med børnene. Det kan fx være i en situation, hvor børnene lærer om aktuelle temaer i børnehaven. Dette er tilfældet i 15 % af børnehaverne. Det er ikke tilstrækkeligt at have permanente udstillinger med tal, alfabetet, vejrkort og lignende for at blive vurderet til at have *fremragende* kvalitet. Det er i øvrigt nødvendigt, at personalet dels benytter udstillingerne til at have uformelle samtaler med børnene og dels læser ord og tal i udstillingen på en måde, som er interessant for børnene, hvilket forekommer i hver tiende børnehave (10 %).

11.3.6 Plads til grovmotoriske lege (score 3,9)

Hvad dækker undertemaet 'Plads til grovmotoriske lege' over?

Undertemaet 'Plads til grovmotoriske lege' ser nærmere på, om børnehaverne har områder, hvor børnene kan udfolde sig grovmotorisk, og om områderne er tilstrækkelig sikre. Der kan her både være tale om udendørs- og indendørsarealer. Områder med høj sikkerhed beskrives som områder, hvor det ikke umiddelbart er farligt for børnene at færdes. Områder med lav sikkerhed er områder, hvor der fx ikke er passende faldunderlag til at afbøde eventuelle fald (Harms et al., 2015).

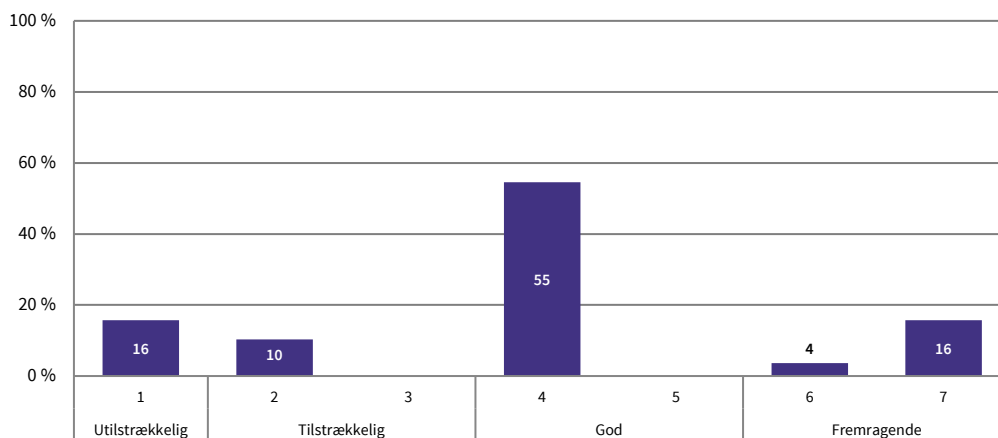
Undertemaet 'Plads til grovmotoriske lege' relaterer sig specifikt til de områder, hvor der leges grovmotorisk, og rammerne for disse, herunder hegn, faldunderlag, pullerter for sikkerhed mv. Undertemaet beskæftiger sig dermed ikke med legeredskaber og andet inventar såsom legestativer, gynger, rutsjebaner osv. Disse er dækket af undertemaet 'Grovmotorisk udstyr' i næste kapitel (Harms et al., 2015).

Sådan scorer de kommunale børnehaver overordnet på 'Plads til grovmotoriske lege'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Plads til grovmotoriske lege' 3,9. Mere end halvdelen af børnehavernes (55 %) plads til grovmotoriske lege er af *god* kvalitet, jf. figur 11.9. Hver sjette børnehave (16 %) scorer 1 på ECERS-3-skalaen, svarende til *utilstrækkelig* kvalitet, mens hver femte børnehaves (20 %) plads til grovmotoriske lege er af *fremragende* kvalitet (score på 6 eller 7).

FIGUR 11.9

Plads til grovmotoriske lege – sådan fordeler scorererne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

God mulighed for grovmotoriske lege i de kommunale børnehaver

Et gennemgående resultat fra undersøgelsen er, at der overordnet set er god mulighed for grovmotorisk leg i de danske børnehaver. For at opnå *fremragende* kvalitet skal de grovmotoriske områder have mindst to typer overflader på legepladsen (en hård og en blød). Det har næsten alle kommunale børnehaver (96 %). Derudover skal områderne have mindst to bekvemmelige faciliteter såsom solskygge, god dræning af regnvand, kort afstand til toiletter, direkte adgang til områderne fra stuen mv. Dette opfylder 9 ud af 10 kommunale børnehaver (90 %). Endelig skal de grovmotoriske legeområder være indrettet på en måde, så forskellige aktiviteter ikke forstyrrer hinanden, hvilket opfyldes i 8 ud af 10 børnehaver (80 %).

I mere end hver tiende børnehave betragtes de grovmotoriske områder som ekstremt farlige

I mere end hver tiende børnehave (11 %) betegnes de grovmotoriske legeområder som ekstremt farlige, hvilket ikke må være tilfældet, hvis børnehaverne skal vurderes til at have *tilstrækkelig* kvalitet. Det gør sig eksempelvis gældende, hvis en parkeringsplads til biler benyttes til leg, hvis de grovmotoriske legeområder er helt uden hegn, eller hvis der intet faldunderlag er ved højt legeudstyr.

I hver tiende børnehave (10 %) kan det grovmotoriske legeområde ikke betegnes som nogenlunde sikkert, hvilket også er et kriterie for *tilstrækkelig* kvalitet. Det indebærer, at der er store farer såsom ødelagt glas eller dybe huller, og der er kun gjort nødtørftige forsøg på fx at lave faldzoner. Det grovmotoriske legeområde betragtes som sikkert i generel forstand i blot 1 ud af 4 børnehaver (23 %), hvilket svarer til *god* kvalitet. Her er der ikke flere end fire risikomomenter og ingen større risici til stede. Disse defineres eksempelvis ved, at der er fremspring på hegn, som udgør en risiko for legende børn, og at der mangler pullerter til at afskærme legeområdet fra trafikanter.

11.3.7 Grovmotorisk udstyr (score 2,6)

Hvad dækker undertemaet 'Grovmotorisk udstyr' over ifølge ECERS-3?

Undertemaet 'Grovmotorisk udstyr' fokuserer på, hvilket udstyr der er til rådighed for børnene til grovmotoriske lege. Der fokuseres på, om der er forskelligartet legetøj, om der er både mobilt og stationært udstyr, og om der er muligheder for, at børnene kan udfordres i deres grovmotoriske legeaktiviteter. Desuden skeles der til, om udstyret er alderssvarende, og herunder om det er sikkert at anvende for de børn, det benyttes af. Endelig vurderes det, om der er rigeligt med både stationært og mobilt udstyr, som opmuntrer til alderssvarende og udfordrende aktiviteter (Harms et al., 2015).

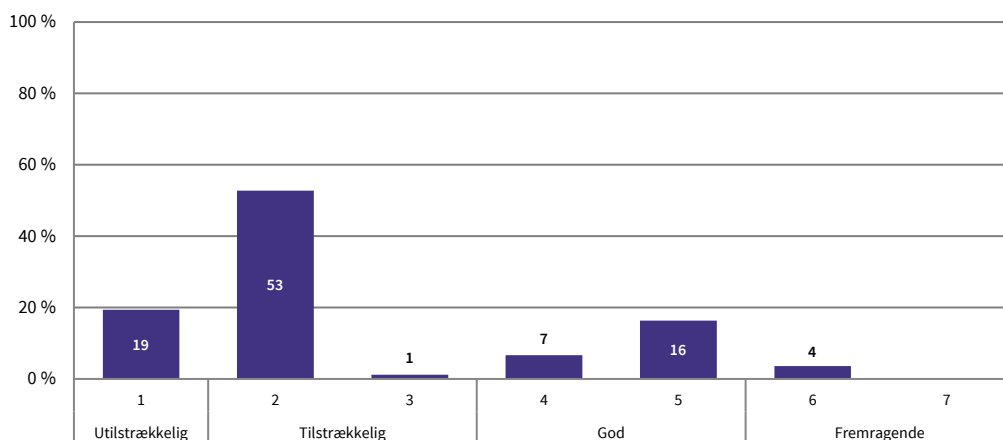
Det er vigtigt at nævne, at fx fugleredegynger og vippedyr ifølge ECERS-3 ikke er sikkert udstyr i en børnehave, ligesom det vurderes at være nødvendigt med brug af cykelhjelme, hver gang der bruges cykler, løbehjul el. lign. På samme måde er det ifølge ECERS-3 vigtigt, at fx cykelhjelme kun bæres under passende aktiviteter, da de omvendt kan være en sikkerhedsrisiko, hvis de bæres i fx et klatrestativ.

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Grovmotorisk udstyr'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Grovmotorisk udstyr' 2,6. I lidt over halvdelen af børnehaverne (54 %) er det grovmotoriske udstyr af *tilstrækkelig* kvalitet. Knap hver femte børnehave (19 %) har udstyr af *utilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 11.10.

FIGUR 11.10

Grovmotorisk udstyr – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Der mangler ikke grovmotorisk udstyr i de kommunale børnehaver

I 4 ud af 10 børnehaver (42 %) er der nok udstyr (både af stationær og mobil karakter), som interesserer alle børnene og holder dem aktive, hvilket er et kriterie for *god* kvalitet. Samtidig er der nogle børnehaver, som klarer sig endnu bedre i forhold til dette kriterie. I 4 ud af 10 børnehaver (42 %) benyttes mere end rigeligt og varieret udstyr både inde og ude. Det indebærer, at der fx ikke opstår lange køer ved populært udstyr, at der er bolde nok, og at klatrestativet ikke er overfyldt. Dette er et kriterie for *fremragende* kvalitet.

Udstyret er desuden tilgængeligt for børnene det meste af tiden i de fleste børnehaver (87 %). Det er udtryk for *god* kvalitet. Derudover er der en relativt stor variation i udstyret i de fleste børnehaver (84 %), når det kommer til at stimulere forskellige færdigheder hos børnene, fx svinge, hoppe, gribe eller sparke. En relativ stor variation i udstyret svarer til kriteriet for *tilstrækkelig* kvalitet.

Det grovmotoriske udstyr er i mange tilfælde ikke passende i forhold til børnenes alder og færdigheder

Blot 1 ud af 3 børnehaver (32 %) opfylder kriteriet om, at mindst halvdelen af det tilgængelige udstyr er passende i forhold til børnenes alder og færdigheder, og at der aldrig benyttes udstyr, som kan betragtes som ekstremt farligt. Det er et kriterie for *tilstrækkelig* kvalitet. En stor del af forklaringen herpå skal findes i, at de danske sikkerhedsstandarder (særligt betragtningerne vedrørende vippedyr og fugleredegynger) ikke er i overensstemmelse med de amerikanske på dette punkt, som det også nævnes i underafsnittet *Forklaring og forbehold* i afsnit 11.1.

Det ses dog samtidig, at 15 % af børnehaverne har legetøj og udstyr, der kan udfordre alle børn.

12 Kvalitet i rutiner for personlig pleje

Dette kapitel præsenterer en kortlægning af kvaliteten inden for 'Rutiner for personlig pleje' i de kommunale børnehaver i Danmark.

'Rutiner for personlig pleje' er et af de temaer i undersøgelsen, hvor de kommunale børnehaver overordnet set har dårligst kvalitet. 2 ud af 3 børnehaver har *tilstrækkelig* kvalitet, mens 1 ud af 4 børnehaver har *utilstrækkelig* kvalitet. Årsagen til, at så få børnehaver har rutiner for personlig pleje af *god* eller *fremragende* kvalitet, er, at børnene i mange børnehaver ikke vasker hænder før måltider og efter toiletbesøg. Derudover har børnehaverne generelt svært ved at leve op til de hygiejne- og sikkerhedsmæssige kriterier for *god* kvalitet. Den lave vurdering skyldes også, at børnene ikke i tilstrækkelig høj grad vejledes og er under opsyn af det pædagogiske personale i forbindelse med fx toiletbesøg. Kriterierne til hygiejne i ECERS-3 er stort set identiske med Sundhedsstyrelsens anbefalinger for dagtilbud i Danmark, mens sikkerhedskravene er mere restriktive end de danske.

12.1 Hvad består temaet af?

Vasker børnene hænder før måltidet og efter toiletbesøg? Hjælper det pædagogiske personale børnene til at opretholde en vis hygiejnestandard, er de tydelige rollemodeller på området, og er der en god atmosfære under måltidet? Temaet 'Rutiner for personlig pleje' sætter fokus på, om kravene til hygiejne i forbindelse med måltider, toiletbesøg og lignende overholdes i kommunale børnehaver. Det har betydning for, at børnehaverne så vidt muligt undgår sygdom og smitte mellem børn og voksne, men også at børnene vejledes og informeres om hygiejne, hvilket sikrer, at børnene på sigt lærer selv at håndtere den personlige hygiejne. Derudover fokuseres der på, om det er sikkert for børnene at være ude og inde.

Rutiner for personlig pleje

Måltider

Toiletbesøg og bleskift

Sundhedsprocedurer

Sikkerhedspraksis

Kvaliteten af 'Rutiner for personlig pleje' er i undersøgelsen inddelt i fire kvalitetsniveauer: *utilstrækkelig*, *tilstrækkelig*, *god* og *fremragende* kvalitet.

Utilstrækkelig kvalitet betyder, at arbejdet med rutiner for personlig pleje er præget af en række mangler. Det kan fx være, at der gøres meget få forsøg på at opfylde kriterier for god hygiejne før og

efter måltider, eller at personalet kun har lidt eller ingen opmærksomhed rettet mod børn, som går på toilettet. Det kan også skyldes, at der er høj risiko for ulykker for børnene.

Kvaliteten er *tilstrækkelig*, når der, til forskel fra børnehaver med rutiner for personlig pleje af *utilstrækkelig* kvalitet, gøres nogle forsøg på at imødekomme kriterierne for hygiejne i forbindelse med måltider. Bordene rengøres, børnene vasker hænder før og efter måltider, og maden serveres under passende hygiejniske forhold. Personalet roser bl.a. børnene, når de vasker deres hænder, og de undgår åbenlyse ulykker, fx ved at hjælpe et barn, der er i fare for at falde ned fra et klatretræ.

Kriterierne for *god* kvalitet handler bl.a. om, at kriterierne for hygiejne følges grundigt, at det pædagogiske personales vejledning i forbindelse med toiletbesøg har karakter af at være behagelig, og at personalet sikrer, at børnene opretholder en god personlig hygiejne. For at en børnehave ifølge ECERS-3 har rutiner for personlig pleje af *god* kvalitet, skal personalet fx også både forudse og forhindre problemer med børnenes sikkerhed såvel inde som ude.

Fremragende kvalitet indbefatter, at det pædagogiske personale aktivt arbejder med at styrke børnenes selvhjulpethed, i takt med at børnene er klar til det. Et andet kriterie for *fremragende* kvalitet er, at personalet taler med børnene om billeder, som illustrerer rutiner for personlig pleje, og giver andre påmindelser om god personlig hygiejne. Endelig må der ikke være markante sikkerhedsfarer til stede, hverken inde eller ude.

12.1.1 Forklaringer og forbehold

Kriterierne for god hygiejne i ECERS-3 ligger fint i tråd med Sundhedsstyrelsens anbefalinger i *Håndbog om hygiejne og miljø i dagtilbud* (Sundhedsstyrelsen, 2019). Heri understreges vigtigheden af at have en god hygiejnepraksis og lære børnene også at have det selv, da blandt andet god håndhygiejne er den bedst dokumenterede måde at undgå spredning af smitte mellem mennesker. Sundhedsstyrelsen anbefaler bl.a., at børn og voksne vasker hænder før og efter alle måltider, at børnene bliver hjulpet til toiletbesøg og vasker hænder under opsyn af voksne, og at madrasser og dyner til middagslure opbevares separat. Dette stemmer overens med flere kriterier i ECERS-3 (Harms et al., 2015). I ECERS-3 består kriterierne for hygiejne omkring måltider konkret af tre procedurer: vask eller sterilisering af overflader, hvorpå der spises, god håndhygiejne før og efter et måltid og servering af ikke-forurenede fødevarer. Dette er i fuld overensstemmelse med danske forhold.

I forhold til kravene til sundhed og sikkerhed i børnehaver er ECERS-3 ligeledes på linje med officielle danske anbefalinger og krav fra hhv. Sundhedsstyrelsen og produktsikkerhedsloven. I ECERS-3 anerkendes det, at det skal være stimulerende og udfordrende for børn at gå i børnehave. Derfor afhænger den konkrete vurdering af sikkerheden i mange tilfælde af, hvorvidt personalet er til stede ved potentielt farlige redskaber, og om de er i stand til at forudse umiddelbare farer.

I undertemaet 'Sikkerhedspraksis' i ECERS-3 beskrives forskellen på en stor mindre fare bl.a. således:

- En flaske blegemiddel eller anden giftig væske, som er inden for børnenes rækkevidde på et bord, sammenlignet med en flaske placeret højt og uden for rækkevidde.
- Et lavt klatrestativ uden faldunderlag placeret på cement sammenlignet med samme klatrestativ placeret på et faldunderlag, som dog ikke er helt velfungerende.
- Udsatte træerødder placeret et sted, hvor børnene løber forbi ofte, sammenlignet med træerødder på en blød overflade, hvor børnene sjældent løber forbi.

Hvorvidt en børnehave opfylder kriterierne for sikkerhedspraksis ifølge ECERS-3, er således op til en vurdering af både risikoen for, at der sker et uheld, og hvor stor skaden i tilfælde af et uheld vil være. En stor eller alvorlig sikkerhedsfare er dermed defineret ved, at risikoen for, at der kan opstå alvorlige skader, er meget høj (Harms et. al., 2015).

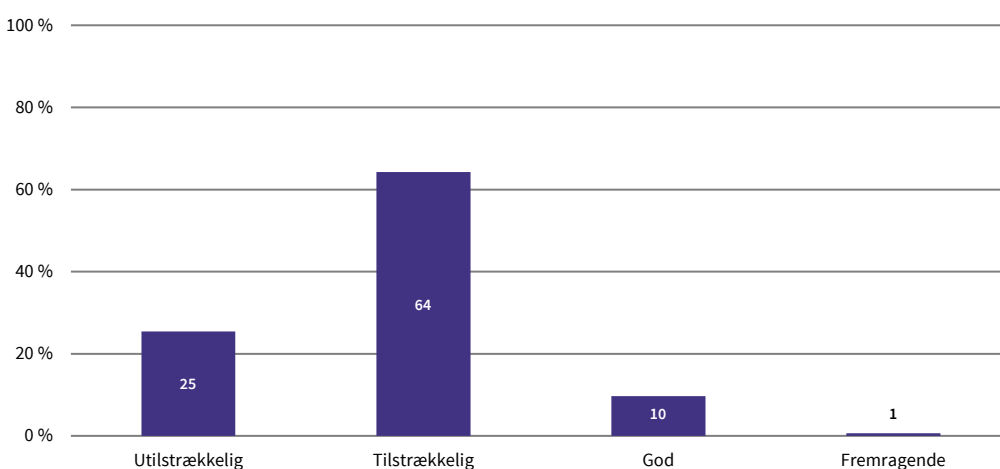
Overordnet set skævrider det derfor ikke børnehavernes score inden for temaet 'Rutiner for personlig pleje', at ECERS-3 anvender de amerikanske procedurer for god hygiejne og sikkerhed, da der er stor enighed om, hvad der er *god* kvalitet, hvad angår disse temaer.

12.2 Hvad kendetegner kvaliteten af 'Rutiner for personlig pleje' i kommunale børnehaver?

I godt 2 ud af 3 børnehaver (64 %) er rutinerne for personlig pleje af *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 12.1. Derudover er kvaliteten i hver fjerde børnehave (25 %) *utilstrækkelig*, mens rutinerne for personlig pleje i 10 % af børnehaverne er af *god* kvalitet. Endelig er rutinerne for personlig pleje i blot 1 % af børnehaverne af fremragende kvalitet.

FIGUR 12.1

Rutiner for personlig pleje – sådan fordeler børnehavernes scorer sig, procent

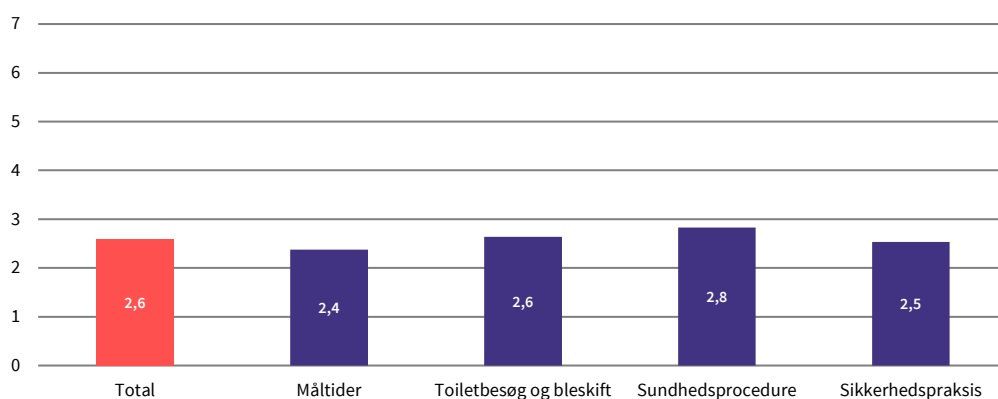

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

I gennemsnit opnår de kommunale børnehaver en samlet score på temaet 'Rutiner for personlig pleje' på 2,6, jf. figur 12.2. Det svarer til *tilstrækkelig* kvalitet. Den samlede score er udregnet som et simpelt gennemsnit af scorerne på temaets fire undertemaer. Der er ikke særlig stor forskel mellem scorerne på de forskellige undertemaer, som alle opnår *tilstrækkelig* kvalitet. Undertemaet 'Måltider' har en gennemsnitsscore på 2,4 henover samtlige kommunale børnehaver. På undertemaet 'Toiletbesøg og bleskift' opnår de kommunale børnehaver en score på 2,6, mens de på 'Sundhedsprocedurer' opnår en score på 2,8. Endelig opnår børnehaverne en gennemsnitlig score på 2,5 på undertemaet 'Sikkerhedspraksis'.

FIGUR 12.2

Rutiner for personlig pleje – gennemsnitlige scorer for undertemaer

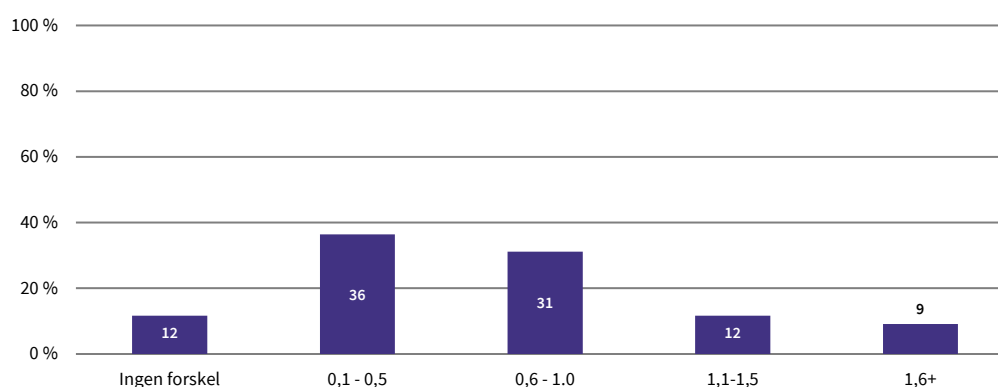
Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

12.2.1 Stuer inden for samme institution har i høj grad forskellig kvalitet i temaet 'Rutiner for personlig pleje'

I knap 9 ud af 10 institutioner (88 %) med mere end én stue er der observeret forskelle i kvaliteten i deres 'Rutiner for personlig pleje'. I godt 1 ud af 3 børnehaver (36 %) ligger forskellene dog inden for 0,1 – 0,5 på ECERS-3-skalaen, som går fra 1-7. For yderligere knap en tredjedel af børnehaverne (31 %) ligger forskellen mellem 0,6 og 1 point på ECERS-3-skalaen, hvorfor der her må forventes en tydelig forskel i kvaliteten mellem stuer i den samme børnehave. Endelig er der i omkring hver femte børnehave (21 %) en forskel på 1 point eller mere mellem stuerne kvalitet. I disse institutioner er forskellen på de indbyrdes stuers arbejde med personlig pleje relativt høj.

FIGUR 12.3

Rutiner for personlig pleje – forskel mellem stuer inden for samme børnehave

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

12.3 Sådan scorer børnehaverne på undertemaerne

I de næste afsnit dykker vi ned i hvert enkelt undertema. Først gives en kort beskrivelse af, hvad undertemaet omhandler, og hvordan børnehaverne scorer. Derefter uddybes udvalgte resultater inden for hvert undertema. De udvalgte resultater er med til at nuancere den overordnede score. Resultaterne er enten interessante i sig selv – fx grundet en bemærkelsesværdigt høj eller lav score – eller fordi de knytter sig til en indikator, som er særligt relevant, fx fordi forskning peger på, at den har stor betydning for børns trivsel og udvikling.

12.3.1 Måltider (score 2,4)

Hvad dækker undertemaet 'Måltider' over ifølge ECERS-3?

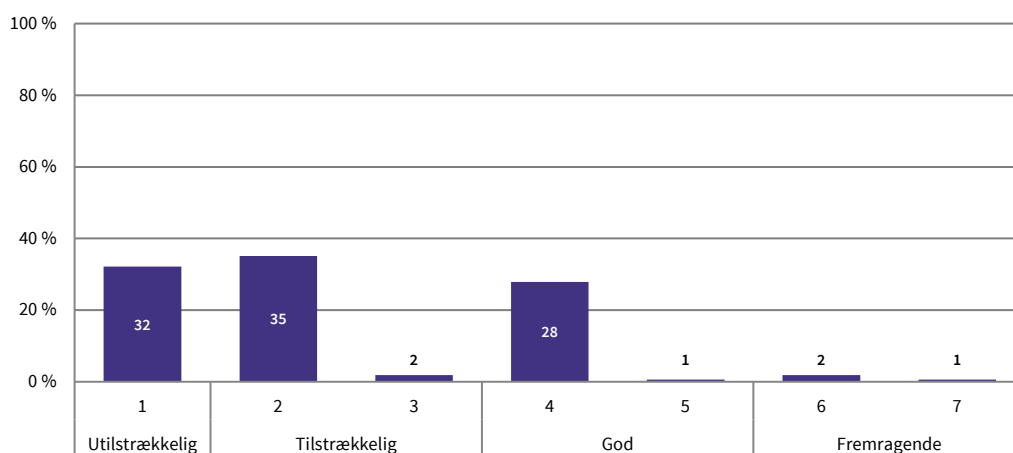
Undertemaet 'Måltider' omhandler de hygiejniske forhold og ernæring ved måltiderne, men fokuserer også på atmosfæren og det pædagogiske personales interaktion med børnene under måltiderne. Fremragende kvalitet inden for dette undertema forudsætter, at børnehaverne efterlever procedurer for god hygiejne med meget få undtagelser. Derudover forudsætter det, at der er en afslappet atmosfære under måltiderne, som bør være præget af mange samtaler med børnene, og at personalet er med til at styrke aktiv selvhjulpethed, i takt med at børnene er klar til det (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Måltider'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Måltider' 2,4. Knap en tredjedel af børnehavernes måltider (32 %) er af *utilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 12.4. Figuren viser samtidig, at godt 1 ud af 3 børnehaver (37 %) har *tilstrækkelig* kvalitet. Endelig vurderes børnehavernes arbejde med måltider til at være af *god* kvalitet i knap en tredjedel af børnehaverne (29 %). Kun meget få børnehaver (3 %) har *fremragende* kvalitet.

FIGUR 12.4

Måltider – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Tallene i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Der er en god atmosfære under måltiderne i de fleste børnehaver

Knap 3 ud af 4 børnehaver (74 %) afvikler måltider i en afslappet atmosfære med mange samtaler og behagelig social interaktion. Det er et udtryk for *fremragende* kvalitet. I næsten alle børnehaver (95 %) er der samtaler mellem det pædagogiske personale og børnene eller børnene imellem under måltiderne, hvilket er et kriterie for *god* kvalitet. I få børnehaver (4 %) er der en decideret negativ atmosfære omkring måltiderne, og det er et udtryk for *utilstrækkelig* kvalitet. En negativ atmosfære opleves fx, hvis der er lange perioder med ventetid, hvis der lægges vægt på gode manerer og opførsel på en måde, hvor børn fx straffes, hvis ikke de opfører sig ordentligt ved bordet, eller hvis der føres samtaler med børn, hvori børnene afkræves svar på en ubehagelig måde.

Mange børnehaver følger ikke kriterierne for god hygiejne grundigt

Som nævnt i underafsnittet *Forklaringer og forbehold* i afsnit 12.1 består kriterierne for god hygiejne i ECERS-3 af tre procedurer: vask eller sterilisering af overflader, hvorpå der spises, god håndhygiejne før og efter et måltid og servering af ikke-forurenede fødevarer.

5 % af børnehaverne overholder de gældende hygiejnemæssige kriterier svarende til *fremragende* kvalitet ifølge ECERS-3. Samtidig gør 34 % af børnehaverne kun *nogle* forsøg på at følge de hygiejnemæssige kriterier korrekt, hvilket er et ECERS-3-kriterie for *tilstrækkelig* kvalitet. Fx bliver hænder ikke vasket lige så grundigt, som vejledninger for god håndhygiejne foreskriver.

I godt 1 ud af 4 børnehaver (28 %) er fokus på opfyldelse af de hygiejnemæssige kriterier så lille, at der stort set ikke gøres forsøg på at opfylde dem. Det kommer fx til udtryk, hvis indsatsen for at opfylde de tre ovenstående kriterier er begrænset i 2 ud af 3 tilfælde. Er det tilfældet, er det ikke muligt for børnehaverne at opnå en score højere end 1 (*utilstrækkelig* kvalitet).

Måltiderne serveres på passende tidspunkter i næsten alle børnehaver

I 1 ud af 3 børnehaver (34 %) serveres måltiderne efter en tidsplan, som er passende for børnene. Det er et kriterie for *tilstrækkelig* kvalitet. I yderligere knap 2 ud af 3 børnehaver (62 %) er der desuden plads til fleksibilitet i tidsplanen, hvilket er et udtryk for *god* kvalitet. En tidsplan er passende for børn, hvis de tilbydes mad i intervaller, som er kortere end tre timer, medmindre børnene sover eller lige har spist inden en sen aflevering. Desuden skal børnene tilbydes vand eller selv have adgang til vand, hvis de er tørstige. En fleksibel tidsplan indebærer, at det er tilladt for børn, som er færdige med et måltid, at rejse sig, at planen for mellemmåltider tillader børnene selv at vælge, hvad de vil spise, eller at børn, der bliver afleveret sent, stadig tilbydes morgenmad.

12.3.2 Toiletbesøg og bleskift (score 2,6)

Hvad dækker undertemaet 'Toiletbesøg og bleskift' over ifølge ECERS-3?

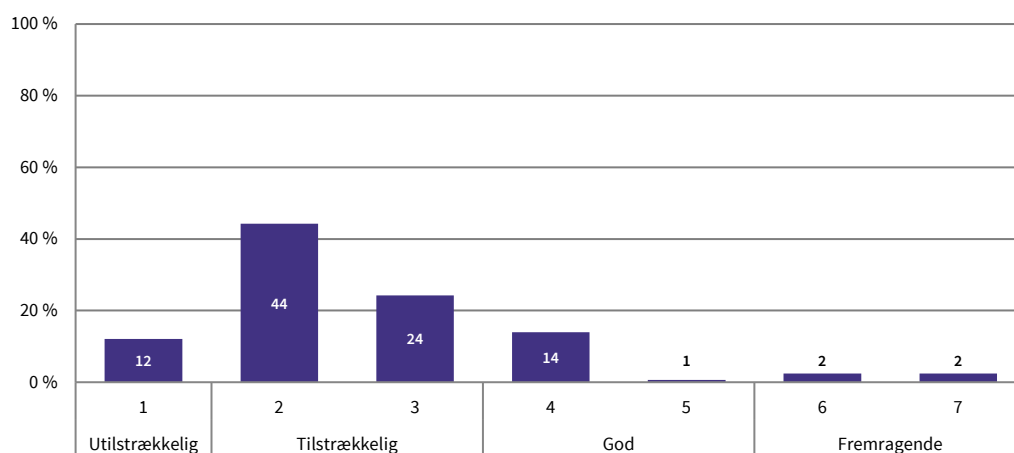
Undertemaet 'Toiletbesøg og bleskift' handler om hygiejne i forbindelse med de to rutinesituationer: bleskift og toiletbesøg. Det vil sige, hvorvidt børnenes behov er dækket, og om personalet superviserer, vejleder og interagerer med børnene i situationerne. Det vurderes blandt andet, om der er styr på procedurer for god hygiejne ved bleskift og toiletbesøg, fx håndvask, rengøring af pusleområder, vejledning af børn, etc. Derudover vurderes det, om der er fleksibilitet, i forhold til hvornår børnene kan benytte toiletter, og at personalet fører et passende tilsyn med børnenes toiletbesøg samt interagerer positivt med børnene undervejs (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Toiletbesøg og bleskift'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Toiletbesøg og bleskift' 2,6. Godt 1 ud af 10 børnehavers (12 %) håndtering af bleskift og toiletbesøg er af *utilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 12.5. Cirka 2 ud af 3 børnehavers (68 %) håndtering er af *tilstrækkelig* kvalitet, mens de resterende børnehaver opnår en score, som svarer til *god* eller *fremragende* kvalitet.

FIGUR 12.5

Toiletbesøg og bleskift – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Grundlæggende kriterier til god hygiejne overholdes ikke til fulde i de fleste børnehaver

Hver tiende børnehave (10 %) gør meget for at overholde procedurer for god hygiejne, og 7 % overholder dem stort set hele tiden. Det er udtryk for hhv. *god* og *fremragende* kvalitet. I knap en tredjedel af børnehaverne (64 %) er der imidlertid mange mangler i de gennemførte procedurer, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet.

Kriterierne for god hygiejne i ECERS-3 rummer god håndhygiejne, at skylle ud i toiletet, at adskille bleskift eller toiletvaske fra vaske, som anvendes til andre formål (fx madlavning), og at disse vaske desinficeres. Der er desuden fokus på, hvorvidt ting der er spildt på toiletter og bleskiftområder, tørres op, og om bleskifteområderne holdes rene og desinficerede.

De grundlæggende krav til hygiejne i forbindelse med toiletbesøg og bleskift overholdes generelt i 16 % af børnehaverne, hvilket er et udtryk for *god* kvalitet.

Tilsyn og vejledning med børnenes toiletbesøg mangler i mange børnehaver

I blot 1 ud af 4 børnehaver (25 %) er vejledningen af børnenes toiletbesøg behagelig og i stand til at sikre, at børnene udfører procedurer for håndvask og andre selvhjulpne færdigheder godt nok. Det er udtryk for *god* kvalitet.

I godt halvdelen af børnehaverne (53 %) fører det pædagogiske personale tilsyn med børnenes toiletbesøg, hvilket er udtryk for *tilstrækkelig* kvalitet. De kan således høre eller tale med børnene og holde opsyn med, hvorvidt børnene tørrer sig eller vasker hænder. Der er imidlertid ofte mangler i selve gennemførelsen af procedurene for god hygiejne. Samtidig ses det, at personalet i 45 % af børnehaverne er lydhøre over for børnenes individuelle behov i forhold til toiletbesøg, fx ved at minde børn, som har behov for det, om at gå på toiletet, hvilket er udtryk for *fremragende* kvalitet. I 8 % af børnehaverne har personalet for lidt eller ingen opmærksomhed rettet mod børn, som går på toiletet.

12.3.3 Sundhedsprocedurer (score 2,8)

Hvad dækker undertemaet 'Sundhedsprocedurer' over ifølge ECERS-3?

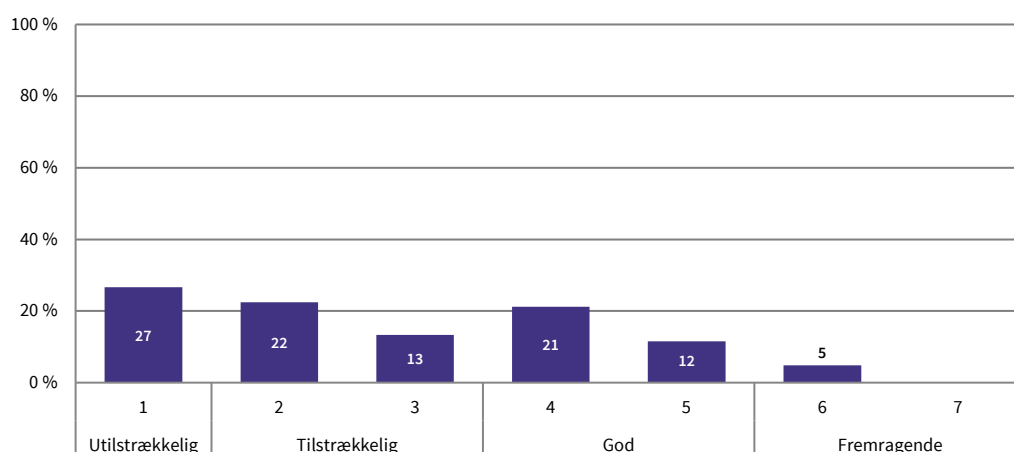
Undertemaet 'Sundhedsprocedurer' handler om sundhed i børnehaverne, særligt i forhold til hygiejne og til at forhindre smitte mellem børnene. Her ses blandt andet på, om de korrekte sundhedsprocedurer følges (håndhygiejnen er god, der tørres snot fra næser m.m.), at det pædagogiske personale er gode rollemodeller for børnene i forhold til god sundhedspraksis (spiser sund mad foran børnene, spiser og drikker siddende, er entusiastiske omkring fysisk aktivitet etc.), og at børnene vejledes med påmindelser om og illustrationer af, hvordan man overholder de forskellige procedurer (Harms et al., 2015).

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Sundhedsprocedurer'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Sundhedsprocedurer' 2,8. Scorene fordeler sig nogenlunde jævnt mellem 1 og 5. Lidt mere end hver tredje børnehave (35 %) overholder sundhedsprocedurer på en måde, som er af *tilstrækkelig* kvalitet, mens en tredjedel af børnehaverne (33 %) vurderes til at være af *god* kvalitet, jf. figur 12.6. Godt hver fjerde børnehaves (27 %) overholdelse af sundhedsprocedurer er af *utilstrækkelig* kvalitet.

FIGUR 12.6

Sundhedsprocedurer – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Flertallet af børnehaverne hjælper ikke i tilstrækkelig grad børnene med god hygiejnepraksis

I 1 ud af 4 børnehaver (25 %) guider det pædagogiske personale de børn, som har behov for hjælp, til at holde en god og korrekt hygiejnepraksis. Børn, der er i stand til selv at gennemføre hygiejne, opmuntres fx til selv at vaske hænder. Det er dog blot i 4 % af børnehaverne, at der som påkrævet konstant anvendes korrekte hygiejneprocedurer med få undtagelser. Begge er kriterier for *fremragende* kvalitet.

I knap 1 ud af 3 børnehaver (30 %) hjælper personalet som regel børnene med at gennemføre deres hygiejnepraksis korrekt. Det indebærer fx håndvask ved ankomsten til børnehaven eller på andre relevante og nødvendige tidspunkter. Det er et udtryk for *god* kvalitet. I lidt over halvdelen af

børnehaverne (55 %) gøres der imidlertid blot *nogle* forsøg på at få børnene til at blive opmærksomme på god sundhedspraksis, fx at de bør vaske eller afspritte deres hænder, hvilket er et kriterie for *tilstrækkelig* kvalitet.

Flertallet af det pædagogiske personale er gode rollemodeller for børnene

Blandt det pædagogiske personale i de kommunale børnehaver er det 2 ud af 3 (66 %), der generelt er gode rollemodeller for sundhedspraksis over for børnene. Det er udtryk for god kvalitet og kommer blandt andet til udtryk ved, at personalet spiser sund mad foran børnene, at de sidder ned, når de spiser eller drikker, er begejstrede for fysisk aktivitet, og at de vasker hænder på de rigtige tidspunkter.

12.3.4 Sikkerhedspraksis (score 2,5)

Hvad dækker undertemaet 'Sikkerhedspraksis' over ifølge ECERS-3?

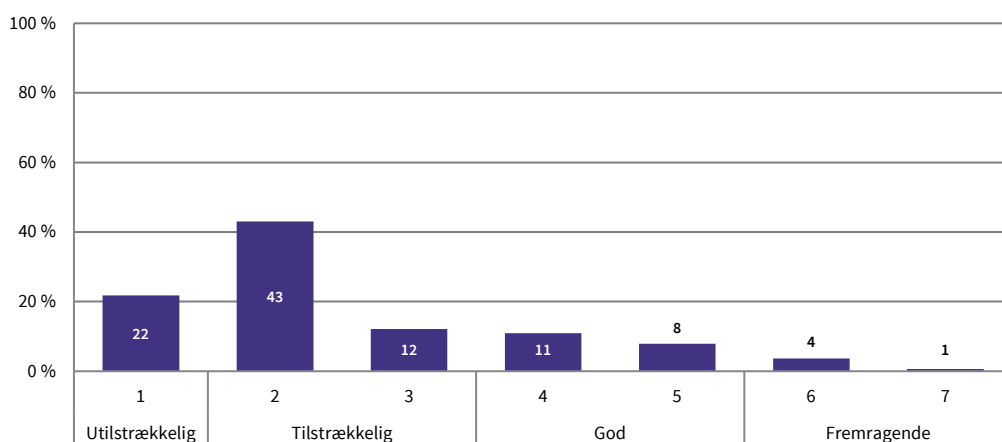
Undertemaet 'Sikkerhedspraksis' omhandler, hvorvidt der tages højde for børnenes fysiske sikkerhed i børnehaven – både inde og ude. Det vil sige, om der på et lavpraktisk plan er sikkerhedsfarer til stede, men også hvorvidt og hvordan personalet formår at vejlede børnene og holde opsyn med dem. De kriterier, der undersøges nærmere i dette undertema, er blandt andet, om der er markante sikkerhedsfarer til stede, om det pædagogiske personale har fordelte ansvarsområder, men samtidig er opmærksomme på hele legeområdet, og om personalet vejleder børnene ud fra en vurdering af det enkelte barn (fx er mere opmærksomme på impulsive børn, benytter mere tid til vejledning af mere farligt udstyr etc.) (Harms et al., 2015). For en uddybende beskrivelse af, hvad en markant sikkerhedsfare er i ECERS-3, læs underafsnittet *Forklaringer og forbehold* i afsnit 12.1.

Sådan scorer kommunale børnehaver overordnet på 'Sikkerhedspraksis'

Samlet set er gennemsnitsscoren på undertemaet 'Sikkerhedspraksis' 2,5. Mere end halvdelen af alle børnehavernes (55 %) sikkerhedspraksis er af *tilstrækkelig* kvalitet, jf. figur 12.7. Godt hver femte børnehaves (22 %) sikkerhedspraksis er af *utilstrækkelig* kvalitet, mens de øvrige børnehaver fordeler sig på enten *god* eller *fremragende* kvalitet. Nedenfor ser vi nærmere på, hvorfor scoren fordeler sig, som den gør.

FIGUR 12.7

Sikkerhedspraksis – sådan fordeler scorerne sig, procent

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Procenterne i figuren summerer ikke til 100 grundet afrunding.

Der er flere alvorlige sikkerhedsfarer til stede i 4 ud af 5 kommunale børnehaver

Som nævnt i underafsnittet *Forklaringer og forbehold* i afsnit 12.1 bestemmes det, hvorvidt en fare er alvorlig, ud fra en vurdering af risikoen for, at der sker et uheld, og ud fra hvor stor skaden i tilfælde af et uheld vil være. Eksempler på forskelle mellem store og mindre farer kan også ses i underafsnittet om *Forklaringer og forbehold*.

I 4 ud af 5 børnehaver (81 %) er der flere end to alvorlige sikkerhedsfarer til stede enten inde eller ude. Tilsyneladende befinder de fleste farer sig særligt udendørs, idet knap 2/3 af børnehaverne, hvor flere end to alvorlige sikkerhedsfarer er til stede (62 %), har flere end tre alvorlige farer med høj risiko placeret udendørs. Omvendt er det blot 5 % af disse børnehaver, som har flere end tre alvorlige farer med høj risiko placeret indendørs. Begge kriterier er nødvendige at overholde, for at børnehaverne kan blive vurderet til at have sikkerhedspraksis af *tilstrækkelig* kvalitet.

I 4 ud af 10 børnehaver forudser og forhindrer personalet i tilstrækkelig grad på forhånd problemer med sikkerheden

I knap 4 ud af 10 børnehaver (38 %) er personalet i stand til at forudse mulige ulykker ved fx at fjerne legetøj fra faldzoner, lukke låger og døre efter behov, feje sand væk fra steder, hvor der løbes, eller tørre spildte ting op, som kan gøre gulvet glat. Det er udtryk for *god* kvalitet. I ECERS-3 understreges det, at det er umuligt for det pædagogiske personale at fjerne alt, som potentielt kan udgøre en sikkerhedsrisiko for børnene. I udsagnet lægges der derfor vægt på, at man fjerner ting, som med en vis sandsynlighed kan forårsage alvorlige faresituationer.

I knap 2 ud af 3 børnehaver (62 %) foregår der noget vejledning af børnene med henblik på at forhindre ulykker – både ude og inde. Det er et kriterie for *tilstrækkelig* kvalitet og kommer blandt andet til udtryk, hvis personalet aktivt forhindrer indlysende farlig adfærd, hvis de er til stede i det samme område som børnene og kan se og høre dem, eller hvis personalet er i stand til at tage hensyn til børnenes alder og færdigheder i forhold til de aktiviteter, de udfører.

Appendiks A – Litteraturliste

- Aboud, F. E., & Hossain, K. (2010). The impact of preprimary school on primary school achievement in Bangladesh. *Early Childhood Research Quarterly*, 26, 237-246.
- Barnett, W. S., Tarr J. E., Lamy, C. E., & Frede, E. C. (2001). *Fragile Lives, Shattered Dreams: A Report on Implementation of Preschool Education in New Jersey's Abbott Districts*. Rutgers University: Center for Early Education Research.
- Bull, R., Yao, S-Y., & Ng, E. L. (2017). Assessing Quality of Kindergarten Classrooms in Singapore: Psychometric Properties of the Early Childhood Environment Rating Scale – Revised. *International Journal of Early Childhood*, 49, 1-20.
- Børne- og Socialministeriet (2018). *Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold*. Lokaliseret januar 2020 på: <https://emu.dk/dagtilbud/forskning-og-viden/den-styrkede-paedagogiske-laereplan-rammer-og-indhold>
- Børne- og Undervisningsministeriet (2019). *Dagtilbudsportalen*. Lokaliseret februar 2019 på: <https://www.uddannelsesstatistik.dk>.
- Cassidy, D. J., Hestenes, L. L., Hegde, A., Hestenes, S., & Mims, S. (2005). Measurement of quality in preschool child care classrooms: An exploratory and confirmatory factor analysis of the Early Childhood Environment Rating Scale – Revised. *Early Childhood Research Quarterly*, 20, 345-360.
- Clifford, R. M., Reszka, S. S., & Rossbach, H-G. (2010). *Reliability and Validity of the Early Childhood Environment Rating Scale*. Chapel Hill: FPG Child Development Institute. Lokaliseret 11. januar 2020 på: <https://ers.fpg.unc.edu/sites/ers.fpg.unc.edu/files/ReliabilityEcers.pdf>.
- Clifford, R. M., Yazejian, N., Cryer, D., & Harms, T. (2020). Forty years of measuring quality with the Environment Rating Scales. *Early Childhood Research Quarterly*, 51, 164-166.
- Early, D. M, Sideris, J., Neitzel, J., LaForett, D. R., & Nehler, C. G. (2018). Factor structure and validity of the Early Childhood Environment Rating Scale – Third Edition (ECERS-3). *Early Childhood Research Quarterly*, 44 (3), 242-256.
- Ejbye-Ernst, N., Stokholm, D., & Lassen, B. (2018). *Natur i danske dagtilbud 2018 – Foreløbigt notat om kortlægning af omfanget og prioriteringer af naturbesøg og udetid i danske vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner*. Lokaliseret 11. januar 2020 på <https://centerforboernogatur.dk/dokumenter/projekter-kom-med-ud-notat.pdf>.

EVA (2016). *Overblik over kommunernes brug af redskaber til vurdering, dokumentation og evaluering*. København: Danmarks Evalueringsinstitut. Lokaliseret 11. januar 2020 på: <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/overblik-kommunernes-brug-redskaber-vurdering-dokumentation-evaluering>.

EVA (2017). *Kvalitet i dagtilbud: Pointer fra forskning*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA (2018). *Måleredskaber i dagtilbud: Håndbog i vurdering og udvælgelse af måleredskaber*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

Fujimoto, K. A., Gordon, R. A., Peng, F., & Hofer, K. G. (2018). Examining the Category Functioning of the ECERS-R Across Eight Data Sets. *AERA Open*, 4 (1), 1-16.

Glavind, P., & Pade, S. (2015). *Daginstitutionernes hverdag 2015*. FOA – Fag og Arbejde & Bureau 2000.

Gordon, R. A., Fujimoto, K., Kaestner, R., Korenman, S., & Abner, K. (2013). An assessment of the validity of the ECERS-R with implications for assessments of child care quality and its relation to child development. *Developmental Psychology*, 49, 146-160.

Gordon, R. A., Hofer, K. G., Fujimoto, K. A., Risk, N., Kaestner, R., & Korenman, S. (2015). Identifying High-Quality Preschool Programs: New Evidence on the Validity of the Early Childhood Environment Rating Scale-Revised (ECERS-R) in Relation to School Readiness Goals. *Early Education and Development*, 26 (8), 1086-1110.

Hansen, C. R., Ivanouw, J., Karpatschof, B., & Mortensen, E. L. (2004). *Introduktion til psykometriske begreber – vejledning vedrørende krav til konstruktion af erhvervstest*. Dansk Psykolog Forening, København.

Harms, T., Clifford, R. M., & Cryer, D. (2015). *ECERS-3. Børnemiljøvurderingsskala til børnehaver: The Early Childhood Environment Rating Scale®, Third Edition*. Virum: Hogrefe Psykologisk Forlag.

Herrera, M. O., Mathiesen, M. E., Merino, J. M., & Recart, I. (2005). Learning contexts for young children in Chile: process quality assessment in preschool centres. *International Journal of Early Years Education*, 13 (1), 13-27.

Hestenes, L. L., Rucker, L., Wang, Y. C., Mims, S. U., Hestenes, S. E., & Cassidy, D. J. (2019). A Comparison of the ECERS-R and ECERS-3: Different Aspects of Quality? *Early Education and Development*, 30 (4), 496-510.

Hofer, K. G. (2010). How Measurement Characteristics Can Affect ECERS-R Scores and Program Funding. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 11 (2), 175–191.

Mayer, D., & Beckh, K. (2016). Examining the validity of the ECERS-R: Results from the German National Study of Child Care in Early Childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 36, 415-426.

Medom, C., & Næsby, T. (2019). Evaluering af læringsmiljøer i dagtilbud. ECERS-3 og den styrkede pædagogiske læreplan. *CEPRA-Striben*, (25), 12-23.

Montes, G., Weber, M. R., Infurna, C., Van Wagner, G., Zimmer, A., & Hightower, A. D. (2018). Factor structure of the ECERS-3 in an urban setting: an independent, brief report. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26 (6), 972-984.

Næsby, T., Holm, H. T., Medom, C., Pedersen, B. S., Skytte, K. B., Agerbæk, E., ... Poulsen, L-L. (2019). *Kvalitetsvurdering i dagtilbud med Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3)*: Forskningsrapport for Favrskov Kommune 2019.

Næsby, T., & Medom, C. (2019). *Evaluering af læringsmiljøer: ECERS-3 og den styrkede pædagogiske læreplan*: Working Paper. "Lokaliseret 2019 på: www.ucviden.dk".

Rentzou, K. (2017). Using rating scales to evaluate quality early childhood education and care: reliability issues. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25 (5), 667-681.

Sideris, J., Early, D., & Neitzel, J. (2017). *Large-Scale Psychometric Assessment of the ECERS-3*. Presentation at the 19th ECERS Network Meeting, Seville. April 10th. (UP).

Sundhedsstyrelsen (2019). *Håndbog om hygiejne og miljø i dagtilbud*. København: Sundhedsstyrelsen.

Sylva, K., Siraj-Blatchford, I., Taggart, B., Sammons, P., Melhuish, E., Elliot, K., Totsika, V.. (2006). Capturing quality in early childhood through environmental rating scales. *Early Childhood Research Quarterly* 21, s. 76 – 92.

Taggart, B., Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., & Siraj, I. (2015). *The Effective Pre-school, Primary and Secondary Education Project, EPPSE 3-16+: How pre-school influences children and young people's attainment and developmental outcomes over time*. Research Brief. UK gov.: Department for Education

Appendiks B – Undersøgelsens design

Undersøgelsens udvælgelsesstrategi er tilrettelagt med afsæt i datastrukturen og med hensyn til statistisk præcision, omkostninger og datatilgængelighed. Dette appendikskapitel har til formål at formidle de argumenter og overvejelser, som ligger til grund for valg af design, samt en vurdering af de indsamlede datas repræsentativitet.

Beskrivelse af datastrukturen

De data, som indsamles i undersøgelsen, varierer på forskellige organisatoriske niveauer. Dette kapitel skitserer kort disse niveauer, da de har betydning for både sampling og analysedesign.

Nationalt niveau

Først og fremmest ønskede vi at udtale os om det nationale gennemsnit i kvalitetsmålingerne og variation omkring det nationale gennemsnit. Den population, vi ønskede at generalisere målingerne til, er samtlige kommunale daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år i Danmark.

Institutions- og stueniveau

Ud over det nationale gennemsnit interesserede vi os også for, hvor meget målingerne varierer på forskellige niveauer. ECERS-målingerne udføres på stueniveau, men da hver stue er en del af en institution, havde vi mulighed for at opdele variansen på hhv. institutions- og stueniveau. Vi ønskede med andre ord at belyse, hvor stor en del af variansen der skyldes forhold, som kun varierer mellem institutioner, og hvor stor en del af variansen som kan forklares ved variation inden for institutionerne (dvs. mellem stuer).

I undersøgelsen indsamles desuden informationer om institutionernes organisering, ansatte og børn (fx børns alder og forældrebaggrund, personalets uddannelse og anciennitet mv.). Det giver mulighed for at belyse sammenhængen mellem strukturelle forhold og den observerede læringsmiljøkvalitet.

Individniveau

EVA ønskede at få oplyst CPR-numre på børn og pædagogisk personale, da vi med disse oplysninger kan få adgang til registre via Danmarks Statistiks (DST) forskningsordning, der er relevante for de analyser, EVA vil udføre i forbindelse med undersøgelsen.

For at kunne undersøge sammenhængen mellem læringsmiljøkvaliteten og den strukturelle kvalitet samt betydningen af disse kvalitetsforhold for børnenes videre skolegang er det nødvendigt at indsamle CPR-numre, så de pågældende børn kan følges videre i skolesystemet via DST's register-

data. Registrering ved CPR-numre er den eneste metode, der kan sikre muligheden for at følge børnene med henblik på at undersøge, om der er sammenhæng mellem, hvordan børnene klarer sig i skolen, og hvad der kendetegner det dagtilbud, de har gået i.

Registerdata (dagtilbudsregisteret) gør det muligt at knytte personale og børn til samme institution, og dermed kan der kontrolleres for den tidsperiode, hvor børn og personale har været i samme institution. Oplysninger om CPR-numre på indskrevne børn og på ansat pædagogisk personale er den eneste mulighed for at følge, i hvor stort omfang de to grupper følges ad, efter observationen af læringsmiljøkvaliteten er foretaget. Det er væsentligt, da vi arbejder ud fra en hypotese om, at det forhold har betydning for, hvorledes det pædagogiske læringsmiljø påvirker børnenes trivsel og senere udvikling i skolen (ved fx nationale tests, trivselsundersøgelser og alder for skolestart).

I undersøgelsen indhentes CPR-numre på samtlige deltagende medarbejdere og børn i alle udtrukne daginstitutioner. Formålet er at undersøge, om børn og pædagogisk personale tilknyttet de stuer, der foretages observationer på, adskiller sig fra resten af institutionen.

Når CPR-numre på pædagogisk personale kobles til registerdata, bliver det muligt at undersøge bl.a. det pædagogiske personales uddannelsesforhold, anciennitet på arbejdsmarkedet og tidligere ansættelser inden for det pædagogiske område. Dette er oplysninger, der hver især udgør væsentlige strukturelle kvalitetsparametre i undersøgelsen.

Centrale krav til undersøgelsens design

Sampling- og analysestrategien skal tage højde for en række forskelligartede hensyn. De tre vigtigste uddybes nedenfor:

1. Statistisk præcision: Stikprøven skal give et så præcist som muligt estimat for den nationale gennemsnitskvalitet. Samtidig skal designet give os mulighed for at udtale os kvalificeret om variationen mellem institutioner og inden for institutionernes stuer.
2. Datatilgængelighed: Designet er underlagt de muligheder, der er for at udtrække en stikprøve af kommunale daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år. Børne- og Undervisningsministeriets Dagtilbudsportal (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019) indeholder den eneste samlede oversigt over landets kommunale daginstitutioner. DST's registerdata kan ikke for år 2019 koble børn og personale til deres respektive daginstitutioner, idet der ikke eksisterer et daginstitutionregister. Det er derfor nødvendigt at indhente informationer om børn og personale.
3. Omkostninger: Undersøgelsen og dataindsamlingsprocessen tilrettelægges under hensyn til omkostningsminimering.

Udvælgelse og stikprøvestørrelse

I dette afsnit kortlægges, hvilke beslutninger der er truffet om undersøgelsens design, og hvilket grundlag de er truffet på. I første del argumenterer vi for to målinger pr. institution frem for en, og i anden del for en stikprøvestørrelse på 90 institutioner med afsæt i usikkerhedsberegninger. Hertil fremlægger vi de antagelser, beregningerne beror på.

To observationer pr. institution

I undersøgelsen foretages der to ECERS-3-observationer pr. institution, dvs. observationer på to stuer. Det muliggør en variansanalyse af forskelle i kvalitet mellem og inden for institutionerne. De to stuer udvælges tilfældigt for at sikre repræsentativitet.

Der var på tidspunktet for design af undersøgelsen grund til at antage, at to målinger pr. institution var tilstrækkeligt til at afdække varians mellem stuer, da beregninger med afsæt i eksisterende viden viser, at danske daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år i gennemsnit har mellem to og tre stuer⁷.

Stikprøvestørrelse og usikkerhedsberegninger

Stikprøven er udtrukket på baggrund af listen over landets daginstitutioner, som den så ud i februar 2019 på Børne- og Undervisningsministeriets Dagtilbudsportal (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019). Vi udtrak en stikprøve på 91 kommunale daginstitutioner, hvoraf de 88 har deltaget i undersøgelsen. Størrelsen på stikprøven er fastlagt ud fra en afvejning mellem usikkerhedsberegninger og marginale omkostninger.

Beregning af stikprøvestørrelse og usikkerhed: antagelser og tilgang

Den optimale stikprøvestørrelse afhænger af, hvor stor en usikkerhed vi vil acceptere på vores estimer. Usikkerheden på estimerne afhænger af, hvor meget målingerne varierer fra gennemsnittet (standardafvigelsen), og hvor meget målinger inden for den samme institution korrelerer med hinanden (intraklasse-korrelationen, ICC).

Standardafvigelsen er den gennemsnitlige afvigelse fra gennemsnittet. Den er et samlet mål for variationen og indeholder altså både den variation, som findes mellem institutioner og mellem stuer inden for samme institution. Tidligere studier fra andre lande, der har udført ECERS-observationer, viser standardafvigelser på mellem 0,3 og 1,06 (Barnett, Tarr, Lamy, & Frede, 2001; Early, Sideris, Neitzel, LaForett, & Nehler, 2018). Vi antager en høj standardafvigelse på 2,0 for på den måde at være på den sikre side.

ICC måler forskellen eller ligheden mellem målinger foretaget inden for samme institution. Hvis ICC er høj, betyder det, at stueres kvalitetsmålinger ligner hinanden meget. Det vil sige, at man ikke får meget ny information ved at fortage observationer på en ekstra stue. Hvis ICC generelt er høj i danske institutioner, er det ikke nødvendigt at foretage så mange observationer pr. institution for at få et retvisende billede af institutionens kvalitet. Omvendt skal der i så fald bruges flere målinger fra forskellige institutioner for at skabe et retvisende nationalt estimat. Vi antager her, at ICC er relativt lav på baggrund af erfaringer fra andre ECERS-undersøgelser i dansk kontekst.

Usikkerheden ved forskellige stikprøvestørrelser er udregnet ved statistikprogrammet Stata's powerberegningsmodul. I beregningerne varieres stikprøvestørrelse, standardafvigelse og ICC for at give indblik i variationens størrelse. Antallet af observationer pr. institution holdes konstant på 2, ligesom signifikansniveauet er sat til 0,05.

⁷ Udregningerne er foretaget på dagtilbudsregisterdata fra Danmark Statistik. Data fra 2017 indeholder opgørelser over antal indskrevne børn i kommunale og selvejende institutioner i 70 kommuner. Beregninger viser, at der i gennemsnit er 50 børn pr. institution. Glavind & Pade (2015) finder desuden, at den gennemsnitlige stuestørrelse i danske børnehaver er 21,5 børn. Kombinerer vi de to datakilder, fås et gennemsnit på 2,34 stuer pr. institution.

Usikkerhed ved 90 institutioner

Usikkerhedsberegningerne viser, at vi med en stikprøve på 90 institutioner kan forvente en usikkerhed på +/- 0,44, når vi antager høj standardafvigelse (2,0) og lav ICC (0,1). Det betyder fx, at det nationale gennemsnit med 95 % sikkerhed befinder sig mellem 3,06 og 3,94, hvis der måles et gennemsnit på 3,5. Beregningerne fremgår af nedenstående tabel B.1:

TABEL B.1

Usikkerhedsberegninger

90 institutioner, observationer på 2 stuer	ICC=0,1 (lavest)	ICC=0,5	ICC=0,9 (højest)
Std. afvigelse = 0,5	+/- 0,11	+/- 0,13	+/- 0,14
Std. afvigelse = 1,0	+/- 0,22	+/- 0,26	+/- 0,29
Std. afvigelse = 1,5	+/- 0,33	+/- 0,38	+/- 0,43
Std. afvigelse = 2,0	+/- 0,44	+/- 0,51	+/- 0,58

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Skemaet viser, hvor stor usikkerheden på målingen er ved forskellige niveauer af intraklasse-korrelation og standardafvigelser i de indsamlede data.

Beregningerne viser, at den marginale fordel ved at tilføje flere institutioner falder med antallet af institutioner. Hvis man øger stikprøvestørrelsen fra 50 til 70, reducerer man usikkerheden med 0,09, hvis man øger fra 70 til 90, reducerer man usikkerheden med 0,06, og øger man stikprøven fra 90 til 110, reducerer man usikkerheden med 0,04 (ved en standardafvigelse på 2,0 og ICC på 0,1, jf. tabel B.1 ovenfor). Vi vælger at udtrække 91 institutioner, da de marginale omkostninger ved ekstra institutioner er høje, og de marginale fordele efter 91 institutioner er forholdsvis lave. På grund af afrundinger under stratificering af stikprøven ender den endelige stikprøve på 91 institutioner.

Tabel B.2 viser, hvordan den beregnede usikkerhed ser ud, når vi bruger den faktiske standardafvigelse og intraklasse-korrelation (ICC), som er resultatet af dataindsamlingen. Det ses af tabellen, at den overordnede usikkerhed på målingsresultaterne er på +/- 0,21 score på ECERS-3-skalaen. For de enkelte temaer spænder usikkerheden fra +/- 0,13 til +/- 0,36. Over hele linjen kan vi altså konkludere, at der ikke er stor usikkerhed forbundet med de resultater, som vi fremlægger i rapporten.

TABEL B.2

Beregnet usikkerhed fordelt på temaer

	Standardafvigelse	ICC	Usikkerhed
Overordnet	0,83	0,39	+/- 0,21
Plads og indretning	0,85	0,39	+/- 0,21
Rutiner for personlig pleje	0,92	0,42	+/- 0,23
Sprog og literacy	1,02	0,22	+/- 0,24
Læringsaktiviteter	0,55	0,29	+/- 0,13
Interaktion	1,43	0,46	+/- 0,36
Organisationsstruktur	1,45	0,30	+/- 0,35

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: Tabellen viser resultaterne af en beregning foretaget i Stata's powerberegningsmodul med de kendte standardafvigelser og intraklasse-korrelationer.

Frafald

Der har været et lille frafald i undersøgelsen, idet tre af de udtrukne institutioner er udgået af undersøgelsen. Den ene udgik, fordi institutionen ved nærmere kontakt viste sig ikke at være et kommunalt dagtilbud, der opererer under dagtilbudsloven. De to andre institutioner udgik, fordi der var helt særlige omstændigheder i børnegruppen, som udelukkede observationer. Dermed består det endelige datasæt af observationer udført i 88 institutioner, hvilket svarer til, at 97 % af de udtrukne institutioner har deltaget i undersøgelsen. I 11 af de 88 institutioner er der udført observationer på én stue, da der kun var en stue at observere på. I de resterende 77 institutioner er der foretaget observationer på to stuer. Der er dermed i alt udført 165 observationer i 88 institutioner i 56 kommuner. Dermed lever stikprøven op til de krav, som vi på forhånd havde sat for at opnå repræsentativitet.

Stratificering af stikprøven

Stikprøven er udtrukket ved stratificeret tilfældig udvælgelse. På grund af afrundinger i stratificeringen er der udtrukket 91 institutioner i stedet for 90. Vi valgte at stratificere stikprøven på regions- og kommunistørrelse, da vi ønskede en stikprøve med et bredt udsnit af landets kommuner. Forud for valget om at stratificere udtrak vi tre teststikprøver ved simpel tilfældig udtrækning. Teststikprøverne viste en overvægt af institutioner i store kommuner og i Jylland. Desuden kom de udtrukne institutioner fra et sted mellem 21 og 23 forskellige kommuner. Ved at stratificere stikprøven på kommunistørrelse og region endte vi i stedet med en stikprøve med institutioner fra 56 forskellige kommuner repræsentativt fordelt over landets regioner og kommunistørrelse.

Kommunale daginstitutioner for børn i alderen 3-5 år fordeler sig regionalt og kommunalt som vist i tabel B.3 nedenfor. Kommunistørrelsen er bestemt ud fra befolkningsantallet i kommunerne i 2018. Kommunerne er på baggrund af befolkningsantallet inddelt i fire grupper.

TABEL B.3

Geografisk placering af kommunale daginstitutioner for 3-5-årige

Kommunestørrelse	Hovedstaden	Midtjylland	Nordjylland	Sjælland	Syddanmark	Total
Færre end 25.000 indbyggere	11 %	4 %	2 %	6 %	3 %	6 %
25.001-50.000 indbyggere	36 %	20 %	38 %	39 %	22 %	30 %
50.001-75.000 indbyggere	23 %	14 %	17 %	22 %	31 %	21 %
Flere end 75.000 indbyggere	31 %	63 %	43 %	33 %	44 %	43 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik.

På baggrund af tallene i ovenstående tabel er sandsynligheden for, at en institution befinder sig i hver af de 20 strata, udregnet. Sandsynlighederne er herefter brugt til at udregne, hvor mange institutioner der skal udtrækkes til stikprøven fra hver strata. Af tabel B.4 ses det, at 43 % af de udtrukne institutioner kommer fra en stor kommune med flere end 75.000 indbyggere, 22 % er beliggende i en kommune med 50.001-75.000 indbyggere, mens 29 % af institutionerne er beliggende i en kommune med 25.001-50.000 indbyggere, og endelig ligger 7 % af de udtrukne institutioner i små kommuner med færre end 25.000 indbyggere. Institutionerne er udtrukket tilfældigt fra hver strata.

TABEL B.4

Geografisk placering af stikprøvens kommunale daginstitutioner

Kommunestørrelse	Hovedstaden	Midtjylland	Nordjylland	Sjælland	Syddanmark	Total
Færre end 25.000 indbyggere	12 %	5 %	0 %	8 %	5 %	7 %
25.001-50.000 indbyggere	35 %	18 %	36 %	38 %	21 %	29 %
50.001-75.000 indbyggere	23 %	14 %	18 %	23 %	32 %	22 %
Flere end 75.000 indbyggere	31 %	64 %	45 %	31 %	42 %	43 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik.

Appendiks C – Repræsentativitetsanalyse

I dette appendikskapitel sammenligner vi børnene, deres forældre og personalet i henholdsvis de børnehavestuer, som er blevet observeret og i samtlige andre kommunale daginstitutioner i Danmark. Det gør vi for at se, hvorvidt de børnehaver der indgår i undersøgelsen udgør et repræsentativt udsnit af kommunale børnehaver i hele Danmark. Forskellene mellem børnene er små, men signifikante, mens forskellene mellem forældre og personale langt overvejende ikke er signifikante.

Repræsentativitet beregnet for børnehavebørnene

Undersøgelsens design er valgt for at sikre en repræsentativ stikprøve. Med en repræsentativitetsanalyse kan vi undersøge, om det er lykkedes at udvælge en stikprøve af kommunale børnehaver, hvori børn og personale er sammenlignelige med børn og personale i samtlige kommunale børnehaver i Danmark.

Tabel C.1 viser forskellen mellem de børn, der var til stede under observationerne på de 165 børnehavestuer, og de børn i alderen 3-5 år, der er indskrevet i samtlige kommunale daginstitutioner i Danmark. Tabellen viser, at der på de observerede børnehavestuer var 50,9 % drenge til stede, mens der generelt er indskrevet 51,8 % drenge i alderen 3-5 år i landets kommunale daginstitutioner. Denne forskel er ikke signifikant. Tabellen viser derudover, at der er en signifikant forskel på andelen af børn med etnisk dansk baggrund i de observerede børnehavestuer i forhold til alle børnehavebørn i kommunale daginstitutioner. I de observerede børnehavestuer er andelen 87,8 %, hvilket er 2,4 procentpoint højere end for den brede gruppe af børnehavebørn.

Når vi sammenligner gennemsnitsalderen og aldersfordelingen på de observerede børnehavestuer med alle kommunale børnehaver, ser vi ligeledes, at der er signifikant forskel. Gennemsnitsalderen for børn i de observerede børnehavestuer er 3,3 år, mens den er knap 3,5 år i alle kommunale børnehaver. Der er altså i gennemsnit knap 0,2 års forskel mellem de to grupper.

TABEL C.1

Baggrundsoplysninger for børnehavebørnene

	Observerede børnehaver	Alle kommunale børnehaver i Danmark
Andel drenge	50,9 %	51,8 %
Etnisk dansk baggrund	87,8 %	85,4 %
Gennemsnitsalder	3,3 år	3,5 år
Andel 2-årige	21,1 %	17,5 %
Andel 3-årige	36,7 %	33,2 %
Andel 4-årige	32,8 %	34,1 %
Andel 5-årige	9,0 %	14,3 %
Andel 6-årige	0,4 %	0,9 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut og Danmarks Statistik.

Note: Tal med **fed** indikerer, at der er tale om signifikante forskelle mellem de to grupper på 5%-signifikansniveau. De observerede børnehavestuer er blevet observeret fra april til september 2019. Data fra alle kommunale børnehaver er taget som et øjebliksbillede af de børn og det pædagogiske personale, som var tilknyttet institutionerne pr. 1. juni 2018. På den måde opnår vi to grupper, som er så sammenlignelige som muligt.

Repræsentativitet beregnet for forældre til børnehavebørn

Tabel C.2 viser forskellen mellem forældre til børn på de observerede børnehavestuer og forældre til børn indskrevet i samtlige kommunale børnehaver. Tabellen viser, at der ikke er store forskelle mellem forældregrupperne til børnene på de observerede børnehavestuer og forældregrupperne til børn indskrevet i samtlige kommunale børnehaver. For både mødre og fædre er der, ligesom for børnene, forskel på andelen, som har etnisk dansk baggrund. I gennemsnit er mødre og fædre 2,8 procentpoint oftere etnisk danske i de observerede børnehavestuer i forhold til i alle kommunale børnehaver. Derudover er fædre til børn på de observerede børnehavestuer oftere i beskæftigelse, idet 91,5 % af dem er i beskæftigelse mod 90,3 % af fædre til børn i alle kommunale børnehaver.

TABEL C.2

Baggrundsoplysninger for forældre til børnehavebørn

	Observerede børnehaver	Alle kommunale børnehaver i Danmark
Baggrundsoplysninger for mødre		
Alder	34,3 år	34,3 år
Etnisk dansk baggrund	81,3 %	78,5 %
Indkomst	328.000 kr.	338.600 kr.
I beskæftigelse	74,7 %	75,6 %
Ufaglært	11,5 %	10,9 %
Faglært/Gymnasial uddannelse	35,2 %	35,7 %
Kort videregående uddannelse	4,9 %	5,1 %
Mellemlang videregående uddannelse	29,4 %	28,9 %
Lang videregående uddannelse	18,9 %	19,5 %
Baggrundsoplysninger for fædre		
Alder	36,9 år	37,0 år
Etnisk dansk baggrund	83,0 %	80,8 %
Indkomst	454.100 kr.	472.200 kr.
I beskæftigelse	91,5 %	90,3 %
Ufaglært	10,5 %	11,1 %
Faglært/Gymnasial uddannelse	48,9 %	46,7 %
Kort videregående uddannelse	6,7 %	7,6 %
Mellemlang videregående uddannelse	15,9 %	15,3 %
Lang videregående uddannelse	18,0 %	19,3 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut og Danmarks Statistik.

Note: Tal med **fed** indikerer, at der er tale om signifikante forskelle mellem de to grupper på 5 %-signifikansniveau. Undersøgelsen er foretaget fra april til september 2019. Data for forældre til børn i alle daginstitutioner dækker forældre til børn, som var indskrevet i en kommunal daginstitution pr. 1. juni 2018. På den måde opnår vi et tidsnedslag, der er så sammenligneligt som muligt med det tilsvarende for vores stikprøve.

Repræsentativitet beregnet for pædagogisk personale

Tabel C.3 viser forskellen mellem det pædagogiske personale, der var til stede på de observerede børnehavestuer, og det pædagogiske personale, der er ansat i samtlige kommunale daginstitutioner. For flere baggrundsoplysninger er der ikke signifikant forskel mellem personalet fra vores stikprøve og fra samtlige kommunale daginstitutioner i Danmark, fx alder, anciennitet og andel med pædagoguddannelse.

For andre baggrundsoplysninger er der en signifikant, men lille forskel. Der er således en signifikant forskel på andelen af kvindeligt pædagogisk personale til stede i de observerede børnehavestuer sammenlignet med andelen i samtlige kommunale børnehaver. I vores stikprøve er andelen på 82,1 %, mens den er 89,0 % i samtlige kommunale børnehaver. Derudover er der forskel på andelen af personale, som er etnisk danske. I de børnehavestuer, der er foretaget observationer på, er andelen 96,2 %, mens den er 91,6 % i samtlige kommunale børnehaver. Endelig er der forskel på den andel af det pædagogiske personale, som har en pædagogisk grunduddannelse eller en assistentuddannelse, hvor det er 3,5 % i vores stikprøve, men 6,3 % i samtlige kommunale børnehaver.

TABEL C.3

Baggrundsoplysninger for pædagogisk personale

	Observerede børnehaver	Samtlige kommunale børnehaver i Danmark
Alder	41,6 år	40,7 år
Andel kvinder	82,1 %	89,0 %
Etnisk dansk baggrund	96,2 %	91,6 %
Anciennitet (fra år 2009-2018)	7,4 år	7,8 år
Deltagelse i pædagogisk VEU	39,4 %	42,5 %
PAU-/PGU-uddannet	3,5 %	6,3 %
Pædagoguddannet	55,6 %	51,2 %
Pædagogik eller anden LVU	0,7 %	0,7 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut og Danmarks Statistik.

Note: VEU – Voksen- og efteruddannelse; LVU – Lang videregående uddannelse. Tal med **fed** indikerer, at der er tale om signifikante forskelle mellem de to grupper på 5 %-signifikansniveau. Undersøgelsen er foretaget fra april til september 2019. Data for pædagogisk personale i alle kommunale daginstitutioner dækker over pædagogisk personale, som var ansat i en kommunal daginstitution pr. 1. juni 2018. På den måde opnår vi et tidsnedslag, der er så sammenligneligt som muligt med det tilsvarende for vores stikprøve.

Appendiks D – Scoringsmetode

Scoringsmetode i ECERS-3

Hvert undertema er opbygget af et antal kriterier, der hver især er inddelt i fire kolonner – kolonne 1, 3, 5 og 7. Kriterierne i kolonne 1 svarer til *utilstrækkelig* kvalitet og så fremdeles.

Når et undertema, fx 'Musik og bevægelse', scores, starter observatøren med at udfylde de kriterier, der er under kolonne 1, og de andre kriterier scores fortløbende (Harms et al., 2015). Et eksempel på et kriterie i første kolonne er: "Der er mangel på musik og/eller bevægelsesaktiviteter for børnene (fx ingen tilgængelige musikmaterialer, ingen sang, ingen brug af optaget musik)", mens et kriterie under kolonne 3 lyder: "Personalet er engageret i at synge med børnene i løbet af observationen enten formelt eller uformelt". Et eksempel fra kolonne 7 er: "Personalet fremhæver rimord i sange; identificerer gentagende lyde såsom konsonanter eller vokaler, som rimer eller bruger fingerleg, hvor børnene bruger gestik eller handlinger for at vise betydningen af et ord i sangen."

Nedenstående tabel D.1 viser måden, hvorpå kriterierne i de fire kolonner samles til en score, alt efter om de er opfyldt.

TABEL D.1

Stop-scoringsmetode i ECERS-3

Score	Beskrivelse
1	Gives, hvis bare et af kriterierne under 1 er opfyldt
2	Gives, når alle kriterierne under 1 <i>ikke</i> er opfyldt, og når mindst halvdelen af kriterierne under 3 er opfyldt
3	Gives, når alle kriterierne under 1 <i>ikke</i> er opfyldt, og når alle kriterierne under 3 er opfyldt
4	Gives, når alle kriterierne under 3 er opfyldt, og mindst halvdelen af kriterierne under 5 er opfyldt
5	Gives, når alle kriterierne under 5 er opfyldt
6	Gives, når alle kriterierne under 5 er opfyldt, og mindst halvdelen af kriterierne under 7 er opfyldt
7	Gives, når alle kriterierne under 7 er opfyldt

Kilde: Harms et al., 2015.

Når der er beregnet en score for hvert undertema, kan der beregnes en score for hvert af de seks temaer. Scoren for et tema beregnes ved et simpelt gennemsnit, hvor hvert undertema vægter lige-
ligt, ligesom hvert temas score vægter ligeligt i udregningen af den overordnede score for hele læ-
ringsmiljøet.

Forskellige måder at score på

Observatøren behøver ikke at forholde sig til, hvorvidt alle kriterier er opfyldt, når der scores efter *stop-scoringsmetoden*, jf. tabel D.1. Hvis bare ét kriterier under fx kolonne 1 er opfyldt, vil scoren, uanset hvor mange andre kriterier fra de andre tre kolonner, der opfyldes, ikke ændre sig. Scoren vil forblive 1.

Studier har kritiseret stop-scoringsmetoden, da den netop ikke forholder sig til, hvorvidt kriterier for højere kvalitetsniveauer opfyldes. Hvis kriteriernes rangering ikke er kronologisk, kan væsentlig information muligvis gå tabt (Hofer, 2010). To stuer kan opnå samme score, men samtidig adskille sig fra hinanden og have forskellig kvalitet. Eksempelvis kan en stue, der opnår en score på 3, være i stand til at opfylde kriterier for højere kvalitet, mens en anden stue, som også har en score på 3, ikke er i stand til at opfylde kriterier for højere kvalitet. Scoren afspejler dermed ikke forskellen i kvalitet mellem de to stuer.

Stop-scoringsmetoden er baseret på udviklernes forståelse af kvalitet, som bl.a. bygger på obser-
vationer af praksis og dialog med praktikere om kvalitetsbegrebet. Flere studier finder ikke opbak-
ning til rangeringen af udsagnene, når denne testes ud fra psykometriske analyser, hvilket kan ses
som en kritik af stop-scoringsmetoden (Bull, Yao, & Ng, 2017; Fujimoto, Gordon, Peng, & Hofer,
2018; Gordon, Fujimoto, Kaestner, Korenman, & Abner, 2013; Gordon et al., 2015; Mayer & Beckh,
2016)⁸. Der er dermed ikke evidens for kriteriernes rangorden, dvs. at lavere kvalitetskriterier også
svarer til lavere kvalitetsniveauer.

På baggrund af ovenstående kritik anbefaler forskning (bl.a. Gordon et al., 2015) samt udviklerne af
ECERS-3, at observatørerne forholder sig til samtlige kriterier under observationen. Denne metode
kaldes *stop-go-scoringsmetoden* (Harms et al., 2015). Når stop-go-scoringsmetoden anvendes, kan
observatøren stadig udregne en score for hvert undertema ud fra samme system, som er beskrevet
i tabel D.1.

Denne undersøgelse har anvendt stop-go-scoringsmetoden for at opnå mest muligt viden om
praksis. Vi finder, at der langt overvejende er tegn på en tydelig rangordning af kriterierne, eftersom
det forholdsvist sjældent forholder sig sådan, at undertemaer fx opnår en lav score, samtidig med
at kriterier for højere kvalitet er opfyldt.

8 Fujimoto et al. (2018) har undersøgt rangordningen af kriterierne med ECERS-3, mens de resterende studier har undersøgt ECERS-R.

Appendiks E – Forskellige versioner af ECERS

ECERS benyttes i flere lande og i danske kommuner. Hvis man ønsker at foretage sammenligninger af resultater fra undersøgelser, der har benyttet ECERS som observationsredskab, skal man holde sig for øje, hvilken version af redskabet der er anvendt. Versionerne er nemlig tilpas forskellige til, at resultaterne ikke umiddelbart kan sammenlignes. Dette appendiks beskriver de forskellige versioner af ECERS, og forskellene mellem de seneste to versioner udfoldes.

Forskellige versioner af ECERS

Den første version af ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale) blev udviklet i 1980 af to amerikanske forskere, Thelma Harms og Richard Clifford, til måling af læringsmiljøkvalitet i børnehaver (3-5-årige). Udviklingen af ECERS-redskabet har bl.a. taget udgangspunkt i Thelma Harms' mangeårige arbejde med undervisning og observationer af praksis. Derudover er udviklingen af redskabet også sket på baggrund af dialoger med både praktikere og kollegaer (Næsby et al., 2019).

Redskabet er sidenhen blevet revideret ad flere omgange, hvor forsker Debby Cryer også er blevet tilkøbtet som medudvikler. ECERS-R (Early Childhood Environment Rating Scale, Revised) er den anden version af redskabet, som blev udviklet i 1998 og opdateret igen i 2005. ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale, Third Edition) fra 2015 er dermed den tredje version af ECERS-redskabet.

Derudover findes redskabet ECERS-E (Early Childhood Environment Rating Scale, Extension). ECERS-E er et engelsk curriculumbaseret vurderingsskema. ECERS-E er udviklet som supplement til ECERS-R, og det måler rammerne for tidlig læring i børnehaven og indeholder fire læreplansskaler, som afspejler det engelske curriculum: literacy, matematik, science/miljø og mangfoldighed. Baggrunden for udviklingen af ECERS-3 er bl.a., at britiske forskere ikke mente, at ECERS-R var tilstrækkelig i forhold til at måle kognitive kompetencer baseret på leg og var utilstrækkelig i forhold til kulturel og intellektuel diversitet (Sylva et al., 2006).

Forskelle mellem de seneste to versioner af ECERS – ECERS-R og ECERS-3

ECERS-3 bygger videre på ECERS-R. De to versioner af redskabet er bygget op efter samme princip med temaer, undertemaer og kriterier og med samme scoringsmetode (Harms et al., 2015). De to versioner har mange ligheder, men der er samtidig elementer, som er forskellige. Forskellene mellem ECERS-R og ECERS-3 fremgår af nedstående tabel E.1 og uddybes nedenfor.

TABEL E.1

Sammenligning af ECERS-R og ECERS-3

ECERS-R (2005)	ECERS-3 (2015)
1. Udviklet til aldersgruppen 2,5-5 år	Udviklet til aldersgruppen 3-5 år. Grupper, hvor børn yngre end 3 år udgør mindre end 25 %, kan også observeres med redskabet.
2. 7 temaer, 43 undertemaer	6 temaer, 35 undertemaer
3. Anvender observation og interview. Observationen varer minimum tre timer.	Anvender kun observation. Observationen slutter efter præcis tre timer.
4. Stort fokus på specifikke læringsmaterialer, antal og kvalitet af tilgængeligt materiale.	Mere fokus på interaktioner og brug af læringsmaterialer
5. Stop-scoring anvendes	Stop-go-scoring anbefales

Kilde: Hestenes et al., 2019; Sideris, Early, & Neitzel, 2017; Harms et al., 2015.

1. For det første er ECERS-R udviklet til måling af læringsmiljøkvalitet blandt 2,5-5-årige, mens ECERS-3 er udviklet til måling blandt 3-5-årige (Hestenes et al., 2019).
2. Temaerne er ens i de to redskaber, men temaet 'Forældre og personale' er fjernet fra ECERS-3. ECERS-3 består derfor af seks delskalaer frem for de syv, som ECERS-R består af. Årsagen til, at temaet 'Forældre og personale' er taget ud, er, at denne skala primært bestod af besvarelser fra det pædagogiske personale og ikke observationer, samt at der var begrænset variation i scorerne (Harms et al., 2015). Der er samtidig enkelte ændringer i, hvilke undertemaer der indgår i temaet 'Sprog og literacy' samt underskalaen 'Læringsaktiviteter', hvor der er fjernet og tilføjet nye undertemaer (Harms et al., 2015; Hestenes et al., 2019). Derudover er der foretaget enkelte mindre justeringer, bl.a. er der fjernet kriterier, som har vist sig at have lav pålidelighed, og der er foretaget revision af de opklarende noter i redskabet for at forbedre pålideligheden (Harms et al., 2015). Samlet set medfører ovenstående, at der er færre undertemaer i ECERS-3 (reduktion fra 43 til 35 undertemaer) (Harms et al., 2015.).
3. ECERS-R-målinger er baseret på observation og interview med pædagogisk personale. Da temaet 'Forældre og personale' er udeladt i ECERS-3, er redskabet alene baseret på observation. Yderligere er der afsat tre timer til observation i ECERS-3, mens det i ECERS-R er tilladt at observere i længere tid (Hestenes et al., 2019).
4. Der er forskel på, hvilket fokus der lægges i de kriterier, der udgør de to redskaber. ECERS-3 har i forhold til ECERS-R mindre fokus på antallet, kvaliteten og tilgængeligheden af legematerialer og større fokus på, hvordan det pædagogiske personale anvender materialer til at stimulere børns læring og udvikling (Harms. et al., 2015). Samtidig er der i ECERS-3 større accept af mindre mangler ift. sundhed og sikkerhed sammenholdt med ECERS-R (Sideris et al., 2017).
5. Standard scoringsmetoden i ECERS-R er stop-scoring. Her forholder observatøren sig kun til de for resultatet relevante kriterier, mens ECERS-3 anbefaler, at stop-go-scoring anvendes. Ved denne scoringsmetode scores alle kriterier.

Sammenligning af data indsamlet med ECERS-R og ECERS-3

På baggrund af ovenstående forskelle mellem de to versioner af redskabet har et amerikansk studie undersøgt, om der opnås forskellige resultater, når hhv. ECERS-R og ECERS-3 anvendes. Studiet

indikerer, at der opnås signifikant lavere gennemsnitlige scorere, når ECERS-3 anvendes i forhold til ECERS-R (Hestenes et al., 2019).

I det specifikke studie er det gennemsnitlige resultat godt 1 score lavere med ECERS-3 end med ECERS-R. Samtidig viser studiet, at resultaterne med ECERS-3 varierer mere end for ECERS-R, og det viser, at der er forskel på, hvilke kriterier der opfyldes (Hestenes et al., 2019). Størstedelen af de kriterier, der ikke opfyldes i ECERS-R, relaterer sig til muligheder for leg og aktiviteter, som fx mængde og typer af materialer og møbler, og til hyppigheden af bestemte sundheds- og hygiejnepraksisser. I ECERS-3 er de kriterier, der ikke opfyldes, oftere relateret til personale-barn-interaktioner observeret i forhold til brug af bestemte legematerialer eller under bestemte praksisser (Hestenes et al., 2019).

Studiet viser også, at der er forskel på sammenhænge mellem strukturelle forhold og resultaterne fra hhv. ECERS-R og ECERS-3. Eksempelvis finder studiet, at der er en signifikant positiv sammenhæng mellem ECERS-3-score og normering samt andel af personalet, der har en pædagogisk uddannelse. Denne sammenhæng er ikke signifikant, når ECERS-R anvendes. Resultatet kan muligvis forklares ved det relativt større fokus, ECERS-3 anlægger på personalets praksis og interaktioner (Hestenes et al., 2019).

Appendiks F – Vurdering af ECERS som måleredskab

Vurdering af ECERS-3 som måleredskab

I dette afsnit opsummerer vi kvaliteten af ECERS-3 som måleredskab. Målekvaliteten vurderes ud fra to parametre, som anses for at være anerkendte standarder for målekvalitet. De to parametre er *reliabilitet* (pålidelighed) og *validitet* (gyldighed) (EVA, 2018).

Validitet handler om at måle det rigtige. At et redskab er validt, betyder, at det måler det, som det angiver at måle, og ikke andet. Med andre ord, at redskabet ikke giver systematiske målefejl (EVA, 2018).

Reliabilitet handler om at måle præcist. At et redskab er reliabelt, pålideligt, betyder, at det er dokumenteret, at det ikke resulterer i tilfældige målefejl. Det indebærer, at redskabet måler stabilt over tid på forskellige grupper af børn og konsistent på tværs af observatører (inter-rater reliabilitet). Det vil sige, at målingen skal være uafhængig af, fx hvem der bruger redskabet, og hvem det bruges på (EVA, 2018).

Eftersom det første ECERS-redskab blev udviklet for knap 40 år siden, er der foretaget adskillige undersøgelser, som tester validiteten og reliabiliteten af ECERS. Kvaliteten af de forskellige versioner er både undersøgt af redskabets udviklere, men også af uafhængige forskere (EVA, 2018.). De fleste studier er baseret på tidligere versioner af ECERS-redskabet.

I forbindelse med publiceringen af den seneste version, ECERS-3, fremhæver udviklerne af redskabet selv, at omfattende forskning (med få undtagelser) har dokumenteret, at det er velegnet til det tænkte anvendelsesområde, det har en høj grad af reliabilitet og validitet, samt at den nyeste version i endnu højere grad er designet til at kunne forbedre forudsigelserne af et barns fremtidige udvikling (Harms et al., 2015). Udviklerne fremhæver, at da validiteten af ECERS-R er veletableret, og da ECERS-3 fastholder de grundlæggende egenskaber fra ECERS-R, har de primært fokuseret på at teste redskabets reliabilitet (Harms et al., 2015). Disse undersøgelser vurderer, at ECERS-3 måler pålideligt.

Mange studier har vurderet redskabets kvalitet. Studierne understøtter overordnet set validiteten og reliabiliteten af ECERS som et redskab til måling af læringsmiljøkvalitet. De fleste studier omhandler tidligere udgaver af redskabet, og der er kun publiceret en mindre mængde forskningsartikler om den seneste udgave. Undersøgelserne er gennemgået i de følgende afsnit.

Validitet

Der findes flere forskellige former for validitet. Vi fokuserer her på kriterievaliditet og på strukturel validitet, da det primært er det, tidligere studier af ECERS har fokuseret på. I boksen herunder beskrives opdelingen af validitetsbegrebet, og i de efterfølgende to afsnit præsenteres centrale undersøgelser af de to validitetsformer.

Former for validitet

Strukturel validitet

Handler om, hvorvidt redskabets struktur eller fx inddeling af temaer er retvisende, dvs. redskabets dimensionalitet.

Kriterievaliditet

- Samtidig kriterievaliditet: Testresultatet sammenholdes med et foreliggende kriterium på samme tid, fx et andet måleredskab, som antages at måle samme fænomen, her læringsmiljøkvalitet.
- Fremtidig (prædiktiv) kriterievaliditet: Testresultatet sammenholdes med et kriterie, som finder sted på et senere tidspunkt, og som antages at hænge sammen med det målte fænomen. Fx hvorvidt der er sammenhæng mellem læringsmiljøkvaliteten målt med ECERS-3, og hvordan børnene klarer sig senere hen, fx i skolen.

Kilde: Clifford, Reszka, & Rossbach, 2010; Gordon et al., 2013; Hansen et al., 2004

Strukturel validitet

ECERS-3 antager, at læringsmiljøkvalitet kan betragtes som et endimensionelt fænomen (Early et al., 2018), og redskabet beregner derfor én samlet score baseret på seks temaer. Undersøgelser af nutidige og tidligere versioner af ECERS har dog vist, at redskabet måler flere forskellige teoretiske dimensioner af læringsmiljøkvalitet på tværs af de seks temaer (se eksempelvis Mayer & Beckh, 2016; Bull et al., 2017; Early et al., 2018; Montes et al., 2018). Det er altså ikke helt tydeligt, hvorvidt de seks delskalaer hver især måler afgrænsede dimensioner af læringsmiljøkvalitet, eller om den samlede score måler læringsmiljøkvalitet som en samlet dimension.

Flere studier har foretaget faktoranalyser for at teste ovenstående, dvs. test af strukturvaliditet. De fleste studier har testet ECERS-R (se eksempelvis Cassidy et al., 2005; Gordon et al., 2013; Gordon et al., 2015; Mayer & Beckh, 2016; Bull et al., 2017), mens enkelte studier har testet ECERS-3 (Early et al., 2018; Montes et al., 2018). Det bemærkes, at resultaterne fra studierne af ECERS-R ikke ukritisk kan overføres til ECERS-3, da der er forskellige undertemaer og kriterier i de to redskaber (Early et al., 2018). Generelt finder studierne ikke opbakning til en en-faktor-model, men oftere to-fire faktorer, hvilket indikerer, at redskaberne måler et flerdimensionelt fænomen. Det er dog ikke ensbetydende med, at vi ikke kan betragte resultaterne fra undersøgelsen, hverken det overordnede resultat og resultater for de seks temaer, som udtryk for kvalitet af hhv. læringsmiljø og interaktioner, sprog og literacy osv. Det er blot vigtigt at huske på, at den samlede score består af flere underliggende dimensioner, som man i ECERS-3 forsøger at måle under de seks temaer. Det kan altså godt give mening at samle scoren for de seks temaer i én samlet score, så længe man husker på, at man er nødt til at interessere sig for de enkelte temaer, hvis man vil opnå en dybere forståelse for, hvordan læringsmiljøkvaliteten ser ud.

Samtidig og fremtidig kriterievaliditet

En række studier har undersøgt redskabets kriterievaliditet. Eksempelvis har flere studier undersøgt sammenhængen mellem ECERS-redskabet og andre alternative måleredskaber (samtidig kriterievaliditet), som ligeledes antages at måle kvalitet i dagtilbud (fx CLASS Pre-K eller The Arnett Caregiver Interaction Scale). Studierne finder primært en moderat korrelation mellem ECERS-redskabet og det alternative redskab. Korrelationerne varierer i styrke, alt efter hvilke konkrete elementer af redskaberne der sammenholdes (Herrera et al., 2005; Gordon et al., 2013; Mayer & Beckh, 2016; Early et al., 2018).

Der er ligeledes studier, der har undersøgt, hvordan ECERS korrelerer med senere outcomes, fx hvordan kvaliteten af dagtilbuddet har indflydelse på børns senere skoleforløb. Nogle studier finder sammenhænge af moderat styrke, mens andre kun finder svage sammenhænge senere outcomes (Herrera et al., 2005; Clifford et al., 2010; Gordon et al., 2013; Taggart et al., 2015; Gordon et al., 2015; Mayer & Beckh, 2016; Aboud & Hossain, 2010; Early et al., 2018). Det er umiddelbart meget positivt, at det lykkes at finde sammenhænge til senere outcomes. Det er ligeledes med til at styrke validiteten ved redskabet.

Reliabilitet

ECERS måler stabilt over tid

Studier finder, at ECERS-R måler stabilt over tid (Hofer, 2010; Rentzou, 2017). Eksempelvis viser studiet af Rentzou (2017), at der ikke er signifikante forskelle i ECERS-målinger, som foretages med en uges mellemrum af samme gruppe børn og voksne. Det gælder både for den overordnede score og for score på hvert undertema (Rentzou, 2017).

Temaerne er også undersøgt for intern konsistens, dvs. i hvilken grad det fulde omfang og de enkelte undertemaer måler fællesbegreber⁹ (Harms et al., 2015). Hvert tema har til hensigt at måle et specifikt aspekt af kvalitet, mens den totale score er en indikator for den globale kvalitet i læringsmiljøet (Clifford et al., 2010). Udviklernes test viste høj grad af intern konsistens på tværs af temaer, undertema og på fuldskala-scoreniveau (fuldskala 0,93) (Harms et al., 2015).

Inter-rater reliabilitet

Når certificerede observatører benytter redskabet samtidig, skal de så vidt muligt svare det samme for de enkelte kriterier, når det er det samme, de observerer, så de i sidste ende tildeler den samme score. Des højere overensstemmelse, des højere er inter-rater reliabiliteten.

Redskabets udviklere har undersøgt inter-observer reliabiliteten af ECERS-3 (Harms et al., 2015) og finder en høj grad af overensstemmelse mellem de scorer, de forskellige observatører tildeler, når de observerer sammen.

Udviklerne har testet inter-rater reliabiliteten af ECERS-3 ved at undersøge andelen af observationer, hvor to observatører har angivet det samme resultat for hvert af de 460 kriterier i ECERS-3. Forskellige observatører gennemførte parvis observation, og for hver parvis observation opnåede de to observatører en overensstemmelse på 89 %. Enkelte kriterier var generelt sværere at opnå overensstemmende resultater for. De kriterier, for hvilke uoverensstemmelsen var over 25 %, blev efterfølgende enten taget ud af redskabet eller justeret (Harms et al., 2015).

⁹ Målt med Cronbachs Alpha, hvor koefficienter på 0,6 og derover betragtes som et acceptabelt niveau for intern konsistens (Harms et al., 2015).

Inter-rater reliabilitet i denne undersøgelse

For at blive certificeret observatør kræves det, at man opnår 85 % overensstemmelse med scoringer udført af en trænet observatør. I alt har 18 observatører deltaget i undersøgelsen. Observatørernes gennemsnitlige inter-rater reliabilitet forud for undersøgelsens start var på 92,8 % (fra 86,5 til 100 %).

Undersøgelsen er gennemført, således at hver femte af de 165 observationer er foretaget af to observatører. 31 observationer er altså blevet udført af to observatører, som efterfølgende har udarbejdet en fælles besvarelse af ECERS-3.

I løbet af undersøgelsen er der i 8 af de 31 observationer, der blev udført af to observatører, foretaget en stikprøve af inter-rater reliabiliteten. I gennemsnittet var overensstemmelsen mellem deres besvarelser 95,3 % (gennemsnittet er beregnet på baggrund af følgende otte resultater: 91,2; 91,2; 94,1; 94,1; 94,1; 97,1; 100 og 100).

Appendiks G – Oversigt over indsamlet data

Nogle data indsamles på den børnehavestue, hvor der foretages observationer af det pædagogiske læringsmiljø med ECERS-3, mens andre data indsamles i hele institutionen. Data indhentes via observationer ved certificerede ECERS-observatører, via institutionerne selv eller i visse tilfælde via kommunalforvaltningen. Herunder følger en gennemgang af de data, der er indsamlet i undersøgelsen.

Oplysninger om daginstitutionernes organisering

Lederne af de 88 daginstitutioner har svaret på følgende spørgsmål:

- Har institution en særlig profil, fx idrætscertificeret institution?
- Er institutionen stueorganiseret? Hvis ikke, beskriv organisering.
- Antal stuer/grupper og navnet på disse.
- Hvilken overordnet ledelsesstruktur indgår institutionen i, og er denne struktur den typiske på dagtilbudsområdet i kommunen?
- Hvem er din nærmeste leder (ikke navn men jobfunktion, fx områdeleder)?
- Hvor mange ledere har din nærmeste leder ledelsesansvar for?
- Hvor mange personer er du leder for?
- Hvor mange matrikler er du leder for?

Oplysninger om børn og pædagogisk personale

Pr. den 1. i måneden for en observation blev der indsamlet en liste over samtlige indskrevne børn i institutionen, og listen indeholder følgende:

- CPR-numre
- Fulde navne
- Navn på den stue/gruppe, barnet er tilknyttet
- Om barnet har en fuldtids- eller deltidsplads i institutionen.

Desuden blev der indsamlet en liste over ansat pædagogisk personale (inkl. vikarer, praktikanter, løntilskud, støttepædagoger mv.) i institutionen, og listen indeholder følgende:

- CPR-numre
- Fulde navn
- Navn på den stue/gruppe, personen primært er tilknyttet
- Hvor mange timer personen er ansat om ugen
- Om personen er længerevarende fraværende (fx ved barsel, uddannelse, orlov mv.).

Kvalitetsparametre for det pædagogiske læringsmiljø

I forbindelse med undersøgelsen af det pædagogiske læringsmiljø, er der foretaget én til to observationer af én til to stuer i 88 tilfældigt udtrukne kommunale daginstitutioner. Der er i alt foretaget observationer på 165 børnehavestuer. Observationerne er blevet gennemført fra april til september 2019.

Observationerne foretages af certificerede ECERS-observatører fra University College Nordjylland (UCN), Professionshøjskolen Absalon (PHA) og Sprogin ved hjælp af det internationalt anerkendte redskab ECERS-3. EVA har indgået databehandleraftale med UCN om denne opgave, hvor certificerede ECERS-observatører er tilknyttet PHA, og Sprogin er underleverandører.

Registrering af tilstedeværelse under observation

Ved observationens start registreres det, hvilke børn og pædagogisk personale der er til stede på stuen den pågældende dag. Registreringen foretages på et afkrydsningsskema, som er genereret ud fra de lister over børn og pædagogisk personale, der er indhentet forud for observationen. Denne information registreres for at muliggøre senere sammenhængsanalyser af forholdet mellem antallet af børn og voksne på stuen og den læringsmiljøkvalitet, som er observeret.

Data fra Danmarks Statistik

Formålet med at indhente CPR-numre for hhv. børn og pædagogisk personale er, at der efterfølgende kan indhentes supplerende oplysninger gennem Danmarks Statistiks (DST) omfattende registersamling. Samlingen består af data fra offentlige administrative systemer indsamlet tilbage fra 1970'erne og frem til i dag. DST kan, i overensstemmelse med den gældende registerlovgivning, give adgang til registersamlingen gennem en særlig forskerordning. Her kan autoriserede forskningsinstitutioner, heriblandt EVA, få adgang til de data, de har behov for, til at løse konkrete forsknings- og analyseopgaver.

Forskerne, heriblandt godkendte konsulenter hos EVA, kan få adgang til pseudonymiserede (afidentificerede) data på person- og virksomhedsniveau. Data fra forskellige andre kilder og dermed data indsamlet i EVA's undersøgelse kan også kobles sammen med data fra DST's registre. Her udgør CPR-numre den nøgle, der muliggør koblingen mellem registerdata og data indsamlet i EVA's undersøgelse.

EVA har via DST fået adgang til følgende registre:

- Demografi og familieforhold
- Sociale foranstaltninger
- Arbejdstilknytning, stilling, branche og ledighedsgrad
- Uddannelsesoplysninger
- Indkomster
- Dagtilbudsregister - Børnepasning 0-5-årige (Ansæt personale/Indskrevne børn).

Appendiks H – Samling af resultater fra undersøgelsen

TABEL H.1

Oversigt over ECERS-score, fordelt på undertemaer

Undertema	Utilstrækkelig		Tilstrækkelig		God		Fremragende	
	1	2	3	4	5	6	7	
Interaktion	5 %	11 %	19 %	21 %	29 %	14 %	1 %	
Vejledning i grovmotorik	33 %	11 %	17 %	22 %	6 %	5 %	5 %	
Individualiseret vejledning og læring	5 %	8 %	17 %	21 %	5 %	6 %	38 %	
Personale-barn-interaktion	5 %	11 %	3 %	13 %	10 %	17 %	42 %	
Interaktion mellem jævnaldrende	5 %	8 %	8 %	13 %	30 %	25 %	20 %	
Regler for god orden	5 %	16 %	4 %	26 %	22 %	15 %	12 %	
Sprog og literacy	7 %	37 %	32 %	18 %	6 %	0 %	0 %	
Hjælp til børnene med at udvide ordforrådet	2 %	7 %	35 %	25 %	10 %	10 %	12 %	
Opmuntring af børnene til at bruge sproget	2 %	12 %	15 %	38 %	7 %	13 %	15 %	
Personalets brug af bøger med børnene	52 %	5 %	6 %	14 %	14 %	8 %	1 %	
Opmuntring af børnene til at bruge bøger	30 %	23 %	18 %	22 %	4 %	2 %	1 %	
At blive fortrolig med skrift	20 %	47 %	25 %	4 %	2 %	2 %	0 %	
Organisationsstruktur	6 %	14 %	20 %	24 %	21 %	15 %	1 %	
Overgange og ventetid	11 %	13 %	3 %	16 %	27 %	16 %	14 %	
Fri leg	9 %	20 %	6 %	42 %	5 %	10 %	8 %	
Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen*	6 %	13 %	16 %	23 %	16 %	10 %	16 %	
Læringsaktiviteter	50 %	45 %	5 %	0 %	0 %	0 %	0 %	
Finmotorik	29 %	22 %	11 %	12 %	20 %	5 %	0 %	
Krea	39 %	17 %	26 %	16 %	1 %	1 %	1 %	
Musik og bevægelse	27 %	70 %	1 %	2 %	1 %	0 %	0 %	
Klodser	93 %	5 %	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	
Rolleleg	51 %	10 %	24 %	12 %	3 %	1 %	0 %	

Undertema	Utilstrækkelig		Tilstrækkelig		God		Fremragende	
	1	2	3	4	5	6	7	
Læringsaktiviteter fortsat ...	50 %	45 %	5 %	0 %	0 %	0 %	0 %	
Natur og science	16 %	22 %	38 %	19 %	2 %	2 %	1 %	
Matematiske materialer og aktiviteter	83 %	10 %	5 %	2 %	0 %	0 %	0 %	
Matematik i dagligdagen	35 %	29 %	23 %	10 %	2 %	1 %	0 %	
Forståelse af skrevne tal	74 %	20 %	3 %	1 %	2 %	0 %	0 %	
Fremme accept af mangfoldighed	45 %	28 %	25 %	1 %	0 %	0 %	0 %	
Passende brug af teknologi*	19 %	19 %	7 %	19 %	4 %	11 %	22 %	
Plads og indretning	7 %	30 %	40 %	22 %	2 %	0 %	0 %	
Indendørs plads	4 %	20 %	0 %	33 %	3 %	32 %	8 %	
Indretning til pleje, leg og læring	7 %	19 %	48 %	25 %	0 %	1 %	0 %	
Stuens indretning til leg og læring	15 %	53 %	4 %	16 %	2 %	1 %	10 %	
Plads til privatliv	2 %	7 %	60 %	7 %	4 %	5 %	14 %	
Børnerelaterede udstillinger	43 %	15 %	18 %	19 %	1 %	4 %	0 %	
Plads til grovmotoriske lege	16 %	10 %	0 %	55 %	0 %	4 %	16 %	
Grovmotorisk udstyr	19 %	53 %	1 %	7 %	16 %	4 %	0 %	
Rutiner for personlig pleje	25 %	39 %	25 %	10 %	0 %	1 %	0 %	
Måltider	32 %	35 %	2 %	28 %	1 %	2 %	1 %	
Toiletbesøg og bleskift	12 %	44 %	24 %	14 %	1 %	2 %	2 %	
Sundhedsprocedurer	27 %	22 %	13 %	21 %	12 %	5 %	0 %	
Sikkerhedspraksis	22 %	43 %	12 %	11 %	8 %	4 %	1 %	

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut.

Note: For de seks temaer udgør andelen ved scoren 1, hvor mange børnehaver som scorer 1-1,99, andelen ved scoren 2 udgør, hvor mange som scorer 2-2,99, osv.

* angiver, at der er færre end 165 observationer for undertemaet 'Passende brug af teknologi' og 'Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen', hvor der er hhv. 27 og 144 registrerede stueobservationer. For de øvrige undertemaer er der observationer for samtlige 165 børnehavestuer. De tykke streger indikerer, hvilke undertemaer som tilsammen udgør et tema. Hvis procentsatserne i rækkerne ikke summerer til 100, skyldes det afrunding.

Læringsmiljø i kommunale børnehaver

© 2020 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Illustrator: Camilla Thyrring Ludvigsen

Grafik: BGRAPHIC

ISBN (www) 978-87-7182-370-7

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk